D

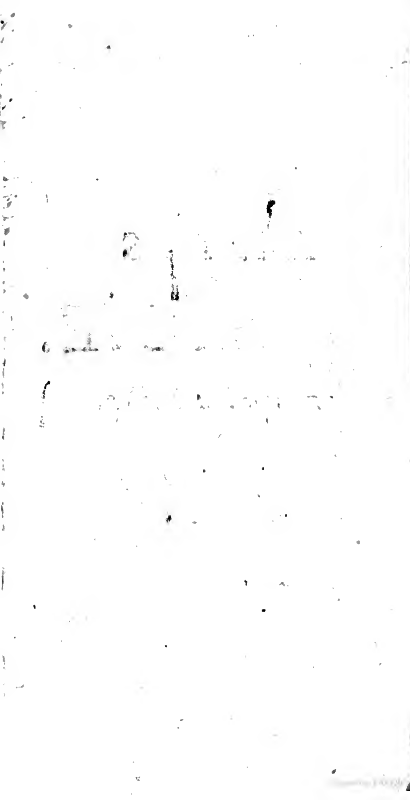
1 col. plat.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
32 B
33

ARTIS LOGICÆ,

SECVNDA PARS.

ARTIS LOGICÆ,

SECVNDA PARS.

IN ISAGOGEN

Porphyrij & Aristotelis Categorias.

AVTHORE

P. M. F. IOANNE DE S. THOMA

LISBONIENSI

Ordinis Prædicatorum.

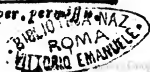
Complutensis Academiæ publico Theol. Profess. in Cathedra Vespertina,

Collegij S. Thomæ Regente, & Sacræ Inquisitionis Censore.

BONONIÆ, M DC LXXXIV.

Typis Iosephi Longi, *Super. permissu.*

INDEX
QVÆSTIONVM,
ET ARTICVLORVM.

QVÆSTIO PRIMA.

De Logica qualis sit, & ad quæ se exendat.

QVÆSTIO SECVNDA.

De ente rationis logico, quod est secunda intentio.

QVÆSTIO TERTIA.

De Vniuersali secundum se.

QVÆSTIO QVARTA.

De causa vniuersalis.

QVÆSTIO QVINTA.

De actu Vniuersalis, qui est prædicari de multis.

QVÆSTIO SEXTA.

De Diuisione vniuersalis in quinque prædicabilia.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De Genere.

QVÆ

QVÆSTIO OCTAVA.

De specie prædicabili, & subijcibili.

QVÆSTIO NONA.

De Indiuiduo.

QVÆSTIO DECIMA.

De differentia communiter dicta, & vt tertium prædicabile est.

QVÆSTIO VNDECIMA.

De Proprio.

QVÆSTIO DVODECIMA.

De accidente quinto prædicabili.

SECVNDA PARS Artis Logicæ.

Xpeditis in prima parte Logicæ his, quę ad formam ratiocinandi, & resolutionem prioristicam spectāt, restat in hac secunda parte ad complementum totius artis agere de materia illius, quæ pertinet ad resolutionem posterioristicam; quæ tractatio longior est, & prolixior, quia materia artis plura solet habere tractanda, quàm ipsa forma.

Notandum est igitur, quòd omne iudicium mentis est quædam resolutio determinatiua, seu assensus, & si sit vltimum, est quasi definitiua quædam sententia. Tunc autem certò, & firmiter traditur, quando per suas probationes resoluitur in sua principia manifestatiua, cum quibus habet connexionem. Vt autem diximus in prima parte Summularum ex D. Tho. 1. Posterior. lect. 1. firmitas iudicij sumitur, vel ex parte formæ ratiocinandi, vel ex parte materiæ. Ex parte formæ, quatenus innititur conclusio rectæ dispositioni, & colligationi præmissarum ad inferendum, quæ nomine consequentiæ, seu argumentationis appellari solet. Vnde requiritur bonitas, seu firmitas consequentiæ ad rectam resolutionem iudicij. Ex parte materiæ, quatenus per propositiones necessarias & per se connexas fit resolutio vsque ad principia per se nota, ex quibus deducitur demonstratio; & de his agimus in hac secunda parte Logicæ. Quæ enim pertinent ad partem

topicam, quæ agit de probabilibus, & quæ pertinent ad libros Elenchorum, qui agunt de parte sophistica, omittuntur in præsenti, quia non agunt de certa, & perfecta resolutione iudicij; & ideo solum libri Priorum, & Posteriorum vocantur analitici ab Arist. idest, resolutorij, quia solum in illis docetur firmitas, & certitudo resolutionis tam prioristica ex partæ formæ in libris Priorum, quàm posterioristica ex parte materiæ in libris Posteriorum.

Quia ergo materia requisita ad demonstrationem, seu resolutionem certam sunt propositiones necessariæ & per se; illa autem sunt per se, in quibus essentialia prædicata, vel propriæ passiones prædicantur, quia hæc sola habent necessariam connexionem cum subiecto, vt ex 1. Poster. cap. 2. constat, illæ autem sunt propositiones contingentes, in quibus accidentalia prædicata dicuntur; ideo conueniens modus inueniendi istam materiam necessariam & per se, sumitur explicando coordinationes prædicamentorùm, in quibus res omnes ad sua capita, & genera reducuntur, & in vnoquoque illorum ponuntur prædicata superiora, & inferiora, inter quæ inuenitur essentialis connexio, ex his enim definitio rei integratur; & similiter manifestantur proprietates cuiusque prædicamenti, vel saltem ponuntur prædicamenta, in quibus cuiusque naturæ proprietates collocari possunt; vnde saltem in generali possumus colligere materiam propositionum, idest connexiones ipsas necessarias & per se, nam in particulari id cognoscere pertinet ad particulares scientias. Rursus quia prædicamenta, quæ sunt coordinationes generum, &

spe-

ſpecierum, ſeu prædicatorum eſſentialium ſuperiorum, & inferiorum, cognoſci non poſſunt, niſi ipſa prædicabilia, quæ ſunt modi prædicandi eſſentialiter, vel accidentaliter in quid, vel in quale, cognoſcantur; ideò tota materia Artis Logicæ, de qua in hac ſecunda parte agimus, in his tribus continetur, ſcilicet, in Prædicabilibus, quæ ſunt modi prædicandi, in quibus diſtinguitur modus eſſentialis, & quidditatiuus à modo accidentali, vel qualificatiuo; deinde in decem Prædicamentis, ad quæ tanquam ad decem claſſes, & ſumma genera reducuntur omnes naturæ rerum, & earum gradus, atque eſſentialia prædicata; & tandem in libris Poſteriorum, in quibus docentur formari propoſitiones neceſſariæ & per ſe, & fieri demonſtrationes ſcientificæ ex his prædicatis.

Et licèt plura ex his, quæ de prædicamentis tractantur, & de vniuerſalibus, & prædicabilibus, ad Metaphyſicam ſpectent, ideoque breuiter, & ſobrie à Logico debeant tractari; plura tamen in his diſputandis conſumit Logica, quàm in ipſis libris Poſteriorum enucleandis. Nec mirum, quia plura ſolent in præparationibus rerum conſumi, quàm in vltima perfectione ad quam ordinantur: ſicut in intelligibilibus per plures diſcurſus peruenitur ad vltimam ſententiam, quæ breuiſſima eſt: Et in naturalibus, ſubſtantialis generatio in inſtanti perficitur, & in multo tempore accidentalis alteratio ad eam diſponit.

Prius autem quàm ea, quæ pertinent ad obiectum Logicæ iuxta ordinem præfatum explicanda aggrediamur, de ipſa ſcientia Logicæ,

quasi procemialem quæstionem præmittemus, vt cognita scientia, facilius ad obiectum ipsius cognoscendum deueniamus.

QVÆSTIO I.

De Logica qualis sit, & ad quæ se extendat.

IN hac quæstione ordinem illum sequemur, quem seruauit D.Th. in Procemiali Quęstione Theologię, vt prius incipiamus à necessitate ipsius Logicæ, quod pertinet quasi ad quæstionem an est, deinde de ipsa quidditate scientiæ, eiusque qualitate, & specifico obiecto agemus. Quæstiones autem communes, sicut de vnitate, & diuersitate scientiæ, & an sit vna qualitas, in lib. Poster. qu. 27. inquirentur. Nec opus est maiorem notitiam præmittere de ipsa Logica ante istas quæstiones procemiales, quam quæ habetur ex notatis in initio Summularum, & quę in istamet quæstione accipi potest; sicut de Theologia in ipsa quęstione procemiali, & non ante traditur eius notitia.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Ars Logicæ sit necessaria simpliciter ad alias scientias acquirendas.

FErè tota difficultas huius articuli pendet ex intelligentia terminorum, qui in titulo po-

ponuntur. *Primò* enim loquimur de *Arte Logicæ*, ideſt, de Logica artificioſa, non de naturali; naturalis enim non eſt aliud, quàm ipſum lumen naturale vtens diſcurſu, quod lumen naturale non eſt pura potentia intellectus, ſed etiam intellectus cum habitu principiorum, quæ naturaliter ſunt nota. Sed iſta principia non ſunt ipſa ſcientia, ſeu ars, ſed ſunt habitus valde diſtincti habitus principiorum, & habitûs artis, vel ſcientiæ. Et quando inquirimus de neceſſitate Logicæ, non eſt difficultas de principijs, ſeu de habitu principiorum Logicæ, quod aliqui abuſiuè vocant Logicam præceptiuam ſeu actualem, cum non ſit Logica, ſed principium Logicæ.

Secundò nomine *ſcientiæ* poteſt intelligi, vel ſcientia ſolum quoad ſubſtantiam ſcientiæ etiã in ſtatu imperfecto, ſicut in prima demonſtratione generatur ſcientia quantùm ad ſubſtantiam, ideſt lumen conuincens intellectum certò, & euidenter quoad aliquam conclusionem: vel poteſt intelligi ſcientia in ſtatu perfecto ſcientiæ, & quæ ſimpliciter denominat ſcientem, & eſt illa, qua non ſolum conuincitur intellectus in aliqua concluſione, ſed etiam quæ per ſe diſcurrere poteſt circa eas concluſiones & veritates, quæ ad plenam notitiam obiecti talis ſcientiæ ſpectant, & ad oppoſitis erroribus, ſeu impugnationibus ſe defendere. Et poteſt vtroque modo ſumi ſcientia, quando in præſenti inquiritur de neceſſitate Logicæ ad illam.

Tertiò proponimus in titulo, *An Logica ſit neceſſaria ſimpliciter*. Et ſumitur hic *neceſſa-*

rium simpliciter, non pro necessario absoluto, quod sumitur ex parte alicuius causæ intrinsecæ siuè materiæ, siuè formæ, sicut est necessarium hominem esse rationalem ex parte formæ, & esse mortalem ratione corporis seu materiæ; sed pro necessario respectiuè, seu ad aliud, idest ad finem aliquem consequendum; & hoc necessarium ad finem dicitur dupliciter, vel quod est necessarium simpliciter, vel secundùm quid, *simpliciter*, quando requiritur ad ipsum esse rei, vel primo acquirendum, vel conseruandum; sicut cibus, & respiratio requiruntur ad conseruandam vitam hominis, calor autem vitalis etiam ad primo generandum. *Secundum quid*, quando requiritur ad benè esse, idest, vel ad aliquod maius commodum, vel maiorem ornatum, non ad ipsum esse secundùm se. De quibus distinctionibus necessarij absoluti, & respectiui, simpliciter, & secundùm quid, videatur D. Thom. 5. Metaph. lect. 6.

Quia ergo nemo dubitat Logicam ad minus esse vtilem, seu necessariam secundùm quid, idest, ad melius, & commodius acquirendas ipsas scientias, tota difficultas reducitur ad hoc vt videamus, an sit simpliciter necessaria.

RESOLVTIO.

SIt vnica conclusio: *Ad sciencias speculatiuas artificialis Logica est simpliciter necessaria quantum ad statum perfectum scientia, & quoad eius conseruationem, & quasi nutritionem, non quoad imperfectum esse, & quasi pri-*

primam generationem scientis. Itaque potest dici necessaria simpliciter sine addito, & non simpliciter omnibus modis; sicut respiratio, & cibus dicitur necessarius simpliciter homini, non quia requiratur omnibus modis, & pro omni statu, nam in ventre matris, quando primo generatur animal, nec cibo indiget, nec respiratione: nihilominus tamen dicuntur simpliciter necessaria homini, quia non ad aliquem ornatum, vel vtilitatem superadditam, sed ad ipsum esse eius non primò generandum; sed conseruandum, vel nutriendum necessaria sunt.

Et dicimus: *Ad scientias speculatiuas esse necessariam Logicam*, non ad practicas, quia practicæ solum respiciunt rectitudinem operis siue interni, siue externi; non autem ipsam indagationem veritatis; vnde solum indigebunt prudentia, vel arte, quæ dirigunt ipsam bonitatem, seu rectitudinem agibilium per prudentiam, & factibilium per artem; non verò Logica, quæ solum dirigit rectitudinem discurrendi circa veritatem.

Et per hanc conclusionem componimus oppositas sententias, quæ circa necessitatem Logicæ versantur. Quibusdam existimantibus Logicam solum esse vtilem non simpliciter necessariam, vt Conimb. q. 6. proœm. art. 2. & alij. Alijs esse necessariam ampliciter omnibus modis, sicut causa vniuersalis requiritur simpliciter ad omnes actiones causæ particularis, vt Arauxo 2. Met. q. 3. art. 3. & alij.

Nos autem dicimus esse simpliciter necessariam absolutè loquendo, sed non omnibus modis, & pro omni statu cuiuscumque scien-

tiæ; poteſt enim aliquid ſimpliciter dici tale dupliciter, vel quia abſolutè, & ſine addito eſt tale, vel quia omnibus modis, & ſecundùm omnem conſiderationem dicitur tale, vt benè obſeruat S. Thom. 3. p. quæſt. 50. art. 5. & quod eſt ſimpliciter tale primo modo aliquàm recipit latitudinem, & poteſt dici neceſſarium, vel tale ſimpliciter, licèt non omni modo, & ſub omni ſtatu neceſſarium ſit. De hac etiam cõcluſione videatur Curſus Carmel. diſp. procem. q. 7.

Prima ergo pars concluſionis ſcilicet, *quod Logica non ſit ſimpliciter neceſſaria, ideſt omnibus modis ad alias ſcientias*, probatur, quia Logica non requiritur ad alias ſcientias niſi tanquam ars, & inſtrumentum acquirendi illas, ſed effectus artis non ita dependet ab arte, vt non poſſit aliquo modo, ſaltem imperfectè, fieri ſine illa, ergo. Maior eſt per ſe nota ex ipſa ratione Logicæ, & ſequentibus art. amplius conſtabit. Minor probatur, quia ſicut dicit Philoſophus 9. Metaphyſic. text. 7. *addiſcens artem operatur actionem artis ſine arte*; quod explicat ibi Diu. Thom. lect. 7. in fine, *quia poteſt homo aliqualiter exire in ſcientiæ, & virtutis actum antequam habeat habitum ſciẽtiæ, & virtutis, quo adepto perfectè operatur.* Et ratio eſt, quia ſi ita non eſſet, non poſſent ipſæ artes; & ſcientiæ noſtris actibus acquiri, nam ſaltem illi primi actus, quibus acquiruntur, non poſſunt ab arte procedere, ſiquidem generant illam, ergo ſimiliter aliquæ demonſtrationes non pendent neceſſariò à Logica, ſaltem quæ generant primam demonſtrationem Logicæ, licet enim illæ demonſtrationes

non

non sint sine Logica generata per illas, non tamen ad illas requiritur ars Logicæ, sed ex illis procedit; & si demonstratio fiat in materia alterius scientiæ, potest percipi, & conuincere intellectum hominis nondum habentis Logicam, & tunc acquiret quidem habitum scientiæ ad quam pertinet illa demonstratio, siquidem conuincitur certò, & euidenter in illa materia, sed non habitum Logicæ, quia de eius præceptis tunc non edocetur.

Denique pro hac parte videnda est doctrina D. Thom. 7. Metaph. lect. 8. & 1. par. q. 117. ar. 1. & 2. contra Gent. cap. 75. vbi duplex genus artium distinguit, *quædam sunt in quarum materia non est aliquod principium agens ad effectum artis producendum, sicut in lignis, vel lapidibus non est aliqua vis actiua mouens ad constitutionem domus, quæ est effectus artis domificatiuæ. Aliquando verò est ars in cuius materia est principium mouens ad producendum effectum artis, sicut patet in Medicina, quia in corpore infirmo est aliquod principium actiuum ad sanitatem, & effectum artis primi generis nunquam producit natura, sed semper fit ab arte, effectus autem secundi generis fit ab arte & aliquando à natura sine arte.* Ita Diu. Thom. Cum ergo ars Logicæ versetur circa opera intellectus dirigenda, in quo inuenitur principium mouens ad scientifice procedendum, sicut in corpore ad sanitatem, scilicet ipsum lumen principiorum & virtus naturalis intellectus, potest vtique sine arte fieri aliquando effectus artis Logicæ, & ita non est simpliciter necessaria ad omnem demonstrationem, & scientiam pro quocumque statu, & modo

etiam vt primo generetur.

Si respondeas requiri non ipsam artem, sed principia artis seu scientiæ, etiam ad primum actum talis artis, quod ipse D. Tho. non negat, sed etiam in præfatis locis, tùm alibi sæpe docet quòd in ratione naturaliter præinsunt quædam semina scientiarum & virtutum, in quarum vi exire possumus in actum artis & scientiæ. *Contra est*, quia hæc responsio diuertit à difficultate præsenti, in qua vt in principio art. diximus non inquiritur an habitus principiorum Logicæ sit simpliciter necessarius ad omnem actum scientificum Logicæ, & aliarum scientiarum, sed inquirimus an ipsa ars, seu habitus Logicæ requiratur, & de principijs eius, seu habitu principiorum difficultas non est, & de his loquitur D. Tho. quando dicit quòd præinsunt in ratione ad actus scientiæ seu artis. Sed vocare Logicam id quod non est ars, seu habitus Logicæ, sed habitus principiorum eius, magna est abusio, sicut principia rei naturalis, vt forma, & materia non vocantur ipsum compositum, sed eius principia. Quod ergo dicimus est quòd quidquid præceptorum seu regularum scientificè & artificiosè Logica cognoscit tanquam conclusiones, hoc attingitur habitu artis Logicæ, nec requiritur ad omnes actus artis vt satis clarè probatum est, etiam si tales conclusiones demonstratæ videantur statim primo aspectu cognosci. Quicquid autem se habet vt principium in Logica, vt dici de omni, dici de nullo, quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, hæc prærequiruntur ad omnem actum scientiæ. Sed de hoc nulla vnquam

quam fuit controuersia, nec in præsenti est, quia hoc non est Logica, sed habitus principiorum Logicæ, nullus autem in dubium vocat an habitus principiorum Logicæ requiratur ad scientias, sed an Logica quæ est scientia, seu habitus artis requiratur.

Secunda verò pars conclusionis, scilicet, *quòd requiratur simpliciter ad statum scientiæ, & ad eius conseruationem* sumitur ex D. Tho. tùm in opusc. 70. q. vlt. a. 1. ad 3. vbi dicit: *Quòd neccessitas requiritur vt addiscendo incipiamus à Logica, licèt non sit facilior alijs scientijs, quia aliæ scientiæ ab ipsa dependent*: tùm in 2. Met. lect. vlt. & 1. Poster. lect. 1. vbi dicit: *Logicam ordinari ad hoc vt facilè, & promptè, & sine errore procedatur*; constat autem quòd sine errore procedere, non solum est vtile, sed simpliciter necessarium ad ipsum esse aliarum scientiarum. Et ratio est, quia nuda potentia intellectus sine arte adiuta non potest cognoscere omnes defectus consequentiarum, & scientificè attingere bonitatem cuiuscumque consequentiæ, cum multæ non sint notæ ex ipsis terminis solo lumine naturali, sed per discursum colligantur; multa etiam quæ pertinent ad cognitionem propositionum per se, & necessariæ connexionis, pendent ex principijs, & præceptis artis Logicæ, sicut ex notitia prædicamentorum, in quibus prædicata essentialia disponuntur, & prædicabilium, in quibus traduntur modi prædicandi essentialiter, vel accidentaliter, & ex notitia modorum per se & de omni & secundum quod ipsum, & alijs quæ traduntur in libris Priorum, & Poster. ex quibus pendet discre-

discretio materiæ necessariæ, vel contingentis, consequentiæ legitimæ, vel defectibilis; ergo non potest intellectus peruenire ad statum perfectum scientiæ, in quo omnes errores istos euitet, & ad diuersas conclusione suas se extendat, nisi sit perfectus per aliquod principium sibi superadditum, quod talem artificiosum modum procedendi demonstret. Itaq; sicut animal in statu perfecto, idest in statu in quo per se nutritur, & augmentatur, indiget cibo tanquam materia nutritionis, & digestione, & concoctione alimenti; ita ad extensionem, seu augumentationem, & quasi nutritionem scientiarum, quæ debet fieri per multas conclusiones, & varias consequentias, indiget intellectus cibo, idest speciebus, sed digestis & concoctis, & artificiosè dispositis ad inferendum, alioquin non scientificè colliget, & hoc præstat ars Logicæ.

Dices: hoc non est esse necessarium ad simpliciter esse, sed ad melius, seu perfectius esse, quia iam supponitur ipsum esse scientiarum, sicut cibus supponit esse animalis, & solùm requiritur ad aliquid superadditum ipsi esse, ergo non est simpliciter necessarium, idest ad ipsum esse.

Respondetur. Quòd licet supponat esse, non tamen dicitur requiri ad aliquid superadditum ipsi esse, & quasi illi extrinsecum, sed ad continuationem ipsius esse, & conseruationem ne amittatur: sufficit autem ad necessarium simpliciter, quòd requiratur ad esse rei & non ad aliquid superadditum, licet non requiratur pro omni statu, & prima generatione ipsius esse, sicut cibus non requiritur ad esse homi-

nis

nis pro ſtatu generationis, ſed pro ſtatu conſeruationis.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimò argüitur: Multæ demonſtrationes fieri poſſunt ſine Logica, ergo non requiritur ad eſſe ſcientiæ etiam pro ſtatu conſeruationis. Anteced. prob. quia poſſunt multæ conclusiones in aliqua ſcientia demonſtrari per quatuor modos primæ figuræ, qui ipſo lumine naturali ſunt noti, & non per diſcurſum artis Logicæ, cum ad illas vt ad principia cæteri modi reducantur; & in ipſa arte Logica addiſcenda manifeſtè conſtat quòd per lumen naturale ſine alia anteriori Logica acquiſita eſt: ergo non requiritur ars Logicæ ad ipſum eſſe ſcientiæ, etiam vt extenditur ad plures concluſiones, quod eſt in eſſe perfecto.

Reſpond. neg. anteced. Nam qui demonſtrationes format ſine Logica ſemper dicitur habere ſcientiam in ſtatu imperfecto, quia ſine Logica non poteſt ita ordinare, & diſponere plures materias, & concluſiones alicuius ſcientiæ vt omnes collectiuè ſumptas, & coordinatè reducat ad primos modos ſyllogizandi, imò ad hoc faciendum oportet eſſe perfectiſſimè exercitatum in ſcientia, & maximè callere præcepta Logicæ, eſto plures diuiſiuè poſſit in illis primis modis diſponere & ordinare. Nec ſimiliter poteſt ab oppoſitis ſe defendere perſpiciendo defectus, & infirmitatem conſequentiarum, quibus impugnatur, aut definitionum, & diuiſionum defectus, &c. ſine quo quantumuis fiant plures demonſtrationes ſem-

per

per manent in statu infirmo,& imperfecto. Ipsa autem Logica, quando primò inuenta est, imperfectè fuit inuenta per lumen naturale, sicut omnes aliæ artes; deinde ipsa in statu perfecto sicut iuuat alias, ita etiam iuuat se ipsam, & conseruat, & ita non est necessaria alia Logica, sed ipsa sibi sufficit, imò sibi maximè necessaria est, quia nihil magis sibi necessarium quàm ipsummet.

Secundò arguitur. Nam in ipso lumine naturali est sufficiens virtus ad acquirendam quancumque demonstrationem seorsum sumptam, nec enim assignari potest aliqua vltima, vltra quam non possit: illa vero acquisita, non diminuitur virtus naturalis luminis, sed potiùs augetur, ergo poterit in secundam, & tertiam, & in alias omnes sine Logica, licet non ita commodè.

Respondetur. In his argumentis, quæ procedunt à numeratione diuisiua eorum, in quæ aliqua potentia potest, ad numerationem completam, & integram, communiter committi fallaciam accidentis, seu defectum appellationis, quia numeratur vnaquæque operatio seorsum, & omittitur modus operandi cum continuatione, & extensione vnius ad aliud, & defensione à contrarijs, &c. quæ præcipuè in hac parte difficultatem inducunt. Et tamen infertur collectio multorum, seu omnium; in qua collectione iste modus continuationis, seu extensionis includitur, nec tamen numeratus fuit. Et hoc in potentijs limitatis stare non potest nisi aliunde adiuuentur, licèt enim non diminuatur virtus intellectus ex vna demonstratione facta, & ex qua-
libet

libet numerata secundùm se, tamen propter limitationem suam non potest omnia illa continuare, & ab oppositis defendere nisi adiuuetur ab aliqua arte: illa ergo numeratio licet videatur fieri copulatiuè per particulam, *&*, dicendo, potest hoc, & potest illud, &c. tamen quoad sensum, & veritatem fit disiunctiuè, quia posse hoc seorsum, & diuisiuè, & aliud seorsum, &c. est idem quod posse hoc, vel illud disiunctiuè, seu diuisiuè; ex numeratione autem disiunctiua non colligitur distributiua. Nec propter hoc assignamus aliquem terminum in singulari vltra quem non possit seorsum, & diuisiuè, sed in hac numeratione terminus in quem non potest, est tota collectio siuè tota sphæra perfectæ potestatis totaliter sumpta cùm continuatione, & extensione, &c. in hanc non potest, & in imperfectam, seu diuisiuam potest.

Vltimo arguitur. Logica influit in omnes scientias modum artificiosum procedendi, vt constat ex Philosopho 2. Metaph. & D. Thom. ibi lection. vltima, & 4. Metaphysic. lection. 4. ergo se habet vt causa vniuersalis respectu omnium scientiarum; sed causa vniuersalis requiritur simpliciter ad omnem operationem causæ inferioris, sicut deficiente motu cœli deficerent omnes inferiores motus, ergo Logica ad omnem artificialem demonstrationem simpliciter, idest omnibus modis requiritur; si quæ verò demonstrationes fiunt sine Logica, artificiosæ non erunt, nec vsque ad prima principia resolutæ.

Respondetur. Quod Logica non est causa vniuersalis per se primò, sed tanquàm instrumen-

mentum coadiuuans agens principale, quod est intellectus, ipse enim est causa vniuersalis principalis respectu suorum actuum, quod de omni arte docet S. Thom. 1. p. quæst. 117. art. 1. causa autem vniuersalis instrumentalis non est ita simpliciter necessaria, quòd sine ipsa nullus effectus artis fieri possit, præsertim quando tale instrumentum virtualiter continetur in ipsa causa principali, & ex eius principijs deducitur, vnde loco illius causa principalis potest supplere defectum artis, & facere effectum artis sine arte. Cœlum autem non est causa per modum artis, & instrumenti, sed est causa principalis, & vniuersalis, licet ab alia superiori mota.

Et quod additur de resolutione in prima principia. *Respondetur*. Aliquam resolutionem in prima principia, & aliquam bonitatem consequentiæ posse ita esse per se notam, vt sine arte possit attingi, licet sub eo statu imperfecto qui declaratus est, sicut omnes aliæ artes, & scientiæ quando primò fuerunt acquisitæ, imperfectum statum habuerunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Logica sit vera scientia, & ars?

NOn est quod immoremur in explicando quid intelligatur nomine scientiæ, constat enim intelligi habitum per demonstrationem acquisitum, & ad demonstrationem inclinantem; demonstratio autem, vt latius dicemus infra quæst. 25. certam, & euidentem probationem alicuius veritatis importat, quæ certi-

certitudo, & euidentia, licèt requirat reſolutionem vſque ad prima principia, quæ fortè in pauciſſimis inuenitur,& circa paucas materias; hoc tamen non eſt ex defectu ſcientiæ, ſed ex defectu ſcientium, plures enim ſolum ſciunt ſcientia imperfecta, & quaſi ſubalternata, quia credunt principia ab alia ſcientia tradita, potius quàm in illa reſoluant.

Si ergo concluſio. Logica eſt vere, & propriè ſcientia, & ſimul eſt ars, liberalis tamen. De hac concluſione vix eſt qui dubitet, licet aliqui voluerint Logicam non eſſe dicendam ſcientiam, ſed modum ſciendi: & D. Thom. illam apertè vocat ſcientiam 4. Metaph. lect.4. & 1. 2. q.57. art.3. ad 3. & art.6.ad 3. Et ſimiliter vocat artem in lib. 1. Poſter. lect.1. & 2.2. qu. 47. art.2. ad 3. Ac denique in opuſc.70. quæſt. 5. art. 1. ad 3. inquit: *Quod ideo inter cæteras ſcientias dicuntur artes, quæ non ſolum habent cognitionem, ſed opus aliquod quod eſt immediatè ipſius rationis ſicut ſyllogiſmum & orationem formare, numerare, &c.*

Prima ergo pars concluſionis probatur: Quia Logica elicit actus demonſtratiuos, ergo eſt habitus ſcientificus. Conſequentia eſt nota, quia ad ſcientiam pertinet demonſtratio: & antecedens eſt notius, quia Logica reducit euidenter concluſiones ad prima principia indemonſtrabilia, verbi gratia, cum probat contradictorias non poſſe eſſe ſimul veras ex illo principio, *Quodlibet eſt, vel non eſt*, oſtendit duas contrarias non poſſe eſſe ſimul veras, quia ſequeretur duas contradictorias eſſe ſimul veras oſtendit ſyllogiſmum in *Darij*: rectè concludere, quia perfectè ſaluatur in illo

Dici

Dici de omni, & ſexcenta alia.

Secunda pars eodem modo probatur, quia conuenit illi definitio Artis, quæ dicitur, *Recta ratio operum faciendorum*; vnde duo requiruntur ad artem. Primò ex parte materiæ dirigibilis & formabilis, quod non ſit omnino determinata, ſed habeat aliquam indifferentiam, alioquin non erit capax regulationis & artis, ſicut actus vidẽdi, & audiendi non ſunt arte dirigibiles. Secundò requiritur ex parte formæ, quæ ſe habet vt regula dirigens, quòd regulatio fiat per certas, ac determinatas vias, alioquin ſi non ſint certa, & determinata media, ſed contingentia, non per artem, ſed per prudentiam diriguntur, quæ conſilio dirigit, non arte, eo quòd non habeat certas, & determinatas regulas, ſed arbitrarias, & prudentiales iuxta circumſtantias occurrentes, vt docet Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ, quæſt. 47. art. 2. ad tertium, ideoque pertinent ad conſilium, & prudentiam. Cadunt autem ſub regulatione artis non ſolùm opera externa, quæ vocantur factibilia, circa quæ occupantur artes, quæ dicuntur Mechanicæ, eo quòd opera externa ſunt magis ſeruilia, & diſpotica; ſed etiam opera interna, quæ ſunt magis libera, & minus ſeruilia, & ideò artes, quæ illa dirigunt, vocantùr artes liberales. In vtriſque autem actionibus inuenitur materia dirigibilis per certas, ac determinatas regulas, quia datur indifferentia, vt benè vel malè, cum errore vel ſine errore fiant.

Et hinc probatur ſecunda pars concluſionis poſita, quia materia remota ſeu dirigibilis à

Logi-

Logica sunt cognitiones seu operationes intellectus, quæ vt attingunt obiecta possunt cum errore, vel sine errore procedere, & sic habent indifferentiam sufficientiam vt dirigantur, & formentur recta dispositione, & ordinatione. Ex parte autem formæ seu regularum, quibus Logica ordinat, habet certas ac determinatas regulas, & immutabiles, vt patet in his quæ tradita sunt in Summulis, & trademus in hoc opere, præsertim in libris Posteriorum. Ergo habet quicquid requiritur ad rationem artis, & simul vt sit scientia propter immutabilem certitudinem regulationis, licèt materia remota sit indifferens.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Contra primam partem conclusionis arguitur. Quia Logica est modus, & instrumentum sciendi, ergo non est scientia: Antecedens est commune proloquium: & sumitur ex Aristot. 2. Metaph. circa finem, & D.Thom. opusc. 70. quæst. 5. art. 1. ad 2. vbi dicit: *Logicam non poni sub Philosophia, quasi principalem partem, sed vt quoddam reductum ad eam, pront ministrat speculationi sua instrumenta.* Conseq. verò prob. Quia instrumentum non est eiusdem principalitatis cum sua causa, vel effectu, vt patet in serra, & in pennicillo, & alijs quæ non sunt eiusdem rationis, cum re quam faciunt, & cum agente à quo mouentur.

Respondetur. Quod Logica dicitur modus, & instrumentum sciendi quasi obiectiuè, non formaliter; agit enim tanquam de obiecto de modo sciendi, & de instrumentis necessarijs

ad

ed alias ſcientias, vt ſunt ſyllogiſmi, propoſitiones,&c. & ex parte huius obiecti differt ab alijs ſcientijs, quia aliæ agunt de rebus, iſta de modo ſciendi. Et quia prius debet cognoſci modus ſciendi, quam res, ideò dixit Ariſtot. *Eſſe abſurdum vtrumque ſimul quærere*, & eodem modo Sanctus Thomas dixit non contineri Logicam principaliter ſub Philoſophia, quia non agit de rebus ſicut illa, ſed de modo cognoſcendi res, quod eſt aliquod obiectum minus principale. Vndè reſpondetur ad conſequentiam argumenti. Quòd in primis Logica non eſt inſtrumentum aliarum ſcientiarum, ſed ipſius intellectus, qui vtitur Logica vt inſtrumento ad alias ſcientias dirigendas. Et ita ſolum ſequitur quòd Logica non adæquatur intellectui, non verò ſcientijs. Et deinde non repugnat vnum inſtrumentum eſſe eiuſdem rationis cum re effecta, licèt non ſemper ſit neceſſarium, ſicut per vnum martellum fit aliud.

Secundò arguitur. Quia probabile eſt Logicam docentem, & vtentem eſſe eundem habitum, vt articulo vltimo dicetur, ergo habitus Logicæ elicit actus opinatiuos, vt patet in Logica vtente, quæ topicè & probabiliter procedit, vt ex D. Thom. 4. Metaph. lect. 4. & opuſ. 70. conſtat. Sed habitus, qui elicit actus opinatiuos non poteſt eſſe ſcientia, ergo Logica non eſt ſcientia.

Confirmat. Quia ens rationis non poteſt ſpecificare ſcientiam realem, cum ens rationis non ſit per ſe cognoſcibile, & conſequenter neque per ſe ſcibile, nec habeat veras cauſas per quas ſciatur, aut paſſiones quæ de illo ſciantur; ſed ens rationis eſt obiectum forma-

le Logicæ, vt sequenti articulo dicemus, ergò Logica non est verè scientia.

Respondetur. De illo argumento esse tractandum infra articulo vltimo: Interim dicimus Logicam, prout vtentem, habere actum opinatiuum, non ratione motiui formalis, quia non innititur principijs fallibilibus, & contingentibus, sed ratione effectus subsequûti, quia dirigit modum procedendi opinatiuè in disputatione topica, & tentatiua, quæ non plenè resolutiua est, vnde habet actum opinatiuum directiuè potius, quam elicitiuè; vel si habet elicitiuè, secundariò id habet, & non principaliter. Sic autem non repugnat habitui scientifico habere actum opinatiuum quasi secundariò, & consequutiuè ad regulas topicas & opinatiuas, quas scientificè tradit.

Ad confirmationem respondebitur etiam articul. sequent. vbi ostendemus in ente rationis inueniri sufficientem cognoscibilitatem, & veritatem obiectiuam, & cum fundamento in re, & cum connexione necessaria, qualis requiritur ad scientiam, non quia subiectiuè, & transcendentaliter habeat veritatem, sed quasi obiectiuè.

Vltimo arguit. Ratio artis repugnat scientiæ, ergo altera illarum non conuenit Logicæ. Anteced. prob. nam ars agit de singularibus & contingentibus, & est in parte animæ opinatiua, vt dicit S. Thom. 1.2. quæst. 57. ar. 4. ad secundum; scientia verò est de vniuersalibus, & necessarijs, & est in parte demonstratiua; similiter ars procedit modo compositiuo & practico, scientia modo resolutiuo & speculatiuo; vnde S. Thom. 1. Metaph. lect. 1.

diuí-

diuidit artem contra rationem speculatiuam, illamque ponit in parte practica intellectus.

Et confirm. Quia Artes liberales dicuntur artes secundùm quandam similitudinem, vt inquit D.Thom.1.2. quæst.57. art. 3.ad 3, ergo Logica non est simpliciter, & propriè ars.

Respondetur. Quod ars dicitur esse de singularibus & contingentibus ex parte applicationis ad opus, vel ex parte materiæ remotæ, & indifferentiam habentis, non ex parte regularum, quibus dirigit; illæ enim sunt certæ & determinatæ, & in vniuersali, vnde & ars numeratur inter virtutes intellectuales 1. 2. quæst. 57. quæ tamen non versantur circa verum contingens, sed circa necessarium, cui non potest subesse falsum, alioquin virtutes non essent, vt docet S.Thom.6. Ethic. lect. 5. Dicitur autem ars esse in parte animæ opinatiua, vel propter artes mechanicas, vel propter applicationem ad opus, aut indifferentiam materiæ remotæ dirigibilis, non verò ex parte directionis, & regulationis, qua ratione ars est virtus intellectualis, quod non conuenit habitui opinatiuo. Nec denique est de ratione artis quòd procedat modo compositiuo & practico, sed quando eius opus est speculatio, dirigit non componendo, sed resoluendo, vt artic. 4. amplius declarabitur. Et quando Sanctus Thomas diuidit artem contra rationem speculatiuam, non loquitur de arte liberali, sed de illa, quæ ita est ars quòd non est scientia.

Ad confirmationem dicitur. Quod artes liberales dicuntur artes similitudinariæ ex parte materiæ dirigibilis, non ex parte rationis

diri-

dirigentis; cum enim materia artis liberalis sit opus internum, & rationis, quod minus seruile est, consequenter minus subijcitur imperio, & directioni artis, quàm opus artis mechanicæ, quod totaliter est opus seruile; ex parte tamen regulæ dirigentis vniuocè conueniunt ars liberalis, & mechanica; & tamen, quicquid sit de hoc, cum non dicamus Logicam esse artem quomodocumque, sed liberalem, habet rationem artis solum eo modo, quo conuenit liberalibus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm obiectum formale, & adæquatum Logicæ sit ens rationis, quod est secunda intentio.

DVo præsupponenda sunt, quæ ad alium quidem locum exactius pertinent, sed pro præsenti difficultate breuiter oportet libare. *Primum* est dari entia rationis, de quo sequenti quæstione agendum est. Et intelligimus nomine entisrationis id quod in se, & remota consideratione intellectus non potest existere, potest tamen per intellectum considerari; multa enim nos considerare, quę in re non sunt, notius est, quàm vt egeat probatione; sed quia omnia considerat intellectus ad modum entis, ideo ea quæ considerantur & non sunt, dicuntur entia rationis, quasi solo rationis beneficio, & per considerationem existentia; & aliquando tale ens rationis est purè fictum, vt quando imaginamur aliquid fingendo illud sine aliquo fundamento in re, vt quando formo

mo chimæram, montem aureum, & similia: aliquando verò non est purè fictum, sed fundamentum habet in aliquo ente reali, quod tali modo potest cognosci, vt ex ipso modo cognoscendi aliquid illi attribuatur, vel consequatur, quod tamen in re non est, vt quando cognosco Deum relatiuè ad creaturas, vel cognosco tenebras ad modum formæ afficientis aerē, cum in re non sit forma, sed carentia formæ; & quæ primo modo finguntur, vocantur entia rationis ratiocinantis, idest nihil fundamenti extra rationem habentia; quæ secundo modo, dicuntur rationis ratiotinatæ, idest, fundata in re cognita.

Secundum, quod præsupponimus est. Quid intelligamus nomine obiecti formalis; & dicitur formale obiectum illa formalitas, seu ratio, vel determinatio, mediante qua aliquid habet attingi ab aliquo habitu, vel potentia; constat enim in his, quæ sunt obiecta alicuius habitus, vel potentiæ dari rem quæ attingitur, & rationem seu determinationem, ratione cuius attingitur; imò & plures formalitates possunt requiri vt aliquid attingatur, quarum vna determinat aliam, & illa, quæ determinat, vocatur formale respectu illius, quod determinatur. Et ratio ista formalis solet vocari ratio, *quæ* attingitur, seu ratio attingendi obiectum materiale, & si sit vltima, à qua cætera determinantur, dicitur etiam ratio *sub qua* obiectiua, quia sub illa reliquæ continentur. Exemplum est in visu, videmus enim lapidem tanquam rem visam, & obiectum materiale, sed ratione coloris, quæ est ratio, *quæ*, seu ob quam lapis potius pertinet ad visum, quàm ad ta-

ctum,

ctum, vel ad alium sensum. Et rursus color determinatur, & formatur à luce, ratione cuius vltimo constituitur obiectum in ratione visibilis. Est autem alia ratio, *sub qua*, ex parte potentiæ se tenens, quæ est ipsa virtus seu lumen determinatum cognoscendi, sed de hoc in præsenti non agimus, sed solum de ratione formali obiectiua. Quare quando inquirimus an ens rationis sit obiectum formale Logicæ, est idem atque inquirere, an omnes res, & materiæ. quæ à Logica tractantur, & diriguntur pertineant ad Logicam ratione alicuius, quod sit ens reale, vel rationis. Et si est ens rationis, quodnam illud sit.

His positis; duo in hac parte sunt certa, & in vno est totum difficultatis pondus.

Primò est certum, & extra controuersiam, Logicam agere saltem de aliquibus entibus rationis, quæ inueniuntur, & attribuuntur rebus cognitis, & vocibus, quibus Logica vtitur tanquam instrumentis, verbi gratia, ratio generis, & speciei, ratio prædicati, & subiecti, & similium aliarum intentionum. *Secundo* est certum non agere Logicam de omni ente rationis in tota sua latitudine, sicut de priuationibus, & negationibus, & alijs, quæ sunt omnino ficta, sed solùm agere de illis relationibus, quæ fundantur in rebus inquantùm sunt ordinatæ, & cognitæ per rationem, & vocantur intentiones Logicæ. Vnde istæ intentiones respiciunt conceptus obiectiuos, & conceptus formales, & voces, sed diuersimodè; nam ad res cognitas, quæ sunt conceptus obiectiui, pertinent vt ad fundamenta in quibus fundantur, & quæ denominant, sicut ani-

mal cognitum denominatur genus, & homo species; ad conceptus vero formales, & actus intellectus tanquam ad operationes, quibus istæ intentiones formantur, & ideò ex talibus intentionibus formatis denominantur etiam operationes rationis rectè, & ordinatè procedere. Ad voces autem pertinent vt ad signa seu instrumenta exterius exprimentia conceptus sic, vel sic ordinatos.

Quidam ergo attendentes ad res cognitas, in quibus fundantur illæ intentiones rationis, simpliciter dicunt obiectum formale Logicæ esse ens rationis, quod est secunda intentio, quia solùm ratione illius, tales res spectant ad Logicam. Hæc communis est apud Thomistas, de quo videri potest Cursus Carmelit. disp. 1. quæst. 2. Alij attendentes ad voces, & ad conceptus, dicunt Logicam prout resp cit voces significatiuas, agere de intentionibus secundis, prout verò respicit operationes intellectus, agere de aliquo reali, vt videri potest apud Martinez quæst. 4. procem. Alij denique attendentes ad solas operationes intellectus, quas primo, & per se dirigit Logica, simpliciter dicunt agere de aliquo reali. Vide Fonf. 2. Metaphysic. cap. 3. quæst. 1. sect. 5. Suarez in Metaphysic. disput. 54. Magister Cabero tract 1. disp. 1. dub. 2. Ergo punctus difficultatis est, quid formalius ex omnibus istis sit respectu Logicæ, an conceptus obiectiui sub ratione intentionum, quas fundant, an conceptus formales; vel voces sub directione, quam habent à Logica, & an hæc sit aliquid reale.

RE-

RESOLVTIO IVXTA MENTEM Sancti Thomæ.

Sit vnica conclusio: Materia dirigibilis à Logica tanquam operatio, est aliquid reale: Materia denominabilis ab artificio Logico tanquam obiectum, & res cognita, est quodcumque cognoscibile per illas operationes intellectus siuè sit reale, siuè rationis. Forma verò tam respectu operationis dirigibilis, quàm respectu rei cognitæ sub qua pertinent ad Logicam, est aliquid rationis, non purè fictum, sed habens fundamentum in rebus tanquam secunda intentio.

Hæc conclusio est de mente Diui Thomæ, & pro ea ponderari possunt inter alia tria loca. *Primum* est in Prooemio Ethicor. vbi inquit: *Quòd ordo quadrupliciter ad rationem comparatur, est enim quidam ordo, quem ratio non facit, sed solùm considerat, sicut est ordo rerum naturalium. Alius autem est ordo, quem ratio considerando facit in proprio actu, puta cum ordinat conceptus suos ad inuicem, & signa conceptuum, quæ sunt voces significatiuæ. Tertius autem ordo est, quem ratio considerando facit in operationibus voluntatis. Quartus ordo est, quem ratio considerando facit in exterioribus rebus, quarum ipsa est causa, sicut in arca, & domo. Ordo quem ratio considerat sed non facit, pertinet ad Philosophiam naturalem; ordo quem ratio considerando facit in proprio actu, pertinet ad rationalem Philosophiam* (illa est Logica) *ordo autem actionum voluntatis pertinet ad considerationem moralis Philosophiæ; ordo autem, quem ratio considerando facit in rebus exterioribus,*

bus, pertinet ad artes mechanicas. Ecce ponit D. Thomas pro obiecto rationalis Philosophiæ, seu Logicæ, ordinem, quem ratio considerando facit in suo actu, qui vtique realis non est, quia ordo realis considerari quidem potest per cognitionem, sed non sola consideratione fieri sine alio actu reali externo, cum in hoc consistat relatio rationis, quod sola consideratione fiat seu attingatur.

Secundus locus est 1. Poster. lection. 20. vbi inquit: *Quod quia circa omnia quæ sunt, habet negotiari ratio, Logica autem est de operationibus rationis, Logica etiam erit de his quæ communia sunt omnibus, idest de intentionibus rationis, quæ ad omnes res se habent.* Et tertio clarissimè in 4. Metaph. lect 4. *Ens*, inquit, *est duplex, scilicet ens rationis, & ens naturæ: ens autem rationis propriè dicitur de illis intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis, sicut intentio generis & speciei, & similium, quæ quidem non inueniuntur in rerum natura, sed considerationem rationis consequuntur; & huiusmodi, scilicet ens rationis est propriè subiectum Logicæ.*

Respondent aliqui D. Thom. loqui de obiecto per accidens, vel si loquitur de obiecto per se, sumit ens rationis pro ipso opere rationis quatenus habet artificium dialecticum. *Sed contra.* Nam dicit S. Doctor, quod tale ens rationis est propriè subiectum Logicæ, ergo non loquitur de obiecto per accidens, seu materiali, de hoc enim statim subdit: *Quod est omne ens naturæ, vt subijcitur intelligibilibus intentionibus.* Item dicit quòd illæ intentiones de quibus agit Logicus non inueniun-

tur

tur in rerum natura, actus autem intellectus inueniuntur in rerum natura, ergo vel opus rationis vt habet artificium dialecticum, formaliter est ens rationis non inuentum in rerum natura, & sic habemus intentum, quia hoc est obiectum formale Logicæ secundùm D. Thom. vel inuenitur prout sic in rerum natura, & sic contradicitur Diu. Thom. qui dicit non inueniri.

Alij respondent loqui S. Tho. de ente rationis, idest de denominatione extrinseca, quæ est obiectum formale Logicæ. *Sed contra est.* Quia dicit D. Thom. Logicam agere de intentionibus, quas ratio adinuenit in rebus consideratis, & quæ non inueniuntur in rerum natura; Illæ autem denominationes extrinsecæ, vel inueniuntur in rerum natura quatenus extrinsecæ sunt, & sic de illis non agit Logica, vel non inueniuntur, sed formantur à ratione, & sic sunt ens rationis, quod nos dicimus.

Denique alij dicunt S. Thom. loqui de vocibus significatiuis, de quibus tanquam de medijs, seu instrumentis agit Logicus, & intentiones istarum sunt aliquid rationis. Sed oppositum manifestè docet San. Thom. Quia loquitur de intentionibus, quæ sequuntur ipsas operationes intellectus, & ratio facit in proprio actu, siue adinueuit in rebus consideratis, vt patet in loco Metaph. & Ethic. supra citatis, & opusc. 42. cap. 4. ergo non loquitur solùm de intentionibus vocum, sed etiam de intentionibus rerum cognitarum, vt sunt genus, species, &c. vel quæ attribuuntur ipsis operationibus proprijs intellectus. Quare de mente San. Thom. non potest

dubitari quòd pro formali obiecto Logicæ po nit ens rationis, ſicut etiam pro materiali po nit ipſas res cognitas, & conceptus ordinatos vt patet in locis ci atis, & opuſc. 56. & 70. qu vlt. art. 1. ad 3. & 1. Poſt. lect. 1.

Fundamentum concluſionis eſt. Quia omnis realitas, quæ inueniri poteſt in obiecto Logicæ, vel eſt actus intellectus, à quo denominantur res cognitæ, vel eſt res ipſa intellecta, & repræſentata, vel aliquid reale ſuperadditum, & accreſcens conceptibus, vel obiectis cognitis ex ordinatione Logicæ. Duo prima ſecundùm ſuam realitatem ſolum pertinent ad obiectum materiale Logicæ, quia de rebus cognitis vt res ſunt, agunt ſcientiæ reales, & de conceptibus etiam vt ſunt reales perfectiones intellectus, agit Philoſophia, ſolum ergo de illis quatenus ordinatis artificioſo modo, formaliter agit Logica: ſicut Logicæ per accidens, & materialiter ſe habet, quòd intentio generis ſit in arbore, vel in lapide, nec Logica agit de natura ipſa lapidis vel arboris, ſed de illa intentione ſeu formalitate generis, quæ in illis omnibus inueniuntur.

Si dicantur duo vltima, inquiro quid eſt illud quod accreſcit conceptibus, vel obiectis ex ordinatione Logicæ, nam ſi accreſcit ipſis obiectis vt cognitis, eſt ſecunda intentio, & aliquid rationis, nam id quod conuenit rebus cognitis, non conuenit vt ſunt in re, & ſic non eſt aliquid reale, ſed rationis. Si autem eſt ſola denominatio extrinſeca, qua res ipſæ denominantur cognitæ ſic vel ſic, non quæ rebus iam cognitis ſuperueniat; contra eſt, tùm quia iſta denominatio non eſt aliquid artificioſum,

ſed

ſed naturaliter, & ſine artificio aũt collationẽ aliqua conſequutum: ſicut ad viſionem ſequitur denominatio viſi in obiecto; tùm quia multæ intentiones Logicæ non conueniunt niſi per comparationem, & collationem vnius ad aliud, & ſupponendo rem iam cognitam, & apprehenſam, vt ordo ſuperioris ad inferius, ſubiecti ad prædicatum, compoſitionis in propoſitione & ſyllogiſmo, ergo tales non ſunt denominatio extrinſeca cogniti, ſed aliquid rationis rebus cognitis conueniens.

Si verò ſit aliquid accreſcens ipſis conceptibus, ſeu actibus vt eliciuntur ab intellectu cum aliquo influxu, & ordinatione Logicæ. *Contra eſt*; quia iſta ordinatio impreſſa conceptibus, vel actibus non eſt aliquid entitatiuum in ordine ad ſe, ſed repræſentatiuum, vel ordinem dicens ad obiecta, nec enim de entitate reali conceptuum curat Logica, nec illi ad ſui elicientiam indigent Logicæ ordinatione, cum ſint aliquid naturale, & naturaliter à potentia egrediens, ad quam egreſſionem, poſita ſpecie, & potentia ſeu virtute, nullo artificio indigent. Ordo ergo ad obiecta artificiosè ordinata, eſt quidem aliquid reale in conceptibus ſeu actibus, id eſt repræſentatio, qua naturaliter reſpiciunt obiecta etiamſi realia non ſint, ſed tamen iſte ordo non eſt formale obiectum Logicæ, ſed ad ſummum effectus, quem in alijs ſcientijs dirigit, vt ex oſtenſione Logicæ tendant, & ordinentur ad obiectum Logicali modo diſpoſitum: impreſſio autem ſuperioris potentiæ vel artis in inferiorem, vt ordinetur ad obiectum ſeu finem ſuperioris, ſolum eſt effectus ſuperio-

ris, non formale obiectum, vt patet in artibus architetonicis dirigentibus inferiores ad suum finem, & in Angelo superiori illuminante inferiorem, nec enim habent pro obiecto actum inferioris, quem ordinant, aut illuminant, sed obiectum ad quod ordinant. Vndè obiectum formale talis luminis superioris non est actus inferioris, qui illuminatur, sed ipsum obiectum, quo proposito inferior illuminatur. Et ratio est clara, quia cum virtus, vel ars superior imprimit in inferiorem, eamque ordinat ad suum finem, iam superior supponitur habere finem, & obiectum specificatiuum sui, ad quod attingendum dirigit, & ordinat inferiorem, ergo specificatiuum proprium superioris non est impressio, & ordinatio inferioris in talem finem, sed ipse finis, qui est obiectum superioris, & cuius ordinem effectiuè communicat inferiori. Similiter cum Logica reliquas scientias ordinet, & illuminet quantum ad modum artificiosum discurrendi, non habebit pro obiecto formali ipsos actus aliarum scientiarum vt tendentes, & ordinatos realiter ad obiecta sua ordinata, sed illud quod in obiecto cognito speculatur Logica, & alijs scientijs proponit sequendum, & ordinandum, id erit obiectum formale ipsius, quæ vtique ordinatio obiectorum secunda intentio est in obiectis.

Respondent Aliqui Logicam solùm respicere per se collocationem, & dispositionem conceptuum, vt vnum sit prædicatum, aliud subiectum, &c. quòd verò ex hac collocatione resultet aliquid rationis, non per se attenditur à Logica. *Alij* quòd Logica dirigit intellectum,

lectum vt eliciat actus, qui actus habent pro obiecto aliquid ordinatum secundùm intentiones Logicas, & ita obiectum immediatum Logicæ sunt isti actus, sed obiecta istorum actuũ erit aliquid rationis inquantum sunt ordinata; sed hoc est obiectum remotum. *Alij* denique quòd quia operationes intellectus realiter perficiuntur per Logicam, aliàs non esset perfectior in discurrendo Logicus, quàm rusticus; ideò habet aliquam perfectionem realem pro obiecto.

Sed contra primam solutionem est. Quia collocatio,& dispositio conceptuum non est collocatio aliqua situalis sicut lapides in domo, sed est repræsentatio,& tendentia ad res rectè collocatas, & ordinatas inter se, neque enim conceptus dicuntur ordinati quasi entitatiuè, sed quasi repræsentatiuè, & respectu obiectorum circa quæ versantur, ergo principaliter respicit Logica ordinationem obiectorum; formalem autem tendentiam, & repræsentationem conceptuum, vt medium quo attinguntur ista obiecta ordinata.

Contra secundam autem solutionem est quòd Logica non docet actus elicere quantum ad suam entitatem, sed vt artificiosè disponantur, & quia dispositio artificiosa non aliter inuenitur in actus nisi inquantum attingunt obiecta ordinata, & disposita, idem est dirigere Logicam intellectum vt eliciat actus suos artificiosè, quòd obiecta ipsa ordinata proponere, circa quæ actus scientiarum eliciantur, atque adeo primo per se Logica attingit intentiones secundas obiectorum, ordinem autem actuum ad illas effectiuè actibus

communicat, seu directiuè.

Tertia denique solutio non est ad rem, non enim dubitamus quòd attingentia obiecti inquantum rectè ordinatum est, sit realis perfectio cognitionis & scientiæ, sed non est illa formale obiectum Logicæ, sed est medium quo attinguntur obiecta ordinata à Logica, & hæc ordinatio in ipsis obiectis aliquid rationis est, & secunda intentio; attingentia verò, & tendentia actuum ad talia obiecta sic ordinata realis tendentia, & perfectio est à Logicæ directione solùm effectiuè, seu directiuè deriuata, cognitio enim, & attingentia entium rationis realis perfectio in cognitione est.

Sed inquires duo: Primum: Vtrùm secunda intentio sit formale obiectum Logicæ tanquam ratio, *sub qua*, vel tanquam ratio *quæ* attingitur. *Respondetur*. Esse rationem formalem *quæ* attingitur, nam de secundis intentionibus demonstrantur multæ passiones in Logica, sicut de vniuersali prædicabilitas, ergo est res cognita per scientiam Logicæ, & consequenter pertinet ad rationem, quæ cognoscitur. Vnde D. Thom. appellat istas intentiones subiectum Logicæ in 4. Met. lect. 4. constat autem quòd subiectum est res quæ cognoscitur. Ratio autem, *sub qua*, Logicæ sicut in alijs scientijs, sumitur secundum abstractionem à materia, quæ præstat modum intelligibilitatis, sub qua res diuersimodè potest cognosci secundùm quod diuersimodè abstrahitur à materia, vt latius tradetur in vltima quæst. Poster. Obiectum autem Logicæ, quod est ens rationis, habet abstractionem similem abstractioni Metaphysicæ, idest ab omni materia,

teria, non per deputationem actualitatis ab illa, sed per negationem omnis materiæ.

Secundum est. Inter obiecta de quibus agit Logica, quod nam est obiectum principalitatis? *Respondetur*. Quòd syllogismus, qui fit per tertiam operationem, est principale obiectum Logicæ, & inter syllogismos, si considerentur ratione materiæ, principalior est demonstratio. Ratio est manifesta. Quia vt docet S. Tho. 1. Perih. lect. 1. & 1. Poster. lect. 1. Omnes tres operationes intellectus ita se habent, quòd prima & secunda ordinantur ad tertiã vt ad principalem, in qua perficitur ratiocinatio, & discursus, qui rectè disponitur per syllogismum, & certò ac firmiter resoluitur per demonstrationem. Cum ergo scientia Logicæ propriè, & essentialiter sit directiua rationis, illud est principale obiectum, vbi principaliùs inuenitur ratiocinatio & discursus cum certitudine, & sine errore. Contingit autem error, vel ex defectu formæ, vel ex contingentia materiæ, ergo principale obiectum ex parte formæ est syllogismus rectè disposi.us; principale autem ex parte materiæ est demonstratio, in qua inuenitur processus rationis sine errore, tam ex parte materiæ, quàm ex parte formæ. De his tamen, quæ pertinent ad alias secundas operationes, etiam per se agit Logica, licet minus principaliter, vt in 1. q. Summ. ar. 1. ostendimus.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimò *arguitur*: Ens rationis non potest esse obiectum scientiæ primo & per se, ergo falsa est conclusio. Antecedens prob. tum

quia ens rationis non est per se, & formaliter cognoscibile, quia non est per se ens, & ita per se non fundat cognoscibilitatem, ergo neque per se est scibile. Tum quia non habet passiones causatas à se de quibus agat, cum nihil causet; neque causas per quas sciatur, cum non causetur; ergo de tali ente rationis directè & per se non datur scientia.

Respondetur. Quòd de ente rationis, quod nullum habet fundamentum, neque ordinem ad ens reale, nulla datur scientia, sicut de chymera, & alijs similibus. De ente autem rationis, quod habet fundamentum in re, vel ordinem ad ens reale, potest dari scientia per se, sicut de multis priuationibus agitur in scientijs; & in Philosophia vnum ex principijs naturalibus est priuatio, & de relationibus, & distinctionibus rationis multa agunt Theologi.

Et ad replicam. Per se non est ens, ergo per se non est scibile? Distin. consequens, per se quasi subiectiuè non est scibile, transeat, per se quasi obiectiuè, nego, idest non est entitas cui tanquam subiecto realiter insit scibilitas, est tamen obiectum aliqua scibilitate attingibile. Vt autem aliquid sit simpliciter, & vniuocè scibile, sufficit quòd per se obiectiuè sit attingibile à potentia secundùm quòd obiectum fundat necessariam connexionem; sicut etiam aliquid potest dici possibile dupliciter, vel intrinsecè, & per potentialitatem, quàm subiectiuè & materialiter habet vt in se aliquid recipiat seu in se fiat, vel extrinsecè, quia vt obiectum extrinsecum se habet ad potentiam effectiuam, vt docet S. Thom. 1. p. q. 9. art. 2. & ta-

& tamen vtrumque est simpliciter & vniuocè possibile. Sic potest esse aliquid scibile, vel *ratione* intrinsecæ entitatis, quæ est subiectum cognoscibilitatis, vel quia obiectiuè potest cognosci, & perficere intellectum obiectiuè, vt est fundatum in ente reali, licet quasi effectiuè ab intellectu habeat esse, quod sufficit vt simpliciter sit scibile; & sic explicat S. Thom. 7. Met. lect. 4. Phil. dicentem, *quod non scibile est scibile secundum quid*, idest inquit D.Thom. *per posterius, quia de non scibili hoc scire possumus, quod non scitur, sic & de non ente quia non est.* Et ad secundam probat. dicitur: Quod ens rationis non *habet passiones* realiter causatas, benè tamen fundatas seu consecutas aut connexas: neque causas reales, & efficientes sui, habet tamen fundamentales, & formales, quæ fundant veram, & necessariam connexionem, & veritatem, quod est habere quasi causas metaphysicè, non physicè.

Secundò arguitur. Logica per se respicit operationes intellectus vt dirigendas, sed in istis operationibus accrescit aliqua perfectio realis ex ordinatione Logicæ, ergò aliquid reale habet quod formaliter respiciat pro obiecto. Mai. manifesta est, & à D.Thom. sæpius asserta in locis suprà citatis min. verò prob. Tum quia perfectior intelligentia, & discursus est in Logico, quàm in rustico nesciente præcepta Logicæ. Tum quia proprium demonstrationis est generare scientiam inquantum demonstratio est rectè disposita, hanc autem dispositionem habet à Logica. Tum denique quia prudentia & reliquæ artes dirigunt actiones suas secundùm rectam moralitatem & arti-

tificium, quod totum est aliquid rationis, & tamen quia actiones directæ sunt aliquid reale, dicuntur prudentia, & artes habere pro obiecto formali aliquid reale ergò similiter Logica.

Respondetur. Supponendo id quod diximus in conclusione, materiam dirigibilem à Logica esse operationes intellectus, quæ artificiosè disponuntur, non entitatiuè aliquid artificiosè factum in se recipiendo, sed repræsentatiuè, non quia repræsentatio ipsa in se artificiosa sit, conceptus enim naturaliter repræsentant, sed quia attingunt obiecta artificiosè ordinata Logicis intentionibus, & sic ab obiecto denominantur operationes artificiosæ. Vnde dicitur ad min. argumenti. Quòd licet ordo & tendentia conceptuum ad obiecta rectè ordinata sit aliquid reale; non tamen illa tendentia est obiectum formale Logicæ, sed est id quo intellectus attingit obiecta ordinata à Logica.

Et ad primam prob. Dicitur. Quòd perfectior est actus intelligendi in Logico, quàm in rustico in attingendo, & repræsentando melius obiecta ordinata, sicut est perfectior actus intelligens & discernens respectus rationis & priuationes & alia entia rationis, quàm non discernens illa; inde tamen non sequitur quòd formale obiectum Logicæ sit illa repræsentatio, & tendentia cognitionis, sed illa ordinatio obiectorum circa quæ versatur ista cognitio.

Ad secundam probati. Dicitur quòd effectiua & physica causalitas, qua actus demonstrationis generat scientiam habitualem non pertinet

tinet per se Logicam vt dirigentem, sed ad scientiam directam, & hæc effectiua generatio conuenit illi ratione actuũ realium, quibus demonstratio constat. Per se autem pertinet ad Logicam considerare in demonstratione rectã dispositionem syllogisticam, veritatum, & conuenientiam materiæ; scilicet quòd propositiones sint necessariæ per se, & rectè dispositæ, quæ sunt conditiones ex parte obiecti requisitæ vt processus scientificus ordinetur, non autem tales conditiones sunt virtus ipsa effectiua scientiæ.

Ad tertiam prob. Dicitur in primis circa artes, quæ versantur in exteriori materia, & Logicam esse manifestam differentiam, quòd artes illæ respiciunt quidem aliquem ordinem ab intellectu efformatum & factum, & exterius producibilem per potentiam executiuam, v.g. quòd ligna disponantur in tali figura, & in tali situ & collocatione, quod totum aliquid reale est in se, licet dependens à directione rationis effectiuè. Vnde tales effectus artificiosi non dicuntur aliquid rationis obiectiuè, sed effectiuè, idest procedunt quidem à ratione vt ab efficiente & dirigente eorum productionem, non tamen consistit eorum esse in obiectiua formatione, seu in ipso cognosci obiectiuè. Logica autem respicit ea quæ sunt in obiecto, non à ratione mouente ad executionem, sed à ratione vt purè negotiante circa obiecta cognita.

Similiter est differentia circa prudentiam & Logicam, licèt prudentia versetur circa agibilia quæ sunt actus interiores. Nam in prudentia sunt duæ partes, alia quæ versatur

cir-

circa iudicium de rebus, & consilium; alia quæ versatur circa imperium & præceptum, seu applicationem circa res iudicatas, & consiliatas. Et quidem actus iudicans, vel consilians non est inconueniens quod versetur circa aliquid rationis formaliter, idest circa ipsa obiecta sub moralitate considerata quatenus à regulis legis, aut recti arbitrij ordinata, quæ ordinatio nihil reale ponit in rebus ipsis in se, sed denominationem rationis vel relationem, quæ tamen non vocatur secunda intentio, quia non conuenit rebus vt cognitis, sed vt appetibilibus sub regula moris. Actus verò imperandi & præcipiendi, qui est principalis in prudentia, vt docet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 47. artic. 8. non respicit directè obiecta ordinando illa, id enim ordinat lex, & ratio; sed directè respicit applicationem voluntatis ad eliciendum actus circa obiecta ordinata, eò quòd in ista applicatione est præcipua difficultas practica, & ideò prudentia in suo principali actu formalius respicit elicentiam actuũ, qui sunt aliquid reale, quàm ordinationem obiectorum. At Logica non habet actum imperandi & applicandi voluntatem, vel alias potentias, sed tantùm ordinandi obiecta in esse cognito per secundas intentiones, qua ordinatione facta, vel proposita, sine noua difficultate, vel applicatione imperij, ipse intellectus, vel aliæ scientiæ formant actus suos circa obiecta sic ordinata. Vndè formaliter non versatur circa elicientiam actuum sicut imperium practicum, sed circa ordinationem obiectorum cognitorum.

Vltimò arguitur, Logica habet pro obiecto mo-

modum sciendi, scilicet definitionem, diuisionem, &c. hoc enim alija scientijs præbet, ista autem formaliter sunt actus cognitionis vt artificiosè dispositi, ergò illi quatenus sic dispositi sunt obiectum Logicæ, nec ad aliam scientiam pertinent; sic autem aliquid reale sunt; ideſt actus intellectus.

Confirmatur. Quia etiam si nulla entia rationis resultent circa obiecta, vel etiam antequàm resultent, Logica habet dirigere cognitionem, ergò non versatur formaliter circa ens rationis, vt ens rationis.

Respondetur. Non esse dubium quòd actus rationis, quibus formatur definitio, & diuisio, cæteraque Logicæ instrumenta sunt reales entitates, quæ habent ordinem naturalis repræsentationis, & tendentiæ ad obiecta, super quam tendentiam nihil addit actibus Logica vt ordinati dicantur, sed tota eius difficultas est circa obiecta cognita vt ordinata sint, quæ ordinatio in obiectis est aliquid rationis. Circa elicientiam verò actus erga hæc obiecta non est aliqua difficultas à Logica vincenda, sed tantùm naturalis repræsentatio producenda ab intellectu. Itaque sunt actus reales ex parte tendentiæ ad obiecta, & repræsentationis, concedo, ex parte obiectorum, quæ per intentionem rationis ordinantur, nego, & hoc formaliter pertinet ad Logicam, licet id quo tale obiectum attingitur conceptus, & actus realis esse debeat. *Nec poteſt dici*; Quòd solùm in connotato respicit Logica illud artificium, formaliter verò & directè actus. Quia formalis ratio, propter quam illi actus pertinent ad Logicam, est illud artificium, cum ratione il-

lius

lius pertineant isti actus ad artem, & non ratione suæ entitatis realis; quæ subjicitur isti artificio quatenus repræsentatiuè respicit illud in obiecto ordinato, vt dictum est.

Ad confirmationem respondetur. Quòd etiam si non resultarent entia rationis formaliter, & secundùm existentiam obiectiuam, adhuc daretur Logica, quæ illarum rationes consideraret saltem ex parte sui fundamenti. Si autem nec formaliter, nec fundamentaliter darentur tales in.en iones, non daretur Logica. Sicut etiam in opposita sententia, si non essent denominationes extrinsecæ, vel dirigibilitas artificiosa, & realis ipsorum actuum, non esset Logica, quæ solum versatur circa illam: de facto tamen, hoc ipso quòd Logica dirigit artificiosè actus suos, resultat in obiectis ordinatis secunda intentio, quia vt seq. quæst. dicemus art. 4. ex D. Thom. ex ipso modo intelligendi vnum in ordine ad aliud resultat relatio rationis.

Quando autem dicit D. Thom. 1. Posterior. lect. 1. versari Logicam circa actus rationis dirigendos sicut ars fabrilis circa actiones manus, sensus manifestus est quòd versatur circa actus rationis sicut circa materiam dirigendam; supponendo tamen formam artificiosam tanquam rationem formalem istius directionis, quæ vt dictum est tenet se ex parte obiecti circa quod versatur actus rationis; sicut obiectum formale artis fabrilis non sunt actiones manus, sed res factæ per manus.

AR-

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Logica sit scientia speculatiua, vel practica.

MVlta solent in presenti tradi ab Authoribus circa differentiam practici, & speculatiui, & quid sit praxis, & vtrum inueniatur solùm extra intellectum, vel etiam in intellectu, quæ omnia huius loci non sunt; sed solum vt titulus quæstionis intelligatur, sufficit notare communem differentiam inter practicum, & speculatiuum, quæ sumitur ex Philosoph. in 3. de Anima lect. 15. apud D. Tho. & 2. Met. lect. 2. & 1 p. q. 79. art. 11. & q. 14. art. 16. Et consistit in hoc quòd speculatiuum respicit veritatem vt sciatur, practicum verò vt fiat, & executioni mandetur in opere. Sed cum ipsa veritatis cognitio sit etiam quoddam opus, & rursus quodlibet opus sit etiam aliqua veritas, oportet valdè formaliter inter hæc distinguere; non enim practicum dicitur quod efficit quomodocumque opus seu elicit operationem, sed quod dirigit ad opus, & illud per regulas ordinat, & habet pro fine, ita quòd non solùm sit operatio elicita, sed etiam obiectum seu materia, quæ in sui executione, & vt efficiatur, regulis directionis ad faciendum indigeat, & non solum regulis ad sciendum, semper enim sciri, & fieri distinguuntur in speculatiuo, & practico. Nec speculatiuum dicitur quod cognoscit quomodocumque veritatem, sed quod tantùm intendit cognoscere, non verò alterius facere, nec dirigit vt faciat, sed vt sciat,

sciat, & vt ignorantiam effugiat. Vndè vt sit speculatiuum requiritur quòd vel materia eius operabilis non sit, sicut qui considerat Deum, & Angelum, aut Cęlum, &c. vel si sit operabile, non vt operabile, sed vt scibile, & tanquam verum quoddam attingatur. Vt autem sit practicum requiritur vt materia sit operabilis, & vt modo operabili attingatur. Vndè Philosophus cum distinguit practicum & speculatiuum ex fine, non loquitur de fine solùm ex parte intelligentis & operantis actualiter, sed ex fine intento ex vi ipsorum principiorum & regularum* quibus vtitur aliqua scientia; si enim sunt principia solùm manifestantia veritatem, & quasi illuminantia, & fugantia ignorantiam, speculatiuè procedunt: si autem non solùm manifestant veritatem, sed dirigunt ad hoc vt fiat, & constituatur in esse, sunt practica & ordinant praxim, intelligendo nomine, *praxis*, generaliter obiectum practicæ cognitionis. Vndè principia speculatiua dicuntur resolutiua, quia solùm respiciunt veritatem vt resoluitur in sua principia; principia autem practica dicuntur compositiua, quia respiciunt veritatem seu entitatem vt ponendam in esse. De quo videatur Sanctus Thomas, 2. Metaph. lect. 2.

Igitur in præsenti quando inquirimus An Logica sit practica, vel sdeculatiua; punctus difficultatis ad hoc reducitur, An principia formalia, quibus Logica procedit, ita respiciant veritatem, quam tractat, vt purè resolutiuè procedant in ordine ad sciendum; an mopo compositiuo ita vltimatè ordinentur ad aliquod opus exercendum & faciendum

præ-

præter ipsum scire, quod non sit sola speculatio veritatis, sed etiam praxis; vel potiùs an *ipsa* ordinatio ad sciendum practica esse possit.

Et in hoc diuiduntur Authores in tres præcipuas opiniones. *Quidam* simpliciter practicam existimant Logicam, quia licet multa speculetur; omnia tamen ordinat ad opus, scilicet ad rectam constructionem syllogismi, & ita designat hæc sententia pro materia practicabili operationes intellectus, pro principijs autem practicis regulas seu præcepta, quibus non solùm docet in vniuersali, quæ sit natura syllogismi, sed in particulari quomodo sit construendus. De qua sententia videatur Fonf.2. Metaph.cap.3. quæst.2. sect.3. Conimb. quæst.4. procem. art.5. *Alij* simpliciter faciunt speculatiuam è contrario fundamento, vel quia existimant nullum actum intellectus esse praxim, vel quia etsi fateantur aliquem actum intellectus vt subditur voluntati posse esse praxim; non tamen vt purè respicit obiectum sub ratione cognoscibilis; Logica autem non dirigit immediatè ipsos conceptus entitatiuè, sed obiecta, quæ sic ordinat, & disponit sicut requiritur ad debitam speculationem. Est communis Thomistar. Videatur Magister Sotus hic quæst. 4. Sanchez quæst. 16. Cursus Carmel. quæst. proce. *Alij* denique existimant simul esse practicam & speculatiuam, quia rationem speculatiui, & practici dicunt esse accidentales differentias in scientijs, vel saltem esse habitum duplicem partialem in Logica, quorum vnus sit speculatiuus, alter practicus; Ita Pater Vasquez

1. par.

1. par. disp. 8. cap. 1. Magister Cabero, disput. 3. dubio 3. Martinez quæst. 3 & alij.

Nihilominus dicendum est primò, non posse vnicam scientiam naturalis ordinis simul esse practicam & speculatiuam, & consequenter neque Logicam. Sumitur hæc conclusio ex D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 4. vbi fatetur practicum & speculatiuum in scientijs philosophicis aliam, atque aliam scientiam constituere, quod est signum diuersitatis essentialis. Et similiter in 6. Ethic. lect. 2. & 3. & 1. 2. quæst. 57. distinguit tanquam virtutes essentialiter diuersas scientiam & sapientiam, ab arte & prudentia, quia illæ sunt speculatiuæ, istæ practicæ. Et videri etiam potest in opusc. 70. qu. 5. art. 1. *Et ratio est*. Quia distinctio specifica habituum sumitur ex obiecto formali; in scientijs autem formalis diuersitas obiectorum reducitur ad diuersa principia, ex quibus proceditur circa vnum obiectum, vel circa aliud, vt ex Philosopho ostendit Sanctus Thomas 1. Poster. lection. 41. *Sicut*, inquit, *formalis ratio visibilis sumitur ex lumine per quod color videtur, ita formalis ratio scibilis sumitur secundum principia ex quibus aliquid scitur*: practicum autem, & speculatiuum exigunt diuersa principia in ipsa formali ratione cognoscendi, siquidem principia speculatiua procedunt modo resolutiuo, & solùm tendunt ad manifestandam veritatem secundùm connexionem, & dependentiam à principijs formalibus talis veritatis; principia autem practica, neque resoluunt, neque illuminant veritatem qua tùm ad sua formalia principia, & quidditatem quasi abstrahendo ab

exi-

existentia, sed applicant, & ordinant illam ad ponendum in esse, & ita procedunt modo compositiuo; vndè speculatiuum respicit causas veritatis abstractè & in se, practicum autem concretè & in opere. Nunquam ergò principia sunt speculatiua, nisi quia distinguuntur à practicis illisque opponuntur, quia opposito modo procedunt, quia non sunt applicatiua ad opus. Et sic magis distant in ratione cognoscendi, & illuminandi principia practica, & speculatiua, quàm duo speculatiua, quæ diuersas species scientiæ constituunt; quòd si semel diuersas species constituunt secundùm se, non possunt inadæquatè, & vt partes concurrere ad aliam tertiam speciem constituendam quæ simul sit practica, & speculatiua etiam inadequatè, vt dicunt aliqui, sicut non potest vna ea scientia duas species scientiæ diuersas adunare, verbi gratia, quod simul sit Mathematica, & Metaphysica, aut quid simile, quia repugnat differentias specificas, cum sint oppositæ, vniri inadæquatè ad vnum tertium constituendum, nisi earum oppositio, & differentia ollatur in aliqua eminentiori forma, vt statim dicam. Nunc autem solùm loquimur de scientijs ordinis inferioris.

Quomodo autem in Theologia, & alijs habitibus supernaturalibus adunetur ratio practici, & speculatiui vt docet D. Thom. 1. par. quæst. 1. art 4. & 2, 2. quæst. 8. art. 2. & quæst. 45. art. 3. alterius negotij est; *Breuiter dicimus* non vniri in istis habitibus rationem practici, & speculatiui inferioris ordinis, quia hæc semper specie distinguuntur, sicut vegetatiuum

prout

prout inuenitur in planta, & in bruto nunquam vniuntur in aliqua forma, neque vllæ specificæ differentiæ vniri possunt in illo ordine in quo sunt differentiæ specificæ, id enim implicat, cum hoc ipso quòd sunt differentiæ specificæ, sint oppositæ, & si sunt oppositæ, repugnat in vnum adunari, sed in aliquo superioris ordinis in quo forma eminentior vnico modo superiori exercet ea, quæ plures formæ inferiores diuerso, & opposito modo exercent. Aliud est de gradibus, vt sensitiuo, vegetatiuo, &c. qui vniuntur in aliqua forma contracta, sed isti gradus non sunt oppositi sicut species, vel differentiæ specificæ, sed se habent vt superius & inferius prædicatum, quorum vnum contrahit aliud & non ei repugnat. Consistit autem ista ratio superior in eo quòd istæ scientiæ supernaturales attingunt Deum secundùm quòd est in se, in ipso autem Deo idem est principium propriæ speculationis, & practicæ ordinationis, quia ita est veritas necessaria in se, quòd etiam est regula contingentium, & ita in simplici modo vnit principia speculationis & praxis, quod non contingit in alijs luminibus, quæ non possunt vnica manifestatione simul manifestare rem secundùm principia necessaria, & secundùm contingentia, secundùm resolutionem in principia veritatis, & secundùm principia factiua & compositiua rei in esse, quia limitatio luminis non potest omnia ista comprehendere, cum fundent oppositas differentias, & modos procedendi.

Dico secundò: Logica essentialiter, & ex vi suorum principiorum simpliciter est speculatiua,

tiua, licèt aliquem modum practicæ induat, quatenus regulas & directionem præbet speculationi ipsi. Hanc conclusionem perpetuò docet D. Thom. Primò ponendo omnes artes liberales sub genere speculatiuo, vt in 1. Metaphys. lect. 2. §. *Hic probat secundum*. Secundò specialiter loquens de Logica 1. 2. qu. 57. art. 3. ad 3. docet quòd etiam in ipsis speculabilibus est aliquid per modum cuiusdam operis, puta constructio syllogismi, aut rationis congruæ, &c. *Et quicumque ad huiusmodi opera rationis habitus speculatiui ordinantur, dicuntur per quandam similitudinem artes.* Vbi non solùm actum Logicæ, sed etiam habitum vocat speculatiuum. Constat autem apud D. Thom. scientiam esse vnum habitum tantùm, vt docet 1. 2. qu. 54. art. 4. ergo Logica tantùm est speculatiua. Similiter 2. 2. q. 47. art. 2. ad 3. docet: *dari artem speculatiuam sed non speculatiuam prudentiam, quia speculatiua ratio quædam facit, puta syllogismum propositionem, &c.* Et qu. 51. art. 2. ad 3. dicit: *Quòd in speculatiuis alia rationalis scientia est Dialectica, & alia scientia demonstratiua, quæ est veritas determinatiua.* Eandem sententiam docet Scotus qu. 4. prologi, §. *Dico igitur*, & 6. Metaphys. qu. 1. & communiter tota eius schola licet in fundamento à Thomistis non nihil differre quidam putent, sed falsò, nam in hoc vltimo loco ex eodem fundamento procedit cum D. Tho. scilicet quia opus, quod dirigit Logica, est ipsa speculatio.

Nec potest responderi. Quòd loquitur S. Tho. de speculatiuo secundùm quid, quia dicit quòd speculatiua ratio aliquid facit per modum

cuiusdam operis, speculatiuum autem operans aliquid videtur speculatiuum secundùm quid. *Sed hoc non potest stare*, quia in his locis inquirit S. Doctor An prudentia sit speculatiua essentialiter, & simpliciter non secundùm quid, inquirit enim de ipso genere cognitionis in quo ponitur habitus ipse prudentiæ, ergò inconuenienter resolueret de speculatiuo secundùm quid. Vndè etiam procederet omninò insipienter si, quando ex professo inquirit in quo genere cognitionis ponatur prudentia, vel ars liberalis, vel Dialectica, omisso genere simpliciter, diceret quòd est in genere speculatiuo secundùm quid: sic enim non explicaret in quo genere esset absolutè, & simpliciter. Et D. Tho. quando simpliciter affirmat quòd aliquid est tale sine alia restrictione, vel explicatione, non procedit in sensu diminuto, & secundùm quid, sed in sensu formali, & simpliciter loquendo, alias nihil certi haberemus in doctrina Diu. Thom. & præsertim quia de hoc procedebat argumentum. Et vrgetur, quia si dicitur speculatiua secundùm quid, maximè quia est operans, ratio autem operationis vt sic non minuit speculationem, quia in se speculatio ipsa est operatio quædam, vt iam notatum est.

Fundamentum huius conclusionis à priori, & à posteriori sumi potest. A posteriori facio in primis illam consequentiam Philos. in 1. Metaph. lect. 3. apud D. Tho. Nulla scientia in qua quæritur ipsum scire propter seipsum est practica, sed qui propter fugiendam ignorantiam philosophatur, causa tantùm cognoscendi philosophatur, & tendit ad scire propter

pter se ipsum, ergo talis non est practicus, sed speculatiuus. Hæc consequentia est, quam facit *Philos.* sed eadem prorsus applicatur Logicæ, nam Logica quærit scire propter se ipsum, ergò est speculatiua. Antecedens probatur, Logica solùm intendit fugere ignorantiam, ad hoc enim inuenta est, vt ratio non procedat ignoranter, neque erroneè, sed rectè sciat, ergò solùm intendit scire, & cognoscere; fugere enim ignorantiam, & scire idem est, ergò si Logica quærit ipsum cognoscere propter fugam ignorantiæ, & vt purificet ipsum scire ab errore, & modo non sciendi, quærit cognitionem propter scire, ergò non est practica.

Et confirmatur, quia si Logica dirigit speculationes, ergò vis speculatiua est, quæ perficitur per Logicam artificialem, ergò Logica artificialis non potest esse practica, cum perficiat vim speculatiuam, alioquin ratio practica dirigeret speculatiuam, & prius perficeretur vis practica, quàm rectificaretur speculatiua, quòd repugnat, cum practicum sit posterius speculatiuo, vtique rectificato, & ab illo deriuetur, non è contra. *Fundam. autem à priori* sumitur, tum ex parte principiorum, quibus Logica procedit, tum ex parte materiæ circa quam versatur. Ex parte quidem principiorum, quia principia Logicæ sunt omninò speculatiua, nec dabitur aliquod practicum etiam in ipsis syllogismis construendis, ergò ipsa Logica non est practica. Conseq. est euidens. Antecedens verò probatur, nam principia quibus vtitur in construendis syllogismis, sunt illa duo: *Quæcumque sunt eadem vni tertio, &c.* Et *quæcumque dicuntur de*

aliqua vniuersali, dicuntur de omni contenti sub illo, quæ principia omninò sunt speculatiua, nam multis scientijs speculatiuis deseruire possunt ad alias veritates comprobandas, & sic attingunt veritatem ipsam secundùm se. Et idem obseruari potest in alijs principijs quibus procedit Logica circa naturam generis & vniuersalium, circa rationem oppositionis, circa modum definitionis, & diuisionis, & similia, quæ ita sunt speculatiua, quòd etiam aliæ scientiæ speculatiuæ vtuntur illis, sicut notauit S. Tho. 1. Poster. lect. 20. & sæpè in alijs scientijs speculatiuis facimus. Si ergò habet Logica principia deseruientia ad conclusiones speculatiuas, ipsa principia speculatiua sunt, ergo non habet principia practica, quia simul practica, & speculatiua habere non potest, vt dictum est.

Ex parte autem materiæ circa quam versatur Logica, idem proportionabiliter probatur. Quia ordinatio Logicæ directè, & per se versatur circa ipsa obiecta cognita & ordinata, ex qua ordinatione habent dirigi conceptus ipsi formales, quatenus versantur circa obiecta sic ordinata, ergò non habet pro materia aliquid practicabile. Consequentia patet. Quia obiectum sub statu cogniti, & secundæ intentionis non est practicabile, & operabile ab aliqua reali operatione, sed si quæ esset materia practicabilis, & operabilis ab intellectu realiter, essent ipsi conceptus vt eliciendi, & operandi, ergò si versatur directio Logicæ circa ipsa obiecta cognita vt cognita sunt, non versatur circa operabile vt operabile. Antecedens autem constat, quia principia

qui-

quibus Logica discurrit, per se & directè respiciunt obiecta cognita sub statu cogniti, & secundæ intentionis, sicut cum dicit: *Quæcumque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se; Quicquid dicitur de aliquo, dicitur de contento sub illo*. Et similiter in Regulis amplitionis, & restrictionis, suppositionis, &c. Et in ipsa coordinatione Prædicamentorum, & distinctione prædicabilium, omnia ista respiciunt, & versantur circa obiecta cognita in quantùm cognita sunt, ergò non respiciunt aliquid operabile vt operabile, quia illud est operabile quod est attingibile reali operatione vt fit in executione, non vt extrinsecè tanquam cognitum attingatur. Etenim vt suprà diximus, hoc ipso quòd obiecta sunt ordinata, & vt talia proponuntur, non est necesse aliquid operari circa ipsos conceptus vt in talia obiecta tendant modo aliquo artificiali, quia naturali repræsentatione, & similitudine tendunt ad obiecta sua, ergò totum artificium Logicale circa obiecta ipsa vt cognita versatur, non circa ipsam tendentiam, & repræsentationem conceptuum, quæ naturalis est, & artificiosa esse non potest, nisi tantùm obiectiuè, quia ordinatur ad obiecta artificiosè disposita.

Ex quibus sequitur. Non repugnare quòd actus intellectus sit praxis, ex eo quòd actus intellectus sit præcise, sed ex eo quòd speculatio est, & tendit ad veritatem, ibique sistit; quod autem sistit in veritate contemplatiuum est. Vnde sola exterior actio (idest extra cognitionem inuenta vt præcisè sistentem in veritate) pertinet ad intellectum practicum,

 siue

siuè actiuum, vt docet S. Tho. 2. 2. q. 179. ar. 2. Actus autem intellectus vt induunt moralitatem, & liberæ voluntatis motioni subsunt, possunt practicis regulis prudentiæ regulari, sicut actus aliarum virtutum, quia sic quodammodo actus exteriores sunt respectu cognitionis veritatis, idest extra illam.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *arguitur*. Aliquibus authoritatibus S. Thomæ, quibus videtur Logicæ attribuere rationem practicæ, & non speculatiuæ. Nam in 1. Metaph. lect. 2. & in opusc. 70. q. 5. ar. 1. dicit: *Logicam non contineri sub philosophia speculatiua vt principalem partem, sed vt quoddam reductum ad ipsam, quia res de quibus agit non quæruntur propter se ipsas*, ergò essentialiter non est speculatiua, sed secundùm quid, & reductiuè. Et ibidem solutione ad 3. subdit, *quòd aliæ scientiæ dicuntur Artes, quæ non habent solam cognitionem, sed etiam opus*, ergò cum Logica sit scientia, & ars, non habet solam cognitionem, sed etiam opus, atque adeò aliquod opus habet distinctum contra cognitionem. Item in 6. Metaph. lect. 2. & 11. Metaph. lect. 12. solùm tria genera numerat scientiarum speculatiuarum ex Philosopho, scilicet Physicum, Mathematicum, & Metaphysicum, ad nullum autem istorum pertinet Logica, vt de se patet, ergò non est in genere speculatiuo. *Denique*. Quòd non repugnet aliquam scientiam esse simul practicam, & speculatiuam constat ex D. Thoma, qui vtrumque attribuit Medicinæ opusc. 70. quæst. 5. art. 1. ad 4.

ad 4. & Theologiæ 1. p. q. 1. art. 4.

Respondetur. Ad primùm locum, solùm probare quòd Logica non est principalior inter scientias speculatiuas, sed inferior, & ministerialis, eò quòd res, de quibus agit Logica, deseruiunt alijs scientijs, tanquam dantes modum, & formam sciendi, non vt obiectum in quo vltimatè sistitur. Sed tamen non tollitur quòd sit essentialiter speculatiua, tùm ex modo procedendi, & principijs speculatiuis quibus vtitur, tum quia ipsæ res de quibus agit, ita ordinantur ad alias, quòd non ad operationem, sed ad speculationem aliarum scientiarum ordinantur, cum instrumenta speculandi ministrent.

Ad secundum locum dicitur. Quòd scientiæ quæ sunt Artes dicuntur non solùm habere cognitionem, sed etiam aliquod opus, non opus quod sit distinctum ab ipsa speculatione, sed quod speculationem ipsam ordinat & dirigit, & ita respicit ipsam speculationem modo quodam operis, quatenus regulabilis, & dirigibilis est per certas regulas, & ideò vt diximus supra, habet Logica quemdam modum practici, sed quia omnis ista directio ad speculandum ordinatur, & ad rectificandum speculationis opus, simpliciter speculatiua manet.

Ad tertium locum dicitur sicut ad primum. Quòd Logica continetur sub speculatiua Philosophia reductiuè, idest, minus principaliter, quia res, de quibus agit, minus principales sunt, vtpotè speculationis instrumenta.

Ad vltimum respond. Quod Medicina expresè ponitur à D. Tho. sub scientia practica

ſecundùm finem, ideſt ſecundùm obiectum, quia tota ad operationem ordinatur, ſed ſecundùm quid dicitur Theorica, ſecundùm quòd aliqua pars Medicinæ aliquid à Philoſophia mutuatur, & non ex proprijs, ſicut mutuatur Chirurgus à Geometria, vel quia pars aliqua medicinæ minus proximè ordinatur ad operationem. Theologia autem eſt ſimul practica & ſpeculatiua, quia participat in ſuis principijs ea, quæ ſunt luminis diuini.

Secundò arguitur. Logica reſpicit operationes vt practicè dirigibiles, ergò eſt practica. Antecedens probatur. Quia Logica tradit regulas, & præcepta quibus ordinantur opera rationis ne errent in ſpeculatione, & ſi quid ſpeculatur, ad hoc ſpeculatur vt dirigat, non dirigit vt ſpeculetur, ergò reſpicit operationes vt dirigibiles practicè circa modum ſpeculandi, vt quando docet conſtruere ſyllogiſmum in Barbara ſecundùm talem quantitatem, & qualitatem, & alias regulas certas, & determinatas, quibus ſyllogiſmus regulabilis eſt. *Et confirmatur*. Quia Logica non ſolùm dirigit ſyllogiſmos ſpeculatiuos, ſed etiam practicos, nam incontinens dicitur male ſyllogizare, quia ſyllogizat in quatuor terminis, vt dicit Philoſophus 7. Ethic. lect. 3. apud D.Thom. ergò ſicut ex eo quòd dirigit ſpeculationes eſt ſpeculatiua, ita ex eo quòd dirigit practicos ſyllogiſmos erit practica.

Reſpond. neg. antec. Ad probationem dicitur, quòd operationes intellectus ſunt dirigibiles, & regulabiles regulatione, & artificio tenente ſe ex parte obiecti cogniti vt cogniti, non regulatione, & artificio tenente ſe ex parte

ipſius

ipsius actus vt operabilis, aut artificiosè, vel morali modo eliciendi, sed qui modo resolutiuo, & naturali repræsentatione, & tendentia fertur in obiecta sic ordinata, & intentionata. Vndè talis directio nullo modo est practica propter rationes dictas. Et ita quando dicitur *speculatur vt dirigat.* Distinguitur, directione tenente se ex parte obiecti cogniti, & ad solam fugandam ignorantiam ordinata, concedo, sed hæc directio est speculatiua; directione tenente se ex parte operis, & ad existentiam rei, aut efficientiam ordinata, nego. Et sic præcepta, & regulæ construendi syllogismos, & alia Logicalia instrumenta non introducunt aliquam formam realiter in materiam, sed quæ solùm versatur circa obiecta cognita penes principia speculatiua, vt dictum est.

Ad confirmationem respondetur. Quòd in syllogismo practico, licet conclusio immediata non sit operatio, sed ratiocinatio, seu cognitio, vltima tamen conclusio operatio est, vt latè docet D. Thom. in lib. de Motu animal. lect. 5. & quæst. 22. de verit. art. 15. ad 2. Vndè iste syllogismus non infert conclusionem tantùm in ratione veri, & cogniti, sed etiam respicit rationem boni per consilium, & iudicium, vndè dispositio eius inquantùm est syllogismus practicus, idest vt vltimatè ordinatur ad operationem, non pertinet ad Logicam, sed ad prudentiam. Quæ tamen habet aliquam similitudinem cum dispositione Logicæ, quia sicut arguens in quatuor terminis speculatiuè paralogizat, ita imprudens, & incontinens, quia non rectè disponit dictamen vniuersalis, & particularis iudicij, fallitur practicè. Vn-

dè S. Thom. vocat istam dispositionem practicam similitudinariè, & secundùm quid syllogismum in 1. sent. dist. 22. q. 2. ar. 1.

Vltimo arguitur. Nam scientia moralis est practica, ergo & Logica. Consequentia patet à paritate rationis, quia ideò moralis est practica, quia tradit regulas dirigendi actus voluntatis, ergo similiter Logica, quia tradit regulas dirigendi actus rationis. Antec. probat. Tùm quia scientia moralis procedit per principia practica, vt *Bonum est faciendum, malum est fugiendum*, nec procedit resoluendo, sed mouendo. Tùm quia si ipsa non est scientia practica, nulla erit scientia practica, nam artes mechanicæ sunt artes, non scientiæ, artes vero liberales sunt scientiæ, sed non practicæ in nostra sententia.

Et confirmatur. Quia ars pertinet ad partem practicam, numeratur enim cum prudentia à Philosoph. in 6. Ethic. vbi assignat pro materia contingenti artem & prudentiam, pro necessaria, scientiam & sapientiam. De quo videri potest D. Thom. ibi lect. 3. & 4. vnde & aliæ artes liberales, vt Aritmethica, Geometria, & Rethorica non sunt speculatiuæ, sed practicæ, ergo etiam Logica.

Respondetur. Quòd scientia moralis potest dupliciter considerari: vno modo, vt etiam includit prudentiam, alio modo, vt eam excludit, & solùm versatur circa cognitionem virtutum speculando. Primo modo habet rationem practici ex parte prudentiæ quam includit, & vtitur illo principio practico, *Bonum est faciendum*, modo practico. Et tunc est disparitas inter ipsam, & Logicam, quia

pru-

prudentia dirigit opera voluntatis per electionem, & imperium; quia opera voluntatis cum sint libera, & non naturaliter tendentia in obiectum, sunt in se capacia realis directionis, & moralis motionis: Logica autem, vt dictum est, versatur circa obiecta cognita ex principijs speculatiuis, & solùm motione resolutiua procedit, non autem introducit aliquam realem ordinationem in conceptu, quia naturali, & non artificiosa similitudine tendit in obiectum. Si verò scientia moralis secludat prudentiam, & solum tractet de materia virtutum definiendo, diuidendo, &c. est speculatiua, sicut fit in Theologia 1. 2. Nec vtitur principijs practicis, aut modo practico, idest vt mouentibus, & inclinantibus affectiuè, sed præcisè speculatiuis, quatenus cognoscunt naturam virtutum, & prudentiæ in ratione veri, vt in Ethicis, & in tota 1. 2. videri potest, & ita benè potest aliquis esse insignis Philosophus, Ethicus, & Theologus, & imprudens peccator.

Neque est inconueniens quòd non detur scientia practica, si verè, & propriè scientia est, quia scientia procedit resoluendo, & definiendo, practica mouendo, & componendo.

Ad confirmationem respondetur ex D. Thom. 2. 2. q. 47. art. 2. ad 3. Quòd non omnis ars ponitur à Philosopho in eadem parte animæ in qua prudentia, sed aliqua ars ponitur in parte speculatiua, sicut ars construens syllogismum, quia sufficit ad artem quòd procedatur per certas, & determinatas vias ad aliquid ordinandum, siuè materia eius sit speculatio, siuè aliquid operabile. Artes autem liberales scien-

tificæ, vt Aritmethica, & Geometria in speculatiuis scientijs ponuntur à D. Th. 2. Met. lect. 2. & alijs locis, quæ supra citauimus, cum circa numeros, & magnitudines procedant purè speculando, & ostendendo veritatem: Grammatica autem, & Rethorica non videntur esse sciētiæ, nec tractant de quidditatibus obiectorum, sed de modo loquendi, & elegantia, nec procedunt definiendo, & resoluendo aliquid in sua principia. *Nec sufficit* ad rationem practicæ scientiæ quod habeat vim ad producendos actus suos in singulari; sic enim omnis scientia esset practica, quia omnis scientia producit actus in singulari, sed oportet videre An tales actus versentur circa veritatem rei contemplādo, & circa obiecta cognita vt cognita, an vt operabilia, & ex principijs speculatiuis, vel practicis, vt dictum est.

ARTICVLVS V.

Quomodo distinguantur Logica docens, & vtens.

VAriè, & obscurè loquuntur authores de ista distinctione Logicæ docentis, & vtentis. Dicitur autem Logica docens, quatenus scientificè docet regulas dirigendi intellectum: vtens verò quatenus executioni eas tradit in hac, vel illa materia. Et sumpta est hæc diuisio vtentis, & docentis in Logica, quia sicut ea, quæ directiua sunt in practicis, & regulas tradunt, & vsum habent, ita Logica, quæ in speculatiuis est directiua, hæc duo habet. Et ratio controuersiæ ad duo reducitur.

Pri-

Primum, ex parte materiæ, an vſus, & doctrina in Logica verſentur circa eandem materiã, ſiue demonſtratiuam, ſiuè opinatiuam, an ſolum in topica? *Secundum* ex parte formæ, an pertineat ad eundem habitum, & principium formale doctrina & vſus Logicæ.

Vt autem iſta obſcuritas declaretur, vnum tantùm oportet aduertere ex doctrina D. Thó. nempè quòd triplex vſus Logicæ poteſt attribui. *Primus eſt*, quo præbet alijs ſcientijs modum procedendi artificiosè per formam ſyllogiſticam, ſiquidem ad ipſam pertinet modum procedendi præbere alijs ſcientijs ne errent, & opera rationis dirigere inſtrumenta ſpeculationis præbendo, vt ex Philoſopho docet D. Th. 2. Metaph. lect. vlt. & opuſc. 70. q. 5. art. 1. & 1. Poſter. lect. 1. & alibi ſæpe.

Secundus vſus eſt ipſius Logicæ docentis, quando præbet alijs ſcientijs principia, & non ſolum formam ſyllogiſticam ad probationes aliquas deducendas, ſicut etiam aliæ ſcientiæ ex alijs adiuuantur aſſumendo illarum principia, præſertim à Metaphyſica, & hunc vſum conuenire Logicæ docet D. Thom. opuſc. 70. q.6.ar.1.in corpore, vbi inquit: *Quòd aliquando vtimur Logica, prout eſt docens, in alijs ſcientijs, quia ſcilicet præbet alijs principia aliqua ad probandum, ſicut ex interioribus generis, aut ſpeciei, vel oppoſiti probamus aliquid in alijs ſcientijs*. Et in 1. Poſter. lect.20. de hoc ipſo ponit exemplum, *ſicut probamus*, inquit, *amorem, & odium pertinere ad concupiſcibilem, quia contraria ſunt circa idem, quæ probatio ſumitur ex principio Logico, ſcilicet ex natura contrarietatis*.

Tertius

Tertius vsus Logicae est ipsi specialissimus, quatenus praebet vsum in alijs scientijs, seu materijs probabiliter disputandi sine hoc quòd procedatur demonstratiuè, & resolutiuè vsque ad prima principia, & tunc propriè dicitur Logica vtens vt distinguitur à demonstrante & docente, eò quòd demonstrans non praecisè vtitur discursu sistendo in eo, sed peruenit resoluendo vsque ad prima principia, quae discursu non probantur, sed sunt terminus discursus. Vtens autem discursu sed non demonstrans, ita vtitur & sistit in discursu, quod non peruenit ad terminum discursus, qui est resolutio vsque ad prima principia, & hoc pertinet ad processum disputatiuum, seu tentatiuum, quando inquirendo, non autem resoluendo proceditur, & ita vocatur probabilis processus, quia non cum certitudine vltimae resolutionis vsque ad principia fit. Hic est actus Logicae vtentis, & sic explicat illum D. Thom. opusc. 70. quaest. 6. artic. 1. dicens: *Logicam vtentem esse, qua vtitur discursu, sed non termino discursus, qui terminatur in principia per se nota, vbi cessat vsus rationis discurrentis.*

His positis, certum est Logicam vtentem sumpto vsu primo, vel tertio modo (quia secundus pertinet ad docentem, quia ad doctrinae exercitium spectat commodare alijs sua principia, vt demonstrent) non denominari formaliter scientiam. In tertio quidem modo, quia solum probabiliter, non resolutiuè procedit. In primo autem modo, quia ille vsus Logicae non est demonstratio, quae solùm denominat scientiam, sed applicatio, & concursus disponens syllogisticam formam, siuè in

mate-

materia demonstratiua, siuè in topica, vnde non est determinatè vsus scientiæ, & demonstrationis. Circa difficultates verò positas.

Dico primò. Logica vtens, sumpto vsu primo modo, habet dirigere non solùm partem topicam, sed etiam demonstratiuam, imò hanc maximè. Et vtimur verbo *dirigere*, licet aliqui in hoc sensu appellent illam non vtentem, sed dirigentem, vt euitemus quæstionem de nomine, quia vsus Logicæ in hac parte directio est, sicut scientiæ superiores, & artes Architectonicæ pro actu, seu vsu proprio habent dirigere alias inferiores. Et ita hæc conclusio docetur à Diu. Thom. tùm in 1. Poster. lect. 1. vbi non solum alia opera rationis, sed etiam specialiter partem ipsam iudicatiuam, seu demonstratiuam à Logica dirigi affirmat. Tum etiam, quia omnibus scientijs (quæ vtique demonstratiuè procedunt) ministrare Logicam instrumenta speculationis docet in opusc. 70. qu. 5. art. 1. & 2. Metaph. lect. vlt. docet quomodo Logica præbeat modum sciendi omnibus scientijs, ergo in hac parte non est restringendus vsus Logicæ ad solam partem topicam, sed etiam ad demonstratiuam. *Et ratio est constans*. Quia demonstratio non minùs exigit structuram syllogismi, & bonitatem consequentiæ regulatam secundùm regulas, & principia Logicæ, quàm reliqui syllogismi probabiles, ergo talis dispositio, & forma artificiosa in demonstrationibus deriuatur à Logica, siquidem ex principijs, & regulis Logicæ dependet, tam ex parte formæ, quæ regulatur per *Dici de omni*, & *Dici de nullo* alijsque principijs disponentibus syllogismū, quàm

ex

ex parte materiæ, quia demonstratio debet vti propositionibus necessarijs & per se, quia maximè Logica considerat in posteriori resolutione.

Nec obstat quòd istæ demonstrationes etiam vt rectè dispositæ effectiuè procedunt à particularibus scientijs elicientibus, à Logica autem solùm pendent directiuè. Hoc inquam non obstat, quia non determinamus modo Logicam influere in demonstrationes aliarum scientiarum effectiuè eliciendo illas, sed sufficit quòd directiuè, sicut prudentia influit in virtutes non elicitiuè, sed imperatiuè; aut si effectiuè Logica influit, non est influxus causæ principalis demonstrantis, sed coadiuuantis, & ministrantis, sicut virtutes eliciunt actum moralem à prudentia regulatum, siuè ille modus regulationis in actibus virtutum effectiuè sit à prudentia per impressionem realem in virtutes morales, siuè solum directiuè, hoc enim non pertinet ad præsens, sed ad illam quæstionem An imperium superioris potentiæ, seu virtutis in inferiora, quæ mouet, fiat per effectiuam impressionem. Sed quicquid sit de hoc, constat quòd etiam respectu syllogismi opinatiui, & probabilis Logica non magis influit dispositionem syllogisticam effectiuè, & elicitiuè, quàm in syllogismum demonstratiuum, sed directiuè, & hanc eandem directionem, seu vsum dicimus habere Logicam in syllogismo demonstratiuo.

Dico secundò: Logica vtens tertio modo acceptam solum versatur circa partem topicam, & sophisticam, idest processu non resolutiuo, sed probabili. Et si talis vsus fiat in alijs scientijs ex principijs talium scientiarum disputando

do ex illis, & non resoluendo, talis vsus pertinet ad Logicam solum directiuè; si autem procedat ex principijs ipsius Logicæ, talis disputatio non resolutiua, non solum directiuè, sed elicitiuè erit à Logica, quasi actus secundarius, & imperfectus. Hanc conclusionem intendit S.Thom. in 4.Metaph. lect.4. dum inquit: *Quòd Logica secundùm quòd est docens habet considerationem de istis intentionibus, instituens modum quo per eas procedi possit probabiliter in singulis scientijs, & sic est scientia. Vtens verò est secundùm quòd modo adiuncto vtitur ad concludendum aliquid in singulis scientijs probabiliter, & sic recedit à modo sciendi.* Expressius autem hoc tradit D. Tho. opusc. 70.cit.q.6.ar.1.vbi docet: *Quod aliquando dicitur processus rationalis ex termino in quo sistitur producendo. Vltimus autem terminus ad quem rationis inquisitio perducere debet, est intellectus principiorum in quæ resoluendo iudicamus, quod quidem quando fit, dicitur demonstratio. Quando autem inquisitio rationis vsque ad vltimum terminum non perducit, sed sistitur in ipsa inquisitione, quando scilicet quærenti adhuc manet via ad vtrumlibet, sic rationalis processus distinguitur contra demonstratum. Et hoc modo procedi potest rationabiliter in qualibet scientia, vt ex probabilibus paretur via ad necessarias conclusiones. Et hic est alius modus, quo Logica vtitur in alijs scientijs, non vt est docens, sed vt vtens.* Sic D. Thom. Et sic accipiendo Logicam vtentem clarum est, quòd non pertinet ad partem demonstratiuam, sed topicam, quia talis vsus non est demonstratio, siquidem non est solutio cum plena de-

ter-

terminatione in principia certa, & euidentia, sed tantùm inquisitiuè, & disputatiuè procedit ad vtrumlibet. Etsi hoc faciat præbendo principia propria tali discursui, & disputationi, elicitiuè totum illum discursum producet Logica, quia non solùm præbet modum disputandi, sed etiam materiam seu principia. Pertinet autem ad aliquem habitum elicitiuè quicquid ex proprijs principijs, & obiecto suo deducit, siuè resolutiuè, siuè tantùm disputatiuè. Si aûtem principijs aliarum scientiarum, seu habituum formetur discursus, seu disputatio, tunc Logica solum præbet modum disputandi, quod est præbere directionem, non autem elicientiam actus quoad substantiam.

Dicò vltimò. Idem est habitus Logicæ docentis, & vtentis, siuè dirigat siuè eliciat, siuè probabiliter disputet, siuè demonstratiuè procedat, & eadem est specifica ratio formalis vtriusque. Non conueniunt omnes in hac conclusione, sed quidam in vno extremo dicunt non solum Logicam vtentem & docentem esse eundem habitum, sed eodem actu vti, & docere, vt Mart. hic q.2. Alij in alio extremo, non solum distinctos actus, sed etiam distinctos habitus constituunt, quia docentem dicunt esse speculatiuam, vtentem verò practicam, vt Vasquez 1. p. disp.8. cap.5. vel quia docentem dicunt esse scientiam, vtentem verò opinatiuum habitum, vt quidam apud Conimb. quæst. 4. procem. art.2. Alij dicunt Logicam docentem & vtentem in materia, & obiecto ipsius Logicæ, esse eundem habitum, in alijs verò scientijs dicunt vtentem non esse habitum

rum Logicæ, sed ipsum habitum aliarum scientiarum producentem suas illationes ordinatè. Ita M. Caber. disp. 2. procem. dub. 2. à quo in re non recedit P. Merineo hic q. 2. sect. 2. Qui distingdit habitum Logicæ vtentis elicitiuum ab habitu Logicæ docentis, quando in materia aliarum scientiarum versatur, tunc enim illa elicientia tribuitur habitibus aliarum scientiarum.

Nihilominùs proposita conclusio absolutè, & sine tot distinctionibus est communior inter Authores, & præsertim apud Thomistas de qua videndus est Fland. 2. Metaph. q. 5. ar. 2. M. Arauxo ibi q. 3. ar. 2. M. Soto, Sanch. Masius, & Curs. Catmel. q. 5. procem. §. 2. *Ratio est*, Quia aliæ scientiæ non habent in se principia ordinatiua suarum illationum, sed ea mutuantur à Logica, quæ illa tradit, & explicat, ergo non eliciunt ordinatas consequentias nisi ex virtute Logicæ, seu lumine sibi communicato saltem directiuè, & per propositionem obiecti, & sic D. Thom. perpetuò docet præsertim opusc. 70. Logicam ministrare alijs instrumenta speculationis: ipsa autem Logica eodem habitu docet modum speculandi, & vtitur, quia in quacumque materia eisdem principijs quibus tradit doctrinam, vtitur & applicat ea ad formandum consequentias, nec requirit distinctum dictamen, nec specialem difficultatem habet vincendam, ergo non exigit distinctum habitum, sed extensionem seu applicationem eiusdem. Anteced. probat. nam quòd ex eisdem principijs procedat manifestè constat, quia si alia principia applicaret, quæ non pertinerent ad Logicam docentem,

tem,

tem, iam non esset Logica vtens tantùm, sed esset docens, vtpotè tradens alia principia, & essent distinctæ scientiæ vtpotè ex distinctis principijs procedentes, & sic dicerentur duæ docentes, non docens & vtens. Necessariò ergo vsus, & directio Logicæ conuenire debent in principijs doctrinæ.

Quod verò non indigeat distincta facilitate, & habitu propter applicationem, constat ex dictis præcedenti articulo. Quia tota difficultas directionis, seu ordinationis Logicæ consistit in cognoscendis ipsis secundis intentionibus prout fundantur in primis, hoc enim cognito, applicatio ipsa non habet specialem difficultatem, quia applicatio ipsa fit ad res cognitas per actus naturali repræsentatione, & tendentia respicientes obiecta, non morali seu voluntaria motione, aut artificiosa deductione tendentes, sed totum artificium, & ordinatio tenet se ex parte obiecti ordinati per intentiones secundas, vt dictum est: non ergo est difficultas in dirigendis actibus vt eliciantur, sed in cognoscendis obiectis in quibus secundæ intentiones applicantur. Similiter etiam ex parte ipsorum obiectorum, cognitis regulis, & præceptis Logicæ, quæ demonstratiuè traduntur à parte docente, non est vlla difficultas in applicatione & vsu earum ad talem, vel talem materiam, sed solùm indiget appositione materiæ, ad quam ipsæ regulæ sine noua difficultate vincenda ex parte sui applicantur, & extenduntur. Sicut qui habet artem Musicæ, vel qui cytharizat, ex eisdem præceptis artis potest digitos applicare ad quodcumque instrumentum, quod sibi offeratur, quòd

si di-

si digitos mouere non potest, aut non ita expeditè, ad hanc difficultatem vincendam non indiget noua arte, sed exercitatione corporali, aut aliquo, quo tollatur prædictum impedimentum, & ita qui expeditiùs mouet digitos non generat nouam artem, sed impedimentum exercitij eius tollit. Sic intellectus quando exercetur in syllogizando circa diuersas materias, vel scientias, non acquirit nouam artem, seu habitum diuersum ab ipsa doctrina Logicæ, sed expeditiorem vsum.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimò arguitur Ad probandum quòd solùm in parte topica, & non in demonstratiua inuenitur Logica vtens. Nam id videtur expresè dicere S. Thom. in 4. Metaphys. lect. 4. *Quòd in parte Logicæ, quæ dicitur demonstratiua, sola doctrina pertinet ad Logicam, vsus verò ad Physicam, & ad alias scientias particulares, pars autem Logicæ tentatiua, & Sophistica habent doctrinam, & vsum.* Ergo secundùm D.Th. pars demonstratiua non est vtens.

Si dicatur. D.Tho. loqui de vsu quo ex principijs Logicis proceditur probabiliter in alijs scientijs, quod vtique parti demonstratiuè non conuenit, vt docet 1. Poster. lect. 20. non autem loqui de vsu, quo ipsam formam syllogisticam, & modum artificialem præbet alijs scientijs, quod etiam conuenit parti demonstratiuæ.

Contra est, quia aliæ scientiæ producunt eliciriuè suas demonstrationes virtute sua, & non virtute Logicæ, & producunt illas ordinatas, aliàs non essent demonstrationes, illa

au-

autem secunda intentio formæ syllogisticæ cùm sit aliquid rationis, non efficitur, sed resultat ex ipsa cognitione demonstrante, ergo neque ad eliciendam demonstrationem, neque ad modum illum, seu formam rationis requiritur efficientia, & vsus Logicæ.

Respondetur solutione data inter arguendum. Et ad replicam dicitur, quòd demonstratio procedens à particulari scientia, ab illa quidem habet rationem specialis demonstrationis ex speciali ratione talis scientiæ, rationem autem ordinati, & artificiosi processus habet ab ipsa scientia, non ex propria virtute illius, sed ex directione Logicæ quatenus influit in alias scientias, siue influxu effectiuo imprimente aliquam realitatem in actus, siuè directiuo ex parte obiecti quod proponit vt ordinatum, vt nunc supponimus, & ita particularis scientia vtrumque facit, & veritatem specialem respicit ex propria virtute, & ordinationem obiecti in virtute directionis Logicæ; & licet ille modus, seu forma syllogistica sit ens rationis, quod ex cognitione resultat, tamen non resultat ex cognitione ipsius scientiæ vt particularis scientia est, sed ex cognitione directiua Logicæ, quæ viuersaliter dirigit omnes scientias, & illam particularem afficit.

Secundò arguitur. Actus Logicæ vtentis non est scientificus, nec demonstratiuus, ergo non procedit ab habitu Logicæ. Consequen. patet, quia habitus Logicæ est euidens, & certus, cum sit scientia, ergo non potest eliciriuè producere actum opinatiuum, qui incertus, & ineuidens est, ergo procedit ab alio habitu, &

sic

sic alius est habitus Logicæ docentis, & vtentis. *Item* Logica docens procedit modo resolutiuo, & speculatiuo; vtens verò applicatiuo, & compositiuo, ergo sunt diuersi habitus.

Respondetur disting. consequ. non procedit ad habitu Logicæ actus probabilis quasi primario & per se, concedo; quasi secundariò & indirectè, vel etiam directiuè, nego. Non est autem inconueniens quòd aliquis habitus euidens, & certus eliciat actum probabilem, vel etiam dirigat ad illum, tanquam actum secundarium & imperfectum; & in directione quidem minor difficultas est, quia Logica per regulas scientificas, & certas docet quomodo opinatiuus assensus dirigendus sit, & consequenter licet ex parte materiæ sit aliquid opinatiuum, ex parte tamen modi dirigendi, & regularum, quibus procedit, scientificum est. Quòd verò eliciat ipsemet habitus Logicæ actũ opinatiuum, & nō solùm dirigat, difficiliùs est, sed tamen explicari potest ex dictis. Quòd in habitu scientifico primarius actus, qui perfectè procedit, & resolutiuè deducendo vsque ad prima principia, semper est certus, & euidens; non tamen repugnat aliquando ex eisdem principijs formare aliquem discursum imperfectum, & non plenè resolutorium, sed solum disputatiuè, & tentatiuè procedentem, & talis est discursus probabilis: sicut generans non solùm producit perfectum effectum & perfectè similem, ver. gr. hominem, vel equum; sed etiam aliquando imperfectum, vt embrionem, vel etiam monstruosum aut degenerantem à sua perfectione, licet virtus perfecta sit, sed propter aliquod impedimentum, vel mate-

materiæ incapacitatem, vel in applicationem agentis; sic potest scientia Logicæ vti discursu, & principijs scientificis non plenè resoluendo, sed inquirendo & tentando, qui est actus imperfectus. Et sicut D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. docet quòd habitus fidei euidenter cognoscit credibilitatem suam, & opinatiuus probabilitatem, obscurè tamen vterque attingit suum obiectum, scilicet rem creditam, & opinatam; vndè euidentia, & ineuidentia non versantur circa idem, sed vnus circa rem creditam, alter circa credibilitatem eius; & licet videantur esse plures actus specie distincti, sunt tamen specie distincti quasi materialiter, non formaliter, seu ex parte rationis formalis, sicut aliqua virtus potest habere diuersos actus inadæquatos specie distinctos quasi materialiter, & partialiter, vt Religio habet orationem, deuotionem, &c. qui sunt actus diuersi inadæquati & partiales.

Ad confirmationem dicit. Quòd vtens non procedit modo compositiuo ex parte regularum, & principiorum, quibus vtitur, hæc enim sunt ipsa principia Logicæ docentis, sed solùm applicat illas regulas determinatæ materiæ, vt speculatio ipsa rectè ordinetur. Quòd autem modus ipse speculationis applicetur diuersis materijs, non induit rationem practici, vt suprà diximus, quia quod applicatur, speculatio est.

Vltimò arguitur. Nam Prudentia est distincta virtus, & habitus à Synesi, & Eubulia, vt tradit S. Thom. 2. 2. q. 51. ar. 2. & tamen solùm distinguuntur, quia istæ duæ benè iudicant, & consiliantur, prudentia verò imperat, & exe-

Secunda Regula: quando ſubſtantiuum, & adiectiuum, ponuntur à parte eiuſdem extremi, fit appellatio adiectiui ſupra formale ſubſtantiui, vt Petrus eſt magnus Logicus: magnus Logicus diſputat, &c. Intelligitur regula, dummodo adiectiuum non ſe habeat diſparatè ad ſubſtantiuum, ſed poſſint illud determinare, nam in iſta, Petrus eſt niger Logicus, non eſt appellatio, quia termini ſunt diſparati. Intelligitur etiam de termino ſubſtantiuo, qui licet ſit abſolutus, habet tamen vim connotationis, vt *homo* dictus de Chriſto, negatur enim hæc propoſitio, Chriſtus eſt homo æternus, propter appellationem æternitatis ſupra humanam naturam. Et eadem appellatio fit inter determinabile, & determinationem, ſicut inter ſubſtantiuum, & adiectiuum, vt ſi dicas, equus Regis currit, denotatur quod quando eſt Regis currit, non autem fit appellatio ſi dicas, Regis equus currit, quia verificatur de equo qui eſt, vel fuit Regis, & ideo quando antecedit genitiuus, ſeu determinatio accipitur pluribus, quando ſequitur nominatiuum, accipitur vnica acceptione, vt ſupra diximus, idem eſt de iſtis, Papam vidi, vidi Papam, in hac enim ſecunda denotatur vidiſſe ipſum, quando erat Papa, in prima id non requiritur, ſed ſufficit vidiſſe hominem qui eſt, vel fuit Papa. Denique vt appellet formale adiectiui ſupra ſubſtantiuum requiritur, quòd verè conueniat ipſi ſuppoſitio ſubſtantiui, ratione tamen formalis, ſicut cum dico, Petrus eſt bonus pater, oportet quod bonitas conueniat ipſi ſuppoſito patris, ratione tamen paternitatis,

& cum dico, Christus moritur, conuenit supposito mors ratione humanitatis, seu vt habet vices suppositi humani.

Tertia Regula: Prædicatum secundæ intentionis conueniens rei significatæ per nomen, appellat supra primarium significatum, quia facit stare suppositione simplici, & ita non conuenit absolutè supposito, sed vt stat sub conceptu abstracto, vt si dicas, homo est species, animal est genus. Prædicatum autem secundæ intentionis, quod ipsi nomini, seu termino conuenit, non rei significatæ, non appellat, vt si dicas ly *homo* est nomen, homo est animal, est propositio, & similia, tunc enim faciunt suppositionem materialem.

Quarta Regula: Terminus significans actum animæ interiorem appellat supra obiectum, seu terminum in quem fertur sub propria formalitate talis actus, vt cognosco hominem, idest sub conceptu hominis, cognosco Papam, idest inquantum Papa, volo delectari, idest, sub ratione delectationis, non sub ratione mali. Semper enim actus isti feruntur in obiecta, non absolutè, sed sub ea formalitate, & præcisione, qua pertinent ad talem actum, & præsertim hoc contingit, quando terminus significans obiectum ponitur post terminum significantem actum animæ, & non ante, nam si dicas venientem cognosco, non appellat, sed potius ampliat ad obiectum, siue cognoscatur tantum, vt veniens, siue cognoscatur etiam in se; & sic non valet ista consequentia, cognosco venientem, veniens est Petrus, ergo cognosco Petrum, possum enim cognoscere sub conceptu venientis, & non sub conceptu Petri.

Et

Et in hac regula fundantur omnes præcisiones, & proprietates, & diuersa signa intellectus, in quibus ab vno ad aliud non valet argumentum.

Omnes Regulæ pro consequentijs appellationum reducuntur ad hanc: quod variata appellatione non valet consequentia, tam in appellatione reali, quam rationis, de quo dicemus in 3. lib. cap. 9. circa defectus appellationis.

CAPVT XVI.

De Oppositione.

POst explicatas proprietates Propositionis ex parte extremorum, & partium, ex quibus componitur, restat videre illas, quæ sunt proprietates totius, & non partium, & ideò conuenire solent vni propositioni comparatiuè ad aliam. Et sunt tres, scilicet *Oppositio*, *Aequipollentia*, *Conuersio*. Cum autem istæ tres proprietates non conueniant alicui propositioni, nisi in habitudine ad aliam, quia oppositio vnius propositionis cum alia propositione exercetur, & æquipollentia etiam est æquiualentia duarum propositionum, & conuersio est mutatio vnius in aliam; ideò oportet, quod istæ proprietates exerceantur inter propositiones non disparate, se habentes, sed eisdem terminis constantes, sicut non opponuntur istæ duæ, Petrus currit, Paulus non disputat, nec vna in aliam conuertitur, aut æquipollet.

Igitur oppositio in communi potest definiri,

quòd *sit affirmatio, & negatio eiusdem de eodem.* In qua definitione non compræhenditur subalternatio, quæ non ita propriè est oppositio, nisi relatiua, scilicet inter superius, & inferius. Reliquæ autem oppositiones penes affirmationem, & negationem exercentur. Vnde ad oppositionem inter propositiones requiritur triplex conditio. *Prima* ex parte extremorum, quòd sint propositiones constantes eisdem partibus, seu extremis, ita quòd non ponatur aliquid in vna, & non in alia, quod possit variare subiectum, vel prædicatum propositionis. *Secunda*, quòd seruetur eadem acceptio terminorum, idest, idem genus suppositionis, eadem ampliatio, eadem restrictio, eadem appellatio. Genus suppositionis, v. g. quòd si in vna propositione terminus supponit simpliciter, aut personaliter, etiam in alia; sed non eadem species personalis suppositionis: hæc enim in aliquibus oppositionibus mutantur, v. g. vniuersalis in particularem, vt seq. cap. dicetur, debet autem seruari ampliatio, & appellatio, & restrictio, quia hoc pertinet, quasi ad identitatem materiæ, & extremorum. *Tertia* quòd ex parte copulæ sit opposita qualitas, scilicet in vna affirmata, in altera negata.

Diuiditur Oppositio dicta in tres species, scilicet in contradictoriam, contrariam, & subcontrariam. *Oppositio contradictoria*, si definiatur secundum suam rationem formalem, *est illa quæ repugnat in veritate, & falsitate*, ita vt duæ contradictoriæ nunquam possint esse simul veræ, aut falsæ, sed si vna est vera, altera est falsa. Ex parte autem eius

quod

quod se habet quasi materialiter, contradictoriæ propositiones sunt vniuersalis, & particularis propositio, quorum vna affirmatur, altera negatur, vel duæ propositiones de subiecto singulari, vna affirmata, altera negata: Exemplum primi: *Omnis homo est albus, aliquis homo non est albus*: Exemplum secundi: *Petrus currit, Petrus non currit*.

Oppositio contraria, si definiatur ex parte suæ rationis formalis, *est illa, quæ repugnat in veritate non tamen in falsitate*, ita vt duæ contrariæ nunquam possint esse simul veræ, benè tamen simul falsæ. Ex parte rationis materialis, contrariæ propositiones sunt vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua eiusdem de eodem, vt *Nullus homo est albus, Omnis homo est albus*, ambæ sunt simul falsæ, nunquam tamen contrariæ possunt esse simul veræ; nec tamen intelligimus, quòd semper sint simul falsæ, sed possunt esse scilicet in materia contingenti. *Oppositio subcontraria* ex parte suæ rationis formalis *est illa, quæ repugnat in falsitate, non tamen in veritate*, ita vt possint esse simul veræ, nunquam tamen simul falsæ. Ex parte verò rationis materialis, subcontrariæ propositiones sunt particularis affirmatiua, & particularis negatiua eiusdem de eodem, vt *Aliquis homo currit aliquis homo non currit*.

Et nota, quòd vbi oppositio exercetur penes quantitatem subiecti propositionis, & habent repugnantiam, quæ formaliter requiritur ad talem oppositionem, dicuntur tales propositiones opponi de lege, & de modo: Quando autem habent repugnantiam requisitam ad talem oppositionem, sed non quantitatem,

dicuntur opponi de lege, sed non de modo. Itaque formalis repugnantia vocatur oppositio de lege; oppositio autem ex parte quantitatis subiecti dicitur de modo enunciandi: v. g. istæ sunt contrariæ de modo, & de lege, *Omnis homo disputat*. *Nullus homo disputat*: istæ autem sunt contrariæ de lege, sed non de modo, *Aliquis homo diputat* (restringendo ly *aliquis* pro solis masculis) *Omnis homo non disputat*, non restringendo ly *omnis* pro solis masculis; tunc enim vtraque est falsa, & non potest esse vera, casu, quo fœmina disputaret, & nullus masculus.

CAPVT XVII.

De conditionibus requisitis ad species Oppositarum, Propositionum, & Regulis cognoscendi ipsas oppositiones speciales.

DVo in præsenti sunt certa. *Primum* quòd quæcumque propostitio, posita negatione a principio totius propositionis redditur contradictoria eius quia negatio illa negat totum, quod altera affirmat. *Secundum* si propositiones constent termino singulari ex parte subiecti nihil aliud requiritur, vt sint contradictoriæ, nisi vt vna neget, quod altera affirmat, inuariata suppositione, restrictione, ampliatione, & appellatione, vt Petrus loquitur, Petrus non loquitur.

Si autem constet termino communi requiritur ad oppositionem contradictoriam triplex conditio. *Prima*, quòd terminus non sit in vtraque propositione vniuersaliter distribu-

ſtributus, nec in vtraque particulariter ſupponens, ſed in altera vniuerſaliter, in altera particulariter. *Secunda*, quod ille terminus qui in vna propoſitione eſt vniuerſalis, in altera mutetur in particularem, & è conuerſo particularis mutetur in vniuerſalem. *Tertia*, quòd terminus ſtans vniuerſaliter in ordine ad terminum ſtantem confusè, mutetur in particularitatem determinatam, & terminus ſtans vniuerſaliter in ordine ad terminum ſtantem determinatè, mutetur in particularitatem confuſam. Exemplum eſt in iſtis, *Omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus* vbi *homo* ſtat vniuerſaliter in prima, particulariter in ſecunda, & determinatè. Et ly *albus* in ſecunda ſtat vniuerſaliter in ordine ad ly *homo* determinatè, & in prima ſtat confuſe.

In oppoſitione contraria, quæ ſolum verſatur circa terminos communes, ſi eſt contrarietas de modo, oportet quòd in vtraque propoſitione maneat eadem vniuerſalitas, & ſi quis terminus tenetur particulariter, mutetur in vniuerſalem, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. At verò in propoſitionibus contrarijs, quæ non ſunt contrariæ de modo, ſed de lege, non requiritur, niſi quod inueniatur defectus veritatis in illis, ideſt, quod non poſſint eſſe ſimul veræ, poſſint autem eſſe ſimul falſæ. vide exemplum contrarium de lege tantum, inf. in fine cap. & ſupra in fine c. præced.

In oppoſitione ſubcontraria, quæ etiam verſatur inter terminos communes, requiritur ordine inuerſo, quàm in contrarijs. Primo quòd ſi

quæ vniuersalitas datur in vna propositione subcontraria, in alia mutetur in particularitatem, si est subcontrarietas de modo. In oppositione autem subcontraria de lege tantum, non reqiritur, nisi quòd inueniatur defectus falsitatis, idest, quòd non possint esse simul falsæ, licet possint esse simul veræ, quidquid sit de vniuersalitate, aut particularitate propositionum.

Et nota, quod in propositionibus potest inueniri vniuersalitas, & particularitas dupliciter; vno modo ratione signi, quod est nota particularitatis, aut vniuersalitatis, vt *Omnis*, *nullus*, *quidam*, *&c.* alio modo ratione modi efficientis propositionem modalem, vt *impossibiliter*, *necessario*, *possibiliter*, & similiter ly *Et* copulatiuè sump um, ly *vel* disiunctiuè, quando tenent se ex parte termini: primum enim est vniuersalitas, secundum particularitas. Quando ergo dicimus, quòd vniuersalitas debet mutari in particularitatem, & è conuerso, intelligitur tam de vniuersalitate signorum, quam modorum; nisi vniuersalitas efficiatur pars extremi, & non exerceat officium distribuendi, aut particularizandi; tunc enim mutari non debet, vt si dicas, id quod est omnis homo est animal, ly *omnis* est pars extremi, nec debet mutari.

Sunt autem alia signa, quæ partim habent vniuersalitatem, partim particularitatem, & vocantur vniuersalia, incompleta, & particularia incompleta: vt ly *omne* pro generibus singulorum non pro singulis illius generis, vt si dicas *Omne animal fuit in arca Noe*, & similiter ly *vterque* facit vniuersalitatem incon-

pletam,

pletam, & ly *contingenter*, quia resoluitur per ly, *Et* copulatiuè, & per ly *possibiliter*, quod est modus particularitatis: Si enim dicas, *Homo contingenter currit*, resoluitur sic, *homo possibiliter currit, & possibiliter non currit*. Vnde si isti modi incompleti in vtraque propositione opposita affirmentur, vel in vtraque negentur, etiamsi alias copula ipsa in vna propositione negetur, & in alia affirmetur, nullam legem participant oppositionis, vt si dicas. *Omnis homo contingenter currit, aliquis homo contingenter non currit*, vbi ly *contingenter*, vtrobique affimatur, non sunt contradictoriæ, nec legem oppositionis participant, imò sunt æquiualentes, quia vtrobique ly *contingenter* includit vniuersalitatem, & particularitatem. Si tamen diræ exponibiles includant virtualiter exponentes contrarias, habent oppositionem contrariam, vt istæ, *Tantum homo est animal*, *Tantum homo non est animal*, sunt contrariæ, quia inter suas exponentes habent istas *omne animal est homo*, *omne animal non est homo*.

Ad cognoscendum propositiones contrarias, & subconttarias, tàm de modo, quàm de lege sunt duæ Regulæ. *Prima*: Quando dantur duæ propositiones opposi æ qualitatis circa eadem extrema, si affirmatiua infert contradictoriam negatiuæ, & non infertur ex illa, tales propositiones sunt contrariæ. *Secunda*: Quando sunt duæ propositiones oppositæ qualitatis circa eadem extrema, si ex contradictoria negatiuæ inferatur affirmatiua, sed non è conuerso, tales sunt subcontrariæ. Itaque semper attendenda est, quasi pro princi-

pio, & regula, contradictoria negatiuæ (quæ semper affirmatiua est) & videndum est, an inferatur ex alia affirmatiua, vel inferat illam, vt inde iudicemus an propositio sit contraria vel subcontraria..

Ratio primæ Regulæ est, quia posita contradictoria propositionis negatiuæ, si illa infertur ex affirmatiua, non stat affirmatiuam esse veram, quin contradictoria negatiuæ sit etiam vera, siquidem infertur ex illa, & in bona consequentia, si antecedens est verum etiam, & consequens. Si autem contradictoria negatiuæ est vera, ipsa negatiua non potest esse vera, sed falsa, quia contradictoria eius est, ac per consequens pugnant in veritate illæ duæ propositiones affirmatiua, scilicet, & negatiua. Rursus non pugnant in falsitate, sed possunt simul esse falsæ, quia ex contradictoria negatiuæ non sequitur affirmatiua, ergo stat contradictoriam negatiuæ esse veram, & affirmatiuam falsam, quia vbi non datur bona consequentia, potest antecedens esse verum, & consequens falsum, sed in eodem casu etiam negatiua est falsa, quia contradictoria eius est vera, stat ergo negatiuam, & affirmatiuam esse falsam. Exemplum huius practicari potest in his propositionibus. *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*, contradictoria enim negatiuæ est, *Aliquis homo currit* & illa infertur ex affirmatiua, non verò infert illam.

Ratio secundæ est ordine inuerso, quia data duplici propositione affirmatiua, & negatiua circa eadem extrema, & contradictoria negatiuæ infert affirmatiuam, nunquam possunt

possunt simul falsæ esse, nam si est vera contradictoria negatiuæ, & infert affirmatiua, iam illa affirmatiua est vera: si autem dicitur quòd affirmatiua est falsa, infertur autem ex contradictoria negatiuæ, talis contradictoria erit falsa, quia in bona consequentia, si consequens illarum est falsum, etiam, & antecedens, sed tunc negatiua erit vera, quia contradictoria eius falsa est, & sic nunquam possunt esse falsæ. Rursus possunt esse simul verę, quia ex affirmatiua non infertur contradictoria negatiuæ, ergo potest affirmatiua esse vera contradictoria negatiuæ existente falsa, per regulam malæ consequentiæ, in qua potest antecedens esse verum, & consequens falsum, stante autem contradictoria negatiuæ falsa, negatiua est vera, quæ est eius contradictoria, ergo possunt simul esse veræ. Exemplum poni potest in istis, *Homo est albus*, *Aliquis homo non est albus*, data contradictoria negatiuè, quæ est ista. *Omnis homo est albus*.

Ex quo sequitur quòd si contradictoria negatiuæ nec inferat affirmatiuam, nec inferatur ex illa, nullam legem participant, vt homo omne album est, homo non est albus. Et istæ sunt contrariæ, Petrus currit, Nullus homo currit, quia illa affirmatiua infert hanc, ergo aliquis homo currit, quæ est contradictoria illius, Nullus homo currit, sed non infertur ex illa, & sunt ambæ falsæ, casu quo Petrus sit mortuus, & Ioannes curiat, sunt autem contrariæ de lege, sed non de modo enunciandi.

CAPVT XVIII.

De Aequipollentia Propositionum.

A*Equipollentia* nihil aliud eſt, quàm *propoſitionum oppoſitarum penes variationem negationis æquiualentia, & eiuſdem ſenſus ſignificatio*. Ad hoc autem ſunt tres Regulæ. *Prima*: Propoſitis duabus contradictorijs, ſi vni illarum præponatur negatio, redduntur æquipollentes. Intelligitur dummodo negatio teneatur neganter, & non infinitanter. v. g. ſi dicas. Omnis homo diſputat, Aliquis homo non diſputat, ſi vni præponas negationem, vt dicendo, Non omnis homo diſputat, eſt idem ac dicere, Aliquis homo non diſputat, Et ſi dicas, Non aliquis homo non diſputat, Eſt idem ac dicere, Omnis homo diſputat. Et hinc etiam colliges quomodo quacunque propoſitione data, per ſolam præpoſitionem negationis, fiat contradictio, quia negatio eſt malignantis naturæ deſtruens quid quid inuenit poſt ſe, vnde ſicut præpoſita contradictoriæ facit illam æquipollentem, ita præpoſita eidemmet propoſitioni efficit contradictoriam ſui.

Secunda Regula: Poſitis duabus Propoſitionibus contrarijs fiunt æquipollentes poſtponendo negationem ſubiecto propoſitionis ante copulam, vt Omnis homo currit, Nullus homo currit, fiunt æquipollentes dicendo, Omnis homo non currit, vel nullus homo non currit; quæ regula intelligitur vbi diſtributio eſt completa, alioquin poteſt habere

bere instantiam, vt in his. Vterque homo disputat, Nullus homo disputat, non fient æquipollentes per solam postpositionem negationis, & tamen sunt contrariæ de lege, quia possunt esse simul falsæ, casu quo tantum vnus homo disputet, & non duo, nunquam tamen est casus, quo possint simul esse veræ.

Tertia Regula est pro subalternis, vt Omnis homo disputat, Aliquis homo disputat, fiunt æquipollentes per præpositionem, & postpositionem, vt si dicas, Non omnis homo non disputat, æquipollet huic, Aliquis homo disputat, & non aliquis homo non disputat, æquipollet illi, Omnis homo disputat, Vnde versus.

Præ contradic, Post contra, Præ postque, subalter,

De subcontrarijs non dantur æquipollentiæ, quia non sunt capaces: si enim præponas negationem, redditur vniuersalis propositio, & consequenter non æquipollens particulari, vt Quidam homo est albus, quidam homo non est albus, si dicas non quidam homo est albus, est idem quòd Nullus: si postponas negationem subiecto in affirmatiua, fiet non æquipollens, sed formaliter negatiua, vt quidam homo est albus, si postponas negationem fiet negatiua, Quidam homo non est albus, non autem æquipollens negatiuæ; si verò ipsi negatiuè postponatur, fiet repetitio inutilis, Quidam homo non, non est albus.

CA-

CAPVT XIX.

De Conuersione Propositionum.

Conuersio est mutatio extremorum propositionis de subiecto in prædicatum, & de prædicato in subiectum seruata qualitate, & veritate, idest, quòd maneat copula affirmatiua, aut negatiua, vtrobique, & vtraque sit vera. Vbi semper oportet diligenter attendere quid sit verè subiectum, & verè prædicatum in propositionibus, vt illa transmutentur, & non alia, vt si dicas, Caput habet homo, ly *caput* non est subiectum, sed ly *homo*, quia reddit suppositum verbo, vnde debet conuerti sic, ergo habens caput est homo, Et si dicas ad equitandum requiritur equus; conuertitur in hanc, Requisitum ad equitandum est æquus, quia ly *requiritur* est prædicatum.

Triplex est conuersio, scilicet *simplex*, seu mutua, *Per accidens*, seu non mutua, *Per contrapositionem*, quæ etiam mutua est, sed penes extrema finita, & infinita. *Conuersio simplex dicitur illa, in qua transmutatur prædicatum in subiectum, manente eadem quantitate*, vt nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo, quidam homo est albus, ergo quoddam album est homo. *Conuersio per accidens, seu in partem est, quando transmutatur prædicatum in subiectum, non manente eadem quantitate*, vt omnis homo est animal, non potest conuerti, ergo omne animal est homo, sed in hanc, ergo aliquod animal est homo. Et

nota

nota quòd propositiones, quæ conuertuntur simpliciter, si sint vniuersales, à fortiori possunt conuerti per accidens, quia particularis continetur sub vniuersali. *Conuersio per contrapositionem est mutatio prædicati in subiectum variatis terminis penes finitum, & infinitum*, vt si dicas, Omnis homo est animal, sequitur benè, ergo omne non animal est non homo; quidam homo non est albus, ergo non album non est non homo, quæ conuersio inuenta est, vt suppleret conuersionem mutuam in his quæ mutuo conuerti non possunt secundum se. Et propriè non est conuersio terminorum, quia non manent idem termini, seu extrema, sed est conuersio secundum sensum, mutatis terminis de finitis in infinitos.

Regulæ conuersionum sunt. Prima: *Propositio vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter* Secunda *Propositio particularis affirmatiua conuertitur simpliciter*. Tertia: *Propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur per accidens*, potest etiam conuerti per accidens vniuersalis negatiua. Quarta: *Vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua conuertuntur per contrapositionem*. Fundamenta, & probationes istarum conuersionum tractabimus in disput. 7. art. 3.

Ad retinendum has regulas memoriter, quatuor vocales A. *E. I. O.* designatæ sunt, ad significandum istas quatuor propositiones. A significat vniuersalem affirmatiuam. *E.* significat vniuersalem negatiuam. *I.* significat particularem affirmatiuam, *O* significat particularem negatiuam, & sit versus compræhendens

dens omnes conuersiones,

FECI *simpliciter conuertitur* EVA *per acci.*
ASTO *per contra, sic fit conuersio tota.*

Vbi ly *Feci* designat, quòd vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, simplicitèr conuertuntur. *Eva* significat quòd vniuersalis negatiua potest conuerti etiam per accidens, vniuersalis autem affirmatiua semper per accidens. *Asto* significat quòd vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua per contrapositionem conuerti possunt. Vnde pro literis est versus.

Asserit. A. negat. E. sunt vniuersaliter ambæ.
Asserit. I. negat. O. sunt particulariter ambæ.

CAPVT XX.

De Modalibus.

SPecialis consideratio est in oppositione, & æquipollentia circa propositiones modales. Et accipitur modalis propositio prout contraponitur propositioni de in esse. *Propositio de inesse est illa, in quam simpliciter denotatur prædicatum conuenire, & inesse subiecto.* Propositio modalis *est in qua denotatur prædicatum inesse subiecto cum modo quo illi, inest, & conuenit.* Cum autem modus nihil aliud sit quam adiacens rei determinatio, vt dicit D. Thom. in Opusc. de Logica, tractatu de Modalibus, multiplex est modus qui afficere potest propositionem, sed non omnis modus constituit propositionem modalem de qua

hic

hic agimus: aliqui enim modi dantur, qui solùm modificant prædicatum, aut subiectum, vt si dicas, Petrus currit velociter, operatur delectabiliter, ille modus velocitatis, & delectabiliter solùm afficit prædicatum. Et si dicas, Homo iustus est sapiens, aut equus hominis currit, ly *iustus*, & ly *hominis* modificant, idest, restringunt subiectum, sed non extrahunt propositionem à ratione propositionis de inesse, ita vt alias regulas oppositionis, vel æquipollentiæ habeant. Alij modi sunt, qui afficiunt ipsam copulam, & conuenientiam prædicati ad subiectum modificant, & modificando addunt aliquid pertinens ad vniuersalitatem, aut particularitatem, vel ad affirmationem, & negationem, & isti modi faciunt propositiones modales, de quibus agimus in præsenti; & sunt quatuor, scilicet, *Impossibile*, *Possibile*, *Necessarium*, *Contingens*. Alij addunt alios duos, scilicet *verum*, *& falsum*, sed isti propriè non sunt modi de quibus agimus in præsenti, quia veritas, & falsitas ita sequitur ad omnem propositionem, quòd non mutat ordinem, & modum oppositionis, & æquipollentiæ, &c. quæ sunt in propositionibus de inesse.

Quare propositio modalis definitur, *Illa, quæ vno ex his quatuor modis afficitur*. Et est duplex, quia duplici modo potest affici, alia est modalis diuisa, alia composita. *Modalis composita est in qua modus se habet, vt prædicatum, & ipsum dictum vt subiectum*, vt si dicas Petrum disputare est possibile. vt *Modalis diuisa est in qua modus aduerbialiter sumptus fertur in copulum*, vt Petrus possibiliter disputat.

Et

Et nota, quòd hinc ortum habet sensus compositus, & diuisus in propositionibus, nam sensus compositus sumitur ex modali composita, & diuisus ex diuisa. Et isti sensus consistunt in hoc, quòd in sensu composito significatur ipsa simultas, & vnio duplicis formæ in vno subiecto: in sensu autem diuiso significatur vnio, seù conuenientia duplicis formę in subiecto non simul, sed successiuè, seu vna excludente aliam, hoc enim est diuisiuè. Vnde nunquam valet à modali diuisa ad compositam, seu à sensu diuiso ad compositum, sicut non valet à conuenientia successiua ad simultaneam.

Et ideo *sensus compositus* significatur bene per modalem compositam, in qua modus prædicatur de toto dicto, significatur enim vniri, & conuenire simul formam prædicati, & subiecti sub illo modo. *Sensus autem diuisus* significatur per modalem diuisam, in qua modus solum afficit copulam, & ita denotat subiecto conuenire illum modum, non autem ipsis formis prædicati, & subiecti simul conuenire. Exemplum est si dicas, nigrum esse album est possibile, sedentem stare est possibile, in sensu composito significat quòd coniunctio sedendi, & standi possibilis est. Si autem dicas sedens possibiliter stat, seù potest stare, in sensu diuiso significat quòd subiecto sedenti conuenit potentia ad standum, non tamen ad standum simul cum sessione. Vnde quando in subiecto, & prædicato importantur formæ oppositæ, vt quia vna forma non excludit potentiam subiecti ad recipiendum aliam, sed solùm coexistentiam, &

simul-

ſimultatem, tunc adhuc in ſenſu diuiſo manet illa potentia, ſtante illa forma in ſubiecto, nec enim illa forma tollit potentiam, aut ponit. Et ſic cum dico, voluntas efficaciter mota poteſt non operari in ſenſu diuiſo, non ſignifico, quòd diuidendo efficacem motionem poteſt non operari, ſed adhuc ſtante in ſubiecto efficaci motione, manet potentia ad oppoſitum, ſed non ad coniungendum oppoſitum cum forma efficacis motionis. Itaque ſenſus diuiſus ponit potentiam in ſubiecto ad oppoſita ſucceſſiuè; compoſitus denotat potentiam ad oppoſita ſimul coniungenda.

CAPVT XXI.

De Quantitate, Qualitate, Oppoſitione, & Aequipollentia Modalium.

QVia omnis oppoſitio, & æquipollentia propoſitionum reſultet ex qualitate, & quantitate earum, vbi ſpecialis difficultas inuenitur circa quantitatem, & qualitatem, inuenitur etiam circa oppoſitionem, & æquipollentiam; & ideò ad explicandam difficultatem circa oppoſitionem, & æquipollentiam modalium oportet explicare prius quantitatem, & qualitatem earum, vt modales ſunt.

Igitur iſti quatuor modi *Impoſſibile*, *Neceſſe*, *Poſſibile*, *Contingens*, ſecundum ſe important quantitatem ſimilem illis ſignis: *Omnis*, *nullus*, *quidam &c.* *Neceſſarium* enim, & *impoſſibile* dicunt vniuerſalitatem, eo quòd, id quam conuenit neceſſario, ſemper, & omnibus conuenit,

uenit, quòd verò impossibiliter, nulli, & nunquam conuenit. *Possibile* autem, & *Contingens* dicunt particularitatem, quia ad saluandum quòd aliquid sit possibile, sufficit quòd pro aliquo tempore, aut subiecto sit possibile, & *contingens* sumitur hic pro eodem, atque *possibile*, non autem pro defectibili, sic enim opponitur necessario, sed pro eo quod potest esse aliquando præscindendo à defectibilitate.

Ex quo constat, quòd cum propositio modalis constet ex dicto, & ex modo, & modus ipse quantitatem habeat, dictum autem etiam quantitatem habere possit, concurrunt aliquando duæ quantitates in eadem propositione, vna de dicto, alia de modo, quas oportet mutare ad propositiones, & æquipollentias faciendas. Et hæc duplex quantitas manifestius cernitur in modalibus diuisis, in quibus quantitas dicti eodem modo operatur atque in propositionibus de inesse, vt si dicas: Omnis homo possibiliter currit, ly *omnis* distribuit simpliciter: in modalibus autem compositis, quia totum dictum fit quasi vnum extremum, & modus prædicatur de illo, ideo quantitas dicti minus videtur operari, & magis relucet quantitas modi; sed nihilominus etiam quantitas dicti mutanda est in oppositione propter sensum propositionis, modalis enim composita reducitur ad diuisam, & consequenter veritas vnius debet regulari sicut veritas alterius. Ad euitandum autem hoc, & videndum propriam oppositionem, & æquipollentiam modalium, vt modales sunt, solent poni exempla in propositionibus,

bus, quarum dictum sit de termino singulari, vt Petrum currere est possibile, in quibus sola quantitas modi attenditur. Si autem ponatur dictum de termino communi, infra afferemus exempla in rotulis modalium diuisarum.

Similiter quod attinet ad qualitatem, cum inueniatur in modali composita duplex copula, scilicet dicti, & modi, potest vel vtraque affirmari, vel vtraque negari, aut affirmari dictum, & negari modus, vel affirmari modus, & negari dictum. Quod vt facilius memoriæ mandaretur, & exerceretur, pro istis quatuor combinationibus affirmationis, & negationis Dialectici statuerunt quatuor literas vocales. A. E. I. V. quarum A. significat propositionem affirmatiuam in modo, & in dicto: E propositionem de dicto negato, & modo affirmato. I. propositionem de modo dicato, & de dicto affirmato, V. propositionem de dicto, & de modo negato vnde versus.

E *dictum negat, I que modum, nihil A, sed V totum.*

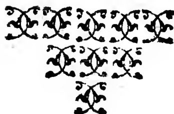
Quare vt oppositio fiat in his modalibus aduerte semper, vt sicut in propositionibus de inesse attenditur quantitas, ita attendatur in modalibus quantitas modorum, & supponimus quod ly *Necesse*, & ly *Impossibile* sunt vniuersales, sicut ly *Omnis*, & ly *Nullus*, & ly *Possibile*, & ly *Contingens* sunt particulares, sicut *quidam*, *aliquis &c.* Vnde sicut contrariantur, *Omnis*, *&-Nullus*, ita *Necesse*, *&* *Impossibile*; & sicut subcontrariantur *quidam* & *quidam non*, ita subcontrariantur *possibile*, *& impossibile non*, & sicut contradicunt *nullus*, *&* *quidam*

quidam omnis, *& quidam non*, ita contradicunt *impossibile*, *& possibile*, *necesse*, *& possibile non*. Et sicut æquipollentiæ fiunt per negationem præpositam, aut postpositam, &c. Ita, & æquipollentiæ fiunt in modalibus per eandem negationem præpositam, aut postpositam.

Deinde necesse est, vt attendatur ad mutationem negationis, & affirmationis, vt videlicet semper in oppositionibus detur affirmatio, & negatio de dicto, de modo vero intantum requiritur negatio, aut affirmatio, inquantum necesse est mutare quantitatem eius, vel eamdem seruare, aliquando enim mutatur quantitas modi, negando ipsum modum, sicut in ly *Omnis* mutatur quantitas eius dicendo non omnis. Exemplum horum potest accipi in hac proppositione, Petrum currere, est impossibile, si vis contrariam eius facere dic, Petrum currere est necesse; si vis contradictoriam, dic, Petrum currere est possibile, eo quod ly *impossibile* negat dictum, si vis facere subcontrarias dic, Petrum currere est possibile, Petrum non currere est possibile; si vis facere æquipollentes; Petrum currere est impossibile, non est possibile Petrum currere, vel necesse est Petrum non currere, prout videlicet volueris facere æquipollentias, si ex contrarijs; vt necesse, & impossibile postponendo negationem, si ex contradictorijs antepo-nendo, &c.

Vt autem hæc omnia melius memoriæ inhærerent, inuenerunt Dialectici quatuor dictiones, seu rotulos compositos ex quatuor illis vocalibus A, E, I, V. in quorum singulis distin-

distinctè appareret æquipollentia, & oppositio iuxta omnes combinationes possibiles, siuè negando modum, siuè dictum, siuè vtrumque, & sunt istæ, *Amabimus, Edentuli*, *Illiace, Purpurea*, incipiendo à litera A, in *Amabimus*, à litera E in *Edentuli*, &c. Et ita debet procedi, vt in qualibet dictione ponas in prima litera modum de ly *Possibile*, in secunda modum de ly *Contingens*, in tertia modum de ly *Impossibile*, in quarta modum de ly *Necessario*. Et exempla ponenda sunt in dictis de termino singulari pro modalibus compositio de termino communi pro diuisio, sic enim facile poterit vtrumque intelligere, & de vno ad aliud transire.

ROTV-

ROTVLI COMPOSITARVM MODALIVM.

Aequipollent.

pur. Non Possibile est Petrum non currere.
Pu. Non contingens est Petrum non currere.
Re. Impossibile est Petrum non currere.
A. Necesse est Petrum currere.

Aequipollent.

Non est posibile Petrum currere. I.
Non est contingens Petrum currere, Li.
Impossibile est Petrum currere. A.
Necesse est Petrum non currere. Ce.
Ince

Contrariae.

Contradictoriae.

Contradictoriae.

Subcontrariae.

Aequipollent.

A. Possibile est Petrum currere.
Ma. Contingens est Petrum currere.
Bi. Non impossibile est Petrum currere.
Mus. Non necesse est Petrum non currere.

Aequipollent.

Possibile est Petrum non currere. E
Contingens est Petrum non currere. Den.
Non impossibile est Petrum non correre. Tu.
Non necesse est Petrum currere. Li.

Incepimus rotulum à *Purpurea*, & non ab *Amabimus*, vt in superiori loco poneretur oppositio contraria, in inferiori subcontraria, in transuersali autem contradictoria; contrarietas autem versatur inter *Purpurea*, & *Illiace*; subcontrarietas inter *Amabimus*, & *Edentuli*; contradictio inter *Purpurea*, & *Edentuli*, inter *Amabimus*, & *Illiace*. Aequipollentiæ inter quatuor, quæ sunt in vnoquoque rotulo inter se.

Rotuli diuisarum constantium dicto de termino communi.

Simpliciter vniuersales ratione dicti, & ratione modi.

Omnis homo necessario disputat.	Omnis homo impossibiliter disputat.

Simpliciter particulares ratione dicti, & ratione modi.

Aliquis homo possibiliter disputat.	Aliquis homo possibiliter nō disputat.

Duæ primæ superioris loci sunt contrariæ simpliciter; & duæ inferioris loci sunt subalternæ simpliciter illis primis, & inter se subcontrariæ simpliciter, transuersaliter autem sunt contradictoriæ simpliciter, & præposita, vel postposita negatione fient æquipollentes iuxta regulas supra positas de æquipollentibus.

Vniuersales ratione dicti, & non ratione modi.

Omnis homo possibiliter disputat.	Omnis homo possibiliter nō disputat.

Particulares ratione dicti, & ratione modi.

Aliquis homo possibiliter disputat.	Aliquis homo possibiliter nõ disputat.

Istæ sunt subalternatæ ratione subiecti tantum, sed non ratione modi. Et ideo ratione subalternationis hic illas posuimus, particulares autem ratione dicti, & vniuersales ratione modi, quæ hic videbantur ponendæ, in sequenti rotulo melius collocabuntur. Duæ autem primæ inter se non sunt contrariæ, quia licet ratione subiecti contrarietatem postulent, ratione tamen modi particularis de ly *possibilis* impeditur contrarietas, quia manet eadem vniuersalitas, & particularitas, & duæ inferiores sunt simpliciter subcontrariæ, transuersaliter autem non sunt contradictoriæ, quia manet eadem particularitas ratione de ly *possibiliter*; sed sunt subcontrariæ ratione modi, habent tamen contradictionem illæ duæ primæ cum modalibus de dicto particulari, & modo communi, quas statim referemus.

Vniuersales ratione modi, & particulares ratione dicti.

Aliquis homo necessario disputat.	Aliquis homo impossibiliter disputat.

Particulares ratione modi, & non ratione dicti.

Omnis homo possibiliter disputat.	Omnis homo possibiliter non disputat.

Istæ duæ superiores inter se disparatè se habent, & duæ inferiores inter se, quia manet eadem particularitas, & vniuersalitas in illis, sed tamen transue.saliter considerate habent contradictionem simpliciter. Vt autem facias contrarias ratione subiecti tantùm, aut

ratio-

ratione modi tantum, hoc obserua, vt semper in altera propositione ponas dictum, & modum vniuersalem, alias si vtrobique sit vnum vniuersale, & alterum particulare, disputare se habebunt, vt istæ sunt contrariæ ratione modi, *Omnis homo necessario disputat*, *Aliquis homo impossibiliter disputat*, & istæ ratione dicti, *Omnis homo possibiliter disputat*, *Omnis homo impossibiliter disputat*. In subcontrarijs similiter ratione subiecti tantum, aut modi tantum, obseruetur vt semper in altera propositione sit particularitas dicti, & modi.

CAPVT XXII.

De Reductione Modalium ad suas de inesse.

REductio Modalium ad propositiones de inesse nihil aliud est, quàm probare, seu regulare veritatem modalis per veritatem propositionis de inesse; si enim est verum quòd Petrus possibiliter disputat, ideò est, quia hæc de inesse, Petrus disputat, habet possibilitatem. Et nota quòd omnis modalis, si est vera, est propositio necessaria, & æternæ veritatis, quia applicat modum conuenientem veritati propositionis ex intrinseca connexione, vt si dicas, Petrum currere est contingens, hoc ipsum est propositio necessaria, quia cursui Petri necessario conuenit contingentia. Et hinc dices, quomodo prima causa potest causare in nobis libertatem, & contingentiam operando infallibiliter, quia non solùm causat res ipsas, sed etiam modos earum, & vnicuique dat modum suum, & ita ex causa-

tione diuina non sequitur, v. g. quòd ambulatio Petri sit necessaria, sed quòd ambulationem Petri fieri libere, & contingenter sit infallibile, & necessarium, quia illi ambulationi ab intrinseco, & necessariò conuenit libertas, & contingentia. Et quia in modali composita dictum supponit quasi immobiliter, & facit vnum extremum respectu modi, ideo ad resoluendum modalem compositam descendendo sub dicto, oportet quòd reducetur ad suam diuisam, cui æquipollet, vt necesse est hominem currere, Necessario homo currit, & tunc descendatur sub ly *homo*.

Vt autem videamus quomodo reducendæ sunt propositiones modales ad suas de inesse, nota quod propositio de inesse dicitur dupliciter. Vno modo quia caret modis afficientibus eam, & vt opponitur modali, alio modo quia est de præsenti, & opponitur propositioni de præterito aut futuro, quæ dicitur de extrinseco tempore.

Reducitur ergo modalis ad suam de inesse, formando propositionem de inesse, & ostendendo quòd illi conuenit modus in propositione modali positus, vt si dicas, Petrus contingenter currit, reducitur ad suam de inesse sic, Hæc propositio, Petrus currit est contingens, & ista vocatur *officians* illius modalis, diciturque probari, seu reduci modalis per officiantem de inesse, idest ostendendo illam per vnam propositionem, quæ probet aut significet, suæ de inesse conuenire talem modum possibilitatis, aut contingentiæ, &c.

Quo supposito, plures regulæ, quæ traduntur ad regulandum, & reducendum modales,

vel

vel de extrinseco tempore ad suas de inesse reducuntur ad hanc. *Ad veritatem propositionis modalis, vel de extrinseco tempore, quæ immediate reducibilis est ad suam de inesse, sufficit & requiritur, quòd suæ de inesse conueniat, & verificetur de illa talis modus, aut talis differentia temporis*, v. g. ad veritatem huius, Petrus possibiliter disputat, sufficit vt hæc propositio, Petrus disputat, sit possibilis, & ad veritatem huius, Petrus necessario est homo, requiritur quòd hæc, Petrus est homo, sit necessaria, & ad veritatem huius, Adam fuit, sufficit quòd aliquo tempore fuerit vera, Adam est, quæ est sua de inesse, & sic de alijs omnibus. Dixi autem *propositionis immediatè reducibilis*, quia aliquando requiritur aliqua prior resolutio, vel explicatio termini, quàm reducatur ad suam de inesse, vt si dicas, Album fuit nigrum, non immediate verificatur, quòd aliquando fuit verum, Album est nigrum, sed verificatur resoluendo subiectum ampliatum hoc modo, hoc est, vel fuit album, & hoc (scilicet quod est album) fuit nigrum aliquando. Et similiter vbi est duplex copula, vt Petrus fuit, & erit albus resoluatur prius vtraque copula in suam copulatiuam, & tunc quęlibet cathegorica reducatur, seu reguletur per suam de inesse.

CAPVT XXIII.

De Hypotheticis Propositionibus.

HOc est vltimum, quod considerandum restat in secunda operatione intellectus, scilicet agere de altera specie enunciationis, quæ est hypothetica, hucusque enim egimus de cathegorica, eiusque proprietatibus. Hypothetica autem magis accedit ad tertiam operationem intellectus, quia plures cathegoricas coniungit. Vnde definitur *Hypothetica, quòd est illa, quæ habet duas cathegoricas coniunctas, tanquam partes principales sui*, vt si homo volat, habet alas. Vnde fit quòd copula hypothetica non est verbum, sed aliquod aduerbium, seu nota coniungens propositiones, v. g. ly *Et*, ly *si &c.* atque adeo in coniunctione hypothetica vna pars coniuncta non prædicatur de altera, sicut in cathegorica; solum enim verbum est nota eorum, quæ prædicantur.

Diuiditur hypothetica propositio in tres species, quæ formaliter sunt hypotheticæ, penes tres diuersas copulas coniungentes propositiones, *si*, *Et*, *vel*, & diuidi potest in alias tres, quæ virtualiter sunt hypotheticæ vocanturque proprio nomine *Exponibiles*, quia cum in se sint cathegoricæ, continent tamen aliquem terminum resoluendum, & exponendum per plures cathegoricas, quæ hypotheticam faciunt, & ideo virtualiter dici possunt hypotheticæ.

Species ergo hypotheticæ sunt, *Conditionalis Copulatiua*, *Disiunctiua*, *Conditionalis est quæ coniungit propositiones per illam particulam*, Si, vt si

homo

homo currit, homo mouetur, & ad illam reducitur rationalis, *quæ coniungit propositiones per particulam, Ergo*, nam omnis conditionalis consequentiam virtualiter includit, proprie tamen ly *Ergo* facit consequentiam, & discursum, non propositionem hypoteticam. *Copulatiua est quæ coniungit propositiones per particulam, Et*, vt Petrus est albus, & Paulus est niger. Et particula illa, *Et*, quando coniungit terminos, facit propositiones de extremo copulato; habetque vim vniuersalitatis, si diuisiuè, non collectiuè accipiatur confunditque terminum post se positum, vt Petrus, & Paulus currit; Parisijs, & Romæ venditur piper, ly *piper* stat confusè, nec licet sub illo immediatè descendere. *Disiunctiua est, quæ coniungit propositiones per particulam, Vel*, vt Petrus currit, vel Paulus loquitur. Et quando illa particula coniungit terminos, facit propositionem de extremo disiuncto, & habet vim particularitatis, vt Petrus, vel Paulus loquitur, homo, vel equus est albus.

In his speciebus hypoteticarum duo solum veniunt aduertenda. Primum est, quid requiratur ad veritatem cuiuslibet hypotheticæ; Secundum, qui sunt loci, seu Regulæ arguendi in talibus hypotheticis.

Quoad primum: *In conditionalibus est hæc Regula*. Ad veritatem conditionalis non requiritur quòd aliqua pars sit vera, sed sufficit bonitas consequentiæ; & ad falsitatem sufficit quòd consequentia sit mala. Et sumimus conditionalem in rigore, pro conditionali illatiua, nam si solum sumatur particula *si*, ad denotandum concomitantiam vnius cum alio, *ut si Petrus loquitur, Paulus am-*

bulat, non ità propriè est conditionalis, de qua in præsenti agimus. Cum ergo ad conditionalem illatiuam, vt sit vera, solum requiratur bonitas consequentiæ, sequitur quòd omnis conditionalis vera, est necessaria, & omnis falsa, impossibilis, quia bona consequentia semper, & necessario est bona, alioquin si deficere potest, est mala; fundatur enim bonitas consequentiæ in connexione extremorum. Et ita docet S. Thomas opusc. de Logica tract. de Enunciatione, capit. 14. Vnde descernens, quòd cognitio rerum sub conditione, si sumatur in vi conditionalis illatiuæ, pertinet ad cognitionem necessariam, quia vel talis conditionalis est necessaria, vel impossibilis. Si autem non sumatur in vi conditionalis illatiuæ, sed concomitantiæ, aut ordinis vnius cum alio, tunc talis cognitio conditionatorum est cognitio coexistentiæ, & proportionis vnius cum alio, seu positionis vnius cum positione alterius, debetque reduci ad aliquem causam coniungentem, aut proportionantem vnum cum alio, & de facto fundantem veritatem illam, quam de facto habet propositio, licet extrema de facto non existant.

In copulatiuis est hæc Regula. Ad veritatem copulatiuæ requiritur, quòd vtraque pars sit vera; ad falsitatem sufficit, quòd altera pars sit falsa, *vt homo est rationalis, & equus est hinnibilis*, est vera, quia vtraque pars est vera, consistit enim veritas illius in copulatione veritatum. Si autem dicas, *Petrus disputat, & lapis currit*, tota est falsa, quia pars eius est falsa. Idem quod diximus de veritate, dicendum

dum est de possibilitate, & necessitate vt enim sit possibilis, aut necessaria copulatiua, requiritur quamlibet partem esse possibilem, & necessariam: vt autem sit impossibilis, vel contingens, sufficit alteram partem esse impossibilem, aut contingentem. Inter impossibile autem, & contingens, si vna pars est contingens altera impossibilis, tota est impossibilis, vt si dicas, *Petrus est lapis, & Paulus currit*. Itaque in defectu sequitur debiliorem partem; in effectu, & bono requiritur integram causam.

In disiunctiuis est hæc Regula, Ad veritatem disiunctiuæ sufficit alteram partem esse veram, consistit enim veritas eius in separatione veritatis, & falsitas in opposito; & idem est de necessitate, & possibilitate, quod sufficit alteram partem esse necessariam, aut possibilem *vt homo est animal, vel Sol est niger*, est vera, & necessaria ratione vnius partis tantum. At verò ad falsitatem disiunctiuæ requiritur, vt vtraque pars sit falsa, & similiter ad impossibilitatem, vt si dicas, *Homo est hinnibilis, vel Equus est risibilis*. In summa; Copulatiua sequitur semper debiliorem partem, disiunctiua fortiorem; fortior pars dicitur vera, necessaria, possibilis; debilior dicitur falsa, contingens, impossibilis. Ad vnius enim partis fortioris positionem, tota disiunctiua redditur vera, vel necessaria, vel possibilis, ad vnius verò debilioris positionem, tota copulatiua redditur falsa, vel impossibilis. Denique ad contingentiam disiunctiuæ sufficit alteram partem esse contingentem, dummodo nulla sit necessaria, nec omnes in falsitate

repugnent, vt si dicas. *Petrus disputat, vel homo est lapis.*

Quantum ad secundum. In conditionalibus sunt hi loci arguendi: *Primus: A tota conditionali cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis, est bona consequentia*, vt si dicas, si Sol lucet, dies est, ergo si non est dies, Sol non lucet. *Secundus: A tota conditionali cum positione antecedentis ad positionem consequentis, est bona consequentia*, vt si Sol lucet, dies est, sed Sol lucet, ergo dies est. *Tertius: A conditionali ad disiunctiuam constantem consequenter, & contradictorio antecedentis valet*, vt si Sol lucet dies est, ergo vel est dies, vel Sol non lucet.

In copulatiuis: A *copulatiua affirmatiua ad quamlibet eius partem est formalis consequentia*; è conuerso tamen non est formalis consequentia, vt benè sequitur, Petrus currit, & disputat, ergo Petrus disputat. E conuerso autem non valet, Petrus disputat, ergo currit, & disputat. *In negatiuis autem copulatiuis*, non sequitur à toto ad partem, vt non valet, non aliquis homo est equus, & homo est lapis; ergo homo est lapis: nec etiam sequitur negatiuè per formalem consequentiam; non enim valet, Petrus non disputat, & currit, ergo Petrus non currit, casu quo currat, & non disputet, antecedens est verum, quòd non simul disputat, & currit, & falsum est, quòd non currat.

In disiunctis: *Primus locus est: A parte disiunctiuæ ad totam, bona est consequentia*, vt Petrus est iustus, ergo vel est iustus, vel diues, non enim requiritur ad verificationem consequen-

quentis plusquam ad veritatem antecedentis. *Secundus*: *A tota disiunctiua cum destructione vnius partis ad positionem alterius, valet consequentia*, vt Petrus disputat, vel currit, & non disputat, ergo currit.

Quæ dicuntur de Propositionibus de extremo disiuncto, vel copulato, vel conditionato, vt quando dico, Petrus est albus, & frigidus, &c. vbi prædicatum, vel subiectum sunt vnum copulatum, aut disiunctum, non pertinent ad præsens, quia tales propositiones non sunt formaliter hypotheticæ, sed virtualiter, & debemus illas resoluere, seu reducere ad copulatiuas, disiunctiuas, vel conditionales, quibus correspondent, & sic de illis iudicare, sicut de præfatis hypotheticis.

CAPVT XXIV.

De Exponibilibus.

EXponibiles Propositiones *sunt*, *quæ ratione alicuius termini importantis sensum explicabilem*, *pluribus propositionibus necessie habent exponi*, *seu declarari*, & quia pluribus propositionibus declarantur, dicuntur virtualiter hypotheticæ. Et aliquæ sunt exponibiles ratione rei significatæ, vt verbum *Incipit*, *Desinit*, *Differt*, & similia; exponitur enim ly *incipit* dicendo. Nunc est, & ante non erat. Et hæc omittimus in præsenti, explicanda vbi eorum tractatur materia, sicut de Inceptione, & Desitione in libro 6. Physicor. de Differentia in Prædicabilibus. Alia ex ipso modo significandi indigent exponi, & hæc proprie

pertinent ad Dialecticum.

Sunt autem tres species, scilicet *Exclusiuæ*, *Exceptiuæ*, *Reduplicatiuæ*. Propositio Exclusiua dicitur illa, *quæ modificatur termino sigificante exclusionem*, vt *Tantum*, *Solum*, & similia, & potest constituere, vel propositionem de excluso extremo, scilicet quando se tenet ex parte prædicati; vt *Petrus est solum Dialecticus*, vel totam propositionem exclusiuam reddere, scilicet quando se tenet ex parte subiecti, vt *Tantum homo est risibilis*: vel potest excludere gratia alietatis, idest significare quod alijs subiectis non conuenit prædicatum, vt *Tantum homo est risibilis*, idest, non alius quam homo est risibilis, vel potest excludere gratia pluralitatis, vt Prædicamenta sunt tantum decem, idest, non plura, quam decem.

Et licet possit fieri exclusiua, vel affirmatiua, vel negatiua, & negatiua, vel solum de modo, vel solum de dicto, vel de vtroque, tamen in præsenti sufficit expositionem tradere pro affirmatiua, ex ea enim constabit, quòd in negatiua opposito modo debet exponi. Exponitur ergo exclusiua propositio per duas cathegoricas copulatiuè acceptas, quarum vna affirmet prædicatum conuenire subiecto, & vocatur propositio præiacens, idest, simplex, seu simpliciter prædicans vnum de alio: alia negat prædicatum conuenire alij subiecto, & sic est vniuersalis negatiua respectu omnis alterius subiecti: v.g. *Tantum homo est risibilis*, exponitur sic: *Homo est risibilis, & nihil aliud ab homine est risibile*. Prædicamenta sunt tantum decem, exponitur sic: *Prædicamenta sunt decem, & non sunt plura quàm decem*. Vnde sequitur quòd propositio affirmatiua exclusiua conuertitur in vniuersalem affirma-

matiuam transmutatis terminis, vt benè valet: *Tantum homo est risibilis, ergo omne risibile est homo*, & consequenter, ly *Tantum* est signum confusionis respectu termini, quem immediatè afficit, quia in sua conuertente ille terminus affectus à ly *tantum* afficitur mediatè à signo vniuersali affirmatiuo, quod est confundi.

Loci arguendi in exclusiuis sunt tres. *Primus*: Ab exponibili ad exponentes, & è conuerso, bona est consequentia, *Secundus*: Ab exponibili exposita copulatiuè, ad quamlibet exponentium, bona est consequentia, *Tertius*: A qualibet exponentium ad exponibilem disiunctiuè, valet consequentia.

Et benè obserua, quòd licet particula, *Tantum*, posita à parte subiecti faciat totam propositionem exclusiuam; posita autem à parte prædicati, faciat de excluso extremo; tamen quia exclusio ita afficit suum terminum, quòd quasi appellat super eum, nō licet arguere à propositione de excluso extremo, ad exclusiuam, vel è contra; sicut non valet, Tantum Adam est albus, ergo Adam est tantum albus; prima enim erat vera casu, quo solus Adam esset albus in mundo, & secunda est falsa: & similiter non valet, Tantum Sol lucet, ergo Sol tantum lucet. Prædicabilia sun tantum quinque, ergo tantum Prædicabilia sunt quinque.

Secunda exponibilis est *Exceptiua*, vt si dicas, Omne animal præter hominem est irrationale, In hac nota quòd talis exceptiua, si sit affirmatiua, habet tres exponētes copulatiuas, scilicet suam præiacentem, & vniuersalem affirmatiuam, in qua terminus à quo fit exceptio prædicatur de parte excepta, & negatiuam in qua prædicatum

tum negatur de parte excepta. Vt exponentes illius positæ propositionis sunt: Omne animal quod est non homo, seu aliud ab homine, est irrationale, & omnis homo est animal, & nullus homo est irrationalis. Contradictoria autem huius exponitur disiunctiuè per contradictorias exponentes. Aliqui breuius exponunt particulam *Præter*, per particulam *Excepto*, dicendo Omne animal excepto homine est irrationale, vel per copulam implicationis, dicendo, Omne animal quod non est homo est irrationale: sed hoc non est ponere exponentes, sed æquiualentes in vno termino, qui etiam indiget expositione, nam ly *excepto*, æquè indiget expositione, ac ly *præter*.

Loci arguendi in Exceptiuis sunt. *Primus*, Ab exceptiua ad omnes suas exponentes, & è conuerso, est formalis consequentia. *Secundus*. Ab exceptiua copulatiuè expositi, ad quamlibet exponentem, est formalis consequentia, sicut in quacumque copulatiua, à tota ad partem. *Tertius*; In exceptiuis, quæ exponuntur disiunctiuè, & contradictoriè respectu copulatiuarum, valet à qualibet exponente ad totam, per regulam disiunctiuarum.

Tertia exponibilis est *Reduplicatiua* per illum terminum *inquantum*, quæ vocantur Reduplicatiuæ, quia quasi duplicant subiectum aut prædicatum, vt dicendo, Petrus inquantum homo est risibilis; & idem est de his terminis, *Quatenus*, *qua ratione*, *Secundum quod*, *vt sic &c.*

Et sumuntur dupliciter isti termini reduplicantes, primo *specificatiuè*, secundo *reduplicatiuè*; specificatiuè reduplicant, seu applicant subiecto formalem, & specificatiuum conceptum: redu-

duplicatiuè applicant rationem causæ, propter quam aliquid est tale, & sic faciunt propositionem causalem. Exemplum primi: Coloratum inquantum coloratum est obiectum visus, specificatiue tenetur, quia reduplicat solum rationem formalem: si autem dicam: Homo inquantum albus disgregat visum, denotat causam propter quam disgregat.

Exponitur Reduplicatiua per quatuor exponentes, quando tenetur reduplicatiue, & non specificatiue tantum, scilicet per præiacentem, & per affirmatiuam, vbi terminus reduplicatus affirmatur de subiecto illius exponibilis, & aliam affirmatiuam, in qua prædicatam affirmatu de termino reduplicato, & per causalem vbi explicatur ratio connexionis inter prædicatum, & subiectum, vt si dicas: Omnis homo inquantum rationalis, est risibilis: exponitur sic: Omnis homo est risibilis, & omnis homo est rationalis, & omne rationale est risibile, & quia est rationale, est risibile. *Sic antiqui.*

Sed Reuera sola quarta propositio est legitima, & sufficiens exponens scilicet causalis, & ad summum potest addi illa tertia, quia implicite continetur in causali, sufficit enim dicere, quia aliquid est rationale, est risibile, & per consequens, Omne rationale est risibile, ergo inquantum rationale est risibile, Nam prima, & secunda exponens, quòd necessariæ non sint, imò aliquando falsificentur, constat, quando reduplicatiua verificatur mediante aliqua restrictione, aut diminutione, & non absolutè, vt si dicas: Christus inquantum homo est creatura, Omne animal inquantum rationale est risibile, falsa est prima, & secunda exponens, in qua simpliciter ar-

dicitur Christus est creatura, Omne animal est risibile, Omne animal est rationale: illæ enim absolutæ prolatæ sunt falsæ. Quare sufficit causalem ponere pro exponente, & quia ad veritatem causalis requiritur illa tertia exponens, addi potest, si enim est verum quòd quia est rationale est risibile, etiam est verum, quòd omne rationale est risibile: causalis enim si est semel vera, in omnibus est vera.

Et aduerte quòd aliquando ly *inquantum*, ly *secundum quod*, sumuntur non tam specificatiuè, & reduplicatiuè, quam diminutiuè, & restrictiuè, quia verificantur solum secundum quid de subiecto, & ratione partis, & non absolutè, vt si dicas, Aethiops est albus secundum dentes, seu inquantum habet dentes, Christus inquantum homo est creatura, non autem absolute est creatura; & tunc vtere illa regula S. Thom. 3. p. q. 26. art. 8. quòd quando aliqua indifferenter possunt conuenire toti, & parti, si solum conueniunt parti, non absolute denominant, sed secundum quid, & per ly *inquantum*, vt quia albedo potest conuenire toti corpori, & parti, si solum conuenitur parti, v. g. dentibus, non dicitur absolute de toto: quando verò solum potest conuenire parti, & ratione eius toti, absolutè dicitur de toto, licèt conueniat soli parti, vt absolutè dicitur, homo crispus. licèt crispitudo sit solum in capillis. Et quia esse creaturam propter sui transcendentiam conuenire natum est supposito, & naturæ, non dicitur absolutè de Christo, nisi explicando quòd ratione naturæ humanæ conuenit.

Secundo aduerte quòd reduplicatiua aliquando non reduplicat causam, sed conditionem,

aut

aut concomitantiam, vt si dicas: Ignis inquantum applicatus, comburit, Assensus inquantum obscurus, est fidei, ibi non reduplicatur causa, sed conditio aut modus, Homo inquantum existit, operatur ly *existit* dicit concomitantiam conditionis requisitæ, & tunc illæ reduplicatiuæ non exponuntur per causalem, sed per conditionalem in qua prædicatum reduplicatiuè ponitur ex parte subiecti, vt si homo operatur, existit, si assensus est fidei, est obscurus, si ignis comburit, est applicatus, &c.

LIBER

LIBER TERTIVS.

De Tertia Operatione Intellectus.

CAPVT PRIMVM.

De Consequentia, & Diuisione eius.

ERTIA intellectus operatio agitur discursu, qui necessario exigit illationem, & consequentiam qua deducitur vnum ex alio. Consequentia autem *in communi* definitur sicut argumentatio, quòd est *Oratio in qua vno dato, aliud sequitur*. Et cum omnis illatio fundetur in conexione vnius veritatis, cum alia, quando dicitur in definitione consequentiæ ly *sequitur*, non est idem, quod conectitur, sic enim solum definiretur bona consequentia, quia sola illa habet connexionem, & illationem vnius ex alio, sed ly *sequitur* si sumatur, vt commune ad bonam, & malam consequentiam, est idem, ac *designatur consequi*, ita quod vbicumque orationes, nota, illationis coniunguntur, consequentia est, licet in re non sit bona, & conueniens illatio. Quid sit autem consequentia bona, & mala in quam primo diuiditur consequentia in communi, diximus præced. libro cap. 5. Et si quæratur, cur diuiditur consequentia in bonam, &

& malam, non in veram, & falsam? Resp. quia consequentia non est propositio ad quam solum pertinet verum, & falsum, quia affirmat, aut negat, sed est connexio illatiua propositionum, ad quam pertinet debita dispositio, & conuenientia connexionis, conueniens autem, & inconueniens faciunt bonum, vel malum, non verum, aut falsum.

Diuiditur secundo consequentia in materialem, & formalem. *Materialis dicitur, quæ solum ratione alicuius materiæ est bona. Formalis quæ in quacumque materia, & terminis eiusdem formæ bona est.* Et ideò consequentia formalis, quæ semel est bona, semper est bona, v.g. si dicas: Aliquis homo est rationalis, ergo omnis homo est rationalis, ista consequentia valet in illa materia, quia est in materia necessaria, in qua ex vna particulari potest inferri vniuersalis, sed non valet ex vi formæ, quia in alia materia, & similis formæ non tenet, vt si dicas, Aliquis homo est albus, ergo omnis homo est albus. Et hinc cognosces, quæ sit forma consequentiæ, ratione cuius dicitur consequentia esse bona formaliter, est enim forma dispositio propositionum, & terminorum secundum quantitatem, & qualitatem, & alias proprietates logicales in ordine ad inferendum vnum ex alio, & quando non ratione materiæ dispositæ, sed ratione ipsius dispositionis in quacumque materia, sequitur vnum ex alio, dicitur consequentia formalis. Et similiter similitudo formæ: *Est conuenientia dispositionis propositionum in eadem quantitate, qualitate, & proprietatibus logicalibus.* Proprietates logicales iam supra diximus

esse

esse *suppositionem* , *ampliationem* , & similia , quæ melius dignoscentur ex designatione defectuum in consequentijs , quos infra ponemus .

CAPVT II.

De Inductione .

SVperiori libro cap. 5. de Argumentatione diximus , quòd omnes species argumentationis ad duas reduci poterant , scilicet ad *Inductionem, & Sylogismum*, nam Enthymema est quidam syllogismus truncatus, & Exemplum quædam inductio imperfecta , vt inquit S. Thom. 1. Poster. lect. 1. in fine . Vnde tandem in lect. 30. eiusdem libri, solum ponit D. Thom. duos modos acquirendi scientiam scilicet per demonstrationem, & inductionem , & demonstratio quidem est syllogismus , qui procedit ex vniuersalibus , inductio autem ex singularibus . eo quòd omnis nostra cognitio ex singularibus originatur, quæ per sensus percipiuntur .

Definitur ergo *Inductio quòd sit à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio*, vt si dicas , iste ignis calefacit, & ille, & ille, &c. Ergo omnis ignis calefacit. Et quia oppositorum eadem est ratio , sub hac definitione inductionis, quæ est per ascensum intelligitur oppositum eius, quod est descensus , idest , *ab vniuersali ad singularia progressio* . Et inductio quantum ad ascensum ordinatur ad inueniendas , & probandas veritates vniuersales , vt vniuersales sunt , idest , inquantum

con-

constant ex singularibus sub eis contentis, nec enim potest probari, quod aliquid vniuersaliter sit tale, nisi quia eius singularia sunt talia. Descensus autem ab vniuersali ad singularia præcipuè ordinatur ad demonstrandam falsitatem vniuersalis, vt vniuersale est, optime enim ostenditur falsitas vniuersalis descendendo sub illo, & ostendendo aliquod singulare non esse tale. Sed tamen supposita veritate vniuersalis comprobata, & inuenta per ascensum, etiam descensus deseruit ad ostendendam correspondentiam vniuersalis ab ipsa singularia sub ea contenta. Præcipuum tamen Inductionis munus est reducere ad sensus probationem vniuersalis à singularibus ascendendo.

Vnde manifestum est rectè tradidisse Arist. 2. lib. Prior. cap. 23. differentiam inter syllogismum, & inductionem, quòd syllogismus vtitur medio ad ostendendum extrema vniri inter se; at verò inductio, per tertium probat extremum de medio. Quod est dicere, syllogismum, vti præmissis in quibus assumitur medium vnitum extremis, vt per illud probetur vniri extrema inter se. Inductio autem non assumit medium vnius extrema ad probandum extrema vniri inter se, sed probat extremum, seù prædicatum aliquod conuenire alicui subiecto communi, quia conuenit singularibus, aut singularibus conuenire, quia conuenit communi.

Inquires quotuplex, & qualis sit ascensus, & descensus. Et dico quòd est quadruplex, *copulatiuus, disiunctiuus, copulatus, & disiunctus*. Copulatiuus ascensus, & descensus est, *quando singularia numerantur per propositiones*

copu-

copulatiuas, vt omnis homo est animal, ergo hic homo est animal, & ille homo est animal, &c. Disiunctiuus, *quando numeratur per propositiones disiunctas*, vt aliquis homo est albus, ergo vel ille homo est albus, vel ille homo est albus, &c. Copulatus ascensus, & descensus est, *quando terminus aliquis per singulares resoluitur complexiuè numeratos*, vt omnes Apostoli Dei sunt duodecim, resoluitur sic; ille, & ille, &c. sunt duodecim, omnes in vna propositione numerando. Disiunctus est, *quando aliquis terminus resoluitur per suas singulares diuisim numeratas in vnica propositione*, vt si dicas, omnis homo est animal, illud prædicatum *animal* resoluitur disiunctim sic: Omnis homo est hoc vel illud, vel illud animal, ita vt totum disiunctum sit prædicatum An verò inductio ex sua formali ratione, & proprijs meritis sit consequentia formalis, dicemus inf. q. 8. art. 2.

CAPVT III.

De Ordine, & modo resoluendi terminos per ascensum, & descensum.

CVm omnis ascensus, & descensus versetur à singularibus ad communia, & è conuerso, secundum diuersam quantitatem, & suppositionem termini, puta quòd sit vniuersalis, vel particularis, determinatè, vel confusè supponens, diuersimodè applicantur ascensus, & descensus. Vnde duo sunt obseruanda. Primum, quis ascensus, & descensus debeatur isti, vel illi suppositioni. Alterum,

quis

quis ordo sit immediatè, vel mediatè descendendi, vel ascendendi sub aliquo termino; quod est resoluere illum.

Quantum ad primum est triplex Regula. *Prima*: Termino supponenti distributiuè, debetur ascensus, & descensus copulatiuus. *Secunda*: Termino supponenti determinatè, debetur ascensus, descensusque disiunctiuus. *Tertia*: Termino supponenti, confusè tantum copulatim, debetur ascensus, descensusque copulatus: supponenti verò confusè disiunctum, debetur ascensus, descensusque disiunctus. Sed tamen iste ascensus copulatus, aut disiunctus non est resolutorius, seu manifestatiuus veritatis, æquè enim manet ignotum ponere terminum confusè supponentem, vel disiunctim numeratum, ideò talis terminus simpliciter manet irresolubilis, & immobilitatus, idest, quia non potest moueri, & progredi in illo per resolutionem à singularibus, vel è contra.

Quantum ad secundum. Quando in propositione sunt plures termini diuersimodè supponentes, non potest æquè immediatè descendi, & ascendi sub quolibet illorum. Et ideò ad hoc cognoscendum sunt tres Regulæ. *Prima*: Sub termino supponente determinatè in ordine ad distributiuum, prius debet ascendi, quàm sub termino distributo; potest tamen immediatè descendi sub distributo; & oppositum est defectus, qui vocatur à pluribus determinatis ad vnicam determinatam. Itaque ad ascendendum semper est aptior terminus determinatè supponens; ad descendendum terminus distributus; vt si dicas: Aliquis homo

mo non est albus, non bene ascendes immediatè sub termino distributo, benè tamen sub termino particulari supponente determinatè; poteris tamen immediatè descendere sub distributo, & ita quoad ascensum est dependens à priori illa resolutione, non quoad descensum.

Secunda Regula: Sub termino supponente confuse disiunctim in ordine ad vniuersalitatem antecedentem, non licet descensus disiunctiuus antequam descendatur sub termino vniuersali; benè tamen valet ascensus, vt si dicas: Omnis homo est animal non valet, ergo Omnis homo est hoc animal, vel illud animal, &c. valet tamen ascensus, Omnis homo est hoc animal, vel Omnis homo est illud animal, ergo Omnis homo est animal. Itaque in descendendo dependet resolutio confusi à resolutione distributi antecedentis. Et oppositum est defectus ab vnica distributione ad plures: de quo infra cap. 13.

Tertia Regula: Si omnes termini supponant distributiuè, vel omnes determinatè, potest immediatè resolutio incipere à quolibet termino in ascensu, & descensu, quantum est ex vi suppositionis, nisi aliunde adsit impedimentum, vt si dicas distributiuè, Nullus homo est lapis, vel determinatè, Aliquis homo est albus, à quocumque incipere potes. Atque ita resolutio terminorum quoad ascensum, qui deseruit probationi veritatis, hunc habet ordinem, vt prius resoluatur terminus stans determinatè, secundo distributus; quo ad descensum autem, immediatè possumus incipere à distributo, à confuso autem non nisi post descensum sub distributo. Et semper

intel-

intelligitur descensus, & ascensus fieri inuariatis proprietatibus logicalibus, scilicet suppositione, restrictione, ampliatione, appellatione, &c. Quod maximè obseruandum est in terminis complexis, præsertim qui constant ex determinatione, & determinabili, in quibus diuersitas restrictionis maximè obstat resolutioni immediatè, vel mediante faciendæ, vt postea attingemus agendo de defectibus consequentiarum, & inf. q. 7. art. 2.

Denique in relatiuis sunt duæ Regulæ. *Prima*: In relatiuo reciproco non licet facere resolutionem ascensus, vel descensus priusquam sub antecedente, quia suponit eadem suppositione, qua suum antecedens, vocaturque sigillata suppositio. *Secunda*: Relatiuum non reciprocum non habet necessariam dependentiam in sua resolutione ab antecedenti, vt si dicas, Omnis homo est animal, & illud est rationale, potest sub ly *illud*, descendi, vel ascendi, antequam sub ly *Omnis homo*, vel sub ly *animal*, sicut in termino posito in propositione distincta.

CAPVT IV.

De Syllogismo, eiusque materia, & forma.

SYllogismus definitur quòd est, *Oratio in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud euenire, eo quod hæc posita sunt*. Sciendum est, quòd syllogismus ad hoc tendit, vt ordinet discursum, secundum connexionem terminorum inter se, non verò sicut inductio per resolutionem, & reductionem ad singula-

ria, vnde oportet, quòd respicia extrema vnibilia inter se, & rationem, seu medium propter quod vniuntur, vnde ex medio applicato, seu vnito cum extremis, vnit, & infert extrema esse vnita inter se, & hic est totus ordo, & progressus syllogismi, inferre, & deducere aliquam propositionem, in qua duo termini, seu extrema sint vnita ex alia propositione, vel propositionibus, in quibus explicatur medium, seu ratio, ob quam possunt, & debent inter se vniri, & propterea dicitur in definitione, quòd est *Oratio in qua quibusdam positis;* scilicet præmissis, in quibus medium applicatur extremis, *necesse est aliud accidere*, idest, inferre conclusionem, in qua extrema coniungantur inter se, *eo quod illa posita sunt*, idest, ex vi, & positione præmissarum. Exemplum huius est in hoc syllogismo, omne corpus est substantia, omnis homo est corpus, ergo omnis homo est substantia, vbi vides tres propositiones; duas, quæ sunt præmissæ inferentes tertiam, quæ est conclusio, & in tertia vniuntur illa duo extrema, homo, & substantia, in præmissis verò medium, ratione cuius vniuntur illa extrema, applicatur extremis, medium autem est ly *corpus*, quod quia conuenit homini, & substantiæ, facit quòd homo, & substantia conueniant inter se.

Ex his ergo fit, syllogismum constare materia, & forma, sicut quodlibet artificiale. Forma est ipsa dispositio, & artificium ordinans, ac disponens materiam, vt debitè possit inferre, & concludere. Materia est duplex, alia proxima, alia remota. Proxima, sunt

ſunt propoſitiones, ex quibus ſyllogiſmus conſtruitur. Remota ſunt termini, ſeu extrema, qui componunt propoſitionem, & in illa vltimate reſoluitur ſyllogiſmus. Et ideo terminus in hac parte ſyllogiſtica definitur ab Ariſtotele quod eſt *id in quod reſoluitur propoſitio tanquam in ſubiectum, & prædicatum*; Et definitur per reſolutionem, vt D. Thomas inquit opuſ. 48. tract. de ſyllogiſmo c. 1. quia ſcientia noſtra, & iudicium, procedit reſoluendo rem in ſuas cauſas, vnde terminus, vt deſeruit parti iudicatiuæ, ſeu reſolutoriæ, definitur per reſolutionem, non per compoſitionem. Et dicitur *tanquam in prædicatum, & ſubiectum* quia *verbum* non eſt terminus reſpectu ſyllogiſmi, ſed vnio; terminus autem ſolum dicitur illud, quod ſe habet, vt extremum inferens, vel illatum, & ſic per vnionem verbi componitur, non ſolum id, quod enunciationis eſt ad veritatem, ſed id quod connexionis quoad illationem: quare vnio, ſeu copula verbi non eſt id in quod reſoluitur, ſed id quod diſſoluitur reſoluto ſyllogiſmo.

Quare propoſitiones in ſyllogiſmo ſunt ſolum tres, duæ pro præmiſſis, quæ ſunt inferentes, vna pro concluſione, quæ eſt illata. Et prima præmiſſarum vocatur Maior propoſitio, ſecunda vocatur Minor, tertia Concluſio, ſeu Conſequentia. Similiter termini non poſſunt eſſe, niſi tres, licet multiplicentur in tribus propoſitionibus; duo ex illis ſunt extremitates, quæ in concluſione vniendæ ſunt, alter eſt medium, quod in præmiſſis vnitur cum extremitatibus, ſed non intrat concluſionem: infert enim illam. Et vna extremi-

tas vocatur maior, altera minor. Maior extremitas *est illa quæ sumitur in maiori, & ponitur in conclusione*, Minor extremitas *est, quæ sumitur in minori, & ponitur in conclusione*. Medium *est terminus bis positus in præmissis, non verò in conclusione*. Et nomine *termini* non intelligimus solum aliquid simplex, seu incomplexum, sed etiam complexum, dummodo vnius extremi, vel medij vice fungatur.

Forma autem syllogismi potest etiam dici duplex, correspondens huic duplici materiæ proximæ, & remotæ, & quidam cum forma syllogismi sit ordinatio, seu dispositio materiæ eius, illa dispositio, qua ordinatur materia remota, seu termini, dicitur *Figura*; illa autem qua ordinatur materia proxima, scilicet propositiones, dicitur *Modus*. Figura ergo in syllogismo *est dispositio terminorum secundum subiectionem, & prædicationem*. Modus *est ordinatio præmissarum, seu propositionum in debita quantitate, & qualitate*. Debita qualitas est, vt saltem aliqua præmissarum sit affirmatiua, & non omnes negatiuæ. Debita quantitas, vt saltem aliqua sit vniuersalis, & non omnes particulares. Figuræ sumuntur secundum prædicationem, & subiectionem termini medij cum extremitatibus, & iuxta combinationem diuersæ prædicationis, & subiectionis resultant diuersæ figuræ, vt sequenti cap. dicemus.

CA-

CAPVT V.

De Diuisione Syllogismi penes materiam, & formam.

DIuisio syllogismi potest sumi, vel ex parte materiæ, vel ex parte formæ. Ex parte materiæ, primo est illa diuisio, quæ ad libros Posterior. pertinet, scilicet quod syllogismus est quadruplex *demonstratiuus*, *probabilis*, *sophisticus*, *erroneus*. *Demonstratiuus* generat scientiam constatq; materia necessaria; *Probabilis* constat materia contingenti, & generat opinionem. *Erroneus* constat materia remota, & generat errorem; *Sophisticus* non seruat regulas rectas, sed fallaces, & generat deceptionem. *Secundò* diuiditur syllogismus in communem, & expositorium. Communis est *in quo ponitur pro medio terminus communis*. Expositorius est *in quo ponitur pro medio terminus singularis*. Vnde ista diuisio tenet se ex parte materiæ, quia ex parte terminorum. Potest etiam diuidi in hypotheticum, & cathegoricum, affirmatiuum, & negatiuum ratione propositionum ex quibus constat.

Ex parte formæ diuiditur syllogismus, primo per tres figuras. Et in qualibet figura sunt plures modi, scilicet, sexdecim, tàm vtiles, quàm inutiles, perfecti, & imperfecti: sed reducuntur omnes ad nouendecim vtiles, qui istis versibus continentur.

Prima. *Barbara*, *Celarent*, *Darij*, *Ferio*, *Baralipton.*

Figura. *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisesomorum*.

Secunda. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti*.

Tertia. *Felapton, Disamis Datisi, Bocardo, Ferison*.

Modus perfectus est, in quo saluantur perfectè principia regulatiua syllogismorum, quæ sunt *dici de omni, & dici de nullo*, vt postea explicabitur. Modus imperfectus, in quo ista principia non perfectè saluantur, ideoque reduci potest ad perfectum. Modus vtilis est, in quo saluantur regulæ necessariæ ad bonam consequentiam. Modus inutilis, in quo tales regulæ non saluantur. Modus directus, in quo directè concluditur, prædicando maiorem extremitatem de minori in conclusione. Modus directus, in quo è conuerso minor extremitas prædicatur de maiori extremitate in conclusione.

Dari autem tres figuras, & non plures constat, quia solum possunt esse quatuor combinationes, nam vel medium prædicatur in vtraq; præmissa, vel in vtraque subijcitur, vel subijcitur in maiori, & prædicatur in minori, aut denique è conuerso prædicatur in maiori, & subijcitur in minori. Sed tamen est aduertendum, quòd ex istis quatuor combinationibus, hæc vltima est concludens indirectè, & quia syllogismi concludentes indirectè reducuntur ad directos, ideò quarta figura, quæ semper concludit indirectè; semper transpositis præmissis reducitur ad primam, & ideò tanquam non distincta ab illa non numeratur seorsum. Dicitur autem syllogismus concludere directè, quando in conclusione prædicatur maior extremitas de minori extremitate: indire-

ctè

ctè verò, quando è conuerso, quia maior extremitas est superius extremum, & superiori indirectè conuenit prædicari, inferiori verò subijci. Vnde oportet ad hoc, vt prædicetur in conclusione de minori extremitate, quòd prædicetur etiam in maiori de medio tanquam quid superius. Et ideò directa figura est. in qua medium subijcitur in maiori, & de illo maior extremitas prædicatur, & hæc est prima figura. Si verò medium prædicetur in maiori, & maior extremitas subijciatur, concludetur indirectè; & ideò per transmutationem præmissarum debet reduci ad primam figuram, ideoque quarta figura non admittitur tanquam distincta, sed reducitur ad primam, quia figuræ non diuiduntur, nisi per diuersum modum directum, & naturalem concludendi, non per indirectum, cum hic ad directum pertineat, & reducatur, & sic restant tres figuræ distinctæ. *Prima*: In qua medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori. *Secunda*: In qua medium prædicatur in vtraque præmissa. *Tertia*: In qua medium in vtraque subijcitur. Exempla inferius apponemus numerando omnes modos figurarum.

CAPVT VI.

Explicantur omnes tres figuræ, & modi Syllogysmorum.

QVia *figuræ*, vt dictum est, nihil aliud sunt quàm combinationes diuersæ secundum prædicationem, & subiectionem medij, &

modi sunt combinationes secundum quantitatem, & qualitatem propositionum, in vnaquaque figura possunt fieri sexdecim combinationes modorum penes quantitatem, & qualitatem. Nam quantitas propositionum potest variari quatuor modis, aut enim vtraque præmissa est vniuersalis, aut vtraque particularis, aut prima vniuersalis, & secunda particularis, vel è conuerso prima particularis, & secunda vniuersalis. Similiter dico de qualitate, quòd vel vtraque præmissa est affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prima affirmatiua, & secunda negatiua, aut è conuerso prima negatiua, & secunda affirmatiua.

Existente ergo quadruplici combinatione ex parte qualitatis, & ex parte quantitatis, possunt inter se quantitas, & qualitas misceri sexdecim modis, quia vnusquisque modus, & combinatio quantitatis admittit quatuor modos qualitatis, & è conuerso, v. g. si vtraque præmissa est vniuersalis, quæ est prima combinatio ex parte quantitatis, in illa potest dari quadruplex modus qualitatis, quia illa vtraque vniuersalis, vel habet vtramque affirmatiuam, vel vtramque negatiuam, vel primam affirmatiuam, & secundam negatiuam, aut è conuerso. Et idem in qualibet alia combinatione fieri potest. Vnde cum sint quatuor ex parte quantitatis, & quatuor ex parte qualitatis, & quælibet ex illis quatuor modis ex alijs affici possit, resultant in vnaquaque figura sexdecim modi penes diuersam quantitatem, & qualitatem.

Sed quia non omnes modi sunt vtiles, idest, bonæ, & legitimæ consequentiæ, ad discernendum

dum in vnaquaque figura qui sint vtiles, & qui inutiles, oportet videre regulas, quæ requiruntur ad bonitatem consequentiæ in his syllogismis, & qui seruauerit omnes illas, erit modus vtilis, qui non seruauerit, inutilis.

Regulæ igitur ad bonum syllogismum requisitæ, quædam sunt generales pro omnibus figuris, quædam speciales pro singulis. Regulæ communes sunt quatuor. *Prima*: Ex puris particularibus, aut indefinitis nihil sequitur. *Secunda*; Ex puris negatiuis nihil sequitur. Ratio vtriusque conditionis sumitur ex illo generali principio, cui tota fabrica syllogistica innititur, vt infra explicabitur: *Quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, idest; ex eo quòd extrema vniantur in aliquo, vniuntur inter se; ergo oportet quòd saltem in aliqua præmissarum vniantur, & sic non in vtraque diuidantur, vel negentur, & similitèr, quòd illud tertium in quo vniuntur, complectatur extrema, & distribuatur in illis; alias non dicentur de omni, vel de nullo; ergo oportet quòd saltem aliqua præmissarum habeat distributionem, & affirmationem. *Tertia regula est*. Quod nullus terminus debet esse distributus in conclusione, qui non sit distributus in præmissis: alioquin argueretur à non distributo ad distributum. *Quarta*: Quod medium non debet intrare in conclusionem, vt dictum est. Et sic omnis syllogismus, qui infert conclusionem negatiuam, est negatiuus, qui particularem, est particularis.

Ex his Regulis generalibus inferuntur aliæ quatuor particulares pro singulis figuris. *Prima est*:

ma est: In prima figura in modis concludentibus directè, maior non potest esse particularis, & minor non potest esse negatiua. Ratio est: quia si maior est particularis, medium non distribuitur, quod debet subijci in maiori, & prædicari in minori affirmatiua: Si autem minor est negatiua, inferet conclusionem negatiuam, in qua terminus aliquis distribueretur, qui in præmissa affirmatiua non distribueretur, vt si dicas, omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo nullus equus est animal, ly *animal* distribuitur in conclusione, & non in præmissis. In modis tamen indirectè concludentibus potest maior esse particularis, quia in illis non subijcitur medium: & minor potest esse negatiua, vt in *Fapesmo*, & *Frisesomorum*.

Secunda Regula pro secunda Figura: Si vtraque præmissa sit affirmatiua nihil concluditur. Ratio est, quia cum medium in secunda figura prædicetur in vtraque præmissa, si vtraque est affirmatiua, non distribuitur.

Tertia est pro eadem figura: Si maior est particularis, nihil sequitur. Ratio est, quia distribueretur tunc aliquis terminus in conclusione, qui non distribueretur in præmissis; vt si dicas; Aliquod animal est homo, nullus equus est homo, ergo nullus equus est animal, ly *animal* distribuitur in conclusione non in præmissis.

Quarta Regula pro tertia Figura: Si minor sit negatiua, nihil concluditur. Ratio est, quia tunc maior debet esse affirmatiua, ac proinde prædicatum illius non distribuitur: distribuetur autem in conclusione, vt si dicas,

Omnis

Omnis homo est animal, nullus homo est equus, ergo nullus equus est animal, ly *animal* distribuitur in conclusione, & non in præmissis.

His Regulis visis, facile poteris reijcere omnes modos inutiles in quacumque figura. Nam in prima figura ex sexdecim combinationibus debent reijci omnes quatuor pure particulares, & omnes quatuor pure negatiuæ, ex duabus primis regulis generalibus. Debent secundo reijci omnes, qui habent maiorem particularem, & qui habent minorem negatiuam. Vnde tantum restant quatuor modi, in quibus inuenitur, quòd vtraque præmissa sit affirmatiua cum maiori vniuersali, vel quod alterat sit negatiua cum minore affirmatiua, & hi sunt *Barbara*, *Celarent*, *Darij*, *Ferio*; nam literæ illæ vocales; vt diximus libro præcedenti, capite de conuersione, significant, A. vniuersalem affirmatiuam, E. vniuersalem negatiuam, I. particularem affirmatiuam, O. particularem negatiuam.

Nihilominus, quia vt diximus, illæ duæ regulæ particulares primæ figuræ solum requiruntur ad concludendum directè, non indirectè, poterunt admitti in prima figura alij modi indirectè concludentes, in quibus aut maior sit particularis, aut minor negatiua, dummodo concludant indirectè, ita quod maior extremitas in conclusione non prædicetur de minori, sed subijciatur, & isti sunt quinque modi designati istis quinque dictionibus: *Baralipton*, *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisesomorum*. In quibus omnis seruatur indirecta conclusio, scilicet quod minor ex-

tremitas prædicetur de maiori, sed non in omnibus inuenitur, aut maior particularis, aut maior negatiua, sed potest inueniri. Exemplum syllogismi directè concludentis in prima figura. Omne animal est viuens, omnis homo est animal, ergo omnis homo est viuens. Exemplum indirectè concludentis in *Celantes*, v. g. nullus lapis est animal, omne animal est sensitiuus, ergo nullus lapis est sensitiuus.

Similiter in secunda figura excluduntur duodecim combinationes ex sexdecim, quæ fieri possunt: excluduntur enim octo per duas primas regulas generales, scilicet ex puris particularibus, & ex puris negatiuis. Item per secundam, & tertiam regulam excluditur combinatio ex vtraque præmissa affirmatiua, vel si maior sit particularis, & vtraque ista combinatio fieri potest bis, scilicet vtraque affirmatiua cum prima præmissa particulari, & secunda vniuersali vel è contra, & vtraque maior particularis, existente prima præmissa affirmatiua: & secunda negatiua, vel è contra, Et sic remanent solum quatuor modi vtiles, scilicet, *Cesare*, *Camestres*, *Festino*, *Baroco*. Exemplum est in Cesare, Nullum animal est lapis, omnis marmor est lapis, ergo nullus marmor est animal.

Denique in tertia figura excluduntur decem combinationes, scilicet octo ex regulis generalibus. Ex quarta autem regula, si minor sit negatiua, nihil concluditur, siue prima præmissarum sit particularis, & secunda vniuersalis, siuè è conuerso, quod est excludere duas alias combinationes, & sic manent sex modi

modi vtiles, ſcilicet, *Darapti*, *Felapton*, *Diſamis*, *Datiſi*, *Bocardo*, *Feriſon*, ſi omnes modi vtiles ſunt nouendecim, qui in verſibus ſupradictis continentur.

Et obſerua, quod in hac tertia figura primi duo modi, ſcilicet, *Darapti*, *&* *Felapton*, cum habeant vtramque præmiſſam vniuerſalem, concludunt particularem, & non vniuerſalem, quia ſi concluderent vniuerſalem, argueretur à non diſtributo ad diſtributum contra tertiam regulam, vt patet in hoc ſyllogiſmo in *Darapti*, Omne animal eſt ſenſibile, omne animal eſt ſubſtantia, ergo omnis ſubſtantia eſt ſenſibilis, vbi ly *ſubſtantia* diſtribuitur in concluſione, & non in præmiſſis.

CAPVT XII.

De Reductione Syllogiſmorum imperfectorum ad perfectos.

COmmuniter aſſignatur duplex poteſtas ſyllogiſmorum, licet Ariſt in 2. Prior. ſex aſſignauerit, ſed nobis in præſenti ſufficit duas præcipuas explicare. *Prima* eſt poteſtas concludendi plura. *Secunda* eſt poteſtas reducendi ſyllogiſmos imperfectos ad perfectos. *Poteſtas* concludendi plura, nihil aliud eſt, quàm hoc ipſo, quod concluditur aliquod conſequens, ſeu concluſio, poſſe etiam concludi id, quod ſequitur ad tale conſequens; vt ſi concluditur vniuerſalis affirmatiua, vel negatiua, poteſt etiam concludi particularis ſub illa contenta. Et ſimiliter poteſt concludere conuertentem ſuæ concluſio-

cluſio-

clusionis, & æquipollentem, & vniuersalites quidquid sequitur ad talem conclusionem. Et hoc totum prærequiritur ad reductionem ostensiuam, vt statim dicemus.

Potestas reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos consistit in hoc. quod illi syllogismi, in quibus non ita euidenter, & perfectè apparet *Dici de omni*, *& dici de nullo*, quæ sunt principia regulatiua syllogismi, vt infra dicemus cap. 10. reducantur, & probentur per illos, in quibus perfecte, & euidenter talia principia saluantur. Perfectissimi autem modi concludendi sunt illi primi quatuor primæ figuræ, scilicet, *Barbara*, *Celarent*, *Darij*, *Ferio*; omnes enim conclusiones inferibiles, aut sunt vniuersales affirmatiuæ, aut vniuersales negatiuæ, aut particulares affirmatiuæ, aut particulares negatiuæ. Et vniuersalis affirmatiua perfectissimè infertur in *Barbara*, vniuersalis negatiua in *Celarent*, particularis affirmatiua in *Darij*, particularis negatiua in *Ferio*, vt infra ostendemus cap. 10.

Omnes ergo alij modi indirectè, aut directè concludentes possunt ad istos quatuor reduci, & per illos probari. Et est duplex reductio, altera *ostensiua*, altera *per impossibile*: *Ostensiua* vtitur duplici principio, scilit conuersione alicuius propositionis, & transmutatione, vt scilicet, maior mutetur in minorem, vel è contra, quia hæc reductio solum ostendit clariori modo posse disponi præmissas, vt sic euidentibus ibi innotescat regulatio *dici de omni*, *& de nullo*, & totum hoc fundatur in illo supraposito principio, *Quid quid sequitur ad consequens, sequitur ad eius antecedens*.

Re-

Reductio per impossibile probat deducendo ad duas contradictorias simul veras, quod est impossibile, & ad hoc assumit contradictoriam propositionis negatæ, & adiuncta vna propositione concessa, infert contradictoriam alterius concessæ, & consequenter infert duo contradictoria simul vera. Et fundatur in illo principio, *In bona consequentia ex contradictorio consequentis sequitur contradictorium antecedentis*.

Et ista reductione per impossibile possunt reduci omnes modi imperfecti ad perfectos, quia in omni modo vtili, in quo negatur consequentia, debet concedi contradictorium eius quod negatur, ex qua contradictoria concessa, & altera præmissa concessa, sequitur contradictorium alterius: specialiter tamen duo modi dicuntur reduci per impossibile, scilicet *Baroco*, *& Bocardo*, quia alio modo reducibiles non sunt.

Vtriusque modi reducendi exempla subijciemus; verb. gra. volo reducere ad modum perfectum *Ferio*, modum imperfectum eiusdem primæ figuræ *Fapesmo*, facio syllogismum in *Fapesmo*, hoc modo: Omne corpus est quantum, nulla anima est corpus, ergo aliquod quantum non est anima: Reduco ad *Ferio*, transmutando præmissas, idest, ponendo maiorem pro minori, & minorem pro maiori, & conuerto per accidens propositionem affirmatiuam; & negatiuam simpliciter, & formo sic syllogismum, Nullum corpus est anima, aliquod quantum est corpus, ergo aliquod quantum non est anima. Volo reducere

Darap-

Darapti, qui est primus modus tertiæ figuræ ad *Darij*, formo syllogismum in *Darapti*, sic: Omne animal est substantia, omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile est substantia: Reduco ad *Darij*, convertendo per accidentia minorem, & dico, Omne animal est substantia, aliquod sensibile est animal, ergo aliquod sensibile est substantia.

Similiter in reductione per impossibile pono exemplum in *Baroco*, quid est quartus modus secundæ figuræ, quem per impossibile reduco ad *Barbara*: & formo syllogismum in *Baroco* sic; omne animal est sensibile, aliquis lapis non est sensibilis, ergo aliquis lapis non est animal: Si negas consequentiam, assumo contradictorium, & dico ergo contradictoria est vera, scilicet, Omnis lapis est animal, qua concessa, assumo maiorem prioris syllogismi, quæ concessa fuerat, & hanc contradictoriam pro minori, & infero contradictoriam minoris concessæ, atque adeo cogo te concedere duas contradictorias in *Barbara* sic: Omne animal est sensibile, omnis lapis est animal ergo omnis lapis est sensibilis, sed concesseras quod aliquis lapis non est sensibilis, ergo duas contradictorias concedis.

Item volo per impossibile reducere *Bocardo*, qui est quintus modus tertiæ figuræ ad *Barbara*, formo syllogismum in *Brocardo*: Aliqua virtus non est naturalis, omnis virtus est habitus, ergo aliquis habitus non est naturalis; si concessa maiori, & minori, negas consequentiam, sumo contradictorium negatæ, & dico

dicó, ergo contradictoria est vera, scilicet, Omnis habitus est naturalis, & sumo pro maiori hanc propositionem, retenta minori concessa, & formo in *Barbara* syllogismum inferentem contradictorium maioris sic. Omnis habitus est naturalis, omnis virtus est habitus, ergo omnis virtus est naturalis, quo est contradictoria illius maioris, Aliqua virtus non est naturalis.

Vt autem facile possis memoriæ mandare, qui modi reducuntur ad alios, & quomodo, aduerte artificium quo facti sunt illi versus suprapositis, *Barbara*, *Celarent*, *&c.* nam primi quatuor incipiunt ab illis primis literis consonantibus *B. C. D. F.* & omnes alij modi siue in prima, siue in secunda, siue in tertia figura incipiunt ab aliqua ex dictis literis ad hoc significandum, vt quilibet modus ostensiuè reducatur ad illum, qui incipit simili litera, & ita ad *Barbara* ostensiuè reducitur *Baralipton*; *Bocardo* autem, & *Baroco* non reducuntur ostensiuè ad *Barbara*, sed per impossibile, eo quòd oportet assumere contradictorium conclusionis, quæ est vniuersalis affirmatiua, vt ponatur in *Barbara* &, hoc est reducere per impossibile, scilicet assumendo contradictorium conclusionis: Ad *Celarent* reducitur ostensiuè *Celantes*, *Cesare*, *Camestres*, Ad *Darij* reducuntur ostensiuè *Dabitis*, *Darapti Disamis Datisi*. Ad *Ferio* reducitur *Fapesmo*, *Frisesomorum*, *Festino*, *Felapton*, *Ferison*. Atque ita ab illa litera, à qua incipit vnaquæque dictio, ad similem dictionem incipientem à simili litera, in vnam ex quatuor

pri-

primis modis reducenda est ostensiuè

Inuenies etiam in istis dictionibus alias consonantes, quæ consultò positæ sunt, quia indicant, vel conuersionem propositionis, quæ facienda est, vel transmutationem præmissarum, & sunt istæ tres literæ P. S. M. vbi inueneris literam S. significat, quod illa propositio est conuertenda simpliciter: vbi inueneris literam P. quod est conuertenda per accidens: vbi inueneris literam M. quod sunt trasmutandæ præmissæ, v. g. in *Fapesmo* inueniens post primum A. literam P. & significat, quòd affirmatiua vniuersalis est conuertenda per accidens. Post E. inuenies literam S. & significat, quod vniuersalis negatiua est conuertenda simpliciter, & litera M. significat transmutandas esse præmissas, scilicet maior in minorem, & sic reducitur ostensiuè ad *Ferio*, quod facile etiam in reliquis poteris aduertere. Quando autem inueneris literam C. in medio dictionis, significat illum modum non posse reduci ostensiuè, sed solum per impossibile, quòd tantum inuenitur in *Baroco*, & *Bocardo*.

Specialiter autem in conuersione ostensiua de *Baralipton*, aduerte quòd in illa infertur particularis affirmatiua indirecta, & habet literam P. non circa aliquam præmissam, sed circa conclusionem, ad denotandum, quòd reducitur ad *Barbara*, retinendo easdemmet præmissas de *Baralipton*, & inferendo immediatè, & directè conclusionem de *Barbara*, quæ est vniuersalis-affirmatiua, & quia hæc conuertitur per accidens, per bonam consequentiam, qui infert immediatè vniuer-

uerſalem affirmatiuam in *Barbara*, inferre etiam poteſt, addita conuerſione per accidens, particularem affirmatiuam indirectam, quæ erat conclusio in *Baralipton*, & ſic *Baralipton* non reducitur conuertendo, aut tranſmutando ipſum in *Barbara*, ſed ex *Barbara* per conuerſionem per accidens concluſionis, quæ eſt vniuerſalis affirmatiua, deducendo *Baralipton*, verbi gratia, hic ſyllogiſmus eſt in *Baralipton*, Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo aliqua ſubſtantia eſt homo; reduco illud ad *Barbara*, probando quòd talis concluſio infertur mediatè ex *Barbara*, hoc modo, Omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, & per conuerſionem per accidens, ergo aliqua ſubſtantia eſt homo, quæ erat concluſio de *Baralipton*.

In reductione autem ſyllogiſmorum per impoſſibile certum eſt omnes imperfectos, ſiuè primæ, ſiuè ſecundæ, ſiuè tertiæ figuræ reduci poſſe per impoſſibile ad quatuor primos, ſed non ſimiliter, ſicut in reductione oſtenſiua reducitur quælibet dictio ad ſimilem literam initialem, ex primis quatuor modis, excepto in *Baroco*, & *Bocardo*, qui reducuntur ad *Barbara*, ſumendo contradictorium concluſionis illatæ, quæ eſt vniuerſalis affirmatiua. Reliqui omnes modi, vt reducentur per impoſſibile, ſemper attende ad concluſionem illatam, & ſume contradictorium illius, & pone illam pro vna ex præmiſſis cum altera, & infert contradictorium, vel contrarium alterius præmiſſæ conceſſæ, ſicque deduces ad vnum impoſſibile, quod eſt duas con-

contradictoria, vel contrarias concedere.

Vt verò expeditè, & promptè id facias, nota quod in quinque modis imperfectis primæ figuræ, scilicet *Baralipton*, *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisesomorum*, sumi debet contradictorium conclusionis, & poni loco maioris, & manium concessa poni loco maioris, & inferre contrariam minoris concessæ. Excipe tamen *Celantes*, in quo contradictorium conclusionis, quia est particularis, debet poni pro minori, & minor de *Celantes* poni pro maiori, & sic in *Darij*, inferre contradictorium maioris concessæ. In modis verò secundæ figuræ, si fiat aliquis syllogismus, & velis reducere per impossibile, sume contradictorium conclusionis, & pone illam pro minori, & simul cum maiori syllogismi, inferes contrariam, vel contradictoriam minoris concessæ. In modis vero tertiæ figuræ, assume contradictorium conclusionis, & pone loco maioris, & cum eadem minori, inferes contradictorium, vel contrarium maioris concessæ.

Et licet solæ istæ regulæ in ipso exercitio deducant ipsam reductionem eiusque syllogismi, per impossibile ad modum sibi correspondentem ex quatuor perfectis; tamen inuentus est versus correspondens omnibus modis imperfectis, & habens quatuor illas vocales A. E. I. O. quarum A. denotat reduci per impossibile ad *Barbara*, E. ad *Celarent*, I. ad *Darij*, O ad *Ferio*. Versus est istæ:

Febise raxis obit terras, ethramque quotanis. Alij ponunt has literas hoc ordine. *Nesciebatis*, *Odiebam*, *Lætare*, *Romanis*, quæ ad idem reducuntur.

Febi-

Febifer saxi habet quinque vocales, correspondentque quinque modis primæ figuræ imperfectis, & prima vocalis E. denotat quòd primus modus imperfectus, scilicet *Baralipton* reducitur ad *Celarent*. Secunda vocalis I. quòd secundus modus *Celantes*, ad *Darij*, Tertia vocalis E. quòd tertius modus *Dabitis*, ad *Celarent*: Quarta vocalis A. quòd quartus modus *Fapesmo* ad *Barbara*, & sic de alijs. *Ob tter ras*: Correspondet quatuor modis secundæ figuræ. *Etramque quotanis*, sex modis tertiæ figur. Et prima vocalis O. dicit quòd primus modus secundæ figuræ reducitur ad *Ferio*, secunda I. quòd secundus reducitur ad *Darij*, & sic de alijs.

CAPVT VIII.

De Syllogismo Expositorio.

SIllogismus Expositorius dicitur ille, *qui habet pro medio terminum singularem*: & dicitur expositorius, vt inquit D. Thomas opusc. 47. quia est quædam sensibilis resolutio, quæ quasi rem sensibus exponit, vt si dicas, Petrus est albus, Petrus est currens, ergo currens est album. Et ideò fere omnes syllogismi expositorij fiunt in tertia figura, quia in ea medium subijcitur in vtraque præmissa, & terminus singularis conuenientius subijcitur, quàm prædicetur: Potest tamen etiam fieri in alijs figuris. Quia verò aliæ extremitates sunt termini communes, & non singulares, in illis seruari debent omnes conditiones, quæ seruantur in alijs syllogismis, & euitare defectus, qui-

qui possunt inueniri, Cæterum cum ipsum medium non sit terminus communis, sed singularis, nec distribui potest, nec vniuersalizari, sed potius perfecte debet singularizari. Vnde si perfecte, & complete non sit singularizatus, erit vitiosus syllogismus, Quod maxime obseruandum est pro terminis diuinis, in quibus ille terminus *Deus*, *&* *essentia diuina*, & alij qui pertinent ad absoluta, ita sunt singulares, quod æquiualenter sunt communes, quia re ipsa communicantur pluribus personis, vnde non sunt apti ad syllogismum expositorium, sicut non valet, Hic Deus est Pater, hic Deus est Filius: Ergo Filius est Pater, quia medium non perfecte singularizatur. Vnde vtendum est illo tanquam termino communi, & consequenter si ponitur pro medio, debet perfecte distribui dicendo. Omne quod est Deus est Pater, omne quod est Deus est filius; &c. sed sunt falsæ præmissæ.

Secundo requiritur quòd medium, quod est terminus singularis, accipiatur pro eodem indiuiduo, alioquin committitur æquiuocatione medij, siue diuersa acceptio, aut arguitur in quatuor terminis, & sic non valet. Hoc animal est equus, demonstrando equum, hoc animal est homo, demonstrando Petrum, ergo homo est equus, quia medium non accipitur pro eodem. *Tertio* cum fiunt syllogismi expositorij in tertia figura, cauendum est ne minor sit negatiua, iuxta Regulas tertiæ figuræ, ratione cuius non valet, Petrus est homo, Petrus non est Paulus, ergo Paulus non est homo; sed è conuerso valet; Pe-

trus

trus non est Paulus, Petrus est homo, ergo aliquis homo non est Paulus, & est in *Ferison*.

CAPVT IX.

De modo inueniendi Medium.

OLim valde difficile iudicabatur inuentionem medij perfectè, & clarè cognoscere. Nunc facili negotio res ista deducitur, non vt quidam putant solum assignantes pro medio id, quod est causa, & ratio cur prædicatum conueniat subiecto; vel vt alij loquuntur, pro concludenda affirmatiua conclusione assumere pro medio id, cum quo res illæ identificantur, & pro concludenda negatiua id, cum quo vnum extremum identificatur, & aliud secernitur. Nam hoc est, quod inquirimus, quid sit illud, in quo extrema identificantur, vel vnum eorum secernitur, & quid est illud, quod est ratio, & causa, vt prædicatum conueniant subiecto. De hoc potest videri breue opusculum S. Thom. quòd est 50. inter eius Opuscula.

Est ergo aduertendum, quod omnis conclusio inferenda, vel est vniuersalis affirmatiua, vel vniuersalis negatiua, aut particularis affirmatiua, aut particularis negatiua. Cum autem terminus, qui assumitur pro medio, debeat communicari, & vniri extremis, vel ab aliquo illorum disiungi, ad hoc vt ipsa extrema vniantur, vel disiungantur; extrema autem vnibilia inter se sunt subiectum, & prædicatum in conclusione, oportet pro medio vnitiuo, aut diuisiuo vtriusque sumere, vel ali-

aliquid, quod sit prædicatum superius, vel inferius, vel æquale, vel repugnans, seu extraneum. Et Antiqui vocabant prædicatum superius, vel æquale, *terminum consequentem*, eo quod consequitur ad aliud, sicut ex Homine infertur Animal, quod est superius, & Risibile quod est æquales, vtrumque enim in illo continetur. Prædicatum autem inferius vocabant *terminum antecedentem*, eo quod inferat, sed non inferatur ex superiori, ex Animali enim non sequitur Homo, sed è conuerso. Prædicatum autem repugnans vocabant *terminum extraneum*.

Igitur ad inferendam vniuersalem affirmatiuam, quæ solum concluditur in *Barbara* assumitur pro medio aliquis terminus consequens ad subiectum, siuè superius prædicatum sit, siue æquale, antecedens autem, siue inferius ad prædicatum: Sicut si vis probare omnem hominem esse animal, sumens pro medio Risibile, quod sequitur ad hominem, & ex eo sequitur ad animal, seu antecedit animal, dicendo Omne Risibile est animal, omnis homo est Risibilis, ergo omnis homo est animal Ad inferendam verò vniuersalem negatiuam sumes pro medio illum terminum, qui sequitur ad subiectum, & repugnat prædicato, idque in *Celarent*, qui est secundus modus primæ figuræ, & in *Cesare*, qui est primus modus secunde. In *Camestres* autem, vbi minor est negatiua, debet è conuerso quæri medium, quod repugnet subiecto, & sequatur ad prædicatum, eo quòd debet remoueri à minori extremitate, & consequi ad maiorem: Sicut ad concludendum, quòd nullus homo

est

est lapis in *Celarent*, & in *Cesare*, est bonum medium Rationale, seu Risibile, quod sequitur ad hominem, & repugnat lapidi; in *Camestres* autem, Insensibile, quod conuenit lapidi, & repugnat homini.

Ad inferendam particularem affirmatiuam, si inferatur in prima figura, vt in *Darij*, conueniens medium erit terminus, qui sequitur ad subiectum, & antecedit prædicatum, vt ad inferendum quòd aliquod animal est substantia, conueniens medium est sensibile, quod infertur ex animali, & infert substantiam. Si verò inferatur in tertia figura, nam in secunda non infertur particularis affirmatiua, vt in *Darapti*, aut *Disamis*, conueniens medium erit ille terminus, qui antecedit, id est, quod est inferius ad prædicatum, & subiectum, ad quod debet subijci in vtraque præmissa, vt ly *homo* ad inferendum quòd aliquod animal est substantia, eo quòd homo est animal, & est substantia.

Denique ad inferendam particularem negatiuam, quæ in omnibus tribus figuris concludi potest, inferatur in prima figura, assumitur pro medio ille terminus, qui sequitur ad subiectum, & repugnat prædicato, vt ad concludendum, quod aliquod animal non est lapis, sumo pro medio ly *homo* dicendo, Nullus homo est lapis, aliqnod animal est homo; vel si volo concludere aliquod animal non est equus, sumo Rationale, quod est consequens ad aliquod animal, & repugnans equo, & dico, Nullum rationale est equus, aliquod animal est rationale, &c. Si vero inferatur particularis negatiua in secunda

figura, in tertio quidem modo, qui est *Festino*, idem medium assumetur, quod in prima figura: In *Baroco* autem assumetur medium, quod sit extraneum à subiecto, & consequens ad prædicatum, vt in prædicta conclusione, Aliquod animal non est lapis, sumetur pro medio, in sensibile, quod repugnat animali, & sequitur ad lapidem. Denique si infertur in tertia figura, assumetur pro medio ille terminus, qui sit antecedens, idest inferius ad subiectum, & extraneus seu repugnans prædicato, vt in prædicta conclusione Rationale, quod est inferius ad animal, & repugnat lapidi.

CAPVT X.

De principijs quibus innititur tota ars syllogizandi.

TOta ratio artis syllogisticæ innitur tribus Principijs per se notis. Primum est: *Quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*. In hoc innititur vis probationis discursiuæ; cum enim discursus ad hoc ordinetur, vt inferat conclusionem, in qua coniungantur duo extrema in vi alicuius medij, per quod ostenditur illa coniunctio, oportet, quòd vniat aliqua inter se, eo quod vniuntur in aliquo medio. Et opposito modo, si infert conclusionem negatiuam, in qua vnum negatur, & separatur ab alio, necesse est, quòd aliquod illorum negetur, & separetur ab vno tertio; quæ enim sunt eadem inter se, si vnum eorum di-

distinguitur ab aliquo tertio, etiam, & aliud ab illo tertio distinguitur, & separatur. Et ideo ex negatione vnius cum aliquo tertio sequitur negatio eius, quod sibi identificatur cum eodem tertio.

Et nota, quòd D. Thomas 1. p. q. 28. articulus 3. axplicat illud principium: *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, si sint eadem vni tertio re, & ratione*, quod non intelligitur, quasi nec re, nec ratione distinguantur, sed illud *Re*, *&* *Ratione*, debet construi cum ly *vni tertio*, ita quòd sint eadem vni tertio, quod est vnum re, & ratione, idest, non virtualiter, aut formaliter multiplex, quia sic potest esse idem cum vno extremo sub vna formalitate, & cum alio sub alia, atque adeò non sequetur quòd illa extrema sint idem inter se. Imò hinc multi paralogysmi eueniunt quia medium non est perfectè, & simpliciter vnum, sed multiplex saltem virtualiter, aut formaliter, vnde ex vnione talis med jcum extremis, nisi sit sub eadem ratione formali, non infertur vnio extremorum inter se, sicut non sequitur, Albedo est relatio, Albedo est intensa, ergo relatio est intensa, quia alio modo identificatur cum albedine relatio, alio modo intensio, vnde non sequitur quòd identificentur inter se. Et in terminis diuinis non valet, Pater est essentia diuina, Filius est essentia diuina: ergo Filius est Pater, quia essentia diuina, in qua vniuntur propter infinitam perfectionem, & est vna simplicissima res, & ratione multiplex, & sub diuerso conceptu modificatur à personis, à qualibet inadæquate.

Secundum principium est, *Dici de omni*; idest quicquid vniuersaliter dicitur de subiecto dicitur de omni quod sub tali subiecto continetur; sicut si affirmatur de homine vniuersaliter quòd sit risibilis, debet affirmari de quocumque indiuiduo hominis. *Tertium* Principium est, *Dici de nullo*, idest quicquid vniuersaliter negatur de aliquo subiecto, negatur, & de omni contento sub tali subiecto, vt si negas de homine vniuersaliter quod sit lapis, debes id negare de omni indiuiduo contento sub homine.

Et hæc principia sunt per se nota, quia natura vniuersalis in hoc consistit, quod dicatur de omnibus, respectu quorum vniuersalis est. Et hæc principia non deseruiunt ad syllogismum expositorium, qui constat medio communi, in quo oportet, quòd discursus procedat in vi alicuius termini distributi, quia si nullus distribuitur, arguitur ex puris particularibus, quæ est forma malæ consequentiæ, quia per particulares non redditur medium continens perfectè ea, quæ inferenda, & vnienda sunt in conclusione. Posita autem distributione termini, cum omne, quod de illo dicitur, vel negatur de contento sub illo per talem distributionem, rectè concluditur de contento sub illo id, quod negabatur, vel affirmabatur de termino distributo in antecedenti. Et ideò ista duo principia deseruiunt ad constituendam necessitatem illationis, non arguendo ex puris particularibus, sed ex distributione.

Hinc autem fit quod illi syllogismi dicuntur perfecti, qui immediatè regulantur per ista duo principia, eo quòd euidenter ibi fit applicatio eorum, quæ dicuntur, vel negantur

vni-

vniuersaliter, ad ea quæ sub ipsis vniuersalibus continentur. At verò alij modi dicuntur imperfecti, qui non immediatè regulantur per ista principia, nec ibi ita euidenter fit dicta applicatio, sed regulantur mediatè, & ideo reducuntur ad illos modos perfectos, qui immediatè, & euidenter per se talibus principijs regulantur. Immediate regulantur per ista principia quatuor modi primæ figuræ, quia in eis perfecte distribuitur medium in maiori; in qua stat vniuersalitèr ex parte subiecti, & cum postea in minori prædicetur, hoc ipso euidenter ostenditur illud, de quo prædicatur, contineri sub sua vniuersalitate, & consequenter conueniri illi id, quod de tali medio vniuersaliter posito prædicabatur in maiori, vel negabatur, quod est immediatè manifestari dici de omni, & de nullo, quia immediatè, & per se ostenditur contineri, vel negari aliquid de tali subiecto vniuersaliter tento; & hoc subiectum est medium. Vide infra q. 8. art. vltimo. Sed vt hæc omnia perspicacius intelligantur, & simul possint cognosci omnes defectus malæ consequentiæ, & syllogismorum, oportet agere de bonitate, & defectibus consequentiarum tam in communi, quàm in particulari.

CAPVT XI.

Quibus principijs vniuersaliter innitatur bonitas consequentia.

IN Bonitate cuiuscumque consequentiæ regulanda, datur vnum vniuersalissimum

principium à quo cætera deriuantur, & ad quod reducutnur, scilicet: *Non potest in bona consequentia dari antecedens verum, & consequens falsum, sed si antecedens est verum, etiam & consequens*. Quod principium reducitur immediatè ad illum supremum omnium principiorum: *Quodlibet est vel non est*; seu, *impossibile est idem simul esse, & non esse* nam si antecedens est verum, iam ità est sicut per illud significatur; si autem consequens est falsum, trahit post se antecedens, ratione connexionis, quam habet veritas consequentis cum veritate antecedentis; idem est ergo ponere antecedens verum, & consequens falsum, ac ponere antecedens verum, & ex parte falsum, quia consequens est quasi pars quædam, & aliquid connexum cum illo, & consequentia ipsa connexio quædam est; quod autem ex parte est falsum, absolutè non est verum, ergo si datur antecedens verum, & consequens falsum, datur antecedens verum, & non verum, quæ sunt contradictoria.

In his ergo Principijs fundatur bonitas consequentiæ, & ideo totus labor in assignandis consequentiarum defectibus consistit in hoc, quod detur antecedens verum, & consequens falsum, & sic ea quæ magis conducunt ad falsificandum consequens, quàm antecedens, conducunt ad malam consequentiam, quæ autem facilius conducunt ad veritatem consequentis, quàm antecedentis, ædificant bonitatem consequentiæ. *Cuius ratio* est, quia antecedens debet continere in se veritatem consequentis, siquidem ex illo infertur: vnde, & Aristoteles dixit 1. Posterior. *Quod*

præ-

præmissæ debent esse magis veræ, quàm conclusio, idest magis certæ; ergo magis debet requiri ad veritatem antecedentis, quam consequentis, siquidem verius est antecedens, quàm consequens, ergo semper antecedens difficilius debet reddi verum, quam consequens; illud enim difficilius habetur, ad quod plura requiruntur.

Quare cum consequentia nihil aliud sit, quàm connexio illatiua ex aliquo in aliquid, & non benè connectatur veritas antecedentis cum falsitate illati, seu consequentis, redditur ipsa connexio, seu consequentia mala quotiescumque antecedens est verum, & consequens falsum.

Ex hoc principio manifestantur plures regulæ, quas tradunt Dialectici circa bonitatem consequentiæ, & solent esse sex, quas ad tres reducimus. *Prima*: Si antecedens est verum, etiam, & consequens: & è conuerso, si consequens est falsum, etiam antecedens. Hæc est ipsummet principium, quod posuimus, *Secunda*: Si antecedens est possibile, etiam consequens est impossibile, & è contra, si consequens est impossibile, etiam antecedens. Deducitur hæc ex prima, quia si antecedens est possibile, ergo potest esse verum: ergo etiam suum consequens poterit esse verum, nam si est impossibile quod sit verum, in nullo casu verum esse poterit, cum autem antecedens sit possibile in aliquo casu potest esse verum, ergo in aliquo casu daretur antecedens verum, & consequens falsum. *Tertia*, Si antecedens est necessarium, etiam conse-

quens est necessarium, & è contra, si consequens est contingens, etiam, & antecedens. Quod ex eodem principio deducitur, quia si antecedens est necessarium semper est verum, atque adeo, & consequens semper debet esse verum, aliàs posset dari antecedens verum, & consequens falsum pro aliquo casu. Vndè si consequens est contingens, quod potest esse falsum, antecedens non potest esse necessarium, quia necessarium semper est verum.

Intellige tamen ex necessario antecedenti inferri semper necessarium consequens, non tamen requiri quod omnibus modis necessarium sit, sed sufficit, quod sub eo respectu, & ratione, qua antecedenti subest, consequens necessarium sit, & inquantum infertur ex antecedenti, non tamen sub alia ratione, vt in illa consequentia, Deus scit Petrum peccaturum, ergo peccabit, consequens est contingens secundum se, & per ordinem ad caussam proximam, infallibile tamen, vt scitum a Deo, & consequenter, vt illarum ex antecedente, & hoc ideò, quia Deus non solum scit Petrum peccaturum, sed peccaturum liberè, & contingent r, vnde ex illo antecedente, & infertur quod contingenter peccabit, & quod est infallibile totum hoc, scilicet quod peccabit contingentèr.

Denique sequentur ex illo principio aliæ duæ Regulæ, quæ etiam ad bonitatem consequentiæ deseruiunt. *Prima*. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens illius, quod alijs verbis dici solet, quod valet consequentia de

pri-

primo ad vltimum, quod de se manifestum est.

Secunda: Quicquid repugnat consequenti in bona consequentia, repugnant, & antecedenti, quod alijs verbis dici solet, si ex antecedente sequitur consequens, ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. *Ratio est*, quia si ex opposito consequentis non sequitur oppositum antecedentis, ergo poterit stare oppositum consequentis cum isto antecedente, siquidem non infert antecedentis, ergo poterit stare oppositum consequentis est falsum, supposito, quod ipsum consequens erat verum, idest, illatum ex antecedente vero, ergo poterit stare falsitas consequentis cum ipso antecedente, & sic dabitur antecedens verum, & consequens falsum. Et per hanc Regulam sæpissimè regulamur in ostendenda bonitate consequentiæ, procedendo à contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis. Et in reductione syllogismorum per impossibile hac regula vtimur: & instantiæ, quæ deseruiunt ad ostendendum defectum vnius consequentiæ, deseruiunt, & illi, in qua procedimus ab opposito ad oppositum.

CAPVT XII.

De Principijs defectuum male consequentiæ.

EX præcedenti Capitulo Colligitur vnicum esse principium, & radicem, vnde defectus, & malitia consequentiarum oritur, sci-

ſcilicet : *Quotieſcumque poteſt reddi antecedens verum, & conſequens falſum, conſequentia eſt mala*. Cum enim conſequentia ſit connexio illatiua duarum propoſitionum, quotieſcumque datur antecedens verum ſine conſequente vero connexio non eſt bona, nec formalis, quia poteſt vnum ſtare ſine altero, ſeu veritas vnius, ſine veritate alterius; ſi autem ſtat vnum ſine altero, ſoluitur connexio, ergo illa mala connexio, & conſequentia eſt, quia diſſolubilis. Vnde ſequitur quod quicquid facilitat magis veritatem antecedentis, quam conſequentis, conducit ad malam conſequentiam quia efficit, vt poſſit ſtare antecedens verum ſine conſequenti. Et è conuerſo quod difficilius reddit conſequens falſum, quàm antecedens conducit: ſeu edificat bonitatem conſequentiæ.

Ex his Principijs elici poſſunt omnes defectus conſequentiarum, vt vnicuique conſequentiæ poſſit aſſignari, quo defectu laboret. Et quidem Magiſter Soto in 5. lib. Summularum, aſſignat ſeptem defectus intrinſecos, & totidem extrinſecos in ſyllogiſmis. Vocat intrinſecos defectus illos, qui tenent ſe ex parte medij, qui defectus dicuntur intrinſeci, quia redunt præmiſſas inhabiles; extrinſecos autem, qui tenent ſe ex parte extremitatum in modo inferendi concluſiones, quia non ſeruant proprietates logicales, vel debitam diſpoſitionem in quantitate, & qualitate, diſtributione, &c. Et fere omnes defectus intrinſeci reducuntur ad hoc, quod medium vel teneatur æquiuocè, vel non diſtribuatur compleiè, ſeù perfectè, vel non ſeruentur

con-

conditiones, & regulæ supra positæ, vt medium non stet magis amplè, vbi non distribuitur, quàm vbi distribuitur, ac denique, quod seruentur omnes proprietates logicales. Qui defectus in particulari ostendentur cap. sequent.

CAPVT XIII.

De Defectibus in particulari.

VT ergo assignari possint defectus in consequentijs; Nota quòd cum consequentia sit solum duplex, scilicet inductio & syllogismus, vel possunt assignari defectus proprij vnicuique eorum, vel communes. Proprij sunt, quando omittitur aliqua regula ex traditis, & requisitis ad bonam inductionem, vel bonum syllogismum. Communes sunt, quando est aliquis defectus in aliqua proprietate Logicali, sicut est *suppositio*, *restrictio*, *ampliatio*, *appellatio*, *oppositio*, *conuersio*; sunt enim istæ proprietates communes inductioni, & syllogismo. Breuiter ergo subijciemus hic defectus omnes, siuè proprios, siuè communes, licèt sparsim ferè omnes tradiderimus in præcedentibus.

CIRCA INDVCTIONEM.

In Inductione committitur defectus: *Primo*: Si ascensus copulatiuus affirmatiuus fiat non numeratis sufficienter singularibus, non est consequentia formalis, quia potest instari in his quæ numerata non sunt, nisi sit mate-

ria necessaria, quod est materialiter solum esse bonam consequentiam, de quo vide inf. q. 8. art. 2.

Secundo: Descensus copulatiuus affirmatiuus sine constantia demonstrante indiuidua, sub quibus descendere non est formalis consequentia, vt si dicas, Omnis homo fuit peccator, ergo iste homo fuit peccator, v. g. Petrus, & ille homo fuit peccator &c. Sed debes addere, & iste homo v. g. Petrus est, vel fuit, quod est ponere constantiam, ergò Petrus fuit peccator, alioquin si designes indiuiduum nondum existens, sed futurum, instatur consequentia.

Tertio: Defectus possunt contingere, si omittantur regulæ suprapositæ de Ascensu, & Descensu in Cap. 3. huius libri, scilicet si termino supponenti determinatè non detur ascensus, descensusque disiunctiuus: termino verò supponenti distributiuè, copulatiuus; supponenti confusè tantum, disiunctus, aut copulatus. Item si termino non supponenti distributiuè complete, detur descensus, & ascensus copulatiuus completè, si enim incompletè distribuit, incompletè etiam debet descendi, vt omne animal fuit in arca Noe, non valet, ergo hoc animal, & illud, demonstrando indiuidua, sed demonstrando species.

Quarto: est defectus circa ipsum ordinem resoluendi terminos, quando plures concurrunt in eadem propositione, si non resoluantur iuxta ordinem suum, & non omnes æquè immediatè. Ordo ergo resolutionis, seu ascendendi per viam inductionis, vt diximus in

in Cap. de Inductione, talis est, vt primo ascendatur sub termino supponente determinatè; secundo sub termino supponente distributiuè, tertio sub termino supponente confusè. Quòd si prius ascendatur sub termino supponente distributiuè, quàm supponente determinatè, & defectus, qui vocatur à pluribus determinatis ad vnicam: verbi gratia si facias hunc ascensum, homo non est hoc rationale, & homo non est hoc rationale, &c. ergo homo non est rationalis, consequentia non valet, quia terminus ille, *homo*, determinate supponit respectu plurium singularium, quæ sunt plura determinata, omnia quippe singularia determinata sunt; in consequenti autem non supponit in ordine ad plura determinata, sed ad vnicam in communi, qui defectus in Theologia aliquando contingit, vt cum dicitur, homo potest facere hoc opus bonum, & potest facere illud, &c. Ergo potest facere omne opus bonum. Cæterum si omnes termini in aliqua propositione supponant determinatè, vel distributiuè, potest æquè immediatè quilibet eorum resolui.

Quinto est defectus in descensu: Si prius descenditur disiunctiuè sub termino supponente confusè tantum, quàm sub termino supponente distributiuè, vt non valet: Omnis homo est animal; ergo omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal. Et vocatur iste defectus arguere ab vnica distributione ad plures, eo quod descenditur sub termino non distributo, perinde ac si esset distributus.

Hic

Hic verò insinuabat se difficultas illarum propositionum, quæ constant ex complexo recti, & obliqui, vt equus hominis currit, vel hominis equus non currit, & genitiuus se habet, vt determinatio, rectus vt determinabile, eo quòd genitiuus, quasi restringit rectum ad standum pro equo possesso, & multa sophismata fiunt circa ordinem resoluendi istos terminos, minusque vulia, de quibus aliquid attingemus inf. q. 7. art. 2. argum. 5. hoc solum interim breuiter aduertentes, faciliorem resolutionem esse, quam Magister Bannes ponit lib. 4. Summul. tract. 1. cap. 3. Quod quando totum complexum accipitur vnica acceptione, scilicet, quando genitiuus, qui est determinatio sequitur post determinabile, vtrique termino debetur eadem resolutio, & suppositio, quia illud genitiuum æquiualet adiectiuo, idem enim est dicere, equus hominis, ac dicere, equus possessus ab homine, & ideo supponit, ac resoluitur sicut complexum ex substantiuo, & adiectiuo, quia eadem suppositione tenetur, sicut enim si dicatur equus albus currit, ly albus supponit sicut ly equus, ita si dicatur equus possessus, vel equus hominis, li possessus, & ly hominis supponit sicut ly equus. Vnde si dicas quilibet equus hominis currit, immediatè potest descendi sub ly hominis dicendo quilibet equus istius hominis currit, dummodo apponatur, vel intelligatur constantia, & iste homo possidet equum, quia non distribuit pro omni absolutè, sed pro omni possidente equum, sicut neque quilibet equus ibidem distribuit absolutè, sed pro omni possesso. Quare ly hominis

minis non supponit ibi confusè, sed distributiuè pro possidentibus.

Si vero totum complexum accipiatur pluribus acceptionibus, quia genitiuum præcedit, tunc cuilibet termino debetur seorsum sua resolutio, iuxta suam suppositionem, & signa, quibus afficitur, vt suppositioni determinatæ detur prior locus, deinde distributiuæ, deinde confusæ. Quis verò terminus supponat determinatè, quis distributiuè ex Regulis in cap. de Suppositiones dignoscens.

CIRCA SYILOGISMVM.

Primus defectus in syllogismis est, si arguatur in quatuor terminis, eò quòd tota ars syllogistica consistit in connexione duorum terminorum inter se illata ex connexione cum vno tertio, vnde nec debent esse plura extrema, quam duo, nec plura media, quam vnum: & sic non valet, Omnis homo possibiliter est albus, Aethiops est homo, ergo Aethiops est albus. Et ad hoc reducitur quod extremitates debent esse totalia extrema, nam si totalia non sunt, arguitur in pluribus terminis, quam tribus.

Secundus defectus: Medium non debet teneri æquiuocè, sed eodem modo in præmissis, alioquin non posset vnire extrema inter se, vt non valet, omnis canis est latrans, aliquod sydus est canis, ergo aliquod sydus est latrans.

Tertius defectus: ex puris particularibus nihil sequitur. Exposuimus id supra.

Quartus: Ex puris negatiuis nihil sequitur.

tur. Etiam supra expositum est.

Quintus: Si medium non completè distribuitur in aliqua præmissarum, vnde non valet, omne animal fuit in arca Noe, Socrates est animal, ergo Socrates fuit in arca Noe.

Sextus: Nullus terminus debet distribui in conclusione, qui non fuerit distributus in aliqua præmissarum. Supra hoc expositum est, & coincidit cum defectus arguendi à non distributo ad distributum. Et ad hoc pertinent etiam defectus ex parte ampliationis, aut restrictionis, vt medium non accipiatur magis ample, vbi non distribuitur, quam vbi distribuitur.

Septimus defectus. Si Medium intret conclusionem. Alioquin valerent syllogismi omnes, in quibus variatur appellatio, v. g. si dicas: Omnis homo est creatura, Christus est homo, ergo Christus est creatura, inquantum homo: Omnis similitudo est qualitas, hæc qualitas est intensa, ergo hæc similitudo est intensa, in quantum qualitas.

Octauus defectus, si non seruentur particulares Regulæ pro figuris syllogismorum supra positæ, vt quòd in prima figura maior propositio non possit esse in particularis, & aliæ quæ ibi explicatæ sunt.

DEFECTVS COMMVNES.

DEfectus omnis consequentiæ, siue syllogisticæ, siue inductiuæ communes, dicuntur illi, qui oriuntur ex defectu alicuius proprietatis logicalis puta suppositionis, ampliationis, &c.

In suppositione, *Primus defectus est*: Si variric-

rietur in aliqua consequentia genus suppositionis. Et dico *genus*, quia species variari potest, vt si ex distributiua suppositione inferatur determinata, seu particularis. Sed genus suppositionis non potest variari, v. g. quod mutetur suppositio simplex in personalem, vel materialis in personalem, &c. Et propter hunc defectum non valet ista consequentia, Homo est species, Petrus est homo, ergo Petrus est species. Homo est vox, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est vox.

Secundus defectus est: A suppositione non distributa ad distributam non valet consequentia: benè tamen è contra, sicut non valet, Aliquis homo currit, ergo omnis homo currit.

Tertius defectus est: A suppositione confusa tantum, non distributa ad determinatam, non valet consequentia: benè tamen è contra, à determinata ad confusam, sicut non valet, Omnis homo est animal, ergo aliquod animal omnis homo est, benetamen, è contra.

In ampliatione, & Restrictione, quæ est secunda proprietas logicalis, inueniuntur regulæ ampliationis, ex quibus constant, & defectus consequentiarum. Igitur, quando procedimus ab amplo ad non amplum, si procedatur sine distributione ampli, non valet consequentia. *Secundo est defectus*, si procedimus ab amplo ad non amplum affirmatiuè, etiam si procedatur cum distributione ampli, si proceditur sine constantia, vt si dicas, Omnis homo est albus, non poterit immediatè infer-

inferri, ergo Petrus est albus, nisi addas constantiam, & Petrus est, alioquin Petro non existente, falsò infertur. Et aduertenter dicimus, *cum distributione ampli*, quia si amplum non distribuitur, etiam posita constantia, non valebit, vt homo possibiliter est albus, seu omnis homo possibiliter est albus, & Petrus est, ergo Petrus est albus, quia ly *possibiliter* ampliat quidem, sed non distribuit ad minus, ampla, nisi sub ipsa ratione possibilitatis, & ita deberet inferri; ergo Petrus possibiliter est albus alioquin arguitur affirmatiuè à potentia ad actum. Cuius signum est, quia si ponatur, ly *impossibiliter*, aut *necessario*, qui sunt modi distribuentes benè valet, *homo* impossibiliter est albus, ergo Petrus non est albus.

Tertio est defectus. Si procedimus à non amplo ad amplum cum distributione ampli: est enim arguere à non distributo ad distributum, qui semper est defectus. Ad quem defectum etiam reducitur defectus procedendi ab vniuersalitate incompleta ad completam, vel à particularitate completa ad incompletam, vbi semper arguitur à non distribuio ad distributum, saltem æquiualenter. Vocamus vniuersalitatem incompletam, quando non distribuitur perfectè; completam, quando perfectè. E conuerso autem particularitatem completam, quando perfectè particularizatur, ita quod nihil manet de vniuersalitate: incompletam, quando non perfectè particularizatur, sed retinet aliquam vniuersalitatem v. g. aliquod animal non fuit in Arca Noe, est particularitas incompleta, idest alicuius speciei

ciei nullum animal fuit, neuter homo currit, idest alicuius binarij nullus, vbi semper iungitur particularitati aliqua vniuersalitas.

In appellatione, quæ est alia proprietas logicalis, omnes defectus reducuntur ad vnum. Quoties variatur appellatio, consequentia non valet, siuè sit appellatio realis, siue rationis, siue circa terminos significantes actum animæ, vt non valet, Petrus est magnus logicus, ergo est magnus: homo est species, ergo Petrus, qui est homo, est species: albedo est intensa, ergo similitudo, quæ est albedo; est intensa: cognosco venientem, ergo cognosco Petrum, qui est veniens, quia actus animæ semper feruntur in sua obiecta sub præcisa formalitate, quia tales actus sunt. Vndè non valet, venientem video, ergo video venientem, Papam vidi, ergo vidi Papam, nec è contra nisi vtrobique sumatur sub eadem appellatione idest, sub eadem ratione cognoscendi inquantum veniens, & inquantum Papa, non sub alia, alioquin multis deceptionibus datur locus; variando rationes formales cognoscendi. Et qui dicunt valere ab appellante ad non appellantem in his terminis significantibus actus animæ, non propterea dicunt valere mutata appellatione, sed valere à formali ad materiale, vt tamen stat sub formali, & sic est verum.

In oppositionibus est *Prima Regula*. In contradictorijs præsupposita veritate vnius sequitur falsitas alterius, & è contra.

Secunda Regula in contrarijs: A veritate vnius sequitur falsitas alterius, sed è contra est mala consequentia, à falsitate vnius

ad

ad veritatem alterius, quia possunt ambæ esse falsæ, non simul veræ.

Tertia Regula in subcontrarijs. A falsitate vnius sequitur veritas alterius, sed è contra est mala consequentia, quia possunt esse simul veræ.

In Aequipolentijs non est defectus, sed semper est bona consequentia ab æquipollente ad æquipollentem.

In conuersione est *Prima Regula:* A conuersa ad conuertentem semper est bona consequentia, vt Omnis homo est animal, ergo Aliquod animal est homo.

Secunda Regula: Non est bona mutua consequentia conuersionis, nisi in conuersionibus simplicibus; non autem in conuersionibus per accidens. Dicitur mutua consequentia, quando valet non solum à conuersa, ad conuertentem, sed etiam è contra, à conuertente ad conuersam, sicut non valet, aliquod album est homo, ergo Omnis homo est albus, quæ est à conuertente ad conuersam in conuersione per accidens, sed è contra valet.

In exponibilibus, seù Resoluibilibus est *Prima Regula:* Ab exponibili ad omnes exponentes, vel à resolubili ad omnes resoluentes, & è contra bona est consequentia, quia est ab æquipollentibus.

Secunda: Ab Exponibili, vel Resolubili, ad quamlibet exponentem copulatiuè est bona consequentia, sed è contra est defectus, à qualibet exponente ad resolubilem, quia prima est à copulatiua ad partem, secunda a parte ad copulatiuam.

Tertia

Tertia est: A qualibet exponente disiunctiuè ad suam exponibilem est bona consequentia, sed è contra non valet. Constat ex Regula disiunctiuarum. Vide quæ diximus Cap. de Exponibilibus: & hypoteticis de singulis locis arguendi.

CAPVT XIV.

De Fallacijs.

S. Thom. opusculum edidit de Fallacijs, quod est 39. & ferè omnia quæ ad Fallacias pertinent, explicatā sunt tangēdo defectus syllogismorum, Fallaciæ enim defectus sunt consequentiæ.

Quare solum indicabimus hic quomodò Fallaciæ reducantur ad illos defectus. Quædam ergo Fallaciæ pertinent ad vocem, quædam ad rem significatam. Fallaciæ ex parte vocis reducuntur ad æquiuocationem, quia ista fallacia generatur ex apparentia eiusdem vocis, vel quia eadem vox plura significat, vel quia vna vox est similis alteri, siue in prolatione, siue in significatione, vel denique, quia ipsa orationis compositio est cum æquiuocatione, & amphybologia, sicut accidit in his, quæ applicantur secundum sensum compositum, & diuisum, quæ est vna ex fallacijs dictionis.

Omnes fallacias, quæ ex parte dictionis se tenent, ad æquiuocationem reducimus, & sunt sex modi fallaciarum, quorum tres inueniuntur in terminis simplicibus, scilicet *æquiuocatio, diuersitas accentus, figura dictionis*: *Aequi-*

uocatio, vt si ex hoc termino canis, inferam, quod id quod conuenit animali, conuenit syderi. *Diuersitas accentus*, vt si sumatur pro eodem *pendere*, breuiter dictum, *pendere*, longum, *populus* pro arbore, producta prima vocali, vel pro gente, vocali illa correpta. *Figura dictionis* est similitudo vocis, vel significationis cum alia voce, vt si vox quæ significat masculum, videatur significare fœminam, vt si dicas, substantia colorata albedine est alba, ergo vir qui est substantia colorata albedine est alba; vel si vox significans quale v. g. differentiam mutetur in quid hoc est in speciem, aut quale quid significans essentiam in hoc aliquid, totum hoc pertinet ad figuram dictionis. Ex parte verò orationis inuenitur etiam æquiuocatio in tribus modis, scilicet in Amphibologia, quæ dubiam reddit acceptionem rationis, in compositione, & in diuisione, quando scilicet mutatur sensus compositus in diuisum, vel è contra, & quando oratio est falsa in sensu composito, dicitur fallacia compositionis, quando verò in sensu diuiso est falsa, dicitur fallacia diuisionis.

At verò fallacia, non ex parte dictionis, sed ex parte rei significatæ, reducuntur ad alios defectus supra assignatos, & sunt septem fallaciæ huius generis, scilicet *fallacia accidentis*: *fallacia à secundum quid ad simpliciter*: *fallacia secundum ignorantiam elenchi*: *fallacia petitionis principij*: *fallacia consequentis*: *fallacia secundum non causam, vt causam*: *fallacia secundum plures interrogationis, vt vnam*.

Fallacia accidentis, est fere eadem atque

muta-

mutatio appellationis, prouenit enim fallacia accidentis ex eo, quod aliquid significatur vt conueniens duobus, quæ sunt per accidens vnum, & sic vnitas per accidens cum diuersitate in re est causa huius fallaciæ: quod totum est diuersitas appellationis, vel ad illam reducitur, siue ad diuersam acceptionem medij, vt cognosco venientem, Petrus est veniens, ergo cognosco Petrum.

Fallacia ad secundum quid ad simpliciter reducitur ad illam quæ est à non distributo ad distributum, siuè à non amplo ad amplum sine constantia, cum distributione ampli, vt si dicas, Æthiops est albus secundum dentes, ergo est albus simpliciter.

Fallacia secundum ignorantiam elenchi, reducitur ad defectum oppositionis, quia apparent aliqua opposita, & non sunt, quia non seruantur leges oppositionis vt si dicas, domus est clausa in nocte, & non est clausa in die, ergo est clausa, & non clausa.

Fallacia petitione principij est, quando id supponitur vel assumitur quod debebat probari, vt si velis probare quod Socrates est Pater Platonis, assumas pro medio quod Plato est filius Socratis.

Fallacia consequentis oritur ex defectu illius regulæ quicquid sequitur ad consequens alicuius bonæ consequentiæ, sequitur ad eius antecedens: ex eo enim quod existimamus aliquid esse consequens, & habere connexionem cum alio, inferimus ex illo antecedente, cum tamen, in re non habeat conuenientiam, & propterea fallacia consequentis habet magnam affinitatem cum fallacia acciden-

tis, vt si dicas, si aliquis est fur errat de nocte, sed tu erras de nocte ergo tu es fur; vel ab opposito consequentis, Omne quod generatur habet principium; sed anima non generatur, ergo non habet principium.

Fallacia à secundum non causam, vt causam est quando accipitur pro medio id, quod verè non est medium, nec causa vniendi prædicatum subiecto; & tam videtur esse causa, vt si dicas, mors est corruptio, ergo vita est generatio, ergo viuere est generari, quia mors, & vita sunt contraria, non enim hæc est bona causa, quia non sunt contraria, sed priuatiua.

Fallacia secundum plures interogationes, vt vnam, est deceptio prouenien ex eo quod vnica interrogatione plura interrogantur, quæ diuersam exigunt responsionem, & ideo vnica responsione non potest satisfieri, sed est distinguendum, vt si dicas, Aethiops est ne homo albus? Mel, & fel sunt dulcia? Homo, & equus sunt animal rationale? si enim vnica responsione affirmes, vel respondeas, infertur contra te, dicendo, Aethiops est homo albus, ergo est albus, si vero negatiuè respondeas, infertur, ergo non est homo, & ideò debet distingui interrogatio, quòd est homo, sed non albus.

FINIS TEXTVS.

SE-

SEQVVNTVR QVÆSTIONES DISPVTANDÆ

Ad Illuſtrandum difficultates aliquas huius Textus.

Et diuiditur iſte Tractatus in octo præcipuas Quæſtiones,

QVÆSTIO PRIMA.

De Termino.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrùm Recto Ordine doctrinæ incipiat Dialectica à Termino.

Vpponit titulus in omni doctrina dari ordinem, id eſt, in omni ſcientia tractante materias ſuas ſcientifice; nec à caſu, nec pro libito incipere debet ab iſta, vel ab illa, ſic enim pariet confuſionem, non claritatem, quæ maximè pendet ab ordine tractandi, & ideò ſapientis proprium eſt ordinare, vt dicitur primo Metaph. Secundò ſuppono ex proœmio Phyſic. in procedendo eundem eſſe ordinem naturæ, & artis ſeù ſcientiæ, incipiunt enim ab imperfectiori, & faciliori, & conſuman-

tur, seu terminantur in perfectiori. Et ideo secundum intentionem perfectiora sunt priora, idest prius intenta, in executione verò sunt vltima. E conuerso verò se habent in perfectione. Cognitio ergo facilius tangit, quæ sunt magis communia, & tunc est imperfectio, perficitur autem cum magis in particulari cognoscit. Et ideò à communioribus, idest quæ ad plures pertinent, & à simplicioribus, & notioribus, quo ad nos incipit doctrina, sicut, & natura. Quæ verò sunt notiora non quo ad nos, sed secundum se propter magnam perfectionem, & dicuntur notiora naturæ, idest, nobilioris, & cognoscibilioris naturæ, licet non facilioris, ab his non incipit cognitio in executione. De quo vide in Physic. quæst. 1.

Dico ergo primo. Ad Logicam per se pertinet dirigere omnes tres operationes intellectus: quæ sunt simplex appræhensio, compositio, & discursus. De secunda, & tertia operatione nullus dubitat, de prima aliqui. Sed deducitur clare ex Arist. & D. Thom. qui 1. Poster. lect. 1. inquit: *Vna actio intellectus est intelligentia indiuisibilium, quæ incomplexorum, secundum quod concipit quid est res, & ad hanc operationem ordinatur doctrina, quam tradit Arist. in lib. Prædic.* Nec minus apertè idem affirmat S.D. in 1. Periherm. lect. 1. vbi ordinem librorum Arist. in Logica penes istas tres operationes intellectus distribuit.

Dices S. Thomas non docere, quòd prima appræhensio absolutè, & per se pertinet ad Logicam, sed per accidens, & ratione alterius, scilicet iudicij; sic enim id quod est primum

in

in appræhensione simplici, postea est partiale obiectum iudicij, & sub illo primo statu non pertinet ad Logicam, sed sub secundo. *Sed contra est*, Primò quia D. Thomas eodem tenore, & modo loquitur de vna operatione, quàm de alia, nec magis facit tractatum dirigentem per accidens primam operationem, quàm secundam. Deindè quia per se est dirigibilis etiam prima operatio, & fundat suas intentiones, scilicet relationes superioris, & inferioris, vniuersalis, & particularis in prædicabilibus; & coordinationes prædicamentorum, in quibus distinguimus confusionem rerum in suas classes, quod totum indiget aliqua arte, & directione, inquantum ista omnia ordinatè, & distinctè disponuntur, & tollitur confusio, sub qua primum res appræhenduntur: & hoc spectat ad primam operationem non ad complexionem, & orationem, cum potius complexa excludantur à prædicamentis, & tantum simplicia ibi ponantur, vt in Logica in Anteprædicam. dicetur, nec potest hoc ab alia arte dirigi, quàm à logica, ergo &c.

Dico secundo: Inter ipsas operationes, recto ordine doctrinæ incipit Logica à directione primæ operationis. Constat ex dictis: Et secundò; Quia ordo artis debet proportionari, & conformari ordini naturæ; ars enim imitatur naturam; naturaliter autem intellectus procedit de prima operatione in secundam, in cognoscendo, ergo etiam ars Logicæ procedere debet à prima operatione in secundam dirigendo.

Dico vltimò: Intra ipsam primam opera-

tionem, conuenientiſſimè incipitur in linea, & ordine tractandi prioriſticam reſolutionem Logicæ, à termino, ſeu ſimplici dictione, non abſolutè, ſed vt eſt pars enuntiationis, & vt ad illam componendam dicit habitudinem.

Hæc concluſio pendet ex dicendis articulo ſequenti. Interim colligitur aperte ex D. Thom. 1. Periherm. lect. 1. vbi ſic inquit: *Si quis quærat cum in libro Prædicamentorum de ſimplicibus dictum ſit quæ ſit neceſſitas, vt hic rurſum de nomine, & verbo determinaretur? Ad hoc dicendum, quod ſimplicium dictionum triplex poteſt eſſe conſideratio; vna quidem ſecundum quod abſolute ſignificant ſimplices intellectus, & ſic earum conſideratio pertinet ad librum Prædicamentorum. Alio modo ſecundum rationem, prout ſunt partes ennunciationis, & ſic determinatur de eis in hoc lobro, & ideo traduntur ſub ratione nominis, & verbi, de quorum ratione eſt, quod ſignificent aliquid cum tempore, vel ſine tempore, & alia huiuſmodi, quæ pertinent ad rationem dictionum, ſecundum quod conſtituunt enunciationem: Tertio conſiderantur ſecundum quod ex eis conſtituitur ſylogiſticus, & ſic determinatur de eis ſub ratione terminorum in lib. Priorum* Hæc D. Thom.

Ratio eſt, quia licet abſoluta conſideratio alicuius rei, ſoleat præcedere reſpectiuam, tamen in ordine ad aliquem ſpecialem tractatum, vel finem poteſt reſpectiua conſideratio præcedere. Tractamus enim in præſenti de his, quæ ſpectant ad formam logicalem, ſeu reſolutionem prioriſticam; de his verò, quæ pertinent ad materiam, & reſolutionem poſterioriſticam, in Logica; Conſideratio-

nes autem Prædicamentorum, in quibus simplices dictiones absolutè considerantur, pertinent ad materiam, seu partem posterioristicam Logicæ, eo quod Prædicamenta sunt series prædicatorum, seu graduum superiorum & inferiorum, generum, & specierum, &c. Quod totum tenet se ex parte ipsarum rerum, ex quarum connexione, tanquam ex materia conficitur demonstratio, vel opinio. At verò consideratio termini, vel simplicis dictionis, vt pertinet ad partem prioristicam, respicit fabricam, & constructionem enunciationis, & syllogismi, vnde oportet, quod consideretur sub respectu ad ea, quæ construit, vel in quæ constructum resoluitur, & in hac consideratione respectiua prius considerare debuimus respectum ad enunciationem, quam ad syllogismum, quia enunciatio syllogismum præcedit; conuenienter ergo incipimus a termino secundum officium, seu respectum conficiendi enunciationem, acturi deinceps de illo sub respectu extremi syllogistici.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

ADuersus primam conclusionem oppones: Obiectum Logicæ adæquatum est artificiosus modus sciendi, ergo in illa cognitione, vbi nullum est artificium, nec modus artificiosus, nullum ius habet Logica, nec directionem, sicut non potest dirigere visum, vel auditum; at simplex apprehensio est expers omnis artificij, & modi sciendi, quia tam naturaliter fertur in obiectum, sicut sensus externi; ideò enim vocatur sim-

plex apprǽhensio, quia nihil habet de artificio: ergo nullo modo pertinet ad Dialecticum illam dirigere.

Respondetur negando quod simplex apprǽhensio sit expers omnis artificij logicalis, licet enim sit expers artificij compositionis, & diuisionis; non tamen distinctionis, & coordinationis, sicut distinguimus inter gradus superiores, & inferiores; inter intentionem generis, & speciei, inter commune, & particulare, concretum, & abstractum, & similia; cum enim in ipsa prima apprǽhensione soleant multa confusè, & inuolutè apprǽhenderi, illa euoluere, & coordinare, artificium est ad modum sciendi requisitum, vt puta ad definitionem, & diuisionem, quæ penes intentionem generis, & differentiæ solent fieri. Emendare autem errores simplicis apprǽhensionis ex parte naturæ, seù rei apprǽhensæ, pertinebit ad Metaphysicum; ex parte verò formæ, & secundæ intentionis v.g. ex parte generis, & differentiæ, ex parte concreti, & abstracti, & similium pertinebit ad Logicum.

Secundo Arguitur. Contra secundam, & tertiam conclusionem; Quia rectus ordo doctrinæ postulat, vt incipiamus eo ordine, quo natura, scilicet ab imperfectoribus, & notioribus quo ad nos, sed terminus, vt à nobis traditur, nec est imperfectior, nec notior quo ad nos, ergo ab illo non est incipiendum, *Prob. Min.* non est imperfectior, quia terminus est adhuc resolubilis in alia imperfectiora, ex quibus constat, scilicet in significationem, & vocem, & syllabas, &c, ergo prius agen-

agendum esset de signo, quàm de termino; & de voce, & de syllabis: neque est notior quo ad nos, quia aliquid est notius ipso, nam in primis, notitia confusa, totum est notius parte, & sic oratio, & propositio est notior termino: deinde notitia definitiua, & distincta, terminus definitur per propositionem, ergo propositio debet esse notior, nam se habet, vt definiens respectu termini, vt definiti, & sic manifestat ipsum, alias nullam habentes notitiam propositionis, quomodo per ipsam definiemus terminum?

Et Confir. Nam Aristot. in 1. Prior. cap. 1. prius definiuit propositionem, deinde terminum, tanquam *id in quod resoluitur propositio*, ergo prius tradenda est notitia propositionis, quàm termini.

Respondetur negando minorem: Ad probationem primæ partis Respondetur, terminum esse quidem resolubilem in alia priora, ex quibus constat, sed tamen de illis agere non pertinet ad Logicum, sed præsupponit illa de voce enim secundum se, & de signo naturali agit Physicus, de syllabis Grammaticus, de signis verò ad placitum pertinet ad Rempublicam eorum institutio, & de illis agit Politica, vt spectant ad communicationem hominum publicam: si quid verò agit Logicus de Signo, vel est mutuatum ab alijs scientijs, vel agit de illo, vt est fundamentum secundæ intentionis in instrumentis logicalibus termino, oratione, &c. Itaque resolutio logicalis propriè sistit in termino, vt constructio est propositionis, & syllogismi, vlterior verò resolutio termini, scilicet in vocem,

& significationem, & similia, non est perscrutationis Logicæ, sicut statuarius sistit in ligno, ex quo facit statuam, licèt lignum, & æs resoluantur in materiam, & formam, non ab arte, sed à natura.

Ad probation. secundæ partis respondetur, aliquid esse notius termino, notitia confusa, non distincta, & scientifica. Non autem incipimus agere à termino ordine scientifico, & notitia distincta, quæ supponit cognitionem confusam totius: vnde ad definiendum partem per habitudinem ad totum, tanquam ad terminum extrinsecum, sufficit præsupponere ipsum totum cognitum confusè, non scientificè, & distinctè. *Et cum vrgetur:* Quòd definiens debet esse notius definito; *Respon.* debere esse notius, sed non scibilius, idest, debet esse aliquid apud omnes notum, saltem notitia simplici, & confusa; non tamen scientifica; præsertim in his, quæ definiuntur per ordinem ad aliquid extrinsecum, quæ sunt definitiones, quasi per additamentum, vt dicitur in 7. Metaphysic. Ordo enim ad illud est intrinsecus, non illud extrinsecum ad quod est talis ordo, & sic non requiritur perfecta cognitio talis extrinseci: sicut si definitur color per ordinem ad visum, non oportet prius definitè, & scientificè cognoscere visum. Itaque vno verbo, quando aliquid definitur, sufficit quòd sua definientia sint notiora quo ad an est, non quo ad quid est.

Ad Confirmat. Respon. esse pro nobis, nam Phylosophus acturus de syllogismo, prius attingit materiam eius proximam, quæ sunt propositiones, inde remotam, quæ sunt ter-

mini

mini; ergo syllogismus est ex propositionibus; propositio ex terminis; ergo quando resoluitur syllogismus, vltimum in quod resoluitur est terminus, ab illo tanquam ab vltimo elemento in ordine syllogistico incipiendum est, si scientifice incipimus.

Vltimo arguitur. Omnis scientia incipit ab vniuersalibus, ergo Logica non a termino, sed ab illo, in quo conuenit terminus, & propositio in genere Logico, scilicet ab intentione secunda in communi deberet incipere, & hoc etiam conuenit modo, quo incipit Philosophus in physicis; incipit enim ab Ente mobili in communi, deinde singulas partes in libris de Cœlo, de Generatione, & Anima, &c. ergo similiter Logica deberet incipere ab ente Logico, idest, à secunda intentione, deinde ad partes eius descendere.

Confirmatur: Quia ipse modus sciendi secundum se est facilior ad cognoscendum, quàm terminus, quia ipse modus sciendi facilitat, & parat viam ad sciendum, cum sit instrumentum sciendi, ergo prius debebat agi de modo sciendi, tanquam de faciliori, seu facilitante scientiam: deinde de obiectis scibilibus in particulari, scilicet termino, oratione, &c

Respond. Logicam incipere ab vniuersaliori, quando incipit à termino, non quidem vniuersaliori in prædicando, sed in componendo, vel causando, componit enim terminus omnia instrumenta Logica, orationem, propositionem, syllogismum, ipsum etiam modum sciendi, scilicet definitionem, diuisionem, &c. non semper autem est necesse

incipere ab vniuersaliori in prædicando ; vt quando specialem difficultatem non habet prout concipitur in communi, sed vt explicatur per suas partes sicut modus sciendi in communi non habet aliam difficultatem, quàm quæ explicatur per suas partes. Et ad illud de ordine seruato a Phylosopho in Physicis: Dicimus idem obseruari in Logica; quia sicut Physicus agit prius de ente mobili tanquam de obiecto in communi, & incipit scientificè à principijs, & elementis, quibus constituitur ens mobile, scilicet à materia, & forma, ita Logica agit de modo sciendi, vel forma logicali, quæ est secunda intentio, in communi tanquam de obiecto, sed tamen incipit scientificè à primo elemento, & simpliciori eius constitutiuo, quod est terminus.

Ad Confir, Resp. Quod modus sciendi vt scientificè, & distinctè cognoscendus, & definiendus, tanquam res cognoscenda, vt quod non est facilior cognitum, quam terminus, siquidem terminus est pars illius, & à cognitione partium incipit distincta, & scientifica cognitio compositi: modus autem sciendi, vt conditio, seu vt instrumentum cognoscendi in exercitio, & vt quo, est facilior termino, & parat viam ad illum; sicut, & ad omnia obiecta, quæ scientificè cognosci debent, sed ad hoc non est necesse prius cognosci quidditatiuè, & scientificè, sed notitia quadam imperfecta, & confusa, vt totum respectu partium. In summa, doctrina, quæ incipit à termino scientificè, incipit etiam cognoscere scientificè ipsum modum sciendi, & propositionem, & syllogismum, quia scientifica istorum cognitio, inci-

pit

pit à cognitione distincta partium, & prima pars illorum terminus est.

ARTICVLVS II.

Vtrùm sit bona Definitio Termini Enunciatiui, & in quo eius formalitas consistat.

IN controuersijs, quæ de definitionibus rerum agitantur, ferè omnia tandem reducuntur ad quæstiones de nomine, quia cum definitio sit principium, quo vtitur aliqua scientia ad cognoscendas naturas rerum, earumque passiones, non habet alia priora principia, ex quibus discerni possit, nisi tantum nomina, & diuersum modum concipiendi eandem rem, quod fortasse maximè contingit in his, quæ de definitione termini solent agitari.

Igitur vt clariusprocedamus, distinguimus terminum enunciationum, & terminum syllogisticum, fundati in illa doctrina Diui Thomæ præcedenti articulo relata, in 1. Periher. lectione 1. Quod simplices dictiones habent triplicem considerationem, & secundum quod pertinent ad Prædicamenta, & secundum quod sunt partes enunciationis, & secundum quod ex eis construitur syllogismus, tanquam ex extremitatibus. Et quia de prædicamentis in præsenti non agimus, consideramus, & definimus terminum secundum duas vltimas acceptiones, & secundum primam vocamus terminum enunciatiuum, vt dicit ordinem ad enunciationem, & sic

agimus in hoc articulo, & secundum vltimam, vocamus illum terminum syllogisticum, & sic agemus de illo in sequenti articulo.

In definiendo ergo terminum, mirum est quam variant Authores: Quidam satis ample etiam ad voces non significatiuas extendunt rationem termini, dummodo in propositione extrema esse possint: Alij quamcunque dictionem simplicem significatiuam, non curando quod possit esse extremum propositionis: Alij exigunt ad rationem termini vtramque formalitatem, scilicet quod sit signum, siue vox significatiua, tanquam genus, & quod sit pars, vel constitutiuum propositionis, tanquam differentia: Alij tertiam formalitatem addunt magis adhuc restringentem, scilicet quòd terminus sit pars propositionis, non quomodolibet, sed pars principalis, quæ est extremum, & ita definiunt terminum, quod sit *extremum propositionis*. Denique Alij quartam addunt formalitatem, scilicet quòd non solum sit signum, nec solùm pars etiam vt extremum (ista enim omnia supponit) sed tandem quòd sit actuale extremum resolutionis syllogisticæ, ita quod quando fit syllogismi, & propositionis resolutio; tunc habet essentialem, & vltimam differentiam termini, quia in illum resoluitur propositio, dicit autem Philosophus terminum esse, *in quem propositio resoluitur*: Addunt tamen quòd terminus ita constat ex significatione, & ratione partis, vt ex formalitatibus prærequisitis, & antecedentibus, quòd ille non verificantur essentialiter de ipso termino, sed de substituto, seu subiecto termini.

Dico

Dico primò : De essentiali ratione termini Logicalis seu artificialis est, quòd sit significatiuus significatione ad placitum, si sit vocalis, vel scriptus, non si sit conceptus. Conclusio est communis Dialecticorum, qui sequuntur Aristotelem vniuersa instrumenta Logica, Syllogismum, Orationem, Nomen, Verbum, &c. definientem per voces significatiuas ; Sequitur S. Tom. 1. Periherm. lect. 4. agens de definitione Nominis, & lectione 6. agens de definitione Orationis, & exludit voces naturaliter significantes (licet oppositum senserit Plato in Cratillo) eo quod oratio & partes eius non sunt res naturales, sed quidam artificiales effectus, vnde debent significare artificialiter ; voces autem significationis expertes, solum naturaliter repræsentant, non ad placitum, vnde per se non pertineat ad construendam orationem.

Ratio est, quia nulla vox naturaliter repræsentat copulam aliarum, ergo saltem ex parte copulæ indigent voce significante ad placitum. Secundo quia si copula significat ad placitum, non potest per se vnire extrema naturaliter repræsentantia, vt si inter duos gemitus, vel duos risus proferas verbum, *est*, nihil vnit, nisi ridicule, naturales ergo voces copula *est* non vniuntur, & sic cessat artificium Logicale, quod sine verbo non fit aut sine significatione, quarum vna determinet aliam, non determinat autem vox non significatiua vocem non significatiuam, vt si dicas, scindapsus, blytiri, nihil aliud addendo. Tertio vna scriptura non significatiua ad placitum non componit logicè, vt figuræ seu characteres non impositi

ad si-

ad significandum, sed naturaliter exculpti, ergo neque voces non significatiuæ. An verò per accidens possit vox non significatiua à Logica assumi ad componendum orationem, dicemus in argumentis.

Dico secundò. De ratione termini enunciatiui est, quod dicat ordinem ad propositionem, non solum vt extremum propositionis tanquam prædicatum, & subiectum, sed etiam secundum rationem magis communem, quæ comprehendat verbum, & alias partes. Vndè eius vltima formalitas est esse partem enunciationis. Hæc conclusio est communis inter Thomistas, Petri Hispani, Soto, Bannes, & aliorum. Et desumitur clarè ex D. Thom. & ex doctrina Aristotelis: Etenim Phylosophus 1. Periherm. Cap. de Enunciatione docens quomodo nomen, & verbum excludantur ab oratione, inquit *Nomen ergo & verbum dictio sit sola, quoniam non est dicere sic aliquid significantem voce enunciare*. Quæ verba exponens S. Thom. ibidem lectione 8. §. Excludit ab vnitate, inquit: *Nomen ergo & verbum dictio sit sola, ita dictio quod non enunciatio, & videtur ex modo loquendi quod ipse imposuerit hoc nomen dictio, ad significandum partes enunciationis*. Ita D. Thom. Constat ergo quod verbo, & nomini aliquod commune nomen imposuit Philosophus, scilicet quod sit *dictio sola*, & hoc nomen imposuit, inquit D. Thom. ad significandum partes enunciationis; igitur dictio vt pars enunciationis secundùm D. Thomam, est ratio communis verbo, & nomini, & consequenter tractari, & definiri debet dictio simplex, siue termi-

nus,

nus, quod idem est, quatenus est pars enunciationis, imò sub hac consideratione partis consideratur in libro Periherm. Ergo definitio dictionis simplicis, vt est pars enunciationis pertinet ad Logicum, & est de ratione termini Logicalis, quia illud, quod in communi considerat, & tractat aliqua scientia, etiam in communi definit, aliàs tractare non posset.

Et si inquiras. Vtrùm ista consideratio partis includat omnes partes enunciationis, an solùm principaliores? *Respondet*. ex D. Thom. ibi, quod sola nomina, & verba sunt principales orationis partes: sub nominibus enim conpræhenduntur pronomina; sub verbo verò participium, alia verò, quæ secundum Grammaticos dicuntur partes, sunt magis colligationes partium orationis significantes habitudinem vnius ad aliam, quàm orationis partes, sicut claui, & alia huiusmodi non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones. Vnde patet, quòd generali acceptione terminus, seu dictio comprehendit omne genus partium, eo modo quo partes sunt, etiam aduerbia, & pronomina, quæ sunt sincathegoremata: speciali autem, & stricta acceptione solum partes principales, idest nomen, & verbum, ad quas aliæ reducuntur, & hoc non solum, quando verbum habet etiam rationem extremi, vt cum dico Petrus currit, vbi ly currit est prædicatum, sed etiam quando solum est copula, quia copula principaliter constituit compositionem, & significat affirmationem, per quam significatur veritas, & constituitur enunciatio; sincathegoremata autem, sunt colligationes significando aliqualiter, & non aliquid, vnde nunquam possunt habere rationem

præ-

prædicati, & subiecti, sicut verbum habere potest, nec significant per modum copulæ, quæ principaliter constituit ipsam significationem veritatis, quæ est enunciatio.

Quod verò ratio partis sit vltima formalitas termini in communi accepti, ex eo patet: quia in hac sola ratione conuenit nomen, & verbum secundùm quod dicunt habitudinem ad enunciationem, scilicet, quod sint partes enunciationis, ergo hæc sola constituit rationem communem nominis, & verbi, quæ ratio communis vocatur terminus, seu dictio, quacumque verò alia formalitate seclusa, intelligitur manere id, quod est commune nomini, & verbo, ergo intelligitur manere terminus, vt dictio. Vltra rationem autem partis solum restat ipsum actuale exercitium componendi totum, & resoluendi: non intelligitur autem addi distincta formalitas ad rationem partis ex eo quod actu componat, vel resoluat, sed solùm additur exercitium ipsius formalitatis partis, quæ vtrumque facere potest, hoc ipso quod pars est, vt melius explicabitur articulo sequenti. Ratio autem partis non consistit in exercitio componendi, sed in potestate ad componendum, vt patet in materia, & forma, quarum entitates non sunt ipsum exercitium componendi, & anima separata est pars, licet actu non componat.

SOL-

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

P*Rimo arguitur* contra primam cōclusionem: Quia voces non significatiuæ constituunt, & terminant veram orationem, vt si dicas. *A.* non est *B.* Blytiri non est scindapsus, ergo verè sunt termini.

Nec potest dici: Quod materialiter constituunt, vel quod oratio constituta materialiter tantum est oratio; nam ex illis resulta, formalis, & vera oratio, quia sensum orationis generat in mente audientis, ergo partes formaliter constituunt, & istæ sunt voces non significatiuæ. *Et confirmatur:* Tum ex definitione Orationis apud Arist. tum ex eius vsu: ex definitione quidem, quia dicit orationem esse *cuius partium aliquid significat separatim*, ergo non requiritur quod omnes partes separatæ significent, post ergo aliqua non significatiua pertinere ad orationem. Ex vsu autem, quia frequentissimè format Ari. suas demonstrationes ex solis literis, vt *A.* est *B.* vel C. est A. quæ nihil significant tanquam dictio, ergo etiam voces non significatiuæ componunt propositionem, & syllogismum, & sic non requiritur ad rationem termini significatio.

Respondetur, quod quando propositio, vel oratio fit ex vocibus non significatiuis, vox illa stat materialiter pro se, sicut in suppositione materiali, vt cum dico, *homo est nomen*, *homo est vox*, illæ voces stant pro se, quia representant se ipsas sensui, & ad hoc non indigent significatione, sed repræsenta-

tio-

tione sui, quae suplet vicem significationis. Caeturum respectu compositionis mediante verbo *est*, quod vnit extrema, ipsa vox non significatiua, vel materialiter tenta non componit. Quomodo enim vnire potest verbum *est* mediante significatione ad placitum id, quod naturaliter repraesentat, & materialiter tenetur pro voce? Quare formaliter, & artificiose voces non significatiuae, vel materialiter tentae, non componunt orationem formalem, sed subintelligitur vox aliqua significatiua, ratione cuius fiat compositio artificiosa, haec enim est formalis, vt cum dico, Blytiri non est nomen, subintelligitur, vox blytiri non est nomen, vbi ly *vox*, est terminus formaliter significans, & componens, blyteri autem solùm stat ibi materialiter. Et eodem modo dicendo de resolutione, quod oratio non resoluitur formaliter, & artificiose in ly *blyteri*, sed obiectiuè, & materialiter: formaliter autem in ly *vox blyteri*, & in ly *non*. Sed aliquando compendio vtentes ponimus tantum blytiri, & subintelligimus vocem, cum tamen ly *blytiri* non sit id, quod formaliter componit, sed quod materialiter designatur, sicut gemitus, aut risus non possunt cum verbo componere, & haec simpliciter est vera, & certa solutio.

Ad confirmationem dico: quantum ad definitionem orationis, quod Arist. non intendit, quod voces non significatiuae possint formaliter, & per se componere; sed quod aliqua saltem pars orationis debet significare aliquid, vt cathegorema, etiamsi reliquae solùm significent

ficent aliqualiter; tanquam syncathegoremata, vt exponit S. Thomas lect. 6. in 1. Periherm. non tamen quod voces omnis significationis expertes formaliter cum verbo possint componere orationem. Ad vsum autem Aristot. vtentis literis simplicibus: Respondetur ex dictis, quod illæ literæ, vel se tenent ibi materialiter repræsentando se, vel subintelligendo vocem *A.* vel *B.* etiam formaliter componunt, & artificiosè: vel si per se formaliter componunt, intelligitur quod illa vox A. vel B. componet vt imposita est ad significandum prima illa elementa, & primas literas, A. enim est imposita ad significandum, & non solum naturaliter significat, vt patet in præpositione *a*, vel *ab*, & similiter significat literam, seu figuram A. & vox B. litteram B.

Secundo Arguitur. Nulla definitio debet esse ignotior suo definito, ergo non debet definitio termini tradi per propositionem, quia propositio est nobis ignotior, nulla enim præsupponitur eius notitia, quando definitur terminus, ergo non debet terminus sumi respectiuè ad propositionem, sed absolutè in se vt est quædam dictio: Confirmatur, quia termini possunt dici absolutè, & definiri inquantum simplices dictiones sunt, & vt communiter se habent ad illam triplicem considerationem, quam S. D. ponit, scilicet vt pertinent ad Librum Prædicamentorum, & vt sunt partes componentes propositionem, vel syllogismnm; & sic definiri in communi, secundum absolutam considerationem.

Respondetur. Vt diximus articulo præcedenti,

denti, quod sufficit tradi definitionem per aliquid notius notitia imperfecta, & quoad an est, non autem semper requiritur, quod tradatur per aliquid notius, quo ad quid est, & cognitione scientifica præsertim in his, quæ definiuntur per ordinem ad aliquid extrinsecum, vt ibi dictum est, sicut ad definiendam potentiam visiuam sufficit cognoscere dari coloratum visibile quo ad an est.

Ad Confirmationem Respond. Terminum, vt pertinet ad prædicamenta, sumi pro rebus significatis, vt coordinatur secundum gradus superiores, & inferiores: vt pertinet ad compositionem propositionis, aut syllogismi, sumi pro signo, quo tanquam instrumento suarum compositionum vtitur intellectus, & Logica, & sic non possunt termini vna definitione definiri, vel si possent definiri, non pertinet ad præsens vbi solum agimus de termino, vt pertinet ad formam logicalem, & prioristicam resolutionem, vt sæpè dictum est.

Vltimò Arguitur ad probandum, quod ratio partis non possit esse formalitas termini. Quia diuersa est formalitas partis, & extremi, sed terminus habet rationem extremi, ergo non constituitur formalitate partis tantum. Minor probatur ex communi definitione termini, quod terminus est *extremum propositionis*, quæ desumpta est ex Aristotel. 1. Prior. Cap. 1. quod terminus est *in quem resoluitur propositio*. Constat maior, quia ratio partis vniuersalior est, quam ratio extremi, pars enim saluatur in eo, quod componat totum, extremum autem, quod contineat, & claudat ipsum totum, ita quod extra illud non

ſit, & ſe habeat, quaſi pars principalis. *Confirmatur*. Quia ſi traditur definitio termini per rationem partis, conuenit alijs à definito, ergo non eſt bona. Ant. Probatur quia conuenit etiam propoſitioni, & orationi, ſiquidem propoſitio componit ſyllogiſmum, & aliam propoſitionem hypotheticam, quæ eſſentialiter conſtat ex alijs propoſitionibus.

Nec poteſt dici quod ſunt partes, ſed non per ſe primò, & eſſentialiter, ſicut termini, ſed accidentaliter, & ſecundariò. *Contra enim eſt*, quia ſyllogiſmum, & hypothetica, per ſe componuntur ex propoſitionibus, ergo propoſitiones ſunt per ſe componentes, & conſtitutiuæ illorum, ac per conſequens per ſe ſunt partes.

Reſp. Illam definitionem termini, quod ſit *extremum propoſitionis*, non comprahendere generaliter omnem terminum, ſed tantum principaliores partes, & adhuc non omnes, ſed ſolum quæ ſe habent, vt prædicatum, & ſubiectum, vnde magis conuenit termino ſyllogiſtico, quàm enunciatiuo: & ideò Phyloſophus tradidit illam definitionem de termino ſyllogiſtico: Nos autem agimus in præſenti de termino enunciatiuo, & vt præcisè reſpicit enunciationem, & ideò magis in communi illum accipimus, quàm in definitione termini ſyllogiſtici. Cuius diuerſitatis ratio eſt, quia terminus enunciatiuus ſolum ordinatur ad conſtruendam veritatem in enunciatione, ſyllogiſmus autem ad inferendam, veritas autem componitur non ſolum ex extremis, ſed etiam ex verbo copulante, & aduerbijs, vel negationibus, a quibus ſæpè de-

dependet veritas propositionis, & ideò omnia illa considerari debent in terminis, vt constituentibus propositionem; at verò syllogistica illatio considerata non vt vera, sed vt inferens, solum requirit tres terminos, duos, qui se habeant, vt extremitates in conclusione inferenda, & tertium, qui se babeat, vt medium probans, & inferens, & inferendo coniungens, vnde solùm extrema propositionum sunt termini syllogistici.

Quòd si dicas: Quia isti termini non possunt concurrere sine verbo ad inferendam conclusionem, ergo etiam verbum erit terminus syllogisticus.

Respond. Nego consequentiam. Verbum enim tequiritur non ad coniungendum extremitates per modum illationis, & probationis, sed per modum enunciationis, & quia enunciatio prærequiritur ad syllogismum, ideò etiam requiritur verbum, sed non requiritur formaliter ad syllogismum, sed præsupposit uè ratione enunciationis, non ratione illationis.

Ad Confirmat. Respond. in primis Orationem, & propositionem non posse esse partes propositionis cathegoricæ, sed solùm hypotheticæ, vel syllogismi, terminus autem est pars propositionis cathegoricæ, & mediante illa etiam hypotheticæ, quod non conuenit alijs a definito. *Vel Secundò Respondetur*; solutione data, Quod propositio, & oratio non est pars primò, & per se, sed quoddam totum compositum ex partibus, per accidens autem est pars alterius totius, sicut domus est per se quoddam totum artificiale, per accidens

dens autem eſt pars ciuitatis. *Ad replicam Reſpondetur*. Quod hypothetica, & ſyllogiſmus ſunt compoſita eo modo, quo Phyloſuphus in cap. de Enunciatione dixit hypotheticam propoſitionem eſſe coniunctione vnam, cathegoricam autem ſimpliciter: illa autem compoſitam, quæ coniunctione, & ordine componuntur, poſſunt componi ex partibus, quæ per ſe, & primo non ſunt partes, ſed per accidens, & materialiter, quia in ſe ſupponuntur eſſe quædam tota, & compoſita, ſicut Exercitus componitur ex multis hominibus, & Ciuitas ex multis domibus, quæ ſunt quædam tota. Et quando audis pa tes per ſe componentes, non intelligas per ſe perſeitate naturali, ſed per ſe artificiosè, & in genere Logico, ita quod in hoc genere termini ſunt per ſe primo artificialiter componentes, quia non habent aliam eſſentiam prius conſtitutam, propoſitiones autem, etiam in iſto genere, non ſunt per ſe partes, neque componentes, ſed per ſe ſunt tota, & compoſita, per accidens autem componunt alia.

ARTICVLVS III.

Vtrum Definitio Termini ſyllogiſtici bona ſit: & quæ eius formalitas.

COgimur in præſenti tractare etiam de Termino ſyllogiſtico, licet hoc magis videretur pertinere ad ipſum Tractatum de ſyllogiſmo, vt perfectè exponamus definitionem termini, & differentiam conſideratio-

tionis eius à termino enunciatiuo, quia Aliqui sic existimant tradidisse Phylosophum definitionem termini, quando dixit: *Terminum voce in quem resoluitur propositio, vt in prædicatum, & subiectum*, quòd sola ista definitio termini acceptanda sit, etiam secundùm considerationem termini ad ipsam enunciationem, & non ad syllogismum: imò Aliqui ita literaliter adhærent illis verbis definitionis, quod termino denegent essentiam termini quando componit, sed solum quando terminat resolutionem syllogismi, vel propositionis, imò solum quando terminat actu istam resolutionem, mediante actu intellectus resoluente; non autem quando habet potentiam, vt possit resolutionem istam terminare, cum tamen verba in definitione non dicant actum, sed potentiam.

Dico ergo Primò: Phylosoph. in 1. Priorum non definiuit generaliter omnem terminum, ex quo potest constare propositio, & enunciatio est, sed vt præcisè deseruit ad construendum ordinem syllogisticum. Hoc constat manifestè intuentibus ipsam definitionem; dixit enim Phylosophus: *Terminum voco in quem resoluitur propositio, tanquam in subiectum, & prædicatum*: vbi manifestè in hac definitione non inclusit omnes partes enunciationis, neque enim inclusit verbum, nec syncathegoremata, aut negationes; & tamen verbum numerauit Phylosophus inter partes enunciationis in 1 Periherm. & ibi lect. 1. notauit D. Thom. *esse numerandum inter partes principaliores*, & ex dictis præcedenti articulo manifestè constat, quòd cum

enun-

enunciatio ordinetur ad construendam veritatem, quæ in ipso iudicio, & enunciatione inuenitur, plures partes requirit ad sui constructionem, quia ex illis dependet veritas, quàm syllogismus, qui formaliter non respicit componere veritatem, sed inferre, supponit enim veritatem constitutam in propositionibus, & solum addit quòd sit inferens, vel illata.

Dico secundò; Terminum etiam secundum ordinem syllogisticum consideratus, non solùm habet quidditatem, & essentiam suam in terminando resolutionem syllogismi, & propositionis, sed etiam in componendo: nec solum consistit in ipso exercitio resolutionis actualis, sed etiam in eo, super quod cadit talis resolutio, quod est esse partem, seu extremum componens propositionem, & syllogismum. Et quidem diuersitas opinionum est vnde appellationem termini simplex dictio desumpserit, an à terminando resolutionem, an verò à terminando constructionem, seu compositionem. Et vtrumque tanquam probabile referunt Conimbricenses super caput. 1. Prior. quæstione 1. art. 3. Sed hoc tangit nominis ethymologiam; supponimus enim terminum habere vtrumque munus, scilicet componendi, & resoluendi id, quod ex illo componitur, & dicimus, quod non solùm consistit in ipso munere, seu officio resoluendi sed etiam essentialiter importat ipsam formalitatem componendi, quod Aliqui negant, existimantes solum posse definiri essentialiter terminum per ipsam terminationem resolutionis, non per rationem partis.

Oppositum tamen accipimus ex D. Thom. in 1. Perhierm. lect. 1. vbi loquens de illa triplici consideratione simplicis dictionis supra relata, & deueniens ad tertiam considerationem termini, quam considerauit Aristotel. 1. Prior. *Tertiò* (inquit) *considerantur secundum quod ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis in libris Priorum*. Ecce ipsam formalissimam considerationem termini, vt tractatur in libris Priorum, dicit esse secundum quod ex eis constituitur, seu componitur ordo syllogisticus.

Ad hæc D. Thom. in 2. Physic. lect. 5. explicans verbum Phylosophi, qui dixerat *Propositiones esse materiam conclusionum*, & inquirens quomodo hoc sit intelligendum, inquit. *Inquantum termini, qui sunt materia propositionum, sunt etiam materia conclusionis, licet non secundum quod stant sub ordine propositionum*: Sic ergo termini habent rationem materiæ in conclusione, & propositionibus, ideft, in toto syllogismo, sed de intrinseca ratione materiæ est, non solùm terminare resolutionem compositi, sed etiam ipsum construere, & componere, tanquam pars: ergo non minus pertinet ad terminum esse partem construendi, quàm finem, terminum resoluendi.

Et confirmatur: Quia nihil resoluitur, nisi in ea, ex quibus constat, & construitur; construitur autem ex partibus, quæ facta resolutione separantur, ergo si est de essentia definitionis termini, quòd sit id in quod resoluitur propositio, etiam est de essentia eius, vt sit id, ex quo construitur, atque adeo definiri potest per hoc, quod est esse partem, aut extremum

tremum propositioni, quia per omne id, quod est de essentia eius, definiri potest.

Sed Cur, inquies, Aristoteles per solum resolutionis officium terminum definiuit, dicens, *Terminum voco id, in quod resoluitur propositio:* an fuit diminutus tantus Phylosophus? *Respondeo*: Qui per resolutionem definit, etiam compositionem compendio intelligit. nam si resoluitur in partes, ex quibus constat propositio, hoc ipso virtualiter significat ex ipsismet componi, sed tamen optima ratione potius expressit Phylosophus resolutionem in definitione termini syllogistici, quàm compositionem, tum quia hoc magis conducebat ad explicandam simplicitatem termini, melius enim, & distinctius simplicitas partis dignoscitur per id, quod remanet soluto composito: quia sic est in vltima resolutione nihil aliud concernens; tum quia expediebat hoc ad cognoscendum modum procedendi analyticum, & resolutorium, quem ibi tradebat Arist. & qui propriùs est Logicæ, vt scilicet cognosceremus id, vltra quod non transit resolutio Logica; sistit enim in termino, in quem soluitur vltimate propositio; pertinebat autem ad notitiam resolutionis Logicæ notificare nobis id vltra, quod non transit in resoluendo; si autem traderetur per compositionem, non constaret an aliquid aliud restaret, en quo etiam componeretur propositio, & ad quod posset resolutio Logicale extendere. Quam solutionem vide in Diuo Thoma opusculo 48. tract. de syllogismo simpliciter cap. 1.

Ex dictis Colligo Duo: Primum est, quòd si-

si loquamur de termino enunciatiuo, verbum *est* etiam est terminus, quia etiam est pars componens veritatis significationem, vt copula extremorum, vt iam supra diximus. At vero loquendo de termino syllogistico, verbum *est*, vt copulans, non est terminus, quia non est maius, aut minus extremum, neque medium, cum non sit prædicatum, vel subiectum; quod requiritur, vt aliquid sit extremitas syllogismi, vel medium deseruiens ad illationem. Et sic verbum *est*, non est terminus in definitione Aristotelis, ita quod sit formaliter terminus inferens, vel illatus, quod pertinet ad formalitatem syllogismi, sed est terminus enunciatiuus, quia est pars componens enunciationem quo ad ipsam rationem veri, vel falsi. Sicut est si non se habebat solum, vt copulans, sed vt extremum, vt si dico, Petrus est, idest existit.

Secundo Colligo, quòd terminus enunciatiuus, etiam extra propositionem, habet actu essentiam termini, idest, partis propositionis, licet non habeat actu exercitium terminandi, vel componendi illam: non tamen extra propositionem est prædicatum, vel subiectum, sed prædicabile, vel subijcibile *Ratio est*, quia essentia actualis termini est esse partem propositionis: ratio autem, & essentia partis consistit in hoc, quòd sit compositiua, & constitutiua totius; non verò quod actu componat: vnde aliud est actu habere essentiam partis, & actu habitudinem partis aliud habere actu exercitium componendi, sicut anima rationalis, etiam quando est separata, est pars, licet actu non componat, &

idem

idem apparet in partibus rerum artificialium, vt in partibus Domus, vel Cathedræ, quæ actu sunt partes, idest, actu habent entitatem constitutiuam partis, etiamsi actu non componant: aliud est ergo actualiter construere, aliud esse actu constructiuum; hoc secundum est ratio partis, primum verò est exercitium, sicut potentia visiua actu est potentia, licet actu non videat. Actu ergo componere dependet ab applicatione, & existentia in toto. Actu esse partem, est habere entitatem ex qua fieri potest totum, vel in illud resolui. Aliud est esse prædicatum, & subiectum, & suppositionem, vel ampliationem habere, & similia, quæ important ipsum actuale exercitium prædicandi, vel subijciendi, & non solum esse prædicabile, vel subijcibile, vel supponibile.

SOLVVNTVR ARGVMEMTA.

PRimò arguitur. Non sufficit formalitas partis, vel extremi, vt aliquid dicatur terminus, sed vlterius requiritur formalitas terminandi, siquidem tunc solum actu, & formalitèr resoluit, & terminat, ergo sola ista formalitas constituit rationem termini, reliquæ verò formalitates, vt esse partem, vel extremum, vel signum, supponuntur necessariò; sed non constituunt formaliter rationem termini, vnde dicit D. Thom. 7. Metaph. lect. 12. *Quòd tota essentia diffinitionis in differentia quodammodo comprahenditur*, ergo definitio termini per hoc solum debet tradi, quod est vl-

tima differentia, scilicet terminare resolutionem syllogisticam.

Confirmatur: Nihil essentialiter dicitur id, ex quo est, sed id quod est, sed terminus est ex parte: ergo non est pars. Maior est nota, quia id ex quo aliquid est, se habet tanquam par illius; nulla autem pars dicitur de toto. Minor constat, quia ex formalitate partis, & formalitate terminationis resultat, quòd illa pars sit terminus: ergo terminus est ex parte, sed non est pars.

Confirmatur Secundo: quia legitima definitio termini syllogistici debet tradi per id quod conuenit termino in genere, & isti termino in specie, sed termino in genere conuenit ratio terminandi, vt sic, & termino resolutionis terminare resolutionem, termino vero syllogistico terminare resolutionem syllogisticam, ergo rectè definitur terminus per hoc, quod est terminus resulutionis syllogisticæ.

Respondetur ad principale argumentum, ex dictis: Quòd ad rationem termini requiriritur formalitas terminandi, vel componendi, non quantum ad actuale exercitium compositionis, & resolutionis, sed quantum ad actualem entitatem, & proportionem, ex qua potest fieri compositio, actualis enim terminatio, vel compositio supponit in ipsa parte, quæ assumitur ad componendum, esse naturam, & proportionem debitam, vt assumatur, & licet ipsa ratio partis dicat actualem relationem ad totum, cuius est pars; tamen aliud est exercitium respiciendi, aliud exercitium componendi: illud primum est intrin-

secum,

ſecum, & inſeparabile à parte, quia hoc ipſo, quod eſt pars, reſpicit actu totum, ſed vt conſtructiuum, non vt conſtruens actu, ſicut potentia reſpecit actu obiectum, vt potens facere, non vt faciens; id enim pertinet ad operationem actualem. Igitur terminus, hoc ipſo quòd habet proportionem debitam ad componendum, & reſoluendum propoſitionem, licet actu non reſoluat, & terminet, habet rationem termini. Et ſic verificatur commune dictum, *Quòd verba in definitione poſita non dicunt actum, ſed potentiam.*

In loco autem citato ex D. Thoma non ita reducitur definitio ad ſolam differentiam, quòd excludatur genus, vt de ſe patet, ſed ad ſignificandum, quòd differentiæ non ſunt aliæ à forma generis, ſed ſunt ipſa forma generis cum determinatione, ideo per ſolam differentiam explicari poteſt definitio, vt idem explicat S. D.

Ad primam Confirmat. Dicitur: quòd ex formalitate partis, & formalitate terminationis actualis non reſulta, quod illa pars ſit terminus, ſed quod exerceat officium termini, & hoc exercitium ſupponit terminum conſtitutum, per ipſam autem formalitatem partis conſtituitur in ratione apti, & proportionati ad ipſam compoſitionem, & reſolutionem, etiam antequam actu id exerceat.

Ad ſecundam Confirm. Reſp. Quod genus termini, & differentia non eſt actuale exercitium terminationis, vel compoſitionis ſyllogiſmi, ſed actu habere aptitudinem, & proportionem ad componendum, & reſoluendum, ſicut eſſentia animæ non eſt actu ter-

minare resolutionem, vel compositionem hominis, sed posse componere, & terminare illam.

Secundò Arguit Ratio partis non inuenitur extra totum, per se, & essentialiter loquendo, nam hoc ipso quod est extra totum, non est pars, sed totum in se: quod autem semel est totum, si postea fit pars, accidentale est ei esse partem, sed terminus etiam in ratione termini inuenitur extra totum, & separatim extra propositionem, ergo per se essentialiter non est pars, sed quoddam totum.

Nec obstat exemplum de anima separata, quæ non amittis rationem partis: Nam anima est quædam substantia spiritualis per se existens, & ideò mane separata a toto: at verò terminus non est aliquid per se existens, ergo non attribuitur illi ratio partis separatim à toto, sed solùm intra ipsum: sicut etiam aliæ formæ per se non existens non habent rationem partis extra totum.

Et Confirm. Quia terminus constituitur in esse termini per secundam intentionem, quæ est relatio partis ad totum, sed ista relatio consistit in ipso actuali exercitio respiciendi, & non in potentia ad respiciendum, ergo si constituitur in esse partis per relationem, constituitur per actuale exercitium partis, non per potentiam ad componendum.

Resp. Non esse de ratione partis, quòd actu componat, vt patet in exemplo adducto de Anima separata, & idem supra ostendimus de partibus rerum artificialium.

Et ad Replicam Respon. Quòd sicut anima rationalis existit realiter per se extra totum,

ita

ita terminus potest cognosci separatim à toto; & quia ens rationis non habet aliud esse quam cognosci, ideo potest terminus existere per rationem extra totum, retinendo ipsam rationem partis.

Vel secundo dicitur: Quod etiamsi aliqua pars non possit existere de facto extra totum, propter dependentiam, quam habet in existendo à toto, nihilominus officium partis non consistit in actuali compositione, vt patet in ipsa materia prima, quæ potest modo esse sub vna forma, & sub vno composito, modo sub alio: Et ita licet non possit esse extra totum, saltem naturaliter; tamen non consistit in ipso actuali exercitio componendi hoc totum, vel illud, sed in potentia ad quodlibet.

Ad confirmat. resp. Aliud esse potentiam respiciendi, aliud potentiam componendi, vt supra diximus, & benè stat, quòd potentia componendi actualiter respiciat ipsum totum, quod potest componere, licet actu non componat, sicut potentia visiua actu respicit obiectum visibile, licet actu non videat. Dicitur autem relatio, seu intentio partis constituere ipsum terminum in esse artificiali termini, quatenus induit rationem partis potentis componere propositionem, non vt actualiter componentis, ex qua tamen relatione non componitur propositio, sed ex ipso termino, qui induit rationem partis.

Vltimo arguitur. Aptitudo ad conficiendam propositionem est accidentalis termino, ergo non potest per illam definiri essentialiter. Antecedens probatur, quia ipsum conficere propositionem in exercitio est illi accidenta-

le, ergo & ipsa aptitudo proxima ad componendum, actus enim, & potentia proxima sunt in eodem genere; terminus autem dicit potentiam proximam ad componendum, quia radicalis, & remota, etiam in ipso signo secundum se inuenitur.

Et Confirmatur. Quia etiam secunda operatio ordinatur ad tertiam, sicut prima ad secundam; & tamen secunda non definitur per ordinem ad tertiam, ergo neque prima operatio, in qua inuenitur terminus, per ordinem ad secundam.

Respondetur. Terminum consistere in potentia proxima ad conficiendum propositionem, intelligendo nomine *potentiæ proximæ*, idest de se vltimo ordinatæ, & expeditæ ad componendum. Quod autem dicitur. *Potentiam & actum esse in eodem genere*.

Respond. Aliud esse quòd sint in eodem prædicamento, aliud in eodem genere, idest in eodem prædicabili, seu modo prædicandi, ita vt cui conueniat essentialiter potentia, conueniat essentialiter actus: De primo non disputamus an debeat actus semper esse in eodem prædicamento; habet enim hoc plures instantias in potentijs, & actibus per se, & intrinsecè non ordinatis, de quo alibi disputandum est. De secundo tamen constat manifestè, quod benè potest alicui conuenire essentialiter potentia, & accidentaliter actus, sicut animæ essentialiter conuenit posse componere, & oculo posse videre, non tamen actu componere, vel actu videre.

Ad confirmat. Respond. Quod secunda operaratio non respicit tertiam sicut pars vltima,

&

& simplex elementum non habens aliam essentiam quàm partis, sicut habet terminus, sed secunda operatio habet esse compositum in se, & quoddam totum, respicit autem tertiam operationem, non vt pars componens, sed vt inferens. & mouens de vno ad aliud, quod non est per se primo esse partem, vt terminus.

ARTICVLVS IV.

Quod sit definitum termini, & pro quo supponat.

CVm terminus definiatur. *Quòd sit vox significatiua, ex qua simplex conficitur propositio*, in eius definitio explicando accidit communis illa difficultas, quæ in explicatione cuiuscumque definitionis accidentis in concreto inuenitur, nempè, An definitum eius stet pro ipso subiecto, Aliqui vocant substitutum, an verò stet pro ipsa forma; an verò pro illo quod resultat ex subiecto, & forma, Aliqui vocant constitutum. Nam si stet pro ipso subiecto, v. g. pro voce in definitione termini, illi non conuenit essentialiter definitio, sed denominatiuè, & accidentaliter, qua est id de quo dicitur, non verò id quod est ipsa ratio termini: si verò stet pro forma, male ponitur in definitione subiectum, v. g. *vox significatiua*, cum vox, & quodcunque subiectum non sit ipsa forma, sed susceptiuum formæ, & ita malè diceretur definiendo formam termini, quod est *ipsa vox*; Si verò sumatur pro eo, quod resultat ex subiecto, & forma, illud non est definibile, quia est ens

per accidens, quod non cadit sub definitione.

De hac difficultate plura tractamus in Logica quæst. 7. de Genere. In præsenti pauca sufficit aduertere.

Dico ergo secundùm doctrinam Phylosophi, & Sanctus Thomas, non posse concretum accidentale, vel artificiale definiri pro ipso constituto, seu resultante ex subiecto, & accidente; sed definitum in istis concretis v.g in termino, in oratione, in albo, in statua, esse ipsam formam accidentalem, non absolutè, & abstractè, sed respectiuè, & connotatè ad subiectum, ita quod esse in subiecto, vel extra subiectum pertinet quasi ad statum, & modum essendi, non ab substantiam ipsius definiti, & sic intrat definitionem, vt additamentum extrinsecum, & vt connotatum. Id sumitur in primis ex Phylos. in Prædicamentis Cap. de Substantia, vbi dicit, quòd album solam qualitatem significat: verba Phylos. sunt: *Non autem simpliciter quale quid significat, quemadmodum album, nihil enim aliud album significat, quam qualitatem*, non ergo significat constitutum ex subiecto, & qualitate. Deinde Diuus Thom. in lib. de ente, & essentia c. 7. circa finem. *Ex accidente*, inquit, *& subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis, vel speciei possit attribui*. Constat autem quòd omnis definitio explicare debet aliquam naturam generis, vel speciei, quam D. Thomas negat conuenire illi constituto.

Et ratio est in promptu, quia constitutum ex corpore, & albedine, subiecto, & accidente est conflatum ex rebus diuersorum prædicamen-

camen-

camentorum, ergo non constituit vnum ens per se, illud enim est vnum ens per se quod gaudet vnico prædicamento, vnico genere, & differentia, & vnica definitione, quia definitio ex genere, & differentia constat, si autem pertinet ad diuersa prædicamenta, non habet vnum genus, sed plura genera, quia prædicamentum est genus. Ens autem per accidens non est definibile, quia vt optimè dicit S. Thom. 7. Metaph. lect. 3. *Ens per accidens non significat aliquid, sed aliquale*, & consequenter non significat quid, seu quidditatem, quæ est obiectum definitionis.

Quare D. Thom. in 4. distinct. 44. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 2. ad 4. benè dixit, *Quòd statua potest considerari dupliciter, vel secundum quod est substantia, vel secundum quod est artificiale quoddam; & in genere substantiæ ponitur ratione suæ materiæ, sed in genere artificialium ponitur secundum quod est forma, quæ accidens quoddam est* Ità D. Thomas: Vndè quia id, quod per inet ad substantiam, constituit aliquid in genere entis simpliciter, ideò aliquando dicuntur artificialia simpliciter pertinere ad genus suæ materiæ, non inquantum artificialia, sed inquantum entia, quia ens simpliciter substantia est, & sic loquitur D. Thomas in 4. dist. 3. q. 1. artic. 1. Quare terminus, & oratio, & reliqua artificialia, secundum rationem generis artificialis, solum ponuntur in genere suæ formæ, quæ est quoddam accidens; sicut reliqua accidentia, siue sumantur in concreto, siue in abstracto, semper ponuntur in ipso genere suæ formæ, quia essentia accidentis eadem est in concreto, &

in abstracto; ratio ergo concreti, vel abstracti pertinet quasi ad modum essendi, vel ad statum ipsius accidentis, vnde debet esse idem definitum accidentis, in abstracto, & in concreto, licet non idem status, & eadem connotatio.

Sed dices. Quomodo ergo Arist. in 7. Met. text. 42. dixit, quod materia, est genus in istis accidentibus, & specialiter vox respectu literarum, seu syllabarum, & quod tale genus nunquam est sine speciebus, neque ab illis distinguitur, ergo oportet quod ex differentia seu forma, & tali materia, seu genere constituatur aliquod vnum.

Respondetur. Debere attentè legi textum Phylosophi, qui dixit aliquando idem esse genus, & materiam, sed diuerso modo; cuius explicationem optimè tradit ibi D. Thomas lect. 12. & non latius dicemus citat. loco Logicæ. In summa, quod ex eius doctrina colligitur est, quod materia seu subiectum accidentis, licet ponatur in definitionibus loco, & vice generis, tamen non habet rationem generis secundum se, quasi ex ipsa, & forma accidentali constituatur aliquid vnum quod sit per se diffinibile, cum toties neget D. Thomas resultare vnum per se, sed per accidens ex subiecto, & accidente; sed intelligitur, quod materia, seu subiectum inquantum formatum forma accidentali, duplicem habet considerationem, scilicet vt formatum ipsa forma accidentali secundum rationem communem talis formæ, & secundum rationem determinatam, & specialem: & talis materia vt formata secundum rationem communem, constituit rationem generis ad ip-

ſam vt formatam ſecundum rationem determinatam, ſicut ſi diceremus, quod in albo ipſa ratio *qualis* in communi eſt genus ad album quod eſt determinatum quale, & ea ratione corpus, vt quale eſt genus ad corpus, vt album; quare materia ſecundum ſe numquam eſt genus, ſed communis ratio formæ, ſeu materiæ, vt formata ratione communi formæ dicitur genus ad rationem determinatam talis formæ, ſeu ad talem formationem in particulari.

Ad rationem ergo dubitandi à principio poſitæ Reſpond. Quòd quando definitur forma accidentalis in concreto prædicatur de ſubiecto, non vt de definito intrinſeco, ſed vt ſuſtentante, & dante ſtatum concretionis rei definitæ, idest formæ ſeu accidenti, quod in ſe habet. Nec ipſum ſubiectum eſt propriè genus talis accidentis, ſed loco generis, vel quaſi genus ponitur, vt dicit S. Thom. 1. Perihermen. lect. 4. quia cum genus ſumatur à materia, & ignoremus ſæpè proprium genus accidentium, ponimus loco generis materiam à qua ſumitur, vel potius ponimus ipſum ſubiectum non abſolutè, ſed vt formatum illa forma accidentis ſecundum gradum communem, & ſic eſt genus ad ipſammet ſecundum gradum particularem: vt ſi dico, Album eſt corpus diſgregatiuum viſus, intelligitur non corpus abſolutè, ſed corpus vt coloratum vbi ly *coloratum* facit ad definitionem per ſe, ly *corpus*, ad ſuppoſitum rei definitæ, quia non exiſtit per ſe, ſed in alio.

Sed adhuc obijcies: Nam eſſentia concreti v. g. Albi, neque eſt corpus, neque albedo,

sed tertium constitutum, ergo idem erit de termino, quod neque est significatio, nec pars, sed constitutum ex his; atque adeo illud erit quod definitur. Ant prob. ex Arist. in cap. 5. Prædicament. vbi dicit. *Album dici quidem de corpore, vt de subiecto, rationem verò albi numquam de corpore prædicari:* ergo sentit Phylosophus essentiam albi non dicere ipsum corpus essentialiter, alioquin prædicaretur de illo, sed aliquid distinctum, scilicet constitutum ex corpore, tanquam ex subiecto, seu substituto: & eadem ratione, quando plures formæ prædicantur de subiecto increato, vt album est dulce, non verificantur pro constitutis ipsorum, quæ sunt distinctæ essentiæ, sed pro substituto, seu subiecto: vnde cum in termino concurrant plures formalitates, vt esse significatiuum, esse partem propositionis, & terminare resolutionem, terminus non erit aliqua ex primis illis formalitatibus, sed illud, quod resultat ex ipsis tanquam ex substitutis, & præsuppositis, & ex vltima formalitate, quæ vltimatè constituit essentiam termini, & ita poterit quidem prædicari de termino, quod sit pars, & quod sit extremum propositionis, quia hæc verificantur de termino pro substituto, idest, præsupposito ad rationem termini, sed non ingrediuntur definitionem, quia non pertinet ad constitutum. Ita se habent fundamenta oppositæ sententiæ.

Respond. Sensum Phylosophi esse satis perspicuum, scilicet rationem albi nunquam de corpore prædicari tanquam rationem, seu tanquam quid essentiale corpori, loquitur enim in

in.

in sensu valde formali, *rationem albi non prædicari de corpore* tanquam rationem, idest, vt importat prædicationem essentialem de corpore, siquidem prædicatio accidentalis est. Ex hoc autem non licet inferre, quod essentia albi, vel cuiuscumque accidentis in concreto sit tertium quoddam constitutum ex subiecto, & forma, cum non detur tale constitutum, nisi ens per accidens, vt dictum est, & amplius dicetur in Logica, quæst. 5. & 7. & tamen verificatur accidentalis prædicatio de subiecto, vt cum dico, corpus album, non quidem ratione tertij constituti, seu potius aggregati ex corpore, & albedine, hoc enim non potest prædicari de corpore, quia corpus respectu eius habet, vt pars, neque ratione substituti tantum, quia ex parte prædicati, scilicet ly album, aliquid importatur præter substitutum, seu subiectum, importatur enim accidentalis entitas, quæ concretiue applicatur subiecto: & ideo verificatio illius prædicationis fundatur in identitate albi cum corpore importata ex parte de ly album, ratione sui connotati, connotat enim subiectum habens, & hoc est corpus, habens enim, & corpus identificantur, & sic illam explicat S. Thom. 1. p. q. 13. art. 10.

Hæc autem doctrina amplius obseruari debet; & opposita caueri in concretis substantialibus, vt homo, & humanitas, vbi aliqui distinguunt hominem pro constituto, & pro substituto, & dicunt hominem pro constituto esse naturam ipsam humanam, pro substituto vero ipsum suppositum habens naturam humanam; Vnde infertur quod sicut diuinum

sup-

ſuppoſitum aſſumpſit humanitatem, ita aſſumpſit hominem, ſumendo hominem pro conſtituto. Sed tamen eſt illatio, quæ in hac doctrina conceditur, eius oſtendit in conuenientia, nec enim taliter debemus vti vocibus, quod cogamur propoſitiones concedere in Theologia valde ſuſpectas, & male audientes. Dicere autem, quod Deus aſſumpſit hominē, ita male audit in Theologia, quod in indice expurgatorio Hiſpaniæ anno 1612. & 1632. expunctum eſt in Bibliotheca veterum Patrium tomo 3. in S. Ignatij Scholio, c. 47. & S. Tho. eam damnat. 3. p. q. 4. a. 3. quia homo ex modo ſignificationis plus dicit, quàm naturam, opportet autem in his locutionibus, valde attendere ad modum ſignificandi, & vſitatum vſum Eccleſiæ, & ſapientium, nam ex variatione modi ſignificandi, & inordinatis ve bis incurr ur error, hæc enim propoſitio, Deitas generat eſt hæretica, & Deus generat, Catholica, & tamen ſi quis pro eodem acciperet Deum, ac Deitatem ratione conſtituti, poſſet vtramq; negare, vel affirmare, quod eſſet erroneum. Hæc dixerim, vt in iſta doctrina de concretis, & abſtractis, conſtitutis, & ſubſtitutis ponamus modum, communi vſui potiùs, quàm ingenio proprio credentes. De his latius vide quæſt. 5. & 7. Log. Ad id vero, quod additur in argumento, quod quando plures formalitates concurrunt ad vnam eſſentiam conſtituendam, non poteſt prædicari eſſentialiter, n ſi vltima formalitas, falſum eſt, nam omnes gradus ſuperiores quaſi præſupponuntur ad vltimam differentiam, & tamen prædicantur eſſentialiter de ipſo conſtituto ex vltima differentia, & talibus gradibus, ſicut

dici-

dicitur, quod homo est animal, & viuens, & corpus, & album est coloratum, & quale &c. Dummodo prædicentur secundum eundem modum, idest, concretum de concreto, & abstractum de abstracto. Similiter ergo, cum esse significatiuum, & esse partem essentialiter pertineant ad rationem termini, quantumcumque præsuppositè, & substitutè, prædicabuntur nihilominus essentialiter de ipso termino, quia essentialiter pertinent ad illum vt prædicata generica vel superiora.

Restabat in præsenti disputare ea, quæ latissimè solent in hic conuerti de Natura, & Diuisionibus Signorum, eo quod ratio signi in definitione termini, & reliquorum instrumentorum Logicalium poni solet: sed de his controuersijs quæ satis Metaphisicæ sunt plenè differimus super libros Periherm.

ARTICVLVS V.

Vtrùm voces significent per prius conceptus, an res.

SVpponimus tanquam apud omnes certum, voces significare conceptus, tam formales, quàm obiectiuos, cum id sit apertè statutum à Phylosopho in 1. Periherm. cap. 1. & manifestè attestatur experientia, cum enim volumus manifestare, non solum *quid* concipiamus, sed etiam *quo* concipimus, id facimus per voces, quibus loquimur: videatur D. Thom. 1. Periherm. lect. 2. & q. 9. Petentia articulus 5. vbi inquit: *Quòd vox significat conceptum intellectus, quo mediante significat rem*

vbi

vbi aperte distinguit inter conceptum formalem, & obiectiuum, & vtrumque attribuit voci, & in 4. contra Gent. cap. 11. dicit: *Quòd intentio intellecta, est similitudo concepta, quàm voces exteriores significant.*

Difficultas ergo potest esse in duobus. *Primū.* An voces eadem significatione significent conceptus, & res. *Secundum*. Quid nam significent principalius res, an conceptus, & idem potest inquiri de scriptura respectu vocum.

Circa primum, Aliqui tenent voces significare res, & conceptus duplici significatione, citantque pro hac sententia Magistrum Soto, sed immeritò, cum ipse non dixerit, quòd nomen significat res, & conceptus duplici significatione: sed quòd ipsum significare nominis bifariam accipitur, vel promouere potentiam, vel pro exprimere conceptus, sed tamen vtrumque munus conuenire potest eidem significationi.

Dico Ergo. Voces vnica significatione significare res, & conceptus. Fundamentum est, Quia significant vtrumque eadem impositione, ergo eadem significatione. Et secundò, quia significant res, & conceptus non æquè immediatè, & vnum seorsum ab alio, sed vnum mediante alio, & vt subordinatum alteri, ergo sufficit eadem significatio ad vtrumque Consequent a patet, quia vbi sunt plura subordinata, significantur eadem significatione, sicut nomen homo, v.g. non solum significat naturam humanam, sed etiam indiuidua, pro quibus supponit eadem significatione. Antecedens. vero constat: tum ex D. Thom. 1. part. quæst. 13. art. 1. & q. 9. de Potentia art. 5. vbi dicit

dicit : *Quod voces immediatè significant conceptiones mentis, & illis mediantibus res.* Et idem habet in 1. Periherm. lect. 2. Tùm etiam, quia si vox diuersis significationibus significaret res, & conceptus, ita quod non subordinarentur inter se, omne nomen esset æquiuocum, & non repugnaret deponi ab vna significatione ex illis, altera remanente, sicque significaret conceptum, & non rem, vel è conuerso, quod esset absurdum.

Aduerte autem quod ipse conceptus potest significari duplicitè. Primò, vt in se res quædam est in actu signato, & vt cognoscibilis alio conceptu reflexè. Et hoc modo conceptus significatur speciali nomine ad hoc imposito, vt hoc nomine *conceptus*, significatur enim sicut aliæ res. Alio modo conceptus significantur tanquam interiora quædam signa seu media concipiendi res, à quibus alia exteriora signa deriuantur, quibus interiora manifestantur, & sic significantur conceptus à vocibus vt exercentes hoc munus.

Sed obijcies : Datur duplex impositio ad significandas res, & conceptus, ergo duplex significatio. Consequentia est nota, & anteced. prob. quia prius voluerunt homines suos conceptus communicare in communi, deinde inuestigauerunt modum ad talem communicationem accommodatum, qui fuit impositio vocum, ergo interfuerunt duo actus, atque adeò duæ impositione. *Et Conf.* Quia voces significant res ipsas vt quod, & doctrinaliter, idest, tanquam id quod significatur in tradendis doctrinis: Conceptus verò non significantur, sed indicantur, vndè dicun-

dicuntur voces substitui pro conceptibus, significare vero res.

Respond. Illud argumentum nimis deficere, tum quia idem probaret de significatione ipsarum rerum tantum, nam prius voluerunt homines, quasi in communi significare res, deinde inuestigarunt modum, quo ipsas significarent mediante impositione vocum: Tum etiam, quia velle seu intendere aliquid facere, & postea eligendo medium, quo faciendum est, illud exequi, non inducit duplicem effectum, quia respectu eiusdem effectus debet dari intentio, & electio, & executio, ergo non sequitur duplidem impositionem fuisse, quia duplici actu voluerunt intendendo, & exequendo.

Ad Confirm. Resp. Quod illa omnia pertinent ad vnicam significationem, quia ordine quodam totum hoc significatur, nam eadem significatio vocis habet duplex officium, scilicet subst.tuere pro rebus, quas manifestat, & secundo, substituere pro conceptibus, qui ipsas resocculiè, & interius significant, quod totum fit vnica significatione, & vnica impositione, qua istud signum sensibile imponitur ad manifestandum illud signum interius in ordine ad res cogitatas, sicut Minister Regis eodem ministerio, & officio substituitur Regi, vt principali, in ordine ad res aliquas gubernandas, vt ad finem.

Secundò obijcies: Vox non potest significare conceptum immediatè, & rem mediatè, ergo falso dicitur, quod mediante conceptu rem significat, sed immediatè debet significare illam, atque adeo diuersa significatione,

Ante-

Anteced. prob. primò: quia conceptus non est res significata reflexè, id enim fit per hoc nomen *conceptus*, neque est ratio formalis significandi, quia hæc est impositio, neque est cōditio requisita ad significandum ex parte rei significatæ, quia hac non significantur res vt conceptæ, sed vt existentes in se. Secundò, quia voces non significant medio conceptu audientis neque loquentis, neque imponentis, ergo nullo: Non audientis, quia ipse audiens non est, quia declarat suos conceptus, sed cui alterius conceptus declarantur: Non loquentis; quia etiamsi nullus sit loquens, vt si voces formentur in aere, vel à dormiente, adhuc significant, & præterea, conceptus loquentis est extra audientem: non ergo est illi medium ad cognoscendam rem. Non imponentis, quia non recordamur per vocem ipsius imponentis, neque eius conceptum qualis fuerit, cognoscimus; imò potest vox melius mihi repræsentare rem, quàm imponens ipse conceperit; ergo conceptus imponentis non est ratio repræsentandi.

Respond. neg. anteced. Sed est aduertendum, quod significare vnum mediante alio potest intelligi tripliciter. Vno modo mediantè alio tanquam ratione formali: non tamen tanquam re repræsentata, sicut vox dicitur significare media impositione, conceptus media similitudine. Secundò mediantè alio vt re repræsentata tanquam primario, & immediato significato, sicut homo dicitur significare immediatè hominem in communi, & mediatè Petrum, qui est homo in singulari. Tertiò mediante alio, non vt re significata, sed vt prin-

principali significante, cuius vox est substitutum, & quasi instrumentum, quia ab ipso verbo mentis participat esse, & significationem, vt dicit S. Thom. q. 4. de Veritate ar. 1. ad 7 & hoc modo vox significat conceptum, quia vice eius subrogatur, vt suppleat id, ad quod non potest pertingere conceptus, vt scilicet, tam sibi, quàm alijs manifestet exterius: & ita vox se habet quasi substitutum, quod repræsentat, tam suum principale, cui deseruit, quàm id, ad quod ordinatur, quod est res significata.

Ad primam ergo Tribat. Resp. Voces significare conceptus, non vt rem significatam directè, sed vt principale significatiuum, repræsentare etiam res vt conceptas, non sumendo ly, *vt conceptas* reduplicatiuè, pro statu in quo sunt cognitæ, sed specificatiuè, & exercite pro conditione, cum qua repræsentantur, quia reuera conceptæ sunt, aliquando tamen etiam significantur res, vt subsunt intentioni, & statui, quem habent in mente, & ipsa intentio est, quasi res repræsentata, sicut in intentionibus Logicis, species, genus &c.

Ad Secundam Prob. Dicitur, quod voces significant ex conceptu imponentis, vt à quo suspiciunt significationem, & impositionem, sed conceptum loquentis tamquam id, pro quo subrogantur, ad hoc enim imponuntur, vt à quolibet loquente subrogari possint: cum autem voces formantur à non loquente, illæ voces non sunt locutio, sed materialis sonus similis loquutioni, vnde non significant ex impositione, sed ex consuetudine, quam

nos

nos habemus, cum similes voces audimus, quia illæ similes, sunt vocibus, quæ sunt loqutio. Vnde D. Thom. 1 p. q. 51. art. 3. ad 4. dicit: *Quòd vox formata ab Angelo non est propriè vox*, & dato quod istæ essent verè voces, & non significarent conceptum loquentis, quando sic formantur, non sequitur, quod quando illum significant, diuersa significatione significent conceptum, & res, sed eadem significatione habente potestatem significandi vtrumque sed non semper vtrumque exercente; nec enim semper aduertimus ad conceptus loquentis discernendo illos a rebus. Et licet conceptus loquentis sit extra audientem secundum se; est tamen illi præsens per vocem, per quam redditur sensibilis.

Circa secundum punctum, huius articuli scilicet. Quid voces principalius significent, res, an conceptus? Respondetur principalius significare res, nisi fortè ipsa res significata sit conceptus, vel eius intentio. *Ratio est*, quia ipse conceptus ordinatur vltimate, & principaliter ad repræsentandam ipsam rem, cuius est similitudo intentionalis, ergo vox, quæ solum est instrumentum ipsius conceptus in repræsentando, & reddit sensibilem ipsum conceptum, ad easdem res repræsentandas principalius ordinabitur, quia ad hoc ipsum deseruit conceptui: & licèt instrumentum principalius videatur respicere suum principale, à quo mouetur, quàm effectum, quem facit, tamen hoc intelligitur in ratione operandi, & agendi; in ratione tamen repræsentandi, si id quod principale est, etiam est repræsentatiuum rerum, & ad ipsam repræsentationem extendendam, & manifestandam alijs substituit sibi aliquod instrumentum, præcipuum vtriusque si-

significatum est res ipsa: vnde D. Thom. q. 9. de Potentia, art. 4. dicit. *Quòd id formaliter significatur per nomen, ad quod principaliter est impositum, sicut nomen homo ad significandum compositum ex corpore & anima rationali.*

Et si dicas. Nam conceptus, seu verbum non significat principaliter res expressas, sed suum principium exprimens, vt apparet in Verbo Diuino, quod principalius repræsentat Patrem, cui est simile, quam creaturas, ergo etiam verbum exterius principalius repræsentabit suum principium, scilicet conceptum, quam rem significatam, & expressam.

Respond. Conceptum, seu verbum esse expræssionem sui principij formalis, quod est species impræssa fœcundans intellectum exprimentem, & hæc repræsentat obiectum, cuius formaliter est species, & sic conceptus repræsentando suum principium formale, repræsentat principaliter suum obiectum formale: creaturæ autem sunt obiectum secundarium, & materiale, & ideò non principaliter repræsentantur à Verbo Diuino, vnde non sequitur, quod verbum exterius repræsentet principalius conceptum, quia non est formale obiectum repræsentatum, sed principale significatiuum. Præterquam quòd vox non est naturalis expressio sui principij, sicut conceptus, sed imposita, & directa ad significandum id quod conceptus.

ARTI-

ARTICVLVS VI.

Verùm Terminus habeat aliquam diuiſionem eſſentialem.

QVidam tennetes eſſentialem rationem termini neque conſiſtere in ſignificatione, neque in ratione partis, vel extremi propoſitionis, ſed illa omnia ſupponere; ſolum verò conſiſtere in ratione terminandi reſolutionem ſyllogiſticam, conſequenter aſſerunt non dari aliam diuiſionem per ſe termini, niſi in termiuum prioriſticum, & poſterioriſticum eo, quod ſolum inuenitur iſta duplex reſolutio, & conſequenter per illam ſolum diuiditur per ſe terminus, cuius eſſentia eſt reſolutionem hanc terminare. Addunt tamen diuiſionem termini in maius extremum, & minus extremum. & medium terminum, non eſſe diuiſionem per ſe, ſed accidentis in ſubiecta.

E contrario verò, qui ſentiunt formalem, & quidditatiuam rationem termini conſiſtere in ratione partis, vel extremi propoſitionis, conſequenter debent aſſignare ſpecificam, & eſſentialem diuiſionem termini penes diuerſam ſpecificam rationem partis, quæ poſſit componere orationem, vel propoſitionem: Quænam autem ſit iſta, deinceps diſquirendum eſt.

Dico Ergo Primò: Terminus ſyllogiſticus, inquantum talis, non diuiditur diuiſione eſſentiali per terminationem reſolutionis prioriſticæ, vel poſterioriſticæ. *Fundamentum eſt*,

Quia hoc totum poteſt conuenire vni, & eidem termino ſimplici, ergo non facit diuiſionem eſſentialem in ratione termini. Conſeq. eſt bona, quia ſi eſſet diuiſio eſſentialis, non poſſet vni, & eidem termino conuenire, alioquin eidem conueniret duplex, & oppoſita eſſentia: hac enim ratione, quia idem terminus poteſt eſſe vniuocus, & communis, & connotatiuus, & primæ intentionis, tale vniuocum, & commune non ſunt diuiſiones eſſentiales termini. Antecedens verò manifeſtum eſt, quia idem terminus, v. gr. *homo*, quatenus fundat connexionem neceſſariam, reſpectu propriarum paſſionum, vel prædicatorum eſſentia lium, fundat compoſitionem, & reſolutionem poſterioriſticam demonſtratiuam, reſpectu verò prædicatorum contingentium, fundat topicam, quatenus vero reſpicit vniuerſalitatem, aut particularitatem, affirmationem, vel negationem, ſic fundat compoſitionem, & reſolutionem formæ prioriſticæ, quæ tota fundatur in *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, vnde terminantur diuerſi modi, & figuræ formæ ſyllogiſticæ, ergo omnes iſti reſpectus poſſunt eidem termino conuenire, & ſic non eſſentialiter illum diuidunt, ſed omnes in eodem inueniuntur.

Dico ſecundò. Terminus enunciatiuus eſſentialiter diuiditur in Nomen, & Verbum, in Cathegorematicum, & Syncathegorematicum: Reliquæ verò diuiſiones, licèt diuidant terminum ſecundum diuerſam rationem ſigni, ex parte diuerſæ rei ſignificatæ: non tamen diuidunt ipſam eſſentialem rationem termini, vt eſt pars propoſitionis. *Fundamen-*

tum,

nem, huius conclusionis est: Quia terminus enunciatiuus formalissimè consistit in ratione partis componentis, & resoluentis enunciationem, vt supra ostendimus, ergo illud per se, & essentialiter diuidit rationem termini, quod per se, & essentialiter diuidit rationem partis in termino, quicquid autem diuidit non sub ratione partis, non intelligetur esse diuisio per se termini, vt terminus est; diuisio autem penes diuersas res significatas, facit diuersitatem significationis non solùm in termino, sed etiam in oratione.

In ratione autem partis differunt in primis essentialiter terminus Cathegorematicus, & Syncathegorematicus, quia Cathegorematicus habet rationem partis principalis, quæ significat per se aliquid, Syncathegorematicus autem habet rationem partis, vt modificantis, & significantis aliqualiter, sicut dixit D. Thom. in 1. Periherm. lect. 1. quod *ista syncathegoremata magis sunt colligationes partium, quàm partes*, vndè ista differentia in ratione partis, & termini, essentialis, & intrinseca est. Deinde sub termino Cathegorematico Nomen, & Verbum sunt partes diuerso modo componentes in ratione partis, quia nomen componit vt extremum, verbum vt copula, longe autem differt in ratione partis, habere se vt extremum componens, vel vt copulans; plus enim differt vnio in ratione componendi, quàm materia, & forma inter se; materia autem, & forma specie partiali differunt, ergo à fortiori copula. Et præterea distinctio specifica partium sumitur secundum diuersas habitudines, & officia, sicut

differt ſpecie manus à pede, oculus ab aure; ſunt enim partes heterogeneæ, quæ differunt ſpecie in ratione partis, quicquid ſit an etiam in ratione ſubſtantiæ ſpecificam diuerſitatem faciant, vel non. Copula autem, & extrema, quia partes heterogeneæ ſunt, non ſimilares, & eiuſdem officij, ideo differunt ſpecie in ratione partis.

De reliquis autem diuiſionibus terminorum conſtat non eſſe eſſentiales, quia ſolum differunt ex parte rei ſignificatæ, vel modi ſignificandi, aut ſigni naturalis, vel ad placitum, quod totum pertinet ad diuerſitatem termini ſub ratione abſoluta ſigni, non ſub illa ratione reſpectiua partis, quæ eſt vltima differentia conſtitutiua termini: pertinet enim ratio ſigni ad terminum, quatenus ordinabile eſt ad componendum cum alio, ſicut pertinet ad rationem propoſitionis, vt compoſitum eſt ex alijs.

Conſtat hæc concluſio diſcurrendo per aliquas diuiſiones terminorum ex his, quæ in textu ſunt propoſitæ, nam diuiſio termini in mentalem, vocalem, & ſcriptum, eſt penes diuerſa ſubiecta, quorum vnus ſignificat naturaliter, ſcilicet mentalis alius ad placitum, ſcilicet vocalis, & ſcriptus, hoc autem materialiter ſe habet ad ipſam eſſentiam termini, quæ conſiſtit in intentione ſecunda, & relatione partis, imò hæc intentio, etiam in conceptu mentali, non eſt aliquid reale, ſed rationis, ſicut omnes aliæ intentiones Logicæ, quæ non conueniunt realiter ipſis conceptibus, ſed in ipſis rebus repræſentatis, inquantum cognitæ, fundantur, vt dicemus in Lo-

gica,q. 1.& 2.ergo ex hac parte non est essentialis differentia inter intentionem termini mentalis, & vocalis.

Similiter Diuisio in vniuocum, & æquiuocum, commune, & particulare, connotatiuum, vel absolutum, primæ, vel secundæ intentionis, & similia, sunt diuisiones ex parte diuersæ rei significatæ, vel diuersi modi significandi; non autem secundum diuersam ordinabilitatem vnius signi ad aliud, vel ad totum compositum in ratione partis; & vt vnico verbo dicam, non pertinent ad diuisionem essentialem signi Logici, sed signi Grammatici, vel Polytici, vel secundnm se; nam voces, & signa pertinent ad Logicum, vt ordinantur ad fabricam, & compositionem, discursus, & iudicij, ad Grammaticum autem, vel ad Polyticum, quatenus diuersas res significant, & præcisè differunt ex parte significantis, vnde illæ diuisiones prædictæ non faciunt differre essentialiter signum, vel terminum in ratione signi Logici, idest, fabricatiui operum logicalium, licet ex parte diuersi significati differant illi termini, quod materialiter se habent ad diuersum modum fabricandi propositiones, vel syllogismos, sicut in corpore humano differunt in ratione partis, caro, & ossa, & nerui, quia diuerso modo componunt, sed intra rationem carnis, vel ossis, quòd hæc pars sit huius figuræ, vel coloris, non variat essentialiter rationem partis.

Quia tamen posset dubitari: An diuisio termini in prædicatum, & subiectum, vel in maius, & minus extremum, sit essentialis diuisio, quia diuerso modo videntur compo-

nere propositionem, & syllogismum. De hoc.

Dico vltimò, Diuisio termini in prædicatum, & subiectum, & in maius, & minus extremum, non est essentialis, sed accidentalis. *Ratio est*. Quia hæc diuisio solum pertinet ad actuale exercitium termini intra propositionem, vel syllogismum: nam de se quilibet terminus, qui est capax subiecti, est capax prædicati, nisi forte sit syncathegorema, aut verbum vt exercens ratione copulæ, quæ in ratione termini distinguuntur essentialiter, vt diximus. Quod autem de facto in propositione vnus terminus ponatur, vt subiectum, alius vt prædicatum, pertinet ad actuale exercitium termini non ad essentiam; essentia enim termini etiam extra propositionem inuenitur, & ibi habet terminus esse subijcibile, & prædicabile · deinde verò intra propositionem de facto assumitur in prædicatum, & subiectum, quod illi accidentale est, sicut exercitium componendi intra propositionem: Idem dicendum est de maiori, & minori extremitate intra syllogismum, nam re vera hoc nihil aliud est, quam esse prædicatum, & subiectum, vel simile exercitium.

Sed obijcies. Signum est genus termini, ergo quæcumque diuisio signi essentialis facit differre terminum essentialiter. Consequen. probat. quia non stat diuidi essentialiter genus alicuius rei, & speciem, quæ componitur ex tali genere, per illam diuisionem solum accidentaliter variari, sicut si animal essentialiter diuersificatur, à fortiori homo, & æquus, si ergo signum diuiditur essentialiter in ratio-

ne

ne ſigni, per mentale, & vocale, commune, & ſingulare, & reliquas diuiſiones terminorum, non poteſt in ratione termini tantum accidentaliter diuidi.

Et confirmatur. Quia terminus per ſe ordinatur ad propoſitionem, ergo terminus, qui per ſe ordinatur ad propoſitionem ſpecie diſtinctam, erit terminus ſpecie diſtinctus: ſed propoſitiones diſtinguuntur ſpecie penes diuerſum ſignificatum, ſeu diuerſam veritatem, quam ſignificant, ergo, & termini.

Reſpond. Quòd ſignum non eſt genus termini abſolutè, ſub quacumque ratione ſumptum, ſicut in Prædicamento Subſtantiæ, aut Quantitatis, genus eſt ſubſtantia, vel quantitas abſolutè, ſed ſignum eſt genus termini, vt ſubeſt intentioni Logicæ, ideſt, vt ordinabile ad opera rationis, ſic enim conſideratur ſignum, vt artificiale, & vt pertinens ad genus artis, terminus autem, & oratio quædam artificialia ſunt, ſolum ergo ſignum eſt genus illius vt ingreditur ordinem, & lineam artefacti: Hoc enim valdè obſeruandum eſt in artificialibus, ſiuè realibus, ſiuè rationis, quod genus illorum non eſt ipſa materia, ex qua conſtant, ſub quacumque conſideratione, ſed vt ingreditur ordinem, & lineam artificialem; naturalia enim, & artificialia non pertinent ad idem genus, vnde ſpecies rerum artificialium non reſpiciunt aliquid pro genere, niſi vt induit ordinem, & rationem artificialis, vnde omnis diuiſio materiæ, non inquantum ſubijcitur formæ artificialis, ſed ſecundumſe, prout eſt aliquid naturale, non diuidit eſſentialiter artefactum, ſed ſolum

materialiter, & per accidens; ficut fi ftatua diuidatur in ligneam, lapideam, & auream, vel fecundum diuerfitatem lignorum in diuerfas fpecies ligni. Sc fimiliter terminus non diuiditur effent aliter inquantum artefactum logicum, fi folum diuidatur penes diuerfitatem fignorum, inquantum figna funt, & non inquantum artificialia funt in genere logico.

Ad confirm. refpond. Quod terminus non ordinatur per fe totaliter, & adæquatè ad vnam tantum propofitionem determinatam, fed ad quamcunque quæ ex tali termino confici poteft, ficut materia prima ordinatur ad quamcunque formam corruptibilem. Quare diuerfa fpecies propofitionis ex parte rei fignificatæ non variat propofitionem in forma artificiali logicæ, fed in ratione repræfentationis, & figni, quod totum tenet fe ex parte materiæ; & fic etiam non diuerfificat terminum formaliter in forma artificiali logicali.

Aliæ minutiores obiectiones fieri poffent, verb. gr. quia in alijs diuifionibus terminorum inueniuntur diuerfæ definitiones, quia alia eft definitio termini connotatiui, alia abfoluti, communis, & fingularis, &c. Et fimiliter inueniuntur in illis diuerfæ intentiones Logicæ: ac denique vnus terminus non poteft fieri alius, verbi gratia, terminus communis non poteft fieri fingularis, nec connotatiuus abfolutus, &c. Quæ omnia funt figna effentialis diftinctionis.

Refpond. ad ifta omnia: Quòd definitiones præfatæ, vel funt defcriptiuæ, vel fi funt effentiales refpectu ipforum definitorum, tamen,

quia

quia ipsa definita sunt aliquid accidentale respectu termini, dicuntur accidentales in ratione termini, licèt essentiales in ratione connotatiui, & absoluti, communis, & singularis, &c. Sicut si definiretur homo inquantum albus, quod est disgregans visum, definitio esset accidentalis homini, & essentialis albo, & sic etiam isti termini includunt rationem termini, tamquam subiectum, non tamquam genus, sicut album includit corpus, & simum includit nasum: Similiter intentiones, quas includunt sunt accidentales termino, licet essentiales tali termino, ver. gr. connotatiuo, vel absoluto, vt talis est; sicut prædicabilitas est accidens proprium vniuersalitatis, & suppositio termini intra propositionem, Denique quòd vnus terminus non possit fieri alius, non est sufficiens signum distinctionis essentialis, sicut vnus homo non potest fieri alius, non tamen distinguuntur specie: vnde non quia essentialiter differunt termini, sed quia mutare deberent significatum, quod per se requiritur ad rationem termini, vnus terminus non potest fieri alius.

QVÆSTIO II.

De Nomine.

VATVOR particulæ sunt explicandæ in definitione nominis (reliquæ enim in definitione termini explicatæ sunt) Prima *cuius nulla pars*, &c. Secunda, quod sit *Finita*. Tertia, quod sit *Recta*. Quarta, *Quod significet sine tempore.* Sed hæc vltima in sequent. quæstione agentes de verbo, quod significat cum tempore, manebit explicata. Reliquas in hac quæst. expedimus.

ARTICVLVS I.

Quomodo intelligenda sit illa particula. Cuius nulla pars significat separata.

ALiqui ex Recentioribus Aristotelem deserunt in hac parte, & dicunt quòd aliqua nomina verè sunt nomina, habent partes separatim significatiuas, vt hoc nomen, *Equiferus*, *Respublica*, *Proconsul*, & alia compositæ figuræ, in quibus partes verè, & propriè significant seorsum, ergo falsa est ista pars.

Nihilominus oppositum est expresse Arist. in 1. Periherm. Cap. de Nomine, & D. Tho. ibid. lib. 4. Arist. sic dicit: *In Nomine quod est equiferus, ferus per se nihil significat, quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus.* Quæ ver-

verba exponens S. D. inquit: *Quòd in hoc nomine equiferus, hæc pars, ferus, per se nihil significat, sicut significat in hac oratione, quæ est, equus ferus.*

Et rationem reddit, quæ magnum habet pondus; nam quotiescumque vox aliàs significatiua, assumitur cum alia, non vt componant vnam significationem totalem, & compositum, sed simplicem conceptum, tunc illæ partes non ingrediuntur compositionem illius dictionis, vt componentes vnam significationem ex suis significationibus, sed vt suscipientes aliam distinctam impositionem ad significandum vnum simplicem conceptum, & consequenter illæ partes, prout componunt vocem suscipientem nouam impositionem, non componunt, vt significatiuæ, quando autem componunt non ad suscipiendam nouam impositionem, sed ad fabricandum, & construendum ex suis significationibus conceptum complexum, & compositum, tunc componunt, vt significatiuæ: & dicuntur componere vocem ad suscipiendam nouam impositionem, quando componunt ad significandum de nouo aliquem simplicem conceptum, quem singulæ partes non significant, vt Respublica ad significandum ipsam Ciuitatem, vel Regimen commune, vnico simplici conceptu, quem singulæ voces seorsum non significant.

Ad argumentum factum, Quòd illæ partes illius nominis significant separatæ. *Respond.* Quòd significant separatæ quasi materialiter, & per accidens, non quasi formaliter, idest in ordine ad componendam illam vocem

cui imponenda est noua significatio conceptus simplicis, sub hac enim formalitate non componunt, vt significatiuæ, idest, vt impositæ ad significandum, sed vt de nouo imponibiles, licèt aliàs sint impositæ, sicut in hoc nomine Dominus, ly *do*, & ly *minus* significant seorsum, sed non prout significatiuæ seorsum, componunt illum terminum.

Si Insles: In hac voce *Proconsul*, *Prorex*, & similibus, attenditur significatio vtriusque partis componentis, vt resultet tota significatio nominis, nam *Proconsul* est idem, quod *Vice Consul*, vbi non amittitur illa significatio de ly *Pro*, & ly *Consul*, sed potius attenditur, vt ex illis significetur illud officium Vice Consulis.

Respond. ex D. Thoma supra: Aliud esse à quo nomen imponitur, aliud esse quid significet, sepè enim in impositione nominum attenditur ethimologia, & origo alterius significationis prioris, quæ non concurrit ad componendam benificationem nominis, sed originandam, quia ex illa sumpsit impositor occasionem ad imponendam aliam benificationem, tamen quia diuersæ sunt impositiones, vna non est pars alterius, sed origo, quod etiam in alijs multis nominibus videmus, quæ tamen constat non habere partes significatiuas, sicut Prouidentia dicitur, quasi *porrò videntia*, seu à *pro*, & *videntia*, & Propheta dicitur, quasi *procul fans*, sic Proconsul dicitur, quasi originatum à *pro*, & *consul*, & Respublica, à *re*, & *publica*, sed non ex illis compositum.

Sed adhuc instabit: Nam terminus complexus

plexu est verè terminus, cum vna ex diuisionibus terminorum sit in complexum, & incomplexum, ergo similiter nomen complexum erit verè nomen. Item nomen æquiuocum, non obstante quòd significet plura, est verè nomen, æquiuoca enim dicuntur, *Quorum nomen est commune*, ex Arist. in Antepraedicamentis, ergo similiter, licèt nomen complexum significet plura, non ex eo excludetur à ratione nominis.

Respond. esse diuersam rationem de termino, & de nomine, quia in termino id, quod formaliter, & principaliter consideratur, est ratio partis, quod verò sit designatiuum, & significatiuum, materialiter, & præsuppositiuè. In nomine verò è contra, principaliter se habet, quòd sit designatum alicuius, & quasi notamen, inde enim dicitur nomen, & ad res discernendas, & notificandas nomina apponuntur, materialiter autem in illo est quod etiam sit terminus, seu pars propositionis. Hinc fit, quòd complexus terminus potest habere rationem vnius termini, quia vnius partis, dantur enim partes compositæ etiam seruata ratione partis: sicut brachium est compositum ex manu, & alijs partibus; complexum autem nomen non habet rationem vnius nominis, quia non habet rationem vnius notaminis, & designationis, sed potent esse vnum in ratione termini, & plura in ratione nominis.

Ad illud de Æquiuoco Dicitur, Quòd æquiuocum est vnum nomen ratione vnius vocis significatiuæ, quia in concretis accidentium vnitas subiecti dat vnitatem simpliciter; & indi-

indiuiduam, licet formæ sint plures: sicut subiectum habens colorem, & calorem non est plura qualia, sed vnum quale, vt dicimus in Logica q. 15. a. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Nomen infinitum rectè excludatur à ratione nominis?

NOmen infinitum dicitur: *Quod aliqua negatione apposita, reddit suam significationem indeterminatam, seu infinitatam*, negatio enim alicui termino affixa potest dupliciter in illum agere: vno modo taliter, quod transeat in significationem termini cui affigitur; eius determinatam, & positiuam significationem destruendo, & loco illius subrogando negationem talis rei significatæ, quæ vtique conuenit omnibus subiectis talis negationis capacibus: alio modo potest affigi negatio termino non immutando eius significationem, sed remouendo compositionem, seu copulationem, quia vis illius affigitur verbo, vt copulet extrema: & quando primò modo fit, dicitur infinitare, hoc est, indeterminare ipsum nomen: Secundò verò modo dicitur negare, efficitque propositionem ipsam negatiuam, vndè istè effectus negandi, cum respiciat copulam, quam negat, solùm exercetur intra propositionem. Hinc est, quod ad infinitationem nominis requiritur, quod non significetur negatio ex ipsa prima impositione, sed adiunctâ negatione, quæ nomen ipsum afficiendo reddit ipsum no-

nomen negatum, & significationem eius indeterminatam, idest, non significantem quid res sit, sed quid non sit, & ita ista nomina *Nullus*, *Nihil*, non sunt infinita, quia significant ipsam negationem per se, & directè sub determinato conceptu; non verò significationem aliquam positiuam ex adiuncta negatione indeterminante. Vndè etiam sequitur, quod in nomine infinito significatio non mutatur per nouam impositionem, sed per impedimentum negationis, quæ ex sua significatione negatiua habet vim impediendi significationem alterius, & impediendo tollere.

Ex quo sequitur nomen infinitum esse incomplexum, & connotatiuum. Et quod sit incomplexum, docet expressè Arist. in 1. Periherm. cap. de nomine, & D. Thom. ibi lect. 4. & 5. Et ratio est, quia nomen infinitum non relinquit suum significatum in eo statu, in quo erat, sed mutat in oppositum, nempè in negationem sui significati, ergo non relinquit duplex significatum, nempe positiuum, quod de se significat, & negationem adiunctam, si enim relinqueret, non mutaret illud, ergo non est complexum, quia non est ibi duplex significatum, quod requiritur ad rationem complexi, & sic videmus, quod in hoc complexo, nullus homo, nulla datur infinitatio, quia vtrumque significatum manet illæsum, ergo quando fit infinitatio, signum est, quod non manet vtrumque significatum illæsum, & consequententer non manet complexum, quia non manet duplex.

Quod verò sit connotatiuum ex eo patet; quia

quia non potest nomen infinitum significare negationem in abstracto, alioquin non verificaretur de aliquo positiuo, non enim dici potest, quod lapis est negatio hominis, sed dicitur, quòd est non homo: ergo negatio hominis significatur in concreto, vt verificetur de eo, de quo dicitur, ergo etiam significatur connotatiuè, quia de formali significat formam negatam, & ex parte habentis ipsum subiectum de quo verificatur in concreto: hoc autem est connotatiuè se habere.

His positis Dico, Nomen infinitum excludi à ratione nominis per illam particulam *Finita*. Hæc conclusio est expressa Arist. dicto cap. de Nomine; & D. Thom. ibi lect. 4. & 5. Et quo ad primam partem, scilicet, quod non sit nomen, fere omnes consentiunt; & ratio est: Quia infinitatio tollit proprium, & essentiale officium nominis, quod est esse notamen alicui us, ex eo enim dicitur nomen, quia notamen est, ergo oportet quod aliquid notet, & designet, vt sit notamen, nomen autem infinitum, nec notat, nec designat aliquid, quia relinquit significatum suum indetermina um, & solum significat quid non sit, non verò quid sit.

Et aduerte quòd significare aliquid determinatum, stat dupliciter, primò ex parte rei significatæ, quia ipsa res in se determinata est; secundò ex modo significandi, quia determinatus est, idest d signatiui eius, quod significat, & vt aliquid sit nomen, non requiritur quod significet primo modo aliquid determinatum, nam quantumcumque aliquid sit indifferens, & commune, etiam si sit negatio, si tamen ipsamet indif-

indifferens, & communis ratio significetur, sufficit ad significationem determinatam nominis, quia etiam de ipsa negatione, & de ratione quantumcumque communi possumus concipere quid sit, aut quomodo sit, requiritur autem quod secundo modo sit aliquid determinatum, ita quod significet quid aliquid sit, & non solum significet quid non sit, quia hoc ipso nihil determinat, nec designat, & ita impedit ipsum officium nominis: quod est nominare, seu designare, vel notare aliquid, nominando enim designamus, & distinguimus vnum ab alio.

Secunda verò pars, scilicet quod excludatur nomen infinitum per illam particulam *Finita*, non per aliam, est contra aliquos recentiores, qui illam particulam expugnant, tanquam superfluam. Sed oppositum constat ex Diuo Thoma, tum in Opusc. 48. Cap. de Nomine, qui illam particulam addit in definitione nominis. tum quia in 1. Perih erm. lect. 5. agens de Verbo infinito, idem autem est de nomine, *dicit quia Philosophus prius definierat verbum communi, & postea per particulas istas excludit ea quæ imperfectè sunt verba*. Sic ergo definitio perfecta, & exacta nominis, & verbi requirit istas particulas, vt explicitè, & expressè ponatur id quod pertinet ad quidditatem nominis, cum enim in definitione nominis, positum esset, quod sit vox significatiua, & nomen postulet significare, non quomodocumque, sed per modum notaminis, & designationis, vt explicetur hoc munus, necesse fuit addere illam particulam *Finita*.

Nec

Nec sufficienter manebat exclusum nomen infinitum per illam particulam *incomplexa*, quia, vt videmus, nomen infinitum non est complexum, sed incomplexum, aliàs si est complexum, propositio ex subiecto infinitatô, hoc ipso reddetur propositio negatiua, quia illa negatio etiam feretur in copulam, & non solum in subiectum; copula autem negata reddit propositionem negatiuam: consequens autem est absurdum, & à nullo Dialectico admissum, vt patet in conuersione, per contrapositionem, quæ fit ex negatiua in affirmatiuam infinitatis terminis.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimo *obijcies*: Negatio non solum materialiter, sed etiam significatiuè, & per suum conceptum vltimatum debet intrare nomen, quod infinitat, ergo mediante diuerso conceptu ab eo, quem infinitat, atque adeo nomen infinitum subordinatur duplici conceptui, quod est esse complexum. Antecedens patet, quia vis negationis ad infinitandum nomen, fundatur in ipsa negatione significata, non autem in materiali sono illius vocis *non*, negatio enim, si non significatur, nihil tollit aut negat; ergo non materialiter, sed significatiuè, & per suum conceptum vltimatum intrat negatio in infinitatione nominis.

Respond. Quod in nomine infinito, sicut in alijs compositæ figuræ, & est deriuatio vnius nominis ab alio, & est compositio: si attendamus ad deriuationem certum est, quod

ex

ex significatione vnius deriuatur significatio alterius, sicut in ethimologijs nominum, vnum nomen solet originari ex significatione, vel significationibus aliorum, quod tamen non sufficit ad rationem complexi, vt de se patet; respectu verò compositionis nominis infiniti materialiter se habet illa vox *non*, & nomen adiunctum; & tamen illa infinitatio, qua impeditur significatio positiua nominis, fit à significatione illius vocis negatiuæ, quasi deriuatiuè, & efficienter, non quasi compositiuè, quia infinitatio non est quomodocumque negatio, sed negatio mutans, & impediens significationem nominis, & significatio illa, quæ resultat ex tali impedimento, & infinitatione, cadit super vtramque vocem, tanquam super vnum terminum compositæ figuræ, vnde illa vox *non*, infinitando nomen, per accidens suam significationem destruit.

Secundo Obijcies: Nomen infinitum est verè terminus, quia non amittit, sed mutat significationem, & similiter est extremum propositionis, vt patet in hac, lapis est non homo, ergo habet rationem nominis. Consequentia prob. quia nihil amplius exigitur ad rationem nominis, & D. Thom. 1. Periherm. lect. 1. dicit quod omnis propositio debet constare nomine, & verbo ad minus, quia istæ sunt principales partes eius, ergo si ex verbo, & nomine infinito fit verè propositio, nomen infinitum verè est nomen.

Et confirmat. Quia si aliquod verbum vere copularet extrema in propositione, verè esset verbum, ergo si aliquod nomen vere est extremum copulabile, verè est nomen: sicut

enim

enim verbum est copulans, ita nomen est copulabile: in hoc enim se habent relatiuè verbum, & nomen.

Respond: negando consequentiam: & ad probationem Dicitur, quod ad rationem nominis sufficit, quod sit extremum propositionis, quando per se, & quasi intrinsecè id habet, non quando per accidens, quia induit quasi statum, & proprietatem nominis: possunt enim multa poni in propositione vt extrema, non quia sunt nomina, sed quia tenentur in vi nominis, vt docet S. Thom. 1. Periherm. lect. 5. & Opusculo 48. cap. de Verbo. vt si dicas, currere est moueri: imò, & aduerbia possunt sic teneri, vt in hac propositione, heri non est hodie, velociter non est tardè, accipiunt enim ex accomodatione intelligentis quandam acceptionem nominis, non ex proprietate significationis, & sic accepta in vi nominis possunt construere orationem, vel propositionem per accidens, non per se.

Ad confirmat. dicitur: Quod si verbum copulat per se, & ex proprietate significationis, verè est verbum: si autem ex accomodatione, aut extrinseca deriuatione, non est per se verbum, sicut casus verbi excluduntur à verbo, licet in propositione copulent, quia deriuantur, & cadunt à verbo, quod copulant.

Vel secundò dicitur: Quod in verbo non est aliud exercitium, nisi significare copulando, quando est intra propositionem, vnde si id habet, est verbum; at vero nomen, non solùm habet hoc officium, quod est copulabile, & vnibile, sed etiam quod sit notans, & designans, & quasi notamen rei, sine quo non

habet

habet verum officium nominis, & ideò licet sit copulabile in propositione, quia tenetur in vi nominis: non tamen est nomen, quia non est notamen.

Vltimò arguitur. Nomen infinitum ex parte significati formalis significat aliquid certum, & determinatum, licet ex parte sui materialis, & connotati indeterminatè significet, ergo simpliciter est nomen, vnumquodque enim iudicandum est ex ratione sui significati formalis, quod est principale, non ratione sui connotati. Antecedens videtur certum, quia non homo v. gr. significat negationem determinatam, scilicet, hominis, & non equi, sicut cœcum significat negationem visus, & non auditus; & non tamen cœcum verè, & propriè est nomen, imò in hac acceptione, etiam nomina transcendentia, aut super transcendentia, vt *intelligibile, imaginabile &c.* significant aliquid indeterminatum, quia dicuntur tam de eo quod est, quàm quod non est, tam de ente reali, quàm rationis, & tamen sunt verè nomina, ergo, &c.

Et Confirmatur, Quia ista nomina transcendentia, aut supertranscendentia possunt infinitari apponendo illis negationem; & tamen manent verè nomina, ergo & alia. Minor. prob. in hoc nomine, *non ens*, quia sic infinitatum, vel significat aliquid, vel nihil, si nihil, ergo non significat, atque adeò nec erit nomen, nec terminus, sed depositum a sua significatione; si autem significat aliquid, ergo significat ens, & sic non ens significabit ens, quod est contradictorium.

Respond. Quod infinitatio nominis consistit

sistit in hoc, quòd sit indeterminatum ex modo significandi, non ex parte rei significatæ & iste modus tenet se ex parte formalis significati, quia significat ipsam negationem formæ, non significando quid sit ipsa negatio, sed quid non sit forma; non autem indicatur aliquid esse nomen solum ratione rei significatæ, sed etiam ratione modi, quo significatur, sicut alio modo significat verbum, alio modo nomen, licet circa eandem rem versentur, vt curro, & cursus; sic quia nomen infinitum non significat modo determinato quasi notando, & designando, non est nomen, quod secus contingit in hoc nomine *cæcum*, & alijs similibus, quæ significant ipsam negationem formæ; non autem quid non sit forma: Nomina autem transendentia significant aliquid determinatum ex parte modi significandi, licet ex parte rei significatæ, sit indeterminatum, & communissimum, significat enim quid sit ille conceptus communissimus, non verò quid non sit.

Ad confirmat. Respondet. Negan. min. & ad probat. dicitur, quòd illa nomina infinitata significant negationem entis, non per modum determinati idest, quid sit negatio entis sed per modum indeterminatum, scilicet, quid non sit ens. *Et ad instantiam.* Quòd ista negatio entis est ens, & significat aliquid, scilicet aliquid rationis. *Respondet.* quod inquantum significatur per nomen illud infinitatum, solùm præcisè significat negationem entis modo illo indeterminato, licet per reflexam cognitionem possit illamet negatio ad modum entis cognosci, sed hoc pertinebit

ad

ad aliud nomen, quod significat illum reflexum conceptum non entis ad modum entis, non ad nomen infinitatum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm casus obliqui rectè excludantur à ratione nominis.

EX Aristotele constat in 1. Periherm. c. de Nomine, & de Verbo, tanquam certum casus obliquos excludi à ratione nominis, quia non significant directè, & per se nominando, quod requiritur ad rationem, & officium nominis; tunc enim significatur aliquid nominando, quando significatur per modum quid, sic enim significatur quasi per se stans, quod distinguit rationem nominis à ratione verbi, quod significat quasi per modum fluentis, non per se stantis; quando verò significatur pro modum cuius, vel cui, non significatur per modum quid est in se, sed vt est alterius, in quo deficit, & cadit à modo substantiæ, & per se stantis, quod pertinet ad rationem nominis. Cuius signum affert Arist. Cap. de Nomine, & D. Thom. ibi lect. 4. in fine, quia casus obliqui non per se solos sufficiunt constituere verum, vel falsum cum verbo *est*, sicut nominatiuus.

Non potest autem casus obliquus excludi à ratione nominis per illam particulam; *Cuius nulla pars &c* Quia casus obliquus in quantum talis, non est complexus, sed sequitur rationem sui recti, si enim rectus est complexus, vel incomplexus, etiam, & obliquus, modus autem significandi vt cuius, vel cui, non duplicat concep-

tum, nec facit complexum, sed eidem conceptui modum apponi, alioquin etiam nominatiuus esset complexus, quia significat per modum quid, sicut obliquus per modum cuius.

Si autem inquiras; Cur prius definierit Aristoteles nomen sine illis particulis *finita*, *& recta*, & postea illas addiderit ad excludenda nomina infinita, & obliqua? Respondet Sanctus Thomas 1. Periherm. lect. 5. Quod Arist. non tradidit prius, nisi rationes communes nominis, & verbi; non autem omnibus numeris absolutas, etiam secundum speciales conditiones, quas postmodum addidit his particulis adiectis, incepit enim definitionem per magis communia, & postea consumauit magis exprimendo quæ requiruntur ad rationem nominis simpliciter.

Dubium tamen est satis controuersum, an obliquus, & rectus habeant conceptus eiusdem rationis, & speciei in intellectu, quam difficultatem non possumus in præsenti latè expendere, quia plurima inuoluit ad Metaphisicam pertinentia.

Sed Breuiter dico: In hac parte duo dicta S. Thom. inueniri, vt eius sententiam venari possimus; *Primum est*, quod ex parte rei significatæ rectus, & obliquus idem significant, & consequenter habent eundem conceptum, quasi cathegorematicè, & logicè, ità quod si rectus est absolutus, aut connotatiuus, aut communis, aut vniuocus, &c. etiam, & obliquus; istæ enim sunt differentiæ quasi cathegorematicæ, & logicæ. Ita sumitur ex D.Th. 1. Periherm. lect. 4. in fine: vbi dicit ex Philosopho: *Quod ratio, quam significat nomen*

est

est eadem etiam in casibus nominis, ergo ex parte rationis, seu rei significatæ idem habent rectus, & obliquus.

Secundum dictum est in quodlibet 4. art. 17: vbi inquit S. D. *Quòd cum diuersitate vocis potest esse diuersitas intellectuum, siue propter diuersitatem rei intellectæ, siue propter diuersitatem modi intelligendi, & hoc contingit quandocumque est diuersitas consignificationis, quæ consequitur diuersum modum intelligendi vnam, & eadem rem, & præcipuè hoc apparet in tempore, quod per se commiscetur operationi intellectus humani, & ideo dicendum est, quod non est idem enunciabile, Socratem sedere, & Socratem sedisse*, vbi S. Thom. aperte fatetur, quod diuersificatio temporis in verbo postulat diuersos conceptus, constat autem casus obliquos verbi fieri penes diuersam temporis declinationem, vt dicit Philosophus 1. Periherm. capit. de Verbo, & ibi D. Tho. lect. 5. Eadem ergo vi debet esse ratio de casibus obliquis nominis, vnde S. Thom. citato Quodlibeto subdit solutione ad 3. *Quòd diuersitas significationis tollit nominis identitatem, in tantum, quia obliqui secundum Philosophum non sunt nomina*.

Quare secundum D. Thomam, dicendum est; quod casus obliqui habent diuersum conceptum à recto, non ratione diuersæ rei conceptæ, sed ratione diuersi modi concipiendi vnam, & eandem rem; non enim potest vnicó, & eodem conceptu repræsentari vna res in recto, & in obliquo, eo quod in obliquo exprimitur alicuius respectus, & habitudo, quæ non explicatur in recto, scilicet habitudo possessionis, aut quasi possessionis si-

gnificatur enim tamquam cuius, non tanquam quid; vbi autem diuersa habitudo, & respectus exprimitur, diuersus conceptus est, & diuersa repræsentatio, eo quod istæ respectus pertinet ad diuersum modum intelligendi, & significandi vnam, & eandem rem, licèt enim ex parte rei significatæ non varietur conceptus, variatur tamen in ratione, & officio nominis, obliquando à modo significandi in quid ad modum significandi in cuius, & propterea dixit S. Thom. quod tollitur nominis identitas, scilicet in ratione, & modo nominandi, & hoc in casibus verbi manifestius est, quia variantur penes significationem diuersi temporis præteriti, vel futuri, quæ sine dubio diuersam postulant repræsentationem.

Sed supersunt duo argumenta. Primum est quia multi modi, qui diuersam habitudinem, & respectum exprimunt, solum ponunt diuersum exercitium in conceptu, non verò diuersam repræsentationem, ergo similiter casus obliqui. Antecedens constat multis exemplis: nam idem conceptus potest modo esse prædicatum modo subiectum, & habere hanc, vel illam suppositionem, & mutari de vero in falsum sine intrinseca varietate repræsentationis, & idem est de intuitiuo, & abst actiuo in sententia valde probabili, quod non sunt differentiæ essentiales notitiæ.

Secundum argumentum est. Quia si iste modus obliquitatis sufficit ad variandam intrinsecam repræsentationem conceptus, non possumus euadere, quin rectus, & obliquus differant cathegorematicè, quod nos negamus. Sequela probat. nam in primis nomina

infi-

infinita differunt cathegorematicè à finitis, ergo à fortiori casus obliqui à rectis, nam cuius obliqui magis distant à ratione cathegorematica, idest, prædicati, vel subiecti, quam nomina infinita. Secundo: Quia omnis variatio cathegorematica est solum penes diuersum modum exprimendi vnam, & eandem rem, sicut nomen, & verbum possunt significare eandem rem, vt curro, & cursus, sed quia vnum est per modum fluentis, aliud per modum per se stantis, vnum est nomen, & aliud verbum: Similiter album, & albedo significant idem, & solum differunt ex parte connotati, seu substituti, & hoc sufficit ad diuersitatem cathegorematicam: Cur ergo modus significandi, vt quid, & vt cuius non sufficient, cum etiam diuersam connotationem, & quasi adiacentiam dicat ly *cuius* in obliquo, quod denotat possessionem, & ly *quid* in recto.

Ad primum Respondet. neg. conseq. & assignatur differentia, quod aliqui modi conueniunt conceptui ex ipsa ratione repræsentandi, vel consignificandi; aliqui verò conueniunt ex aliqua extrinseca comparatione, siue applicatione intellectus concipientis, vel obiecti cogniti; & modi primi generis postulant diuersam repræsentationem, secundi verò generis non; vndè D. Thom. diuersitatem obliqui à recto, non reduxit ad diuersum modum applicandi conceptus, sed ad diuersum modum ortum ex diuerso modo intelligendi vnam, & eandem rem: sic ergo dicimus, quod habitudo prædicati, & subiecti in conceptibus, & diuersitas suppositionis, & similia, non oriuntur ex modo intelligendi, aut repræsen-

tandi rem, sed ex applicatione, & vsu intellectus quatenus intelligendo habitudinem vnius ad aliud, diuerso modo applicat, & coniungit vnum alteri: similiter veritas, & falsitas nascitur ex eo, quod res sit, vel non sit, vnde existente, veritas consurgit in oratione, & non existente, consurgit falsitas, ipsa oratione inuariata, vt dicit Phylosophus Capitulo de Substantia, eo quod non oportet variari repræsentationem, sed existentiam obiecti, vt diuersa relatio conformitatis, vel difformitatis ad illud resultet, & eodem modo ex eo, quod res ponatur præsens, vel absens quantum ad coexistentiam durationis notitiæ, vel non coexistentiam, variatur ratio intuitiui, & abstractiui, eadem formali repræsentatione manente, secundum illam opinionem; Cæterum diuersitas temporis præteriti, vel futuri in verbo, aut diuersitas consignificationis in casibus nominis pertinent ad diuersum modum intelligendi vnam, & eandem rem, vt dicit S. Thomas Quodlibeto citato; intelligitur enim aliquid in recto, vt persona, vel res agens: in obliquo, vt patiens, vel vt connotans esse alterius, aut quid simile, quae sunt diuersæ modificationes repræsentationis, & obiecti repræsentati: itaque ipsa habitudo personæ agentis, possidentis, aut patientis, à quo vel cui, &c. non significantur, vt res quædam, sed vt modus rei, quæ modo significatur vt à quo, modo vt ad quem, modo, vt quid, & sic sub illo diuerso modo explicandi producitur conceptus, atque adeo non est sola applicatio, sed explicatio diuersa conceptus.

Ad Secundum. Neg. sequel. Quia vt terminus sit diuersus cathegorematicè; oportet quod sit diuersus modus, quasi ex parte rei significatæ, & non solum ex parte significationis, & modi intelligendi. Et ad primam probat. Dicitur quod nomina infinita transferunt nomen in aliam rem significatam, scilicet in negationem sui positiui, & ita differunt cathegorematicè ex parte rei significatæ. Obliqui autem retinent eandem rem significatam, & solum obliquant modum, & habitudinem intelligendi illam, & ideo non differunt cathegorematicè à suo recto: Quod autem sint minus apta ad rationem prædicati, vel subiecti, quam nomina infinita, non est propter diuersitatem rei significatæ, sed propter defectum, & obliquitatem à modo requisito ad prædicationem, scilicet vt significetur per modum quid, seu tanquam id, quod prædicatur, vel subijcitur, nomen autem infinitum, licet variet rem significatam de positiuo in negatiuum, id tamen significat sicut quid, non sicut cuius.

Ad secundam probationem dicitur, Quod differentia cathegoramatica est penes diuersum modum significandi rei ipsi significatæ attributum, & conuenientem, sicut habere se per modum adiacentis, vel per se stantis, vt commune, vel vt particulare, vt res absoluta à connotatione, vel non absoluta, & simillia, quæ ipsam rem significatam quasi modificant: at verò casus obliqui solum sunt diuersi modi consignificationis, pertinentque ad deficientiam quandam ipsius nominis, vt nomen est inquantum nomen tali modo si-

significat rem, vt notet seu designat illam quid sit, obliqui verò notant, quòd alicuius sit, vel alicui, &c. quod est variare modum consignificandi rem in ratione nominis, seu notaminis, & designatiui, quod pertinet ad modum afficientem rem cathegorematicè, talis enim modus etiam per modum recti, & nominatiui designari potest, & non solum in obliquo, vt patet in exemplis allatis de cathegorematico communi, connotatiuo, absoluto, &c.

Ex dictis constat hanc definitionem nominis esse essentialem, quia explicat rationes genericas, & superiores signi Logici, & rationes differentiales talis signi, quibus differt ab oratione, & verbo, & aduerbijs, quia significat, vt aliquid, & non vt aliqualiter, & sic est essentialis definitio, & explicanda in omnibus, sicut definitio termini, additis his particulis hucusque explicatis, quæ propriam quidditatem, & munus nominis explicant.

QVÆSTIO III.

De Verbo.

Erè omnes particulæ ex quibus integratur definitio Verbi tradita in textu manent explicatæ ex definitione Nominis; restat tamen explicare, quid sit significare cum tempore, & quomodo verbum dicatur abstrahere à tempore.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Quid sit significare cum tempore, & absolui à tempore.

DVo supponenda sunt, Primum est, quod verbum non solùm adiectiuum, sed etiam substantiuum habet diuersum conceptum ab extremis, quod de adiectiuo omnes concedunt; de substantiuo verò negant Aliqui Recentiores dicentes, quod verbum, *est*, quod ponitur, vt connexio in enunciationibus, non habet in mente peculiarem conceptum, sed tantum explicat conuenientiam suorum extremorum.

Contrarium sentit S. Thom. Nam, in 1. Periherm. lectio 5. in fine inquit, Quod ideo Aristot. dixit, quod hoc verbum *est* consignificat compositionem, quia non eam principaliter significat, sed ex consequenti, significat enim illud, quod primò cadit in intellectu per modum actualitatis absolutæ, nam ly *est*, simpliciter dictum significat actu esse; quia vero actualitas, quam principaliter significat hoc verbum *est*, est communiter actualitas omnis formæ, vel substantialis, vel accidentalis, inde est, quod cum volumus significare quamcumque formam inesse alicui subiecto, id significamus per verbum *est*, & sic ex consequenti significat compositionem. Et in 1. distinct. 8. q. 2. art. 3. ad 2. *dicit quod ly fuit & erit significant essentiam per modum actus, & consignificant tempus*: assignat ergo Diuus Tho. proprium conceptum verbi *est*, vnionem

 autem

autem, seu compositionem dicit significare ex consequenti, pertinet enim ad modum significandi verbi, non ad rem significatam. Et certè non stat quod participium, verbi *est*. scilicet, ens, habeat proprium conceptum, quo significat entitatem, vt sic, & verbum *est*, à quo illud deriuatur, vt habeat proprium conceptum.

Secundò suppono ex D. Thom. 1. Periher. lect. 4. quod aliud est significare tempus, aliud significare cum tempore, aliud significare habitudinem temporis mensurantis, siue connotare tempus: Nam significare ipsum tempus tanquam rem significatam, fit per nomen, non per verbum, sicut hoc nomen, tempus, dies, annus, &c. significant tempus, & non sunt verba: Significare vero cum tempore, & significare aliquid prout subijcitur tempori, & quia substantia secundum se, & ex modo substantiæ, non mensuratur tempore, sed solum prout subest motui, & mutationi, quia motus est, quod primò, & per se mensuratur tempore, & ratione cuius cætera mensurantur tempore, inde est, quod verbum, quia significat per modum fluxus, & motus, significat cum tempore, nomen autem, quia modo substantiæ, & per se stantis, significat sine tempore. Denique significare habitudinem temporis, vel connotare tempus, est significare respectum vnius temporis ad aliud, vel rem aliquam cum determinatione alicuius temporis: v. g. heri, hodie, cras, significant habitudinem temporis præteriti, vel futuri, & similiter prandium, cœna, & similia, aliquam determinatam partem temporis connotant,

notant, in qua illæ actiones solent fieri.

His positis Dico: Significare cum tempore esse ita intrinsecum, & essentiale verbo, vt nunquam ab eo possit absolui, dicitur tamen in aliquibus propositionibus absolui à tempore, & non à significatione cum tempore, quia vnit extrema independenter à tempore, & tamen hoc ipsum significat per modum temporis. Igitur quod verbum à tempore absoluatur, est communis Authorum sententia, imò communis omnium conceptio, quando formant propositiones necessarias, quas vocant æternæ veritatis, non quia veritas obiectiua positiuam æternitatem, & durationem habeat, sed quia à tempore non dependet, nec fundatur in eo, aut per illud mutatur, si necessaria est; *pereunte enim vero, non perit veritas*, vt ex Augustino inquit D. Thom. in 1. dist. 19. quæst. 5. art. 3. Quare verbum absolui à tempore nihil aliud est, quàm veritatem ipsam absolui à tempore, veritas enim significatur per verbum, inquantum vnit extrema in propositione, vnde, si veritas est independens à tempore, etiam vnio extremorum à tempore non dependet, & consequenter verbum inquantum vnit, non dependet à tempore quod est absolui ab illo, quo ad exercitium vniendi, & copulandi extrema, quæ habent connexionem intrinsecam, non contingentem, & temporalem, quæ à tempore dependeat. At verò significare cum tempore conuenit verbo etiam extra propositionem ex vi suæ propriæ significationis, sicut nomini significare sine tempore. Absolui ergo à tempore est vnionem verbi, non significationem

Verbi absolui à tempore.

Vnde patet quod absolui à tempore, nec est mutare mensuram temporis ex parte modi significandi, nec vnire in ordine ad omne tempus, siue durationem, aut nullo modo vnire per modum temporis, sicut Aliqui diuersimodè senserunt, sed verbum, immutato modo significandi cum tempore, quod sibi intrinsecum est, non explicare vnionem extremorum, vt dependentem à tempore.

Quid sit autem significare cum tempore, quæ est prima pars conclusionis, *Resp.* ex D. Th. 1. Periher. lect. 4. Quod nihil est aliud, quàm significare sub illa ratione, & modo, quo aliquid subijcitur tempori, subijcitur autem tempori ratione motus, seu mutationis, omnis autem actio per modum motus significatur, & hoc est significare cum tempore in verbo, quia significat rem aliquam sub actuali tendentia, vel applicatione, aut communicatione, & sic dicitur significare per modum actionis, seu fluxus, atque adeo sub mensura temporis. Et quia ea, quæ sunt æterna, & independentia à tempore, etiam per modum temporis intelliguntur à nobis, ideo etiam quando vnio, seu copulatio verbi absoluitur à tempore ex parte extremorum super quæ cadit, adhuc intelligitur à nobis ad modum temporis, & ideo significat cum tempore quantum ad modum significandi, licet absoluatur à tempore, quantum ad vnionem, & habitudinem extremorum.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

P*Rimò obijcitur*: Multa verba non significant per modum motus, & fluxus, ergo non significant cum tempore. Anteced. prob. nam verbum, *est* non significat actionem, se esse secundum conceptum analogum communem ad essentiale, & accidentale, sicut ipsum ens quod est eius participium: similiter hoc verbum *habeo*, *possideo*, *quiesco*, & similia non significant motum aliquem, vel actionem, sed oppositum actionis, & motus, ergo non significant per modum motus, & actionis.

Respond. Quod aliud est significare motum vel actionem, aliud per modum motus, non omnia verba significant motum, & actionem ex parte rei significatæ, omnia tamen significant per modum motus, idest per modum transeuntis, & secundum habitudinem præsentis, præteriti, vel futuri, & sic significant rem, vt subest præsentiæ, quæ intelligitur habere transitum ad præteritum, & futurum, vnde verbum *est*, significat actum essendi, non operandi, & significat illud vt subest præsentiæ, & transit ad præteritum: existentia enim in creaturis est terminus actionis, vnde induere potest modum actionis, & transeuntis in significando. Et idem est de quiescere, & possidere, &c. Quæ significari possunt per modum transeuntis, quia motu acquiruntur, atque adeò, vt mensurantur tempore.

Secundò obijcies: Significatio verbi nunquam mutatur etiam si absoluatur à tempore, sed significat ipsam copulam, & vnionem, ergo

vnio

vnio nunquam mutatur, sed vel semper dependet à tempore, vel si non dependet, mutatur significatio.

Confirmatur: Quia ex vi significationis verbi, verbum necessario vnit mediante aliquà differentia temporis, vel de præsenti, vel de præterito, &c. Ergo extrema prout subsunt, & vniuntur verbo, non possunt non mensurari ipso tempore, & restringi ad talem differentiam temporis, siquidem per illam solum, & secundum exigentiam illius vniuntur.

Secundo confirmatur. Quia si verbum abstrahit a tempore, sequitur quod extrema non supponant, atque adeò si fiat propositio affirmatiua, erit de subiecto non supponente, quod est esse falsam. Seq. prob. Quia suppositio debet verificari in ordine ad copulam, vt si dicas, homo est animal, debet verificari de homine, dicendo, hoc est homo (demonstrato homine) sed si abstrahit ab omni tempore, non potest demonstrari, quod hoc est homo, vt patet antequam homo crearetur, ergo suppositio non verificatur.

Respond. Copulam seu vnionem non significari immediatè, & directè à verbo, sed ex consequenti, vt ex S. Thom. 1. Perihe. lect. 5. in fine, supra diximus. Significat autem directè actionem aliquam, vel actualitatem sub modo fluentis, & transeuntis, qui modus, cum sit applicatiuus, ex vi illius resultat, & consequitur vnio, seu applicatio extremorum. Et quia, vt ibi dicit D. Thom. non potest intelligi compositio sine extremis componentibus, ideò vnio seu copula, quæ resultat, est de-

dependens ab extremis, & secundum connexionem extremorum sic resultat, vel vt dependens à tempore, vel vt absoluta a tempore.

Ad primam confirm. respond. Quod verbum quando absoluitur à tempore, etiam vnit mediante aliqua differentia temporis ex parte modi significandi, sed independenter à tempore ex parte vnionis consequutæ in extremis, & ex parte ipsius vnitæ.

Ad secunnd. confirm. dicitur. Quod in illis propositionibus extrema supponunt naturaliter, & talis suppositionis verificatio fit iuxta exigentiam verbi, non demonstrando subiectum existens, sed secundum se in intellectu, ita vt quando dico, hoc est homo, ly *hoc* non demonstret indiuiduum existens in tempore, sed essentiam hominis prout potest inueniri in omnibus indiuiduis, hæc enim est suppositio naturalis.

Vltimo arguit. Verbum *fuit*, & *erit* significant idem quod verbum, *est*, cum sint casus obliqui ipsius, & tamen non possunt absolui à tempore; alioquin ista propositio, Adam fuit homo, esset æternæ veritatis, quæ tamen falsa redditur pro illo tempore, antequam esset creatus Adam, ergo etiam verbum *est*, significat dependentèr à tempore; nec potest duas actualitates significare, alioquin esset verbum æquiuocum non significans vnam tantum actualitatem. *Respond.* Quod hoc ipso quod ly *fuit*, & *erit*, sunt casus verbi, & cadunt à significatione verbi præsentis, impossibilitantur ad abstrahendum a tempore, quia restringunt suam significationem ad rationem

præ-

præteriti, vel futuri tantum, quæ non est capax abstrahendi à tempore, sicut ratio præsentis, nam id quod præsens est, potest significari vt non transiens, sed semper præsens, qualia sunt æ, quæ non dependent à tempore: præteritum autem ex parte rei significatæ essentialiter importat ipsum transitum, & successionem temporis, vnde vnio ex illa consequuta semper est dependens à tempore; sunt autem multa verba, quæ non possunt à tempore absolui, vt existere, moueri, &c. Et similiter ly *fuit*, & ly *erit*.

Vel secundò, Dici potest quod etiam absoluuntur à tempore ly *fuit*, & ly *erit*, de quo Diu. Thomas in 1. distinct. 8. quæst. 2. art. 3. siquidem aliquando attribuuntur Deo, vt cum dicitur, quod fuit ab initio: *Verbum erat apud Deum: Deus erit in æternum, &c.* Tunc dicendum est, quod illa propositio, Adam fuit homo, etiam antequam crearetur Adam, verè erat, sumendo ly *fuit*, non pro eo quod est extitisse, sed pro eo quod est connexa fuisse illa duo extrema: Verbum autem *est*, non significat duas actualitates, sed actualitatem essendi in communi sicut participium suum, scylicet ly *ens*, vnde ex adiunctis extremis communis illa, & indifferens significatio actualitas determinatur, & restringitur ad vnionem actualitatis essentialis, vel accidentalis, vt sumitur ex D. Thom. 1. Perihær. lect. 5. in fine. Argumenta alia, quæ possunt fieri circa æternitatem propositionis necessariæ, omittimus in præsenti, quia ad Metaph. pertinent, nec in præsenti disputamus quomodo illæ propositiones sint æternæ veritatis, sed id

modo

modo supponimus; disputamus autem, quomodo in illis verbum absoluatur à tempore.

ARTICVLVS II.

Vtrùm verbum possit infinitari intra propositionem.

SEnsus difficultatis non procedit de Verbo, quando tenetur in vi nominis, sic enim manifestum est, quod potest infinitari etiam intra propositionem, sicut alia nomina, vt cum dico, currere est non quiescere: Sed procedit de ipso verbo, quando exercet rationem copulæ: & adhuc non est difficultas de ipsa negatione, quando ita affigitur verbo, quod fertur non solum in eius significatum, sed etiam in ipsam rationem copulæ, tunc enim manifestum est, quod negatio tenetur neganter, & non infinitanter, reddit enim propositionem negatiuam hoc ipso, quod fertur in copulationem, siquidem impossibile est negare copulam, quin extrema maneant remota, & disiuncta: Quomodo enim negata copulatione, possent manere extrema copulata? hoc autem ipso, quod negatio transit ad extrema disiungenda, & remouenda, propositio redditur negatiua, & negatio non se habet infinitanter, nam negatio infinitans consumit totam suam vim intra terminum, cui affigitur, ita quod ad alium terminum non transit, vt patet in propositionibus de subiecto infinitato,

to, vt cum dico, Non homo est non rationale, vbi prima negatio non transit vltra suum terminum, alioquin negaret verbum, & non esset propositio affirmatiua. Quare tota difficultas consistit in hoc puncto: Vtrum negatio possit ita subtiliter affigi verbo intra propositionem, vt infinitet significationem eius, & non afficiat, nec neget copulam.

In hac difficultate, Aliqui Recentiorum tenent partem affirmatiuam. Sed euidenter tenet oppositam. S. Th. 2. Perih. lect. 1. vbi inquit *Negatio afficiens verbum intra propositionem remouet verbum ab aliquo, & sic facit enunciationem negatiuam, quod non accidit ex parte nominis, non enim enunciatio redditur negatiua, nisi per hoc, quod negatur compositio, quae importatur in verbo, & ideo verbum infinitum positum in enuntiatione, fit verbum negatiuum.*

Et potest haec ratio sic amplius explicari, Quia negatio hoc ipso quod apponitur verbo exercenti copulam intra propositionem, non potest non afficere ipsam vnionem, & transire in extrema copulata, hoc autem est non infinitan er, sed neganter teneri, ergo Maior constat, quia si negatio affixa verbo infinitat ipsum quo ad significatum, & non tangit quo ad copulam, vel est quia infinitat significatum, & copulam negat, vel ita infinitat verbum in significato, quod non negat copulam, sed illam relinquit affirmatam; Primum esse non potest, quia vnica negatio non potest simul neganter teneri quo ad copulam, & infinitanter quo ad significatum, quia vt infinitet, facit vnum conceptum incomplexum cum termino infinitato, vt neget, debet habere conceptum distinctum, &

com-

complexum cum re negata, vt quæstione præcedenti ostensum est: non potest autem vnica negatio simul pertinere ad conceptum complexum, & incomplexum respectu eiusdem rei. Secundum etiam non potest esse, Quia posita infinitatione in significato verbi, vnio consecuta non potest esse positiua, & affirmatiua, quia verbum infinitum non importat modum actionis, affirmatum, sed negatum, & sublatum, ipsa enim negatione infinitante mutatur actio verbi significata in suum oppositum negatum, ergo ex vi talis actionis negatæ non potest sequi copula affirmata, licèt enim negatio significari possit, & vniri positiuè, vt in verbis significantibus negationem, tamen negatio infinitans hoc non permittit, quia non significat negationem ratione sui, & vt formam applicabilem alteri; sed vt remouet, & indeterminat formam positiuam: quare si applicatur alicui, significat vt remouens ab illo, non vt applicans negationem, quia ipsam remouendo significat. Vnde tenet ratio S. Tho. Quod quia in propositione negatio verbi remouet vnum ab alio, non potest infinitari verbum. Extra propositionem autem, cum non teneatur in vi copulantis, infinitari potest: quod etiam docet Diuus Thom. 1. Periherm. lect. 5. §. *Excludit quædam.*

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

O*Bycies primò*. Verba infinitata significant cum tempore etiam intra propositionem, ergo significant vniendo. Conseq. patet quia vnio verbi fundatur in ipso modo significandi cum tempore. Anteced. autem asseritur à Philosopho Cap. de Verbo, & prob. quia verba infinita declinantur per præteritum, & futurum, sicut enim infinitantur, non valet, aut non currit, de præsenti, ita non valuit, aut non valebit, de præterito, & futuro.

Confirmatur. Nam ista consequentia benè valet, Petrus habet non currere (infinitanter sumpto) ergo Petrus non currit, sed si in consequentia stat neganter, & non infinitanter, illa consequentia est mala, argumentamur enim à non distributo ad distributum, & instatur casu, quo Petrus currat, & disputet; tunc enim antecedens est verum, scilicet, habet non currere, idest, disputare, consequens autem, ergo non currit, est falsum sumpto ly *non* neganter, quia contradictoria eius est vera, scilicet, Petrus currit, ergo debet sumi infinitanter in consequenti, & sic verbum in propositione infinitatur.

Respondetur distinguendo antecedens principalis argumenti significat cum tempore remouendo, & tollendo formam, quam reddit negatam, & indeterminatam, concedo, ponendo aliquam formam determinatam, nego. Et sic dicitur ad consequentiam, quod non vnit positiuè, sed remotiuè, quod est efficere propositionem negatiuam, ad affirmatiuam

enim

enim requiritur, quod determinatè vniat, seu aliquid applicet, non autem remouendo tollat significatum verbo, quia sic etiam remouebit à subiecto si ei applicetur, quod est negare, non infinitari. Quando autem Phylosophus dixit. Cap. de verbo, quod *verbum infinitum consignificat tempus*, *& semper de aliquo est*, id est (vt explicat D. Thom. ibi) *est nota eorum, quæ prædicantur*, non est sensus, quod significet tempus, vel sit nota eorum, quæ prædicantur positiuè, & determinatè, applicando, & vniendo, sed indeterminando, & remouendo, & hoc per omnes declinationes fieri potest extra propositionem, intra autem solum negando.

Ad confirm. Respond. Illam consequentiam esse nullam, vt argumentum ostendit, & sic nihil contra eos. Quòd si in antecedente ly *non currere*, sumatur neganter, consequentia est bona, sed nihil probat, quia non infinitatur verbum.

Secundò obijcies. Phylosophus in 1. Poster. lect. 23. apud D. Thom. facit hanc consequentiam: *Stellæ non scintillantes sunt propè nos, sed Planetæ non scintillant, ergo sunt propè nos*: sed in hoc syllogismo minor non potest esse de verbo negato, ergo est de verbo infinitato. Minor constat, quia si teneretur neganter, esset præmissa negatiua, & consequenter inferret conclusionem negatiuam, non affirmatiuam.

Respond. Phylosophum non formare sic illum syllogismum, sed sicut explicat ibi D. Thom. dum dicit: *Formetur ergo syllogismus sic, Omne non scintillans est prope, Planetæ sunt non scien-*

scintillantes, *ergo sunt propè*; vbi in vtraque præmissa, *non scintillare*, sumitur infinitantèr, atque adeò quando in argumento dicitur *Planetæ non scintillant*, intelligitur æquiualenter, idest, sunt stellæ, quæ non scintillant, vel sunt non scintillantes.

Vltimò arguitur. Verbum obliquum etiam in vi verbi, & nomen infinitatum reperiuntur intra propositionem, ergo etiam verbum infinitum in vi verbi. Consequant. probat. tum à paritate rationis, tum quia verbum infinitum componit propositionem, est enim verè terminus, & non per modum nominis, quia significat cum tempore, ergo per modum verbi.

Respond. Esse magnum discrimen inter verbum obliquum, & infinitum, vt dicit Sanctus Thomas 2. Periherm. lectione prima quia verbum obliquum solum cadit à verbo, quantum ad significationem temporis præsentis, quod simpliciter est tempus, non tamen quo ad indeterminationem actionis, sicut infinitum, & ideò illud potest copulare saltem de præterito, & futuro: non verò hoc, quia licet directe feratur infinitatio in significatum verbi, tamen ex consequenti impeditur copulatio positiua, & determinata, quæ fundatur in significatione actionis determinatæ, vt dictum est, nomen verò infinitum ingreditur propositionem, tanquam prædicatum, & subiectum, qua ratione etiam verbum infinitum ingredi potest, & componere propositionem in vi nominis; sed non copulando positiue, & non negante; intelligitur autem esse in vi nominis, non

quia

quia mutet significationem, non significando cum tempore, sed quia mutat acceptionem, quia accipitur vt prædicatum, vel subiectum, quod etiam habet locum in verbo non infinitato, vt cum dicimus, currere est moueri.

QVÆSTIO IV.

De Oratione, & Modo sciendi.

ARTICVLVS I.

Vtrùm sit bona definitio Orationis: & quod sit eius definitum.

DEfinitionem ab Aristotele traditam non omnes acceptant, sed reijciunt ex eo, quod videtur coincidere cum terminis complexis, siue compositæ figuræ, illi enim habent partes seorsum significatiuas, atque adeò videtur eis conuenire tota definitio orationis, vnde aliter definiunt orationem, quod *Oratio sit plures dictiones, seu termini congruè se habentes*, quasi verò hoc enim non inueniatur in termino complexo.

Alij definitionem Aristotelis mutant, putantes, quod oratio debet constare nomine, & verbo, aut saltem verbo, & si non nomine, & sic definiunt, quod *Oratio est vox significatiua ad placitum constans nomine, & verbo*

mutuo

mutuò congruentibus, vel saltem verbo, & voce; si non sit significatiua.

Alij definitionem Aristotelis admittentes, circa definitum in oratione offendunt, putantes quod voci conuenit definitio orationis solum denominatiuè tanquam subiecto, seu substituto, de quo dicitur oratio. In quo verè dicunt, si sumatur vox secundum se, & absolutè: addunt autem conuenire definitionem hanc essentialiter illi, quod resultat ex voce & significatione complexa, tanquam ei, quod est oratio, non quod dicitur, seu denominatur talis, procedentes in hoc sicut in definitione termini.

Alij denique admittunt etiam definitionem Aristotelis, sed dicunt formam orationis esse ipsam vnionem partium grammaticalem.

Dico primò. Optima est definitio orationis tradita à Philosopho, & eodem modo est essentialis, & quidditatiua, sicut definitio termini, & nominis supra tradita: Conclusio hæc est communis Interpretum Aristotel. Et pro eius declaratione sufficit doctrinam Sancti Thomæ tradere super 1. Periher. lect. 6. vbi optimam hanc explicat definitionem. Oratio enim respicit secundam operationem intellectus, seu intellectum compositum, non simplicem, quod de se manifestum est, quia per operationem explicamus aliquid coniunctum, & compositum cum alio, sicut per terminum aliquid seorsum, & simpliciter prolatum, quare oportet quod in oratione non solum concurrant plures partes, seu dictiones per modum coaceruationis, aut multiplicationis confusæ, sed per mo-

modum ordinationis, & vnionis, & non cuiuscumque vnionis, sed facientis, & componentis aliquod totum, nam etiam in termino complexo partes congruè se habent; quia tamen non componunt totum, sed partem, non est oratio terminus complexus, vt statim dicemus; quia ergo in definitione orationis definitur quoddam artefactum compositum, & totale, valdè incongruè explicatur dicendo, quod est *plures dictiones*, (quod datur in termino) non enim res composita aptè definitur dicendo, quod est plures partes, sed dicendo, quod est aliquid vnum compositum ex partibus, seu quoddam signum totale, vel vox significatiua constans ex partibus.

Quando autem dicit Phylosophus: *Cuius aliqua pars significat separata, vt dictio*, rectè obseruat D. Thom. duo: *Primum*, quod non dixit Phylosophus *Cuius pars separata significat aliquid*, sed *Cuius aliqua pars est significatiua*, propter negationes inquit S. Thom. & syncathegoremata, quæ non significant aliquid, sed aliqualiter, & tamen sunt partes orationis. *Secundum est*: Quod dicit partem separatam significare, *vt dictio*, *non vt affirmatio*, quia scilicet ad orationem sufficit, quod eius pars sit simplex dictio, & non requiritur quod sit affirmatio, vel negatio, licet hoc etiam in aliqua oratione, scilicet in hypothetica possit inueniri; debuit autem hic definiri oratio, vt communis omnibus; præterquamquod ratio partis per se solum inuenitur in dictione, seu termino, propositio autem, & si componat hypotheticam, non est pars

per ſe primo, ſed per accidens, vt ſupra diximus agendo de Termino.

Ex quibus infertur non requiri ad orationem, quod conſtet ex nomine, & verbo, tanquam ex partibus. Quod patet etiam in ipſis orationibus perfectis, quia multę non conſtant nomine ſed verbis infinitiuis, vt currere eſt moueri, ſicut D. Th. docet 1. Periherm. lectio 8. Imò poteſt conſtare verbo, & aduerbio, vt ſi dicas, velociter curritur, benè eſt, &c. Et in ipſis imperfectis orationibus, de quibus Sanctus Thomas lectio 6. ait, quod verè ſunt orationes, licet generent ſenſum imperfectum, conſtat dari orationem imperfectam ſine verbo, vt ſi dicam, homo iuſtus, quam D. Thom. dicit eſſe orationem 1. Periher. lectio. 4. quia habet partes ſignificatiuas, & generat ſenſum imperfectum, ideſt ſuſpenſum in animo audientis, ergo eſt oratio imperfecta ſine verbo: & ex alia parte poteſt etiam inueniri ſine nomine cum verbo, ergo non eſt de eſſentia orationis in communi, quod conſtet nomine, & verbo ſimul, vel altero illorum determinatè.

Dico ſecundò. Oratio imperfecta, & terminus complexus materialiter coincidunt, & ſolum differunt formaliter. Sunt termini complexi, qui coniungunt plures incomplexos, vt homo albus, & dicimus quod eedem voces poſſunt etiam eſſe oratio imperfecta, ſed differunt ſecundum diuerſam formalitatem totius, & partis, etiam ſi pars compoſita ſit; nam partes dupliciter poſſunt coniungi in aliquo vno, vno modo taliter quod in illo terminetur earum compoſitio tanquam

in

in quodam toto: alio modo, vt componant illud non sistendo in illo, sed ordinando vlterius ad totum, quod illa pars composita etiam respicit. Exemplum primi; sicut partes organicæ, vt brachium, pes, &c. ordinantur ad componendum animal, quod est totum, & ibi terminatur earum vnio. Exemplum secundi: sicut partes ex quibus ipsa pars organica constituitur, v. g. ex carnibus, aut neruis, & similibus; illę partes non componunt partem organicam, tanquam quoddam totum; sed tanquam partem principaliorem, quæ ordinatur ad ipsum totum componendum. Vnde aliter dicitur compositum ipsa pars, & aliter ipsum totum; habet enim pars composita partes, ex quibus constat, quasi materialiter, & non formaliter, idest, non sub formalitate partis ad totum, quæ formalitas consistit in hoc, quod ita coniungantur partes, vt sistant in ipso toto, neque ad aliquid vlterius ordinentur; quando autem ita componunt aliquid, quod in illo non sistitur, sed vlterius ordinantur ad totum: tunc dicitur illud habere partes, non sub illa formalitate partis; & tamen si ipsa pars organica separetur ab animali, & fiat quoddam totum, partes eius ordinabuntur ad ipsum in ratione partis formaliter, idest, sub formalitate, & relatione partis ad totum.

In præsenti ergo terminus complexus, v. g. homo albus, habet partes, non formaliter, sed materialiter, sicut pars composita, non sicut totum, quia ita adunantur illæ partes in termino complexo, quod per illum ordinantur ad aliquod totum constituendum. Idem

autem complexum, homo albus, si separetur, & sumatur per modum totius, est oratio imperfecta, sicut pars organica separata est totum, vt autem est in animali, non est totum sed pars composita: Quare terminus complexus, & oratio imperfecta solum differunt penes hanc formalitatem totius, & partis.

Dico tertiò. Definitum orationis non est aliquod tertium constitutum, & resultans ex voce significatiua, & forma siue secunda intentione orationis, neque est ipsa vox significatiua secundum se, quæ solum suscipit, & est subiectum, & denominatur oratio; sed est ipsa ratio, & forma orationis in concreto. Hæc conclusio non habet aliam difficultatem, quàm eam, quæ communis est omni definitioni accidentis in concreto, & supra expedita est agendo de definitione termini, vndè ibi videri potest.

Dico vltimò. Forma essentialis orationis non est vnio, seu nexus partium Grammaticalis, quo partes vniuntur; Sicut qui existimant formam orationis esse istam vnionem partium, sed falluntur; quia vnio est quidem forma, & actus vnibilium, vt vnibilia sunt; non tamen est ipsa forma essentialiter constitutiua totius; sed applicatiua, & vnitiua formæ essentialis ad suam materiam, seu subiectum: vnde vnio inquantum vnio non est forma constitutiua compositi, neque in ea potest consistere specifica, & intrinseca forma constituens aliquod totum, quia vnio in suo intrinseco conceptu dicit esse medium, seu applicationem, & copulam extremorum, ergo supponit alia extrema constituentia per

per ipsam autem tanquam per medium vniri; ergo ipsa vnio non est forma essentialiter constituens, sed applicans formam constituentem.

Sed dices; Quæ est ergo forma essentialis orationis? *Respond.* Quod sicut in toto physico, & datur forma partialis, sicut anima respectu corporis, & totalis sicut humanitas respectu suppositi, ita in oratione forma partialis erit prædicatum, vel aliquid loco prædicati respectu subiecti, vel potius, (quia vt dicit D. Thom. 1. Periher. lect. 8. oportet quod vna pars in oratione determinet aliam) illa quæ determinat, est forma, & si ad inuicem se determinant, ad inuicem sunt formæ inquantum determinant, & materia vt sunt determinabile, sicut in contractu mutuo matrimonij dici solet. Forma vero totalis est ipsa significatio composita, & complexa, vt induit intentionem, & respectum totius, & sic quasi relatiuè opponitur ipsi termino, qui est pars, quia sicut terminus dicit significationem per modum partis artificialis, & hæc est eius essentialis ratio, ita oratio dicit significationem complexam per modum totius, & hæc est eius essentialis forma.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

Obijcies Primò: Definitio orationis non distinguit orationem à termino, ergo non est bona. Antecedens probatur non distinguit orationem imperfectam à termino complexo, nam etiam terminus complexus est *vox significatiua, cuius partes significant se-*

parata, & tamen eſt verè terminus, & oratio imperfecta vere oratio, ergo

Reſpond. Ex dictis in ſecunda concluſione, Quod terminus complexus, & oratio imperfecta poſſunt materialiter coincidere, ſed ſemper differunt formaliter, vt ibi expoſitum eſt.

Sed inſtabis: Nam oratio imperfecta, etiam vt oratio, eſt pars, ergo non differt à termino complexo. Antecedens probatur. Primò, quia dicit D. Thom. 1. Perih. lect. 6. quod omnes partes orationis referuntur ad orationem perfectam, cuius pars eſt oratio imperfecta, quia etiam ipſa habet partes ſignificantes; ergo oratio imperfecta, non ſe habet, vt totum, ſed vt pars. Secundò, quia oratio perfecta eſt totum completum in genere orationis, ergo oratio imperfecta eſt incompleta, & aliquid minus ipſo toto, ergo eſt pars. Denique, quia oratio imperfecta adhuc pertinet ad primam operationem, & non ad ſecundam, ergo eſt pars. Anteced. conſtat ex D. Tho. Opuſ. 48. tract. de Enunciat. c. 3. dicente, quod ſenſui, quem generat oratio imperfecta aliquid deeſt, quia deeſt ſibi compoſitio, & diuiſio, ergo deeſt ſibi id, quod ſpectat ad ſecundam operationem; quia ſecunda operatio eſt compoſitio, & diuiſio, ergo remanet intra limites primæ operationis.

Reſpondetur, Negando antecedens ad primam probat. Dicitur, quod oratio imperfecta vocatur a D. Thom. pars, vel ſumendo partem largo modo, pro eo quod eſt totum imperfectum, nam hoc ipſo eſt ordinabile ad totum perfectum, ſaltem, vt perfectibile in eadem linea, & genere totius; vel ſi ſumit

S.Th.

S. Thom. partem strictè, & propriè; intelligitur oratio imperfecta esse pars materialiter non formaliter, scilicet inquantum coincidit cum termino complexo. *Ad Secundam Probationem* Dicitur, quod oratio imperfecta est aliquid incomplexum, & minus ipso toto perfecto, non tamen tanquam pars, sed tanquam totum imperfectum, & in fieri respectu totius perfecti: est enim oratio imperfecta, quasi oratio inchoata respectu perfectæ.

Ad tertiam. Dicitur, quod S. Thomas negat orationi imperfectæ compositionem, & diuisionem, quæ sit quasi affirmatio, & negatio tollens suspensionem animi, & sic deest aliquid de compositione, & diuisione perfecta, & quæ sensum perfectum generet: non tamen deest illi ratio secundæ operationis, quæ est compositio, & diuisio imperfecta, imo ex hoc, quod generat sensum suspensum, & imperfectum, conuincitur differre à termino complexo, quia terminus, siuè sit complexus, siue incomplexus, non generat aliquem sensum etiam suspensum, sed puram appræhensionem, siuè vnius rei tantum, si sit terminus incomplexus, siuè plurium rerum, & conceptuum, de illis tamen non generat nisi appræhensionem simplicem, & sic manet intra rationem termini, & partis: at verò oratio imperfecta sensum aliquem generat vltra rationem appræhensionis, licet inchoatum, & imperfectum, quia incipit vltra appræhensionem transire ad compositionem totius, & in eo suspendit, & non consumat sensum, ergo signum est pertinere ad secundam operationem, sed modo imperfecto, &

inchoato, & ſic non habere rationem partis, ſed totius.

Secundò Obijcies: Non eſt de eſſentia orationis, quod partes eius ſint ſignificatiuæ, aut quod nō ſint ſignificatiuæ, vt dictio, ergo incongrue ponitur hoc in definitione orationis. Anteceden. prob. in orationibus conſtantibus ex voce non ſignificatiua, vt A. non eſt B. Blytiri non eſt nomen. Et idem argumentum eſt ſi ly A. imponeretur ad ſignificandam totam iſtam clauſulam, *homo eſt albus*, tunc enim eſſet oratio, & tamen non haberet partes ſignificatiuas. Quo ad ſecundam partem probat. quia hæc oratio, ſi Petrus currit mouetur, non habet pro partibus dictiones, ſed orationes, ſcilicet Petrus currit, Petrus mouetur, ergo non oportet, quod partes orationis ſignificent, vt dictio.

Confirmari poteſt argumentum in opinione probabili, quod propoſitio mentalis eſt qualitas ſimplex, tunc enim non habet partes ſignificatiuas, ergo illa definitio non eſt certa, & communis omni opinioni.

Reſpond. neg. anteced. & ad primam prob. Diximus ſupra quæſtione 1. art. 2. agentes de Termino, quomodo ſit vox ſignificatiua: in præſenti addimus, quod Phyloſophus non dixit in definitione orationis, quod omnes partes debent ſignificare ſeparatæ; ſed cuius aliqua pars ſeparatim ſignificat; & ità eſt quod propoſitio, vel oratio conſtans vocibus non ſignificatiuis habet ſaltem aliquam partem ſignificatiuam, v. g. verbum *eſt*, nam ſine verbo non poſſunt fieri orationes etiam in terminis non ſignificatiuis. Videantur

quæ

quæ ibi diximus.

Ad secundam Prob. Respond. ex D. Thom. 1. Periherm. lectio 6. Quod quando dicitur oratio habere partes significatiuas, vt dictio, intelligitur quod saltem debent significare, vt dictio, id enim ad minus in qualibet oratione debet reperiri, quod si habuerit etiam partes, vt affirmatio, melius erit: *Vel secundò* Dicitur, Quod oratio composita habet partes, vt dictio mediatè, nam in illas tandem resoluitur.

Ad Confirm. Respond. infra agendo de propositione, quod propositio mentalis, etiamsi non habeat partes entitatiuè, habet tamen illas obiectiuè, quia significat aliquid complexum, & etiam habet illas præsuppositiuè, quia ex pluribus appræhensiuis conceptibus, tanquam ex præsuppositis formatur, licet non habeat illas formaliter entitatiuè, vt qualitas quædam est.

Vltimò arguitur, Oratio est formaliter ens rationis, quia est secunda intentio Logica, ergo non bene definitur per vocem, quæ est aliquid reale.

Respond. Hoc esse commune omni instrumento Logico, quod Aristot. perpetuò per vocem significatiuam definit, & dico breuiter, quod non est inconueniens secundam intentionem fundari in aliqua prima reali, & habere illam tanquam subiectum denominationis, & sic non est inconueniens definiri intentionem Logicam per aliquid reale tanquam per subiectum extrinsecum, & fundamentum. Et non assentimur aliquibus dicentibus, quod absolutè non potest dici, quod oratio, vel terminus sit ens reale, sed quod

sit ens rationis, quia pro formali est ens rationis, quod si esset verum, non posset absolutè dici, quod est vox, vel conceptus, quia vox, & conceptus sunt ens reale, & præsertim, quia in artificialibus materia potest prædicari de toto, quia continet totam eius substantiam, & forma artificialis solum addit accidens, vnde dicit S. Thomas in 1. Periherm lect. 4 *Quod ista debet concedi, scutella est lignum figuratum, & similiter, nomen est vox significatiua, licet etiam denominatiue concedatur, quod scutella est lignea, & nomen est vocale*. Et quando Phylosoph. negat in 7. Metaph. textu 25. quod statua est aurum, seu lapis, loquitur de lapide, vt non figurato, nec subiecto formæ artis, sed sumpto præcisè pro substantia naturali, vt ibi videri potest in explicatione D. Thom. Vnde quia accidens, seu forma in concreto supponit pro subiecto: quando subiectum est aliquid reale, & forma ens rationis, non potest absolutè dici quod est ens rationis; sed cum addito, scilicet pro formali, absolutè autem potest dici ens reale, ratione eius pro quo supponit in concreto.

ARTICVLVS II.

Vtrum definitio Definitionis rectè sit tradita.

COmmuniter definitur Definitio, quod sit *Oratio naturam rei, aut nominis significationem explicans*, vbi includitur tam definitio nominis, quam rei, & quantum ad definitionem quid rei, sumitur ex Arist. qui sæpè dicit definitionem esse orationem significantem quid erat

esse

esse rei, vt 1. Topicor. capit. 4. & lib. 7. cap. 2. & late in 7. Metaphys. & in 2. Poster. lect. 2. apud D Thom, vbi etiam S. Doctor dicit, quod definitio *est oratio significans quod quid*.

Circa quam definitionem, Aliqui reijciunt ab illa rationem orationis, quæ se habet vt genus, quia existimant orationem non inueniri, sine verbo: Alij per aliud extremum putant, ita requiri orationem ad rationem definitionis, quod solum in propositione inueniatur actu definitio, videlicet cum applicatur suo definito, de quo verificatur, vnde consequenter docent definitionem non tantum posse dici bonam, aut malam, sed etiam veram, & falsam, quia omnis enunciatio vera, vel falsa est. Quod tamen Alij etiam extendunt, vel contendunt conuenire definitioni, etiam si enunciatio non sit, eo quod existimant in simplici appræhensione dari verum, vel falsum.

Circa id verò, quod pertinet ad differentiam definitionis, scilicet quod sit explicatiua naturæ rei, Aliqui addunt, quod explicet naturam, vel proprietatem rei, quia existimant definitionem descriptiuam proprietatem rei declarare, non essentiam definire.

Dico primò Rectè traditur definitio definitionis per orationem, tanquam per materiam, intelligendo nomine orationis etiam terminum complexum, potestque inueniri definitio extra propositionem. Prima pars est communiter recepta: & quod nomine orationis debeat intelligi oratio imperfecta, quæ materialiter coincidit cum termino complexo, &

ex eo constat; Quia definitio potest esse prædicatum in aliqua propositione cathegorica, officium autem prædicati in cathegorica, solum conuenit termino. Similiter D. Thom. sæpe docet definitionem pertinere ad primam operationem intellectus, vt 1. 2. q. 90. a. 2. & Quodlibeto 5. a. 9 & 1. part. quæst. 17. art. 3. cum tamen de oratione stricte dicta dixerit, pertinere ad secundam operationem 1. Periherm. lectio 6. Ac denique, quia definitio directè est modus sciendi inquantum est manifestatiua alicuius ignoti, ad rationem autem modi sciendi optimè dixit D. Thom. 7. Metaphys. lectio 9. requiri *Quod non sit vna dictio, quia vna dictio non est manifestatiua, eo modo quo nomen minus notum manifestatur per notius*, requiritur ergo ad rationem modo sciendi, quod in illo concurrant plures dictiones, seu termini conducentes ad explicandum aliquid ignotum, quod vero sit oratio perfecta, vel imperfecta, vel per modum termini complexi, aut orationis, materialiter se habet, dicitur tamen communiter oratio, quia cum modus sciendi inueniatur tam in oratione perfecta, quàm imperfecta, & quando inuenitur in oratione imperfecta sit etiam terminus complexus, vt vnico vocabulo definiretur, dicitur esse oratio; & habet orationem pro materia, quia formalis ratio est esse artefactum Logicum ordinatum ad manifestandum ignotum, quod instrumentum fit ex oratione, tanquam ex materia, sicut syllogismus ex propositione.

Secunda verò Pars Conclusionis, Sumitur ex D. Thom. in 1. Periherm. lect. 8. vbi inquit

ex

ex Aristot. quod definitio oratio quædam est; & tamen si ad rationem hominis, idest, definitionem non addatur verbum aliquod, vel casus verbi, nondum est oratio enunciatiua, & 2. Poster lectione 2. §. Quæ talis est, *In definitione*, inquit, *non prædicatur aliquid de aliquo, sicut in hac definitione, homo est animal bipes, neque prædicatur animal de bipede, neque bipes de animali*, & lectio 5. §. inducit rationem, &c. dicit: *Manifestum est, quod definitio significat unum aliquid, unde ea quæ ponuntur in definitione ad significandam unitatem, debent poni absque copula, vt dicatur, quod homo est animal gressibile bipes, non autem debet dici, quod homo sit animal, & bipes.*

Et fundamentum huius est, quia vel definitio debet esse in propositione ad hoc, vt copulentur ipsæ partes definitionis inter se, vel vt ipsæ partes applicentur subiecto definito, ita quod hæc applicatio requiratur ad rationem definitionis; primum est aperte falsum nam si partes definitionis coniungerentur in er se per copulam enunciatiuam, cum illæ partes sint genus, & differentia, propositio illa definitionis redderetur falsa, vt si dicerem animal est rationale, in definitione hominis, si secundum, manifestè constat, quod applicatio definitionis ad definitum non facit, sed supponit definitionem, quia hæc applicatio non reddit illam explicatiuam sui definiti, siquidem per illud complexum, quod applicatur definito, adæquate explicatur, eo quod continet genus, & differentiam illius, ergo hæc applicatio non pertinet ad constitutionem actualem definitionis, sed ad exercitium

actua-

actuale prædicationis eius.

Dico secundò. Etsi definitio possit dici bona, vel mala, non tamen per se dicitur vera, vel falsa, sed solum per accidens. Quod sit dicenda bona, vel mala, omnes admittunt quia hoc est commune omni modo sciendi quatenus manifestat ignotum per conuenientem, & debitam explicationem vbi autem est conuenientia debita, etiam denominatur aliquid bonum, & si sit indebita, malum. Quod vero definitio dici possit vera, vel falsa. Aliqui affirmant, vt diximus existimantes etiam in simplici appræhensione posse dari verum, vel falsum, non quidem affirmatum, vel negatum, sed per simplicem conformitatem, vel difformitatem, alij negant, quia Aristot. solum in enunciatione dixit dari verum, vel falsum.

Sed litem dirimit Sanctus Thomas prima parte, quæstione 17. articulo 3. vbi inquit: *Quia falsitas intellectus per se solum, circa compositionem intellectus est, per accidens etiam in operatione intellectus, qua cognoscit quodquid est, potest esse falsitas, inquantum ibi compositio intellectus admiscetur, quod potest esse dupliciter, vno modo secundum quod intellectus definitionem vnius attribuit alteri, vt si definitionem circuli attribuat homini, alio modo secundum quod partes definitionis componit ad inuicem, quæ simul sociari non possunt, sic enim definitio non solum est falsa respectu alicuius rei, sed etiam in se, vt si formem talem definitionem, animal rationale quadrupes, falsus est intellectus, sic definiendo, propter quod falsus est in formando hanc compositionem, animal rationale est quadrupes.*

Ita

ста D. Thom. Ex cuius verbis non stat quomodo definitio possit dici vera, vel falsa, nempè per accidens, idest, per aliud, quatenus hoc ipso quod coniungit complexè partes explicantes naturam definiti, ita conuenienter debet illas coniungere, quod possint prædicari de tali definito, & simul, & vnaquæque seorsum; ex illa autem prædicatione participat veritatem, aut falsitatem definito, quatenus ad illam dicit habitudinem, & ordinem.

Dico tertiò: Definitio descriptiua, & quidditatiua non differunt ex parte rei definitæ, sed ex parte partium definientium, seu illorum, per quæ traditur definitio. Hanc conclusionem proponimus ad expugnandam quandam particulam, quam Aliqui addunt in definitione, scilicet quod sit *oratio explicans naturam, vel proprietatem rei*, non enim proprietas rei explicatur in definitione descriptiua, sed ipsa proprietas explicat quidditatem rei tanquam accidens illius, & ideo dicitur definitio descriptiua esse accidentalis, quia traditur per accidentia, quare proprietas rei non potest pro definito poni, quasi in hoc distinguatur definitio quidditatiua, & descriptiua, quod illa explicet naturam, hæc proprietatem. Absurda est hæc intelligentia, quomodo enim proprietas potest esse definitum, & explicatum, cum sit definiens, & explicans. Quare in vtraque definitione res ipsa, seu natura rei est, quæ definitur, aliquando per genus, & differentiam, aliquando per proprietatem loco differentiæ. *Nec obstat*, quod quando definitur homo, animal aptum ad ridendum, ly *aptum ad ridendum*, signi-

ficat

ficat ipsam hominis passionem, vel hominem sub ea; hoc inquam non obstat, æquiuocatur enim de significatione nominis, & de manifestatione, seu explicatione definitionis, nomen quidem risibile, siue aptum ad ridendum, significat proprietatem rei quasi repræsentando, & significando, sed ipsum risibile, quod est significatum per nomen, manifestat nobis quidditatem hominis modo accidentali definiendo.

Dico ultimo: Conditiones requisitæ ad bonam definitionem optime sunt assignatæ. Illas explicauimus in nostro Textu Capit. de Definitione, & pendent omnes ex prima, scilicet quod definitio debet constare genere, & differentia, vel aliquo supplente vicem generis, & differentiæ. Ex hoc enim manifeste sequitur, quod definitio sit clarior, & explicatior suo definito, & quod non sit redundans, nec diminuta, cum explicet ipsos terminos, intra quos definitum clauditur, & quod conuertatur cum suo definitio.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

Contra totam definitionem Definitionis solet fieri illud commune argumentum, Quia repugnat idem esse simul definitum, & definitionem, esset enim notius, & ignotius se ipso, ergo si definimus definitionem, ipsa definitio erit definitum, si quidem est id quod definitur. Et rursus est definitio, quia hæc est eius natura, & essentia, ergo est simul definitio, & definitum. *Et Confirmatur*. Quia definitio dicitur ad conuertentiam cum suo definito,

hæc

haec autem tradita non dicitur ad conuertentiam cum definitione, ergo. Minor. prob. quia haec definitio est quaedam singularis definitio contenta sub definitione in communi ergo non potest adaequare ipsam & conuerti cum illa, siquidem est aliquid sub illa contentum, vnde ex consequenti etiam se ipsam definit, & sic redit argumentum, quod est idem definitum, & definitio, sicut si Petrus definiret hominem, non diceretur ad conuertentiam cum homine, & definiendo hominem etiam definiret se ipsum ex consequenti.

Respondetur neg. quod sit idem definitum, & definitio formaliter loquendo, sed denominatiue esse definitum, & formaliter esse definitionem, quia haec est sua natura, & essentia, neque est inconueniens, sed valde commune, quod vna secunda intentio sit talis formaliter, & sit alia denominatiuè, sicut genus formaliter, est intentio generis, denominatiuè autem, est quaedam species praedicabilium, & sic idem est genus, & species formaliter genus, denominatiuè species, & eodem modo definitio, essentialiter, & formaliter est definitio, denominatiuè autem definitum, quatenus comparatur ad suam definitionem, intellectus enim reflexione vtens, potest etiam ipsis intentionibus tanquam subiectis, & denominatis alias intentiones inducere. *Ad Confirmationem Respondetur*. Quod definitio definitionis dicitur ad conuertentiam cum suo definito, formaliter, vt definitum eius est, & correlatiue ad illud, vt autem respicit definitionem participatiue, vt genus eius est, sic non conuertitur cum illa, sed

sed continetur sub illa, Petrus autem non respi[cit] hominem, vt definitum suum, sed praecise, [ut] speciem superiorem.

Secundò arguitur. Contra id, quod ponit [loco] generis in hac definitione, scilicet, quod it oratio. Nam definitio pertinet ad primam operationem intellectus, vt dicit S. Thom. in 1. d. 19. q. 5. art. 1. ad 7. vbi inquit: *Quod veritas, & falsitas non inuenitur in prima operatione, & signo eius quod est definitio*: oratio autem pertinet ad secundam operationem intellectus, vt diximus praecedenti Articulo ex ipso D. Thom. 1. Periherm. lectio 6. ergo incongruè ponitur loco generis oratio. *Et Confirm.* Quia definitio habet pro immediato genere modum sciendi, sed modus sciendi non habet pro genere orationem, ergo neque definitio. Maior manifesta est, cum definitio sit alicuius ignoti manifestatiua artificiose, quod pertinet ad modum sciendi. Minor probatur, quia si modus sciendi haberet pro genere orationem, esset in aliqua determinata eius specie, alioquin non esset determinatè inferior ad ipsam, sed non est determinatè oratio perfecta, neque imperfecta, cum in vtraque possit inueniri modus sciendi, & illae duae species adaequatè diuidant orationem, ergo non est in aliqua determinata specie orationis.

Respondetur. ex dictis in 1. concl. quod nomine orationis intelligitur etiam oratio imperfecta, quae materialiter coincidit cum termino complexo, ad modum enim sciendi non amplius requiritur, vt diximus in cap. de modo sciendi, lib. 2. vnde non repugnat ex

hac

hanc parte definitionem inueniri in prima operatione intellectus, si videlicet illam accipiamus in vi termini complexi, in quem facile coincidit oratio imperfecta. Et alia etiam speciali ratione id conuenit definitioni, quia obiectum eius est aliquid simplex, & non compositum scilicet quidditas rei. Definitur tamen per orationem, quæ pertinet ad secundam operationem intellectus, tum quia in vi orationis etiam teneri potest, si accipiatur per modum totius, tum quia modus sciendi est, & modus sciendi communiter per orationem definitur, licet quando est oratio imperfecta coincidat materialiter cum termino complexo.

Ad Confirmationem Respondetur. Quod illud quod formaliter, & directè ponitur sub aliquo genere, debet determinate poni sub aliqua eius specie, quod vero materialiter pertinet ad aliquod genus, vel est aliquid consequutum, non repugnat poni in aliquo genere, & non determinate sub aliqua specie, sed communiter sub vtraque, in qua potest reperiri, sicut statua materialiter ponitur in lapide, & ligno, quia non pertinet ad genus naturale, nisi materialiter, & album determinatè est corpus, & non determinatè animatum, vel inanimatum: Et similiter sapientia, vel intelligibilitas determinatè pertinent ad rationem entis, & non sunt determinatè aliquid creatum, vel increatum; quia ad vtrumque consequi possunt. Oratio autem secundum illam si non est genus modi sciendi, sed materia ex qua formatur sub alio artificio Logicali, nec enim est alia materia quam oratio, quæ formatur in artificialem modum manifestandi ignotum.

Tertiò

Tertiò arguitur contra primam conclusionem. Definitio, & definitum sunt relatiua; ergo nisi definitio respiciat, & comparetur actu ad definitum, non erit actu definitio, sed quando non prædicatur de definito non respicit illud in actu, sed in potentia, ergo non dicitur actu definitio, sed in potentia.

Confirmatur. Quia aliqua definitio non est actu accidentalis, vel essentialis, nisi ex respectu, & comparatione actuali ad suum definitum, ergo talis respectus actualis rerequiritur, vt actu sit definitio determinata. Antecedens patet in hac definitione, animal aptum ad ridendum, corpus disgregatiuum visus; nàm si aptum ad ridendum applicetur risibili, definitio est essentialis, si homini, accidentalis: & similiter disgregatiuum visus applicatum albo, est essentialis definitio, applicatum vero niui, est accidentalis. *Nec potest dici*, quod ista applicatio fiat per simplicem apprehensionem, vel comparationem, nam manifestè fit mediante copula *est*, & prædicando definitionem de definito, ergo fit per enunciationem, seu compositionem.

Respondetur. Quod definitio etiam extra propositionem actu, respicit definitum, non sub ratione subiecti, vel prædicati, sed sub præcisa ratione definiti, vt enim actu respiciat sub ratione definiti, non requiritur nisi quod respiciat illud, vt obiectum, & materiam definitionis, sicut nomen respicit suum signatum, etiam si actu non significet illud: aliud est enim repræsentare actu, aliud respicere actu signatum, tanquam obiectum signi, sicut materia respicit formam, & omnis poten-

tentia suum obiectum, etiam si actu non exerceat suam causalitatem, & operationem circa illud, si definitio actu habet ordinem ad suum definitum, etiam si actu non prædicetur de illo.

Ad Confirmat. respondetur. Quod definitio respectu diuersorum est essentialis, & accidentalis, neque hoc habet ex actuali applicatione ad hoc subiectum, vel illud in ratione subiecti, sed ex intrinseca habitudine, & conuenientia, quam habet respectu huius, vel illius definiti, etiam antequam actu illi applicetur, & de illo prædicetur, quod est quasi ex respectu transcendentali.

Vltimò. Possunt aliquæ difficultates poni circa conditiones bonæ definitionis; nam in primis non videtur esse necessarium, quod constet genere, & differentia; alioquin sola species esset definibilis, quia sola constat genere, & differentia, consequens autem est falsum, quia etiam genera, & differentiæ, & proprium definiuntur, imò, & indiuidua præsertim incorruptibilia, quia de ipsis potest esse scientia, ergo, & definitio, quæ est principium scientiæ. *Item* Non requiritur, quod definitio sit notior suo definito, vt patet in definitione relatiuorum, quæ definiuntur per suum correlatiuum: Correlatiuum autem non est notius relatiuo, quia sunt simul natura, & cognitione, quod autem est notius, est prius cognitione: accidentia etiam definiuntur per subiectum, tanquam per additamentum, vt dicitur 7. Metaphys. text. 17. vtpotè cum sit extra eorum essentiam, ergo potest esse aliquid redundans in definitione.

Deni-

Denique manifestare naturam rei etiam conuenit alijs, quæ non sunt definitio, scilicet demonstrationi, & scientiæ, quæ demonstrando passiones de subiecto, manifestant ipsam naturam saltem eo modo, quo definitio descriptiua, quæ per suas proprietates traditur.

Respond. Ad primam difficultatem, Quod sola species est propriè deffinibilis; vt dicit S. Thom. 7. Metaphys. lect. 3. genera autem, si sint subalterna, simul sunt species, & inquantum tales definiuntur; si autem sunt suprema, propriè nō definiuntur, quia propriè non constituuntur genere, & differentia, sed vel describuntur, vel explicatur eorum natura per conceptum analogum determinatum per aliquem modum non contractum per differentiam. At verò differentia, proprium, & accidens, si definiuntur, in tantum est, inquantum habent aliquam naturam, quæ ad speciem reducitur, si autem solum habeant rationem partis, non naturæ integræ, sicut differentię, non propriè definiuntur, sed modo simplici explicantur, vel describuntur, indiuidua autem in exercitio non sunt definibilia, nec scibilia, nisi mediante natura suæ speciei, mediante qua definiuntur, quod etiam currit in indiuiduis incorruptibilibus, licet in eis natura specifica coincidat cum principio indiuiduationis, vnde D. Thom. 7. Metaphys. super textum 54. lect. 15. dicit quod singulare, non solum ex hoc, quod est corruptibile, & materiale, caret definitione, sed etiam ex hoc, quod est singulare, quia non dicit quidditatem, quæ est obiectum definitionis, sed naturæ, & quidditatis modificationem.

Ad

Ad secundam Difficultatem Dicitur, in primis, quod definitio tota est notior suo definito, non tamen requiritur, quod singulæ partes sint notiores, terminus autem correlatiuus est tantum vna pars in definitione relatiui. *Vel secundo dicitur*. Quod correlatiuum, licet non sit prius cognitione, & notius positiuè, quam suum relatiuum est tamen saltem negatiuè, quatenus sine ipso manet obscurum, & ignotum ipsum relatiuum. *Ad id quod dicitur de Accidente Resp*. Quod subiectum non ponitur in definitione accidentis, tanquam intrans constitutionem illius, sed vt terminans essentialem, & transcendentalem habitudinem eius, & prout sic, pertinet ad essentiam terminatiuè, & extrinsecè, vnde non est aliquid redundans, cum non sit impertinens ad essentiam.

Ad vltimum dicitur. Quod demonstratio non manifestat quidditatem rei, quia de eodem non est definitio, & demonstratio, vt ex Phylosopho probat S. Thomas 2. Poster. lect. 3. & 4. imò quid rei, seu definitio est vnum ex principijs, seu præcognitis ad demonstrationem, vt dicitur 1. Pesterior. cap. 1. sed demonstratio manifestat passiones conuenire subiecto, neque ex hoc se habet sicut definitio descriptiua, quia per demonstrationem ostenditur probatiuè passiones conuenire, seu inesse subiecto, per definitionem autem descriptiuam non probatur passiones subiecto conuenire, sed supponendo quod illi conueniant, per ipsas simplici modo manifestatur natura accidentaliter, non autem probando, & demonstrando, manifestatur illi eas conuenire; & ita in hoc distinguitur ab argu-

gu-

gumentatione definitio descriptiua, quod illa probando manifestat, ista simplici modo explicando.

Ex dictis, sequitur non posse dici proximum definitum ipsam naturam, remotum verò ipsam propriam passionem, quæ est coniuncta, & connexa essentiæ, vt aliqui volunt, quia illud solum est definitum, quod est explicatum, & declaratum per definitionem, eo quod definitio, & definitum relatiuè se habent, tanquam modus sciendi, & res scita per illum, sed in definitione essentiali passio non est res definita, sed natura, in descriptiua autem, ipsa passio non est res, quæ definitur, & notificatur, sed per passionem notificatur natura, ergo nusquam potest illi attribui, quod sit definitum, etiam remotum, nisi quando seorsum à natura declaratur quid sit ipsa passio.

Sed dices: Etiam in definitione quid rei ipsum nomen non est res definita, & tamen appellatur definitum propinquum, vt admittimus, ergo similiter potest admitti pro definito remoto ipsa passio, etiam si non sit res definita; *Quod si dicas*, sufficere quod virtualiter nomen ipsum declaretur, & explicetur, licet non formaliter, *Contra est*, quia etiam declarata natura, virtualiter declaratur passio illius, ergo sufficit, vt dicatur definitum saltem remote. *Confirmatur* Quia Phylosophus dicit in 2. Posterior. tex. 7. definitionem quid nominis, & quid rei eandem esse non posse, imò text. 9. illas inter se seiungit, quia alia est definitio quid rei, alia quid nominis, ergo non potest vnica, & eadem defi-

definitione vnum definiri tanquam proximum definitum, & aliud tanquam remotum quomodo enim vnica, & simplex definitio de re, & de nomine poterit prædicari.

Respondetur quod proximum definitum potest dici non solum id, quod declaratur, & explicatur, tanquam res proximè manifestata, sed etiam signum ipsum repræsentans, & approximans, seu applicans materiam definibilem, quod tamen signum etiam ex consequenti manet declaratum; quia definitio, & declarato significato, manet declaratum, & explicatum signum: at verò passio rei definitæ non potest habere rationem definiti, tanqnam signum, per quod natura ipsa definita applicatur potentiæ, & ex parte rei definitæ non se habet, tanquam res declarata ex vi declarationis, & definitionis naturæ, vnde nec potest esse proximum definitum, nec remotum. *Et ad instantiam*. Quod etiam virtualiter, & ex consequenti manet declarata passio posita declaratione naturæ, negatur antecedens quia passio se habet, vt effectus sequutus ad naturam, non vt signum repræsentans ipsam, sicut nomen, declarata autem natura causæ, potest adhuc manere ignotus effectus, declarata autem re significata, non potest ignotum manere signum, quod actu, & exercite rem significatam repræsentat: & munus hoc facit in definitione descriptiua, vbi passio non est res definita, sed id per quod definitur.

Ad Confirmat. Respond. Quod Aristot. loquitur de definitione quid rei, & quid nominis, quæ per se, & directè sunt tales, & quælibet explicat suum definitum, quòd verò de-

N finita

finita ipsa re, possit ex consequenti, & indirectè explicari ipsum nomen, tanquam proximum definitum per modum signi, non per modum materiæ definitæ, Phylosophus non negat.

ARTICVLVS III.

Vtrùm definitio Diuisionis, & ea, quæ ad diuisionem pertinent rectè tradantur.

REm hanc paucis absoluemus, potius per interrogationes, quàm per argumenta, ea, quæ ad diuisionem pertinent, discutientes.

Primò ergo Quæres. An sit propria, & quidditatiua definitio illa, qua dicitur Diuisio est oratio rem, vel nomen per suas partes distribuens? *Respond*. Propriam esse, & eo modo quidditatiuam, quo definitio definitionis, & modi sciendi, traditur enim per id, quod est proprium, & quidditatiuum diuisionis, nam loco generis, siue pro materia ponitur oratio, & intelligimus nomine orationis, orationem quæ est modus sciendi, id enim exigit illa particula *distribuens*, quæ idem valet, ac distribuendo manifestans, vnde sicut in modo sciendi nomine orationis intelligimus etiam terminum complexum, qui materialiter coincidit cum oratione imperfecta, ita & in præsenti intelligimus, nam diuisio sicut, & definitio potest habere rationem prædicati in propositione cathegorica, atque adeo rationem termini complexi, & eodem modo pertinere potest ad primam operationem, sicut, & definitio.

Rursus

Rurſus ly *diſtribuens per ſuas partes*, explicat propriam diuiſionis differentiam: quia diſtribuendo, & diſtinguendo partes, manifeſtat confuſionem alicuius totius: Vbi nota quod tam definitio, quam diuiſio manifeſtant aliquid per partes, ſed definitio manifeſtat partes conſtitutiuas, diuiſio verò quaſi quantitatiuas, quia definitio reſpicit totalitatem quidditatis, diuiſio autem totalitatem quantitatis ſeu diſtributionis. Conſtat autem, quod habere partes conuenit quidditati, & quantitati, licet alio, & alio modo, vnde definitio explicat definitum per partes; non diſtribuendo, ſed quaſi conſtituendo, diuiſio autem tollit confuſionem diuiſi diſtribuendo partes quantitatis, ſeu totalitatis quantæ. Dicitur *rem*, vel *nomen*, vt indicetur illa duplex diuiſio, alia nominis, alia rei, de qua egimus in Textu.

Secundò quæres. Vtrum diuiſio Logica ſolum conſideret totum Logicum, & diuiſionem eius, an verò omnes diuiſiones complectatur, ſiuè Phyſicas, ſiuè Metaphyſicas, ſiuè nominis, ſiuè rei &c. Aliqui exiſtimant ad Dialecticum ſolum pertinere tradere diuiſionem totius Logici, Ideſt, totius prædicabilis, ſeu vniuerſalis de ſuis inferioribus, datur enim totum Phyſicum conſtans ex materia, & forma, vel ex partibus integralibus, & eſt totum Metaphyſicum ex partibus Metaphyſicis genere, & differentia: & eſt totum poteſtatiuum ex diuerſis potentijs, ſeu partibus potentialibus conſtans, & eſt totum accidentale ex multis accidentibus: & denique eſt totum Logicum, & vniuerſale ex partibus ſubiecti-

 uis

uis de quibus prædicatur, & ſolum hoc vltimum videtur ad Logicum pertinere.

Cæterum Dico: Quod in omnibus iſtis diuiſionibus, vel poſſumus conſiderare artificium, modumque manifeſtandi diuiſionem, & procedendi in illa, vt ſcilicet aptè, & ſine errore ab intellectu fiat: vel poſſumus conſiderare ipſam materiam in qua fit, & exercetur: ſi conſideremus materiam, ſic non omnes diuiſiones pertinent ad Logicum, quia multæ ſunt Phyſicæ, aut Metaphyſicæ diuiſiones, vel quantitatis partitiones, vt à Logica diuiſione diſtinguitur, & ſic verum eſt, quod ex parte materiæ diuiſæ ſolum per ſe pertinet ad Logicum conſiderare diuiſionem totius Logici, ſed prædicabilis in partes ſubiectiuas, vt generis in ſpecies, ſpeciei in indiuidua, &c. Sed tamen loquendo de artificio, & modo diuidendi, quæ eſt ſecunda intentio diuiſionis, ad Logicum pertinet de omni diuiſione agere, quia etiam, quando aliquid diuiditur diuiſione accidentali, vel diuiſione Phyſica, talis diuiſio eſt modus ſciendi, & artificioſo modo fit, ergo pertinet ad Logicum; ſicut etiam definitio Phyſica, aut Metaphyſica, aut deſcriptiua pertinet ad Logicum, quia de eorum omnium artificio, & intentione agit.

Tertiò Quæres: An diuiſio poſſit tradi per terminos negatiuos, ſiue contradictorios, ita vt vnum membrum diuidens negatiuè ſe habeat, aliud poſitiuè. Quidam negant, tum quia talis diuiſio nihil nobis notificat, membrum enim diuidens negationem nihil notificat, ſed pure negat, vt ſi dicas, animal, aliud

homo

homo, aliud non homo, per ly, non homo, nihil mihi notificatur: tum etiam quia in quolibet membro diuidente subintelligendum est diuisum, quia diuisum participatur in diuidentibus, at verò ly, non homo, non participat rationem animalis, latius enim patet non homo, quàm animal.

Nihilominus dicta diuisio artificiosa est, & secundum regulas Logicas, nam oportet in bona diuisione membra inter se esse opposita, alioquin si non essent opposita, non separarentur per differentias, sed vel essent idem, vel disparata: non est autem necesse, quod semper opponantur relatiuè, aut contrariè, possunt ergo opponi contradictoriè. *Et Confirmatur*. Quia potest fieri diuisio penes terterminos priuatiuos, vt si dicas, homo, alius videns, alius cœcus, aer, alius tenebrosus, alius lucidus, ergo etiam per terminos negatiuos, quia priuatio de formali negatio quædam est: Constat enim ex vsu, communiter hanc diuisionem ab omnibus admitti, animal, aliud rationale, aliud irrationale, & tamen irrationale est negatiuum, seu priuatiuum respectu rationalis.

Itaque cum diuisum ipsum communicetur membris diuidentibus, semper intelligitur membrum diuidens negatiuum, vt cadens super tale diuisum, non absolutè, sed ad illud restrictum, & sic non latius patet suo diuiso: Vnde cum dico, animal aliud homo, aliud non homo, ly non homo, non intelligitur absolute, & in tota sua latitudine, sed pro animali, quod non est homo, animal, quod non est homo, non latius patet quam animal, vt sic, & similiter animal, aliud

rationale, aliud irrationale, subintelligitur animal irrationale, non autem irrationale absolute, vt etiam inuenitur in lapide, & hoc modo etiam ille terminus negatiuus aliquid notificat, prout adiacens tali diuiso, nam animal non homo, vel animal irrationale notificat mihi omne animal brutum absolute, & in confuso, quod aliqualis notitia est.

Si Dicas: Nam genus recte diuiditur per differentias; vt animal, aliud rationale, aliud irrationale, & tamen genus non prædicatur de differentijs, ergo non debet diuisum subintelligi in membris diuidentibus.

Respond. Genus non diuidi in differentias, sed per differentias diuidi in species, vt loquitur S. Thom. 3. Metaphys. lect. 4 & lib. 10. lect. 5. de speciebus autem prædicatur genus, vnde quando diuiditur animal, aliud rationale, aliud irrationale, subintelligitur, aliud est animal rationale, aliud animal irrationale, quæ sunt species.

Instabis. In partitione, qua res diuiditur in partes integrales, diuisnm non potest prædicari de diuidentibus, siquidem totum non prædicatur de partibus, & idem est in diuisione accidentali, in qua accidens non prædicatur de ipsis subiectis: vel subiectum de accidentibns, quia non identificantur.

Respond. Quòd diuisum prædicatur de diuidentibus, quando est diuisio in partes subiectiuas essentialiter, vel accidentaliter: quando autem est diuisio in partes integrales, vel potestatiuas, non potest diuisum prædicari de singulis, sed singulæ participant aliquid de tòto, non per prædicationem, sed per dependentiam ab illo,

in diuisione autem accidentali diuisum prædicatur de diuidentibus, scilicet de subiectis accidentaliter, & ibi accidens identificatur subiecto, vel è contra, quia significatur accidens in concreto, & sic non dicit solam formam, sed habens formam, & tale habens identificatur cum subiecto, propterquod dixit S. Thom. 1. p.q. 13. art. 12. quod homo, & albus sunt idem subiecto, sed differunt ratione, idest forma, & quidditate.

Quarto Quæres, An includatur diuisio analoga in hoc modo sciendi. Videtur enim quod non, quia membra diuidentia in analogo sunt primo diuersa, non autem differentia inter se, ergo non supponunt aliquod diuisum, in quo conueniant, nisi forte in nomine sicut æquiuoca, & sic non erit diuisio rei, sed nominis. Similiter analogum non diuiditur penes diuersos conceptus, siquidem enti, v. gr. non superaddit aliquid conceptus sui Inferioris diuidentis illud, si enim adderet aliquid, illud esset ens, hoc autem supponitur inclusum in ente, ergo solum fit diuisio penes diuersam explicationem eiusdem conceptus, quod propriè non est diuisio, sed diuersa eiusdem explicatio.

Nihilominus Resp. Quod diuisio analoga est artificiosa, & Logica, pertinetque ad modum sciendi, eo quod membra diuidentia inter se realiter distinguuntur, vt Deus, & creatura, accidens, & substantia, habent etiam conuenientiam, & sunt vnum, non absolutè, & simpliciter, sed secundum proportionem, vt latius explicatur in Logica quæst. 13. & quæst. 14. ergo habeant conuenientiam in ali-

quo reali proportionaliter vno, & differentiam simpliciter inter se, quod sufficit ad artificiosum modum diuidendi, quia ordinationem aliquam requirit in facienda diuisione.

Et ad Rationem dubitandi dicitur, Quod membra diuidentia dicuntur primo diuersa, quia non conueniunt in aliquo genere, nec per differentias superadditas generi contrahuntur, non tamen tollitur, quin verè diuidant rationem superiorem quasi per diuersos modos, & explicationes, illud contrahendo, & diuidendo, licet nòn per superadditas differentias, vt citatis locis in Logica dicetur, & hoc sufficit, vt dicantur conuenire in aliquo conceptu, secundum vnitatem proportionalem, & differre secundum diuersos conceptus absolutè, non autem solum conueniunt in nomine, sed in re concepta, v. g. in ente vt proportionaliter vna, non simpliciter, vt ibi dicetur.

Vltimo quæres; Vtrùm omnis diuisio essentialiter debeat esse adæquata, ita quod exhauriat totum diuisum, an verò possit aliquid pluribus diuisionibus essentialibus diuidi. De hoc agetur inferius tractando de diuisionibus propositionis. Interim dicimus quod quando aliquid diuiditur penes illud, quo vltimo, & indiuisibiliter constituitur in sua essentia; non admittit, nisi vnam diuisionem essentialem: si autem plures formalitates concurrant, quarum quælibet diuerso modo est participabilis, non repugnat essentialiter diuidi pluribus diuisionibus essentialibus inadæquatis, de qua regula videatur S. Thom. 1. 2. q. 95. a. 4. agens de diuisione legis humanæ, quæ diuer-

sas

ſas accipit diuiſionem ex parte diuerſorum principiorum, a quibus procedunt, ex parte diuerſorum finium, quos reſpiciunt; & peccata diuiduntur ſpecie in carnalia, & ſpiritualia, & ex eo quod ſint in Deum, & proximum, vt dicitur 1. 2. quæſt. 72. art. 2. & 4.

QVÆSTIO V.

De Enuntiatione.

ORationem perfectam diuiſit S. Tho. in quinque ſpecies, quas numerat 1. Periherm, lect. 7. ſcilicet *oratio deprecatiua*, *vocatiua*, *operatiua*, *interrogatiua*, *enunciatiua*, quæ omnes ſunt operationes perfectæ, quia generant ſenſum perfectum in animo audientis, ideſt, non ſuſpenſum, Nos autem in præſenti ſolum agimus de *enunciatiua*, quæ perfectior cæteris eſt, & ad veritatem explicandam conducens, quod ad negotium Logicum propriè ſpectat.

ARTICVLVS I.

In quo Conſiſtat ratio Enunciationis vt abſtrahit à Cathegorica, & Hypothetica.

SVpponimus, quod in libro 2. cap. 6. diximus, enunciationem, & propoſitionem,

ex vſu ſapientium, & communi Logicorum, pro eodem accipi, licet diuerſos reſpectus connotare poſſint, vt ibidem explicauimus, à quibus, vt nos expediremus, nomine enunciationis, vſi ſumus, & modo inquirimus quid ſit in ratione enunciationis illud commune, in quo conuaniunt cathegorica, quæ prædicatum enunciat de ſubiecto, & hypothetica, quæ plures cathegoricas coniungit, & ſic enunciat, & componit.

Igitur loquendo de enunciatione in communi, quidam exiſtimant non diſtingui ab actu iudicatiuo, & ita dicunt, quod propoſitio eſt ipſum iudicium intellectus, quia hoc proprie eſt capax veritatis, & falſitatis, quod autem ſit ſignificatiua veritatis, vel falſitatis, ſolùm putant conuenire propoſitioni vocali, vel ſcriptæ. Et aliqui addunt, quod quando formamus propoſitiones dubias, in quibus non ferimus iuditium, tales propoſitiones ſolum conſtant ex conceptibus non vltimatis ſignificantibus ipſas voces.

Alij verò diſtinguentes inter iudicium, quod eſt aſſenſus, & enunciationem, ſeu propoſitionem ſuper quam cadit, & fertur iudicium, exiſtimant quod eſſentia propoſitionis, vt ſic, conſiſtit in enunciando abſoluta connexionis, ſeu repugnantias rerum, ex quo ſequitur tanquam proprietas, quod ſit ſignificatiua veri, vel falſi.

Alij exiſtimant, quod ratio propoſitionis, vt ſic, non ſit enunciare quomodocumque, & abſolutè, ſed enunciare vnum de alio; ſed quia hoc non inuenitur in propoſitione hypothetica, ſed ſolum in cathegorica, ideò dicunt,

dicunt, quod consistit præcisè essentia propositionis in communi in enunciare, idest, significare esse, vel non esse, vnde postea sequitur, quod sit vera, vel falsa, ex vi enim significationis suæ, solum propositio enunciat: quod autem sit vera, vel falsa, non habet ex significatione, sed ex eo quod res significata, vel enunciata, ita sit, vel non sit, hypotheticam verò reijciunt ab hac ratione enunciationis directè, & simpliciter.

Alij denique propositionis essentiam constituunt in eo quod est orationem esse affirmatiuam, vel negatiuam.

Dico primò: Enunciatio non consistit in iudicio, seu assensu, sed distinguenda est propositio iudicatiua ab enunciatiua, & de se iudicium potest esse posterius, & consequi ad enunciationem. Deducitur ex D. Thom. 2.2. q. 173. art. 2. & q. 12. de Veritate art. 7. vbi dicit: *Quandoque dari lumen alicui ad iudicandum, quandoque verò ad accipiendum, & ordinandum, seu componendum præexistentes species*, sed hæc compositio, seu ordinatio præexistentium specierum, est compositio, & ordinatio enunciationis, quia est compositio alicuius veritatis complexè significatæ, quæ non inuenitur, nisi in enunciatione, ergo enunciatio distinguitur à iuditio. *Et ratio* est manifesta, quia iudicium est assensus intellectus circa aliquid, quod est capax talis assensus, & iuditij, solum autem est capax talis assensus aliqua veritas complexa significata per enunciationem: ergo actus iudicandi distinguitur à formatione enunciationis. Maior constat, quia iudicium est id, quo determi-

 natur

natur intellectus assentiendo, quod ita est vel non est; non potest autem pronunciare, quod ita est, vel non est, nisi circa aliquid complexum, quod connectitur per verbum, vt experientia constat, & hoc est enunciatio. Prius ergo formatur, & appræhenditur enunciatio, deinde verò iudicatur. Denique constat aliquando appræhendi à nobis aliquam enunciationem de rebus dubijs, sine vllo iudicio, vt cum dicimus Astra sunt paria, thesaurus est in isto loco, de quibus nescimus iudicare, & determinare assertiuè, ergo seu aliud est enunciatio, aliud iudicium assertio.

Et Nota, quod enunciatio ratione verbi, ex quo constat, & habet vim copulandi extrema, & habet vim exprimendi iudicium assertiuum, & sic non repugnat aliquando, & iudicium, & enunciationem, quasi vnico actu formari, vt cum dico, homo est animal, exprimendo in ly *est*, tam copulationem, quàm assertionem, aliquando verò separantur, quia sumitur ly *est* præcisè in vi copulandi, non asserendi.

Dico secundò. Ratio enunciationis in communi consistit in hoc, quod sit oratio perfecta exprimens obiectum complexum, circa quod potest ferri iudicium, ex quo consequitur, quod significat verum, vel falsum. Itaque in hoc, quod est oratio perfecta distinguitur ab oratione imperfecta, quæ suspensum sensum generat; per hoc autem, quod dico, exprimens obiectum complexum, &c. distinguitur ab alijs orationibus perfectis, quæ obiectum iudicij exprimere non possunt, vt sunt Vocatiuæ, Interrogatiuæ, &c. Hæc est

sca-

sententia Sancti Thom. 1. Periher. lect. 7. vbi inquit, quod hæc est definitio enunciationis: *Enunciatio est oratio, in qua verum, vel falsum est*: dicitur autem esse verum, vel falsum in enunciatione, sicut in signo; in mente autem sicut in subiecto, vbi ly *in mente*, idem est, quod in iudicio mentis, nam veritas non in ipsa potentia immediatè, sed in actu potentiæ est, neque in alio actu, quàm iudicij: vndè statim distinguit D. Thom. enunciationem ab alijs orationibus, quia non exprimunt iudicium rationis, in quo consistit verum, vel falsum. Quare nulla meliori ratione explicatur enunciatio, vt est communis cathegoricæ, & hypotheticæ, quam dicendo quod significat obiectum complexum, super quod potest cadere iudicium, in quo veritas, & falsitas est. Et nomine obiecti complexi intelligimus, tam complexum per copulam verbalem, quæ vnit prædicatum, & subiectum, quam copulam hypotheticam, quæ vnit propositiones cathegoricas, de vtroque enim complexo fertur iudicium, quod potest habere veritatem, & falsitatem: illa vero oratio, super quam non potest cadere iudicium, siuè assensus, siuè dissensus, non est enunciatio. De eadem re videndus est Sanctus Thom. opusc. 48. tract. de Enunc. cap. 4. & 5. Et ratio est, quia hoc modo explicatur distinctio enunciationis à reliquis orationibus, & communis ratio hypotheticæ, & cathegoricæ, ratio quoque significandi verum vel falsum, ergo.

Et hoc mihi videntur voluisse exprimere Authores, qui dixerunt, quod essentia enunciationis est oratio enuncians connexiones,

aut

aut repugnantias rerum, vel quod est oratio affirmatiua, & negatiua. In his enim omnibus illud voluerunt insinuare, quod enunciatio debet significare illud obiectum complexum, super quod potest cadere iudicium, & similiter etiam potest exprimere illud iudicium, sumendo verbum non solum in copulationis, sed etiam in vi assertionis, atque ita significatio copulationis respicit pro obiecto id, super quod potest cadere assertio, seu iudicium.

Dico 3. Veritas, aut falsitas quantum ad actuale exercitium conformitatis, vel difformitatis, sunt accidentia propositionis, & iudicij. Et vt dicit D. Thom. opusc. 48. citato, sunt relationes rationis, atque ita significare verè, vel falsè non est essentia propositionis, sed solum significare obiectum, super quod potest cadere iudicium verum, vel falsum. Conclus. quoad 1. part. est manifesta ex dictis à Phylosoph. in cap. de Substant. quod *Oratio eadem permanens potest mutari de vera in falsam*, vt cum dico, Petrus sedet, ipso sedente est vera, ipso non sedente est falsa, & tamen propositio semper eadem, quia dicit, & significat idem, ergo per mutationem veritatis, & falsitatis, non mutantur substantia enunciationis, & sic veritas, & falsitas solum est accidens. Et præterea enunciatio perficitur significatione composita, veritas conformitate, & adæquatione cum esse, vel non esse, quæ conformitas, & adæquatio distincta est ab adæquatione significationis, & repræsentationis; hęc enim etiam in ipso sensu, & in simplici appræhensione inuenitur, in quibus tamen non inuenitur veritas formaliter; sed adæquatio, &

con-

conformitas veritatis consistit in adæquatione, & confirmitate affirmationis, qua ipsum esse, vel non esse rei affirmatur, vel negatur, & non solum simpliciter repræsentatur; cum ergo enunciatio perficiatur significatione, qua obiectum complexum significatur, super quod potest cadere assertio, & affirmatio iudicij, consequenter veritas, & falsitas sunt accidentia talis significationis, non substantia enunciationis.

Dico vltimo, veritas propositionis formaliter in ratione adæquationis aut conformatis ad esse, vel non esse, consistit in indiuisibili, & non suscipit magis, vel minus, fundamentaliter tamen in ratione certitudinis, & firmitatis, in qua ista conformitas, & adæquatio immutabilitatem, vel mutabilitatem habet, suscepit magis, & minus, & vna veritas est maior altera, & vna propositio verior altera, id est certior, & firmior in non mutanda veritate. *Ratio est*, quia inter esse, & non esse nullum datur medium, vel latitudo, cum contradictoriè opponantur, ergo conformitas propositionis ad esse, & correspondentia ad ipsum, vt recedit ab ipso non esse, & ei non conformatur, vel è contra, nullam latitudinem dicit, nec magis, nec minus recipit. Et idem est de quacunque relatione, quæ consistit in indiuisibili, vt æqualitas &c. quæ quomodocunque recedatur, cadit ab æqualitate, vel conformitate, &c. At verò certitudo, & firmitas, quæ fundant veritatem non quo ad conformari, & correspondere, sed quo ad mutabilitatem, vel immutabilitatem in habenda veritate, magis, & minus suscipit, secundum quod connexio est magis, vel minus necessaria. Et hoc modo Deus est summa veritas, quia summè firma, & ve-

veritates creatæ quanto magis necessariæ, tanto firmiores.

Et si dicas, nam etiam ipsa indiuisibilis adæquatio in veritatibus creatis est causata, & participata à Deo, ergo magis in Deo est talis veritas quam in creaturis, etiam quo ad indiuisibile, & sic in eo formaliter vna veritas est maior alia. *Respond.* esse causatam illam conformitatem veritatis in creaturis. Et cum infertur, ergo magis est in Deo quàm in creaturis, etiam in formalitate veritatis, distinguo, magis ex parte latitudinis obiecti, circa quod versatur veritas nego, magis ex parte certitudinis, & firmitatis, & ex parte entis, & dependentiæ, ac participationis vnius ab alio, transeat. Itaque veritas participata semper est minor veritate non participata, sed quia vtraque versatur circa esse, vel non esse in hoc non datur latitudo, neque magis, & minus, & hoc tenet se ex parte obiecti, & correspondentiæ ad illud in veritate. Quod verò veritas sic attingens esse, & recedens à non esse, sit perfectior, firmior, immutabilior, &c. In hoc datur magis, & minus, inter esse verò, vel non esse, circa quod est veritas, nunquam est magis, vel minus, siue in veritate creata, siuè in diuina, sicut æqualitas participatur ab æqualitate quæ est in Deo, & ista creata est minor in sua perfectione, & esse, non tamen in non recedendo a puncto æqualitatis, & conformitatis ad suum terminum, si enim caderet aliquo modo ab eo, esset inæqualitas.

SOL-

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimò *obijcitur* ad probandum, quod non detur enunciatiua propositio distincta à iudicatiua. Nam si daretur ante iudicium enunciatio, illa esset vera, vel falsa in significando, quia eius essentia consistit in significare verum, vel falsum, & consequenter ante iudicium potest in exercitio esse vera, vel falsa si obiectum ita sit, vel non sit, sicut significatur: est autem inconueniens, quod ante iudicium detur veritas, vel falsitas, vt docet S. Th. 1.p.q. 16. artic. 2. & q. 1. de Veritate, art. 3. & 6. Metaphi in fine. Et ratio est clara, quia per solam appræhensionem enunciationis nullus dicitur errans, vel sciens, aliàs qui apprahenderet aliquid falsum, & illi non assentiret, intellectus eius esset falsus, quod est absurdum, Deus enim multa falsa appræhendit, & non fallitur.

Respond. Veritatem, vel falsitatem inueniri tàm in iudicio, quàm in enunciatione, in illo, asserta, & iudicata, in ista, vt significata, & appræhensa, & ita in iudicio est, vt in subiecto veritas formalis: in enunciatione autem, vt in signo, vt dicit S. Thom. 1. Periher. lect. 7. & in 1. dist. 19. quæst. 5. art. 1. ad 7. *Veritas* inquit) *propriè inuenitur in secunda operatione, & in signo eius, quod est enunciatio*. Ex veritate autem appræhensa, vel repræsentata tantum, non denominatur intellectus errans, aut sciens, & deceptus, *vel falsus*, sed solum ex veritate iudicata, quando scilicet assentit, seu consentit deceptioni, aut veritati. Nec D. Thom. negat

negat dari veritatem in enunciatione per modum repræsentationis, sed non dari per modum assensus.

Secundo argues: significare veram, vel falsum conuenit alijs ab enunciatione, ergo non est eius definitio. Antecedens probatur, nam in primis etiam ipsi iuditio, quod per nos est actus distinctus ab enunciatione, conuenit exprimere, & repræsentare veritatem, aut falsitatem, vt quando assentimur propositioni dicendo, ita est. Secundo, in his vocibus, verum, vel falsum, explicatur veritas, & falsitas, & tamen non est enunciatio.

Confir. Quia significare verum, vel falsum est significare indeterminatè, & sub disiunctione, & tunc determinatur, quando in particulari significat verum, vel in particulari falsum, ergo non explicat definitionem propositionis, quæ debet importare significationem determinatam. Et præterea aliquæ propositiones sunt, quæ determinatè sunt veræ, vt quæ sunt in materia naturali.

Nec dici potest. Quod propositio in communi significat verum, vel falsum, in particulari autem significat determinatè verum, aut determinatè falsum. *Contra enim est*. Quia sic essentia propositionis in communi non definiretur, nisi per diuisionem suorum inferiorum, sicut si diceremus, quod animal est viuens, quod est homo, vel equus, definitio esset incongua, quia traderetur per opposita diuidentia communem rationem, quod est confundere diuisionem cum definitione.

Respond. negando antecedens, & ad primam probationem dicitur, quod significare verum,

vel

vel falſum aliter inuenitur in iudicio, aliter in enunciatione: in iudicio quidem exprimitur veritas aſſertiuè, in enunciatione verò; tantum complexiuè, licet aliquando vtrumque ſimul exerceat intellectus, ſignificando copulationem extremorum, & ſimul aſſertionem circa eſſe, vel non eſſe, vt cum dico, homo eſt animal, ly *eſt*, vtrumque ſignificat, & copulari extrema, & aſſertiuè aſſentiri intellectum: aliquando verò ſeparatur ſignificatio aſſertionis a ſignificatione copulationis extremorum, vt quando prolata enunciatione, ſuſpenditur iudicium, & quod dicimus de copulatione extremorum in cathegorica propoſitione, procedit in copulatione cathegoricarum in hypothetica; atq; ita ſignificare verum, vel falſum, non aſſertiuè, ſed quaſi copulatiuè, ideſt per modum copulæ, & vnionis extremorum, ſuper quæ poteſt cadere iudicium non conuenit ipſi iuditio, ſed tantum enunciationi.

Ad Secund. prob. dicitur, Quod illæ voces, verum, vel falſum, ſignificant verum, vel falſum nominaliter, & per modum eiuſdem rei, non per modum complexi enunciabilis, & ſuper quod cădit iudicium.

Ad confirm. Reſpond. Quod enunciatio ſemper eſt determinatæ ſignificationis ex parte obiecti complexi, quod ſignificat, ſed veritas conſequuta ex tali ſignificatione, vel ex iudicio ſuper illam cadente, variari poteſt, ipſa oratione enunciatiua inuariata manente, vt ex Phyloſ. in c. de ſubſtantia diximus, ſed iſta veritas, vel falſitas non pertinent ad eſſentiam enunciationis.

Et ad id quod additur de propoſitionibus

deter-

determinatæ veritatis, vel falsitatis. *Resp.* Non ex veritate determinata sumere determinatam essentiam, sed ex determinato obiecto significato, cuius connexio talis naturæ est, vt immutabiliter ad illam sequatur veritas. Quare definitio posita, scilicet *significare verum, vel falsum*, non debet intelligi præcisiuè, idest quod in qualibet propositione præcisè debeat inueniri illud disiunctum veri, vel falsi, sed accomodatiuè, quod ex vi obiecti significati, quod est tale complexum, resultare potest aliquando verum, aliquando falsum, siuè determinatè, & immutabiliter, siuè non prout fuerit materia propositionis. Neque hoc est definire propositionem per suam diuisionem; sed per suum obiectum, quod est capax veri, vel falsi, siuè vtriusquè, siuè alterius tantum, & sic non est inconueniens definire aliquid per opposita, non quasi simul eidem conueniant, aut ipsum constituant, sed quia susceptiuum est eorum successiuè, sicut substantia dicitur susceptiua contrariorum.

Tertiò arguit. Significare verum, vel falsum etiam, ex parte repræsentationis obiecti complexi non potest esse essentia enunciationis, ergo incongruè definitur. Antecedens probat. quia repræsentatio obiecti complexi in mente est repræsentatio naturalis, ergo nunquam potest esse falsa, sed semper vera, sicut simplex appræhensio. Consequentia patet, quia ideo dicit S. Thom. 1. p. q. 17. art. 3. puod in simplici appræhensione potest dari veritas, & non falsitas, quia est naturalis similitudo, quæ nunquam potest desformari suo obiecto, sed sem-

per

per conformari, ergo eodem modo non poterit enunciatio aliquando difformari suo enunciabili, quod naturaliter significat.

Respond. neg. ant. & ad probationem. Dicitur, quod est lata differentia inter similitudinem naturalem obiecti simplicis, & obiecti complexi per modum compositionis, nam hoc ipso, quod similitudo enunciationis resultat, & formaliter per compositionem plurium, & non per naturalem impressionem obiecti, potest in ipsa compositione resultare deceptio, inquantum attribuitur vnum alteri, quod ei non conuenit, qua ratione etiam in ipsa definitione admittit S. Thom. posse dari deceptionem, & falsitatem 1. p. q. 17. artic. 5. Similitudo autem obiecti simplicis, cum ex ipsa naturali impressione feratur in obiectum, & non ex compositione aliqua consurgat, non est capax falsitatis, sed solius adæquationis naturaliter repræsentatiuæ. Et præterea enunciatio potest etiam ipsum assensum iudicij repræsentare, & non solam copulationem extremorum, & ratione huius est capax falsitatis, si assensus ipse falsus sit.

Vltimo arguit. Quia definitio data non conuenit omnibus hypotheticis, ergo non est adæquatè data de propositione in communi. Anteced. patet in ista conditionali, si homo habet alas, volat, quæ non significat veritatem, sed consequentiam, ergo non omnis propositio significat veritatem, aut falsitatem. *Et confirm.* Quia propositiones copulatiuæ non dicunt veritatem distinctam à cathegorica, sed aggregationem veritatum, quæ aggregatio si est distincta veritas à partibus, ex quibus con-

constet, non est veritas hypothetiea, sed cathegorica, quia est vna consurgens, ex duabus copulatis, vel aggregatis, vt si dicas, Petrus currit, & Ioannes legit, significatur quod vtraque propositio est vera, dicere autem, quod vtraque est vera, est aliquid cathegoricum.

Respond. Quod propositiones hypotheticæ, inquantum tales, possunt habere suam veritatem, & falsitatem distinctam à cathegorica, quia non fit verificatio per prædicationem vnius de alio, sed per copulationem, vel disiunctionem plurium cathegoricarum, sed tamen non oportet, quod semper importent ipsam veritatem, nisi quando procedunt asserendo, & exprimendo aliquem assensum iudicij, sicut etiam oratio simplex, nisi sit assertiua, & enunciatiua, non habet veritatem. Quare si illa conditionalis, vel aliæ similes teneantur in vi præcisæ consequentiæ, non important veritatem, sed illationem, illatio autem dicitur bona, vel mala, non vera, vel falsa: Si autem sub conditione aliquid affirment, vel promittant, tunc habebunt veritatem hypotheticam, & conuenit illis definitio propositionis.

Ad confirm. Respondebitur articulo 3. Interim dicimus quod illa veritas copulatiuè resultans ex suis partibus, non est veritas cathegorica, licet ex cathegoricis veritatibus dependeat, & resultet, quia formaliter non consistit in prædicatione vnius de altero, sed in coniunctione plurium propositionum, quæ diuersum iuditium postulat, & diuersam veritatem. Quod autem possit designari per vnam cathe-

thegoricam significando, quod vtraque propositio est vera, non tollit quin sit veritas hypothetica illa, quæ in copulatione propositionum consistit, & super quam cadit illa reflexa, per quam illa copula hypothetica explicatur cathegorice, quasi in actu signato, designando in quo consistat illa veritas hypothetica. Sed de hoc iterum redibit sermo in articulo 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum Enunciatio Cathegorica sit aliqua simplex qualitas, & conceptus in mente, vel composita formaliter.

HÆc difficultas pendet ex his, quæ tractanda sunt in 3. de Anima, vbi agitur de operationibus intellectus, sed quia etiam conducit ad plene percipiendum, qua ratione propositio habet esse totum, & terminus habeat esse pars, ideò solet in hoc loco tractari, sed breuiter à nobis, & non ad longum discutienda est.

Suppono ergo in hac difficultate nos non loqui de actu iudicij, seu assensu cadente super ipsam enunciationem: hunc enim non dubitamus esse simplicem qualitatem, idest, vnicum actum intellectus. Et ratio est, quia actus iuditij formaliter non componitur, sed de compositis iudicat, imò, & de discursis, & probatis per tertiam operationem; vnde non consistit formaliter in pluralitate actuum, sed ad summum præsupponit plures actus, de quibus iudicat, vnde non explicatur actus iudi-

iudicij per plures actus, sed vnico actu explicante assertionem, seu assensum intellectus, quando dicimus, *ita est;* atque ita in Deo, & in Angelis saluamus formaliter actum iudicij, & tamen non est formaliter compositio actuum; loquimur ergo de enunciatione, quæ antecedit iudicium, vt appræhensa, non vt iudicata.

Et consistit sensus, & punctus, difficultatis, quando inquirimus, an sit qualitas composita, vel simplex, vtrum sit multiplex actus, qui vnitate ordinis, & continuationis constituat, & formet enunciationem: an vero formatio enunciationis fiat vnico actu, resultante tamen ex collatione, & compositione plurium simplicium conceptuum. Non autem venit in controuersiam, an sit composita qualitas compositione physica, sicut componitur corpus ex materia, & forma: non enim conceptus mentis sic pussunt ad inuicem coniungi, cum omnes sint formæ, & actus, non verò vnus sit materia, & alter forma.

Diuiduntur ergo Authores in huius difficultatis resolutione fere æquis, & problematicis rationibus: Quidam enim existimant non requiri aliud ad formationem enunciationis, quàm plures conceptus esse ordinatos inter se, sicut omnes fatentur in tertia operatione, quæ est discursus, non dari aliquam qualitatem, seu conceptum resultantem ex ordinatione propositionum in consequentia, & orationibus constituentibus syllogismum, sed esse plures enunciationes inter se ordinatas. Alij verò existimant formari enunciationem per aliquem conceptum ordinantem

con-

conceptus simplices; vel ex illis ordinatis resultantem. Et Aliqui existimant solum dari vnicum actum, qui non solum dirigat, & ordinet conceptus simplices, sed etiam, qui repræsentet totam propositionem. Alii verò ponunt quatuor actus, tres qui repræsentent subiectum, prædicatum, & copulam secundum se, & quartum, qui illos conceptus dirigat, & ordinet inter se, & in hoc solum formaliter consistit propositio, in alijs verò, præsuppositiue.

Pro resolutione huius difficultatatis suppono in sententia S. Thom. certissimum esse, quod secunda operatio intellectus, in qua formatur enunciatio producit conceptum, seu verbum distinctum à conceptibus simplicibus, qui producuntur per primam operationem, nec solum habet distinctam ordinationem, sed etiam distinctam repræsentationem ille conceptus productus per secundam operationem, quam haberet per primam. Hoc constat manifestissimis locis D. Thom. nam in quodlib. 5. art. 9. sic inquit: *Duplex est operatio intellectus secundum Philosophum in 3. de Anima, vna quidem quæ vocatur indiuisibilium intelligentia, Alia autem operatio est intellectus componentis, & diuidentis, secundum quam format verbum, & vtrumque istorum per intellectum constitutorum vocatur verbum cordis, quorum primum significatur per terminum incomplexum, secundum per orationem*. Et opusc. 13. Ita inquit: *Intellectus duo format secundum duas operationes, nam secundum operationem suam, qua dicitur indiuisibilium intelligentia, format definitionem, secundum vero operationem, qua*

componit, & diuidit, format enunciationem, vel aliquid tale, & ideo illud sic formatum, & expressum per operationem intellectus, vel definientis, vel enuntiantis, exteriori verbo significat, idem videri potest in 3. de Anima lect. 17. & 6. Metaph. lect. vlt.

Et ratio est: Quia aliquid est repræsentabile per compositionem in secunda operatione, quod non in prima, scilicet illud coniunctum, & compositum, & illa attributio vnius ad alterum, quod in prima operatione non repræsentabatur, vel non cum illa attributione, vnde distinctum sensum generat dicere, homo est albus, vel solum dicere, homo, vel solum albus, vel complexum terminum homo albus, ergo distincto modo repræsentabile est, & sic distinctum etiam conceptum postulat, vt repræsentetur, quæ cum simplici appræhensione concipiebantur: ergo distinctum conceptum debet habere operatio composita, quam operatio simplex, & ordinatio prædicationis, quàm ordinatio termini complexi, vel definitionis.

Hoc sup. respond. Probabilius videtur in sententia D. Thomæ, quod conceptus secundæ operationis, quo formatur enunciatio, est vnicus actus, & conceptus, non solum vnitate ordinis, sed vnitate qualitatis, formatus tamen ex pluribus simplicibus præsuppositis, oppositum autem etiam est probabile, & inter D. Thom. discipulos receptum, scilicet quod sint plures conceptus in esse qualitatis, sola vnitate ordinis compositi. Sed primum sequitur Caietanus 1. 2. quæst. 113. art. 7. §. *In respond. ad 2.*

ad 2. & Ferrarienſis 1. contra gentiles cap. 55. §. *Ad horum euidentiam*, & Mag. Soto in Summulis Capite de Propoſitione, & alij Thomiſtæ. Et multum fauet S. Thom. citato loco contra Gentil. dum dicit: *Quod quando aliqua multa accipiuntur quocumque modo vnita, ſimul intelliguntur, ſimul enim intelligit totum continuum, non partem poſt partem, & ſimiliter intelligit ſimul propoſitionem, non prius prædicatum, & poſtea ſubiectum, quia ſecundum vnam totius ſpeciem omnes partes comprahendit;* Ita D. Thom. & idem prorſus docet in 6. Met. lect. vlt. & 1. p. q. 85. art. 4. & q. 58. art. 9. vbi ponderanda eſt illa cauſalis, *quia ſecundum vnam totius ſpeciem omnes partes comprahendit;* Si ergo per vnam ſpeciem comprahendentem prædicatum, & ſubiectum, vtrumque cognoſcit, vel illa eſt expreſſa, & ſic eſt vnus conceptus, vel eſt impreſſa, & ſic, licet per vnam ſpeciem impreſſam non repugnet plures conceptus formare, tamen etiam poteſt formari vnus, ſi adæquatè vtamur tali ſpecie, imo cum accipitur per modum totius, vna ſpecies vnum poſtulat conceptum, cum illa tunc adæquatè vtamur.

Quod 1. loqui S. Thom. de propoſitione iudicatiua, ſeu de ipſo aſſenſu, non de enunciatione. 2. loqui de vno conceptu, ſeu ſpecie vnitate ordinis, non vnitate entitatis, ſiquidem 1. 2. q. 113. art. 7. ad 2. dicit: *Quod ſimul intelligimus prædicatum, & ſubiectum, inquantum vniuntur in ordine affirmationis vnius, & per eundem modum poteſt liberum arbitrium ſimul moueri in duo, ſecundum quod vnum ordinatur ad aliud;* conſtat autem volun-

tatem moueri duplici actu, & solum vnitate ordinis non simpliciter vnum actum esse, ergo similiter intellectus cum intelligit prædicatum, & subiectum.

Sed contra primam solutionem est; quia iudicium seu assensus non componitur ex prædicato, & subiecto, sed super enunciationem compositam cadit dicendo *ita est* vt iam probauimus supra, sed Diu. Thom. loquitur de illo toto quod componitur ex prædicato, & subiecto, & hoc dicit fieri vnum, vt patet in 6. Metaph. citat. dum dicit: *Quod cum ex simplicibus conceptibus format compositionem, vel diuisionem intelligit ambo vt vnum, inquantum scilicet ex eis fit aliquid vnum*; ergo loquitur D. Thom. de enunciatione ipsa prout formatur, & componitur ex simplicibus conceptibus, idest ex prædicato, & subiecto, non pro iudicio quod non format propositionem, sed super eam formatam cadit, & iudicat. Denique quando dicit 1. p. q. 12. art. 9. ad 3. ex speciebus montis, & auri formari in nobis speciem montis aurei; & ex conceptu generis, & differentiæ formari conceptum speciei, planè loquitur de conceptu entitatiuè vno, talis enim est, qui repræsentat speciem constantem genere, & differentia, vt hominem, sed eodem modo loquitur D. Thom. de formatione propositionis, quam dicit sic intelligi, sicut cum totum simul intelligitur, vt domus, & non singulæ partes seorsum, vt patet in locis allatis, præsertim 6. Met. ergo loquitur de specie, seu conceptu vno entitatiuè sicut est conceptus domus, vt totum quoddam est.

Contra

Contra 2. solutione optime aduertit Caietanus super illum locum 1. 2. quod liberum arbitrium non vnico actu mouetur in Deum, & peccatum, licet simul, quia vnum est ratio alterius. Exemplum autem de intellectu plùs dicit, quam oporteat, quia dicit etiam vnitatem actus. Sic Caiet. Vnde D. Thom. adduxit exemplum de intellectu, in quo vnico actu, seu conceptu repræsentantur, res ad ostendendum non repugnare, quod voluntas in instanti, licet duobus actibus ordinatis, moueri possit. Ex locis enim adductis constat Sanctum Thomam vnitatem speciei seu conceptus, & non solum simultatem, vel ordinationem posuisse.

Fundamentum sumitur ex dictis, quia intellectus potest vnico conceptu, seu specie habente vnitatem repræsentatiuam plura sub ratione vnius comprahendere; ergo cum secunda operatio formet nouum conceptum respicientem plura sub vnitate vnius compositi, & habentis rationem totius, habet sufficientem rationem vt vnico conceptu, seu specie repræsentet. Et certe quando vnum cognoscitur cum connotatione, & habitudine ad aliud, vtrumque sub illa habitudine potest intelligi vnico conceptu entitatiuè vno, licet obiectiuè plura includat vt vnita, vt patet cum repræsentatur accidens in concreto, vt album connotando corpus, aut totum connotando partes, & in opinione opposita, cum repræsentat vnum terminum, v. g. subiectum non absolute, sed vt conueniens prædicato, & copulam, vt vtrumque coniungentem, nisi enim sic repræsentet, nunquam

vniet illa intellectus, etiam vnitate ordinis. Si ergo vnico conceptu entitatiuo plura vnitate præsentari possunt, vnum directe, aliud in connotato, & vt terminum habitudinis, cur non poterit conceptus vnus formatus modo compositiuo ex pluribus præsuppositis repræsentare ipsum totum compositum, vt vnitum, & vnum factum? Et cur non attribuemus conceptui secundæ operationis, qui est perfectior, id quod conceptui primæ operationis repræsentanti plura vt vnum, imo visioni externæ plura videnti vnica visione? Denique vnica scientia, quæ est vnus habitus entitatiuè, iuxta sententiam D. Tho. 1. 2. q. 54. artic. 4. sufficit ad attingendum discursiue omnes concl. talis scientiæ, vt in 2. p. Log. q. 27. ar. 2. ostendemus, ergo idem conceptus entitatiue sufficiet ad attingendum omnes terminos, qui sub vna compositione clauduntur per modum vnius.

SOLVVNTVR OBIECTIONES.
contrariæ sententiæ.

NIhilominus opposita sententia, etiam est probabilis. *Et primum fundamentum* eius sumitur ex hoc, quod intellectus noster est formaliter compositiuus, & non solum obiectiuè, hoc est non solum appræhendit obiectum complexum, hoc enim etiam facit Angelus, sed etiam pluribus actibus, & conceptibus appræhendit id quod Angelus vnico actu, ergo non est dicendum, quod vnico conceptu formet propositionem, sic enim non formaliter componeret, nec formali-

maliter compararet vnum alteri; sed solum virtualiter; at verò D. Thom. compositionem hanc intellectus per modum comparationis explicat, non per modum physicæ vnitatis, vt patet in 6. Metaphys. lect. vlt. in fine, vbi inquit: *Quod illa compositio, vel diuisio, qua intellectus coniungit, vel diuidit sua concepta, est tantum in intellectu non in rebus, consistit enim in quadam duorum comparatione conceptorum, siue illa duo sint idem secundum rem, siue diuersa*. Vbi non potuit clarius exprimere, quod compositio, & diuisio consistat non in vna simplice qualitate, sed in multis conceptibus ordinatis, & vnitis. Vt idem sumitur ex 1. p. quæst. 58. art. 4. ad 1. vbi dicit: *Quod in Angelis non est compositio, & diuisio, licet sit multitudo conceptuum, quia non qualiscumque multitudo causat compositionem, sed illa quorum vnum non attribuitur alteri, quod in Angelo non reperitur*, Ergo compositio non potest perfici per simplicem formationem, & productionem vnius conceptus, sed per attributionem, & compositionem vnius ad alterum, sicut etiam dicit in 1. Perihern. lectio 3. *Quod veritas, & falsitas non inuenitur in compositione, nisi secundum quod comparat vnum conceptum alteri*. Et 1. p. quæstione 13. artic. 12. dicit: *Quod noster intellectus ræpresentat Deum diuersis conceptibus, quam diuersitatem repræsentat per pluritatem subiecti, & prædicati*. Ergo subiectum, & prædicatum non repræsentatur vnico conceptu quo formatur propositio. Denique oratio est illa, quæ pluribus conceptibus subordinatur, sic enim distinguitur à termino, ergo non vni tantum conceptui subijcitur,

Secundum fundamentum est. Procedendo à simili, quia syllogismus, licèt componatur ex pluribus propositionibus, per modum vnius, non tamen per vnicam qualitatem formatur, sed per plures ordinatas inter se, & similiter propositio hypothetica, quæ non est vna, nisi vnitate ordinis: Cur ergo propositio cathegorica non sufficienter formabitur per coordinationem, & comparationem conceptuum ex quibus constat. Denique propositio vocalis est composita ex pluribus vocibus, ergo, & mentalis. Conseq. probat. quia D. Thom. 1. p. q. 85. art. 5. in argumento, sed contra, ex eo probat in mente esse compositionem, quia in vocibus est compositio.

Vltimo accumulantur inconuenientia. Quia sequitur, quod non sit formaliter in intellectu ratio verbi, seu copulæ, & ratio subiecti, & prædicati, quia idem entitatiuus conceptus non potest esse id de quo aliquid dicitur, & id quod dicitur, & copula qua dicitur: Sequitur quod idem conceptus possit esse notitia intuitiua, & abstractiua, clara, & abscura, vt cum dico lapis non est Angelus, vel non est Deus, lapidem clarè video, Angelum, & Deum non video, sed obscurè attingo. Denique in propositionibus negatiuis, vt cum dico. Homo non est lignum, non potest vnica species mihi repræsentare hominem, & lignum, cum vnum negetur, & separetur ab alio, ergo debent concurrere plures species, ergo, & plures conceptus.

Hæc sunt quæ probabilem faciunt hanc partem, sed non omnino conuincunt, vnde substinendo primam sententiam ad illa respond.

Ad

Ad primum fundamentum. Possumus vnico verbo dicere, quod propositio dicitur formaliter composita, nō formalitate plurium entitatum, & compositione ordinationis conceptuum, sed formatione vnius ex pluribus præsuppositis, ex quorum collatione, & comparatione formatur, & resultat vna tertia species, seu conceptus, sicut ex speciebus montis, & auri formatur species montis aurei, quæ tamen non est vna vnitate ordinis, sed vnitate entitatiua, & iste modus formandi vnam speciem ex pluribus collatis, & comparatis inter se, est longe diuersus à simplici conceptu, & specie Angeli; Angelus enim non solum habet conceptum simplicem entitatiuè, sed etiam non est formatus ille conceptus ex pluribus inter se collatis, & comparatis, sed ex ipsa naturali efficacia, & indiuisibili lumine, repræsentando vnum, repræsentat omnia, quæ illi conueniunt. Itaque non negamus ad omnia loca D. Thom. requiri comparationem, & collationem conceptuum ad formationem propositionum, sed dicimus ex tali formatione, & collatione produci vnum verbum, seu conceptum, qui est terminus per secundam operationem procedens eo modo, quo ipse D. Thom. 1. p. q. 12. à 9. dicit: *Quod ex speciebus montis, & auri formatur species montis aurei.* Et quæst. 13. artic. 12. expressè dicit: *Quod intellectus noster pluralitatem diuinarum rationum repræsentat per pluralitatem prædicati, & subiecti, vnitatem verò, seu identitatem repræsentat per compositionem.* Manifestè ergo præter pluralitatem conceptuum subiecti, & prædicati, ponit vnitatem, seu identitatem, in qua consistit ipsa

compositio, & quia ista identitas, & vnitas compositionis formatur ex collatione plurium, quasi arte elaborata, & formata ab intellectu præsupponens plura, non ex prima, & naturali efficacitate omnia illa repræsentans, ideo longè distat à conceptu Angeli, qui simplicior, & efficacior est in repræsentando propositionem, quia non ex pluribus præsuppositis, & prius conceptis formatur, & resultat.

Ad secundum Fundamentum Respond. Esse diuersam rationem inter propositionem hypotheticam, seu syllogismum ex vna parte, & cathegoricam ex alia, nam cathegorica, est illud, quod per se primo format secunda operatio nostri intellectus, vnde cum illa operatio producat verbum, & conceptum distinctum à prima operatione, oportet quod talem compositionem formet per productionem vnius qualitatis, & non solum vnitate ordinis conceptus primæ orationis coniungat; postea verò ad coniungendum plures propositiones cathegoricas iam formatas, vel mouendum se de vna ad aliam per discursum, sufficit propositiones inter se coordinare, nec requiritur nouam aliam qualitatem producere per modum vnius repræsentationis, sed ordinationis, qui transitus de vno ad aliud, quod pluralitatem exigit. Et vlterius possumus rationem hujus inuestigare ex doctrina S. Thom. 1. p. q. 85. art. 5. vbi docet quod compositio intellectus est signum identitatis eorum, quæ componuntur, neque enim intellectus attribuit vnum alteri, nisi repræsentando identitatem, qua vniuntur prædicatum, & subiectum in vno, quod significatur per modum haben-

habentis, & *secundum hanc identitatis rationem*, inquit Diu. Thom. ad 3 *intellectus noster vnum componit alteri prædicando*. Quam identitatem, tam in præsentationibus accidentalibus, quàm substantialibus interuenire docet S. Thom. 1. p. quest. 13. art. 12. & hanc vnitatem, seù identitatem repræsentari per compositionem, ex quo elicimus, quod in illa compositione, quæ fit per identitatem extremorum, vel remotionem identitatis, est sufficiens fundamentum, vt vnica repræsentatione omnes illæ partes identificatæ repræsententur, sicut per speciem totius repræsentantur partes: & ita contingit in propositione cathegorica. In hypothetica autem, & multo minus in syllogismo, non intercedit prædicatio vnius de altero, neque identitas extremorum, sed plures propositiones inter se ordinantur, vnde non est fundamentum ad attribuendum nisi vnitatem ordinis inter ipsas propositiones.

Ad id, quod additur de compositione vocum Resp. Voces non repræsentare, nisi ex impositione; non est autem imposita vna vox ad repræsentandum integram propositionem, vnde oportet, quod per continuationem, & ordinationem vocum ipsam compositionem mentis significemus: in mente autem intellectus simul intelligit prædicatum, & subiectum, vt ex Diu. Thom. supra diximus; non autem per continuationem, & successionem; vnde quando Diu. Thom. ex compositione vocum probat compositionem in mente, loquitur de compositione ex parte rei significatæ, non autem ex parte repræsentationis;

quia licet tam in voce, quam in mente vnum attribuatur alteri, tamen in mente formatur species totius, in quo illæ partes attribuuntur non autem sic formatur in voce.

Ad vltim. Resp. Primum inconueniens nullo modo sequi; datur enim prædicatum, & subiectum, & copula formaliter, tum antecedenter ad formationem ipsius propositionis, tum cum ex coordinatione, & collatione illorum conceptuum nominis, & verbi formatur propositio. tum in ipso conceptu, seu specie formata, in qua repræsentatur prædicatum, & subiectum, & copula per modum identitatis, & vnitatis totius, sicut in specie montis aurei repræsentatur mons, & aurum, & in specie totius domus fenestræ, & columnæ, &c.

Ad secundum inconueniens Dic. non repugnare, quod eadem qualitas formata ex pluribus repræsentet intuitiuè, & abstractiuè respectu diuersorum, scilicet prædicati, & subiecti, non respectu eiusdem. Et secundo. Intuitiuum, & abstractiuum solum inueniuntur in notitijs simplicibus, non in ipsa compositione, vel discursu, & sic præsuppositiuè supponuntur diuersæ notitiæ intuitiua, & abstractiua, clara, & obscura, in ipsa autem compositione solum attenditur identitas, vel differentia istorum, sub qua ratione in vno conceptu identitatis, vel differentiæ adunantur, licet nunquam respectu eiusdem, apprahensiua, & simplex notitia sit clara, & obscura. Quod autem diuersæ species impressæ possint concurrere ad vnam propositionem præsuppositiuè, non arguit quod formari non possit vna tertia species, vel conceptus repræsentans il-

la

ta per modum vnius totius, ficut ex ſpeciebus auri, & montis, quæ diuerſæ ſunt, formatur ſpecies vna, & conceptus montis aurei, intellectus enim ſicut ea, quæ vnita ſunt poteſt diuidere, ita, & diuerſa vnire ſolet in ſuo conceptu.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Diuiſio in Hypotheticam, & cathegoricam ſit eſſentialis, & vniuoca.

ANalogam eſſe hanc diuiſionem diuerſi Authores putant ex varijs fundamentis moti. Quidam id videntur aurire ex D. Thom. qui expreſsè id docere videtur in opuſc. 48. tractatu de Enunciatione cap. 6. & 1. Periherm. lect. 8. eo quod hypothetica propoſitio non eſt ſimpliciter vna, ſed coniunctione vna, vt Phyloſophus dicit ibidem cap. de Enunciat. eſt autem eadem ratio entis, & vnius entis, ergo quod non eſt ſimpliciter vna propoſitio, non eſt ſimpliciter propoſitio.

Dico ex alio fundamento, quia exiſtimant ſaltem copulatiuas, & diſiunctiuas propoſitiones, non eſſe in rigore propoſitiones hypotheticas, quia non ſignificant connexionem enunciatiuam, ſed ſolum continent coniunctas propoſitiones, & quidem accidentaliter, ideſt, ſola ſimultate prolationis, vnde conſequenter ſolum analogicè poſſunt propoſitiones dici. Erunt autem propoſitiones hypotheticæ in rigore illæ, quæ connexionem duarum enunciationum ſignificant, ſicut conditionalis, cauſalis, & rationalis.

Dico

Dico primò. Diuisio propositionis in cathegoricam, & hypotheticam substantialiter est, generis in species; habet tamen quendam modum analogiæ diuisionis. Est communior inter Thomistas, & desumitur ex Diu. Thoma opusc. 48. tract. de Enunciatione cap. 6. vbi prius dicit hanc diuisionem esse, vt analogum in sua analogata (vbi ly, *vt*, modum designat) postea verò subdit: *Hanc diuisionem diuidere propositionum, quo ad substantiam, quia diuidit eam ex parte copulationis, seu coniunctionis; diuisionem verò affirmatiuam, & negatiuam, diuidere quo ad qualitatem, quia diuidit ex parte prædicati, quod est quasi pars formalis respectu subiecti; diuisionem denique in vniuersalem, & particularem diuidere quo ad quantitatem, quia diuidit ex parte subiecti, quod est quasi materia propositionis, ad quam sequitur quantitas*: Sentit ergo Diu. Thom. hypotheticam pertinere ad substantiam propositionis, atque adeò in ipsa saluari vniuocè propositionem: quia saluatur eius substantia, vnde tandem subdit, *Quod quando interrogamus, quid sit propositio, interrogamus de substantia propositionis, & sic respondemus, quod est cathegorica, & hypotetica*: ergo qui dicit hypotheticam propositionem, dicit substantiam propositionis. Et nihilominus, quia ex parte rei significatæ cathegorica, & hypothetica se habent, tanquam vnum, & multa, & vna per prius, & alia per posterius, dicitur habere modum analogiæ, vt postea explicabimus.

Fundamentum Conclusionis consistit in hoc, quod propositio hypothetica habet totum, quod requiritur ad essentialem rationem enun-

enunciationis inquantum hypothetica eſt, nam vt talis, eſt oratio perfecta, & non ſub ſpecie optatiuæ, vel interrogatiuæ, aut aliarum, ergo enuciatiuæ. Anteced. conſtat, nam quod ſit oratio, manifeſtum eſt, cum habeat partes ſignificatiuas, & non ſit ſola dictio, ſed ſit modus ſciendi: quod ſit perfecta conſtat, quia non relinquit ſuſpenſum ſenſum in audiente, ſed perfectum, vt cum dico Petrus currit, & Ioannes ſedet, ſi Petrus currit, Petrus mouetur. Conſeq. verò patet, tum diſcurrendo per ſpecies orationis perfectæ, quas ſupra in initio iſtius quæſt. ex D. Thom. poſuimus, neque enim per hypotheticam propoſitionem fit optatiua oratio, aut vocatiua, aut imperatiua, aut interrogatiua, vt patet in hac propoſitione, ſi homo currit, mouetur: Ioannes legit, & Paulus diſputat, ergo debet eſſe enunciatiua. Tum etiam quia hypothetica inquantum talis ſignificat veritatem; aut falſitatem diſtinctam à cathegorica, quia non ſolum fertur iudicium de qualibet cathegorica, ſed etiam de ipſa coniunctione hypothetica, non quantum ad diſpoſitionem illationis, vt in conſequentia: ſed quantum ad ita eſſe, vel non eſſe, vt patet in hac propoſitione, ſi homo eſſet equus, eſſet hinnibilis, nam de ſingulis cathegoricis formatur iudicium falſum, de tota autem hypothetica, verum; & ſimiliter eſt in copulatiua, & alijs hypotheticis; ergo ſignum eſt quod hypothetica inquantum talis pertinet ad rationem enunciationis, ſiquidem ſignificat verum, vel falſum, quæ eſt eſſentia enunciationis. Quare ſicut terminus complexus, & incomplexus vniuocè conueniunt, licet vnus ſigni-

gnificet rem compositam, alius simplicem; ita hypothetica, & cathegorica vniuoce conueniunt in significando veritatem, licet vna sit simplex, alia composita.

Dico secundò, Copulatiuæ, & disiunctiuæ, verè, & in toto rigore sunt propositiones hypotheticæ. Constat hoc expresse ex D. Thom. opusc. 48. tractat. de Enunciat. c. 14. Diuiditur, inquit, propositio hypothetica in tres species, quia quædam est conditionalis, quædam disiunctiua, quædam copulatiua. Et idem habet in eodem opusc. tract. de Syllogis. simpliciter cap. 16. *Et ratio* huius est, quia illis conuenit definitio hypotheticæ, quæ secundum D. Thom. definitur, *quod sit illa, quæ habet duas cathegoricas principales partes sui*; hoc autem manifestissime apparet in propositione copulatiua, & disiunctiua. Item, quia veritas copulatiuæ, & disiunctiuæ, & iudicium, quod de illis datur, est diuersum à veritate, & iudicio, quod datur de cathegorica: plus enim requiritur ad verificandum vnam, quam aliam, nam ad verificandum disiunctiuam, vtramque partem verificari, ad copulatiuam, vtramque partem verificari necesse est: diuersum autem iudicium, & diuersa veritas est de vnaqueque propositione cathegorica seorsum, quàm de vtriusq; simultate, & de hoc, quod non solum vnum, sed etiam aliud ita sit: multo melius in disiunctiua, hoc apparet, nam altera parte existente falsa, tota disiunctiua est vera, ergo aliud est iudicium, & alia veritas totius, & alia partis.

SOL-

SOLVVNTVR OBIECTIONES.

PRimo *Arguitur*: Nam D. Thom. expresse affirmat, quod diuisio propositionis in cathegoricam, & hypotheticam est analogi in analogata, vt patet in opusc. 48. tract. de Enunciat. cap. 6. *eo quod enunciatio cathegorica est simpliciter vna, hypothetica verò coniunctione vna*. Idem habet in 1. Periherm. lect. 8. vbi inquit: *Quod enunciatio est vna absolutè, quæ vnum de vno significat, vel secundum quid, scilicet, quæ est coniunctione vna*, ergo contra Diu. Thom. dicimus, quod diuisio ista est vniuoca. *Et Confirm.* Quia hypothetica dicitur vna secundum quid, seu coniunctione vna, inquantum significat plura, quadam tamen coniunctione vnita, ergo saltem in ratione signi propositio hypothetica est secundum quid vna, ergo etiam in ratione propositionis, nam propositio essentialiter signum, si ergo in ratione signi non est vna simpliciter, sed secundum quid, etiam in ratione propositionis, quæ est essentialiter signum non erit vna simpliciter, sed secundum quid.

Respond. S. Thom. in illo opusc. non dixisse absolute, quod ista diuisio est analogi in analogata, sed diuidi, *vt analogum in analogata*, quod est habere modum diuisionis analogæ, licet non substantiam, sicut etiam docet Sanctus Thomas in q. 9. de potent. art. 2. ad 6. quod *diuisio substantiæ in primam, & secundam, non est generis in species, sed magis analogi in analogata*, & tamen, vt in 2. p. Log. videbimus, communi-

muniter tenetur, quod ista diuisio est vniuoca, & exponitur D. Thom. de diuisione analoga, quantum ad modum. Et consistit ista vniuocatio quo ad substantiam, & analogia quo ad modum in hoc, quod in propositione duo considerantur, alterum quo ad substantiam, idest, significatio veri, vel falsi, seu obiecti complexi, vt enunciabilis, & in hoc conueniunt vniuocè cathegorica, & hypothetica, vt diximus; aliud est ex parte identitatis, & vnitatis orationis, vt significatiua est absolutè, & hoc tenet se ex parte materiæ, scilicet orationis significatiuæ, sicut in termino quod sit complexus, vel incomplexus; & quantum ad hoc datur modus analogiæ, inquantum hypothetica constituitur ex cathegorica, & per prius inuenitur veritas in cathegorica, quam in hypothetica: sed non omne prius, & posterius infert analogiam veram, vt patet in numeris, quorum vnus est prior altero, & componit alterum; & tamen non analogantur in ratione numeri, sed prius, & posterius in participando rationem superiorem, facit analogiam: & sumitur hæc explicatio ep ipso Diu. Thom. 1. Periherm. lect. 8. vbi inquit: *Manifestum est enunciationem quæ est vna coniunctione, esse etiam plures; plures autem inquantum significat plura, & non vnum*. Et infra. *Quædam enunciatio est simpliciter vna, inquantum vnum significat, quædam simpliciter plures, inquantum plura significat; sed est vna secundum quid, inqnantum est coniunctione vna*. Ergo solum ex parte rei significatæ, & vnitatis, vel identitatis significatio dicitur esse simpliciter vna, vel secundum quid, in ratione tamen

veri-

veritatis assertæ, & enunciatæ, non negat D. Thom. quod sit simpliciter vna veritas hypothetica.

Ad Confir. Resp. Primò quod etiam si ratio signi, quæ superior est, si analoga, non sequitur, quod ratio inferior non sit vniuoca, vt patet in ante, in quo analogicè conuenit homo, & planta, non tamen in ratione viuentis, vel substantiæ. *Secundo dicitur:* Quod ratio signi non est genus artefacti Logici absolutè, sed in ratione signi artificiosi, & sic in enunciatione simplici, & complexa multiplicari potest ratio signi, quasi materialiter, & absolute sumpta, in ratione autem complexi enunciabilis artificiosi habere vnitatem simpliciter, inquantum significat vnam veritatem, etiam si hypothetica sit, sicut terminus complexus, & incomplexus in ratione termini vniuocantur; & sicut domus habens vnam aulam tantum, vel habens viginti, vniuoce sunt domus, & similia exempla multiplicari possunt in alijs artefactis.

Secundò arguit. Propositio hypothetica non est vnicus mentis conceptus; seu qualitas simplex, sed plures conceptus ordinati, cathegorica autem est vnus simplex conceptus, vt probabilius resoluimus præcedenti articulo, ergo non conueniunt vniuocè. Consequentia patet, quia cathegorica vnit suas partes vnico conceptu, & consequenter vnico esse, hypothetica autem, non vnico esse, sed vnitate ordinis, non est autem aliquid vniuocè commune ei, quod est vnum per se, & per accidens intra lineam eiusdem artefacti, scilicet propositionis enunciabilis.

Con-

Confirmatur. Quia enunciatio hypothetica formaliter, & essent aliter componitur ex cathegorica, ergo non est species illi condistincta: Conseq. patet, quia quod formaliter componit aliud non condiuiditur vt species contra illud, sed vt includens, & inclusum; sicut male diuideretur animal in hominem, & in animal. Anteced. constat, quia cathegorica componit hypotheticam, inquantum significat verum, vel falsum, ex veritate enim cathegoricæ fit veritas hypotheticæ, ergo componit ratione eius, quod est formale in cathegorica, scilicet ratione significandi verum, vel falsum.

Respond. Argumentum probare, quod in esse qualitatis; seu in esse entitatiuo, & Physico, hypothetica, & cathegorica se habent tanquam vnum, & multa, quæ secundum quid, & vnitate ordinis sunt vnum. Cæterum artificialiter, & Logice in ratione enunciandi veritatem, vniuocè conueniunt, & sic in ratione artefacti enunciabilis simpliciter est vnum, & per se propositio hypotetica, sicut vas auri factum ex vnica, & continua quantitate auri, vel ex pluribus partibus diuisis compactum, in ratione artefacti vniuoce conueniunt, licet non in ratione physicæ quantitatis, & vnius substantiæ, & ratio termini, quæ inuenitur in prima operatione: & oratio, vel syllogismus, quæ inueniuntur in tertia, vniuoce conueniunt in ratione artefacti Logici, licet non in vnitate physica.

Ad confirm. respond. Quod licet hypothetica componatur ex eo, quod formale est in cathegorica, tamen hoc ipsum formale materia-

tialiter, & non formaliter est cumponens; illud enim dicitur formaliter componere, quando eius formalitas, & essentia consistit in ratione partis componentis, sicut materia, & forma in physicis, & sic non condiuiditur contra totum, sed in illo includitur: Quando vero aliquid in se est quoddam totam; licet secundum formale quod habet, possit componere aliud, quod essentialiter postulat illud ad sui compositionem, non dicitur formaliter esse componens, licet suo formali componat, quia formaliter non est pars, & sic potest esse species condiuisa respectu eius, quod componit, sicut binarius, & ternarius sunt species numeri, & tamen ternarius essentialiter constituitur ex binario.

Vltimò arguitur contra secundam conclusionem. Quia copulatiua, & disiunctiua non sunt vna propositio, sed multiplex, sola simultate prolationis coniunctæ. Et prob. quia non habent aliam veritatem à suis cathegoricis simul sumptis, vel disiunctis; talis autem coniunctio, vel disiunctio non facit distinctam propositionem, sed aggregationem plurium, ergo non sunt species enunciationis. Maior prob. quia præter aggregationem veritatum cathegoricarum, non est alia veritas copulatiuæ, nisi significare quod vtraque cathegorica est vera, vel si sit disiunctiua, quod altera est vera; hæc autem propositio. Vtraque illarum propositionum est vera, est quædam tertia veritas cathegorica; Ergo nunquam dabitur veritas hypothetica, quæ inquantum talis sit distincta species à cathegorica, sed si habet distinctam veritatem illa est quasi reflexa,

flexa, quæ explicatur per illam cathegoricam, vtraque est vera, vel altera est vera.

Respondet. neg. maior. & ad probat. dicitur, quod ex illa aggregatione veritatum cathegoricarum disiunctiuè, vel copulatiuè facta, resultat alia veritas, quæ quia pendet ex veritatibus cathegoricis, dicitur veritas hypothetica, quia habet cathegoricas principales partes sui. Et licet significatio reflexa, & in actu signato, qua dicitur vtramque esse veram, explicetur per vnum cathegoricam, non tollit quin ipsa hypothetica in se sit veritas quædam non cathegorica, sed hypothetica, non enim illa reflexa cathegorica est vera, nisi quia id, quod significatur per illam, verum est. Significatur autem quòd non solum vna, sed etiam altera propositio est vera, quæ est veritas hypothetica, & non simplex: Et si sufficeret ad tollendam veritatem hypotheticam explicatio illa reflexa per vnam cathegoricam, etiam ipsa conditionalis non esset hypothetica, & syllogismus non esset oratio constans ex propositionibus, quia reflexe definimus conditionalem per vnam cathegoricam, dicendo quòd est coniunctio plurium propositionum per particulam *si*, & quod syllogismus est oratio inferens ex præmissis conclusionem, non tamen sequitur ex hoc, quod syllogismus non sit oratio composita, & conditionalis non sit verè hypothetica.

ARTI-

ARTICVLVS IV.

Vtrùm diuisiones in affirmatiuam, & negatiuam, in vniuersalem, & particularem, sint bonæ, & essentiales.

QVidam existimant diuisionem in affirmatiuam, & negatiuam esse accidentalem, quia est diuisio penes qualitatem propositionis, qualitas autem supponit essentiam, & substantiam rei, consistit autem qualitas propositionis in affirmare, & negare; sicut quantitas in vniuersalitate, & particularitate. Alij existimant esse analogam quia traditur per prius, & posterius, affirmatio enim prior est negatione.

De diuisione autem in vniuersalem, & particularem ferè omnes conueniunt esse accidentalem.

Nihilominus expressa Sancti Thomæ sententia est, diuisionem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam esse vniuocam, & generis in species. Ita habet in 1. Periherm. lect. 8, & euidentius opusc. 48. tractat. de Enunciat. capit. 6. vbi postquam dixit esse diuisionem generis in species, addit infra: *Quòd hæc diuisio pertinet ad qualitatem enunciationis, qualitatem scilicet essentialem, secundum quod differentia significat quale quid*. Igitur in sententia Sancti Thomæ clare constat, quod hæc diuisio sit essentialis, & vniuoca.

Fundmentum huius sententiæ. Quantum ad hoc, quod sit vniuoca probat. à D. Thom. con-

contra Alexandrum; quia tam affirmatiua, quam negatiua participant æqualiter essentialem rationem enunciationis, scilicet significare verum, vel falsum, tam propriè enim & essentialiter significat verum, vel falsum affirmatiua propositio, quam negatiua, & eodem modo potest terminare iudicium assensus, vel dissensus, non enim minus verum est dicere affirmatiue, Verbum diuinum est Deus, quàm negatiuè. Verbum diuinum non est creatura; homo est animal, quàm homo non est lapis: ergo vniuoce conueniunt in significando verum, vel falsum.

Quod verò diuisio sit essentialis, & non accidentalis, ex eo probatur, quia est diuisio penes formam essentialem propositionis, quæ est copulatio extremorum, quatenus fundatur in conuenientia: vel disconuenientia eorum inter se, nam ante conuenientiam, vel disconuenientiam extremorum, nulla substantia enunciationis concipi potest; tunc autem primò, & essentialiter ipsa ratio enunciationi concipitur, & constituitur, quando intelliguntur extrema vniri, ergo essentialis differentia in ratione huius vnionis facit essentialem differentiam in ratione enunciationis, hac enim ratione, hypothetica differt essentialiter à cathegorica, quia differt in ratione, & modo copulandi, & componendi; sed copulatio negatiua essentialiter differt ab affirmatiua, cum negatio essentialiter opponatur affirmationi, siquidem destruit illam totaliter, ergo, &c.

Dico tertiò. Diuisio propositionis penes quantitatem, scilicet in vniuersalem particu-

larem,

larem, &c. non est essetialis, sed accidentalis. Supponimus quod quantitas propositionis non inuenitur in omni propositione, sed solum in propositione constante termino communi; nam si constet subiecto singulari, propositio non est quanta, quia quantitas in propositionibus attenditur penes extensionem subiecti ad plura, vel pauciora; singularis autem propositio caret extensione, quia soli conuenit vni, vnde est quasi indiuisibile in genere quantitatis propositionis.

Ex quo manifeste deducitur, quod ista diuisio penes quantitatem sit accidentalis; tum quia non sumitur penes id, quod est essentiale in propositione, scilicet penes significationem veritatis, seu copulationem extremorum, sed penes extensionem subiecti in ea, quibus potest conuenire prædicato, vnde supponit enunciationem constitutam, & essentiam propositionis significantem ipsam veritatem complexam, quæ per copulationem extremorum constituitur: tum quia si inueniri potest tota essentia propositionis in indiuiduo sine vlla quantitate, vt in propositione singulari, ergo diuisio penes quantitatem non est essentialis, quia sine illis speciebus essentia inuenitur.

Et si dicas. Nam possunt aliquæ propositiones specie differre solum ratione quantitatis, vt si dicas, omnis homo est albus, aliquis homo est albus, prima est falsa, & secunda vera, & solum ratione quantitatis, ergo diuersa quantitas essentiale, & specificum discrimen facit.

Respond. neg. anteced. quia veritas, & fal-

sitas non sunt essentiales differentiae, vt supra diximus, vnde ex hoc praecisè, quod vna sit vera, & altera falsa ex variatione quantitatis, non sequitur quod sint essentialiter diuersae, & praesertim hoc est verum quantum ad essentialem differentiam propositionis ex parte formae, & artificiosae compositionis, sic enim non est essentialis differentia inter illas duas propositiones; ex parte autem materiae, scilicet, quia res significata est diuersa, non est aliqua repugnantia quod possint aliquae propositiones specificè differre, quia res specie distinctas significant, sed hoc non est ratione quantitatis, sed etiam si eiusdem quantitatis sint, hoc modo different specie, vt si dicas, omnis homo est animal, omnis equus est hinnibilis.

SOLVVNTVR OBIECTIONES,

PRimò arguitur ad probandum non rectè diuidi propositionem in affirmatiuam, & negatiuam. Nam affirmatio, & negatio explicantur per esse, & non esse, affirmatur enim dicendo, quod aliquid est, & negatur dicendo, quod non est; sed ad esse, & non esse non potest dari aliquid commune, aut aliquod tertium medium inter illa, cum immediatè opponantur, nec aliquid commune ad esse, & non esse intelligi possint, ergo ista diuisio nec est bona, neque vniuoca, cum ad esse, & non esse nihil sit vniuocum. *Et confirmat.* quia affirmatio, & negatio traduntur per prius, & posterius: affirmatio enim prior est negatione, nam negatio in affirmatione

tione fundatur, vt constat ex Arist. 1. Periher. cap. de Enunciat. & D. Thom ibi lect. 8. ergo non est diuisio generis in species, sed analogi in analogata. Conseq. patet, quia species vnius generis sunt simul natura, vt dicitur in Post prædicam. ergo non potest tradi diuisio generis penes species, quæ se habeant vt prius, & posterius.

Respond. Illo argumento aliquos malè torqueri, sed sine fundamento; Concedo enim inter esse, & non esse non dari medium, nec aliquid commune abstrahi posse, sed inter significare esse, vel non esse, potest dari aliquid commune abstrahens ab vtroque, scilicet significare complexè extrema, & vnire illa, quæ postmodum determinatè significantur vnita penes affirmationem, vel negationem, quorum vna significat esse, alia significat non esse. Itaq; ipsum esse, & non esse contradictoriè opponuntur, ipsa verò significatio affirmans, & significatio negans, non opponuntur contradictoriè, sed contrariè, quia vtraque significatio est positiua, & se habent sicut duæ species significationis artificiosæ, & complexæ, & hæc significatio complexa enunciatiuè est ratio illis communis.

Ad Confir. Respond. Ex doctrina S. Thom. 1. Periherm. lect. 8. & opusc. 48. citato, vbi soluit hoc ipsum argumentum, quod non omne prius, & posterius constituit analogiam, vt patet in speciebus numeri; vnus enim numerus prior est alio, & tamen vniuocè sunt numeri, & potentia habitus, & actus habent rationem prioris, & posterioris, & tamen vniuocè sunt qualitas, sed illa prioritas,

quae facit inaequaliter participare rationem superiorem, ita quod in vno sit principalius, & per se, in alio secundum quid, & per accidens facit analogiam, sicut ens respectu substantiae, & accidentis, sanum respectu animalis, & herbae, in vno enim inuenitur per prius in alio per posterius. Et dicuntur species vnius generis esse simul natura simultate participandi rationem superiorem, non simultate existendi inter se.

Secundo argu. Non potest idem diuisum duplici essentiali diuisione diuidi, siquidem essentiales differentiae ex aequo diuidunt genus, & adaequatè opponuntur inter se intra idem genus, sed propositio diuiditur essentialiter in cathegoricam, & hypotheticam, vt dictum est art. praeced. ergo non potest iterum diuidi essentialiter in affirmatiuam, & negatiuam; cum vna diuisio non contineatur sub alia.

Et Confirm. Quia generum non subalternatim positorum non possunt eaedem esse species, vt dicitur in Regula Antepraedicamentali; sed cathegorica, & hypothetica sunt genera non subalternatim posita, ergo non possunt diuidi eisdem differentijs essentialibus, sed vtraque potest diuidi in affirmatiuam, & negatiuam: & rursus tam affirmatiua, quam negatiua, in cathegoricam, & hypotheticam. Ergo istae diuisiones non possunt esse essentiales, sed accidentales.

Resp. In primis nullum esse inconueniens, quod idem diuidatur pluribus diuisionibus essentialibus immediatè, quando sunt diuisiones inadaequatae, quando scilicet aliqua essentia constituitur pluribus formalitatibus,

qua-

quarum quælibet partibilis est in aliquas species, quæ est doctrina S. Thom. 1. 2. quæst. 95. art. 4. vbi inquit: *Quod sunt multa de ratione legis humanæ, secundum quorum quodlibet lex humana propriè, & per se diuidi potest*: & ibi numerat diuersas diuisiones per se, & essentiales legis humanæ, secundum inadequatas considerationes. Imò in diuisionibus Prædicamentorum non est necesse omnem diuisionem fieri per duas species adæquatas, sed per plures, quibus idem genus diuidi potest, sicut animal potest diuidi in gressibile, & volatile, & rursus in reptile, & notabile, & in multas, & varias species essentiales. Et similiter qualitas diuiditur immediatè in habitum, & dispositionem, in potentiam, & impotentiam, &c.

Secundo Responderi potest affirmationem, & negationem non esse immediatam diuisionem propositionis, sed subdiuisionem eius: primo enim diuiditur in cathegoricam, & hypotheticam: cathegorica autem, in affirmatiuam, & negatiuam. Quod ex Phylosopho in 1. Periherm. cap. de Enunciat. sumpsit Diu. Thom. ibi lectio 8. dicens: *Quod enunciatio, quædam est vna simplex, quædam coniunctione vna*. Et statim addit, *Alia subdiuisio enunciationis est, quod, si enunciatio sit vna, aut est firmatio aut negatio*. Quod statim amplius explicabitur.

Ad Confir. Resp. Ex hac vltima solutione, regulam anteprædicamentalem hic non habere locum, cum sint genera subalternatim posita diuisio in cathegoricam, & hypotheticam, & subdiuisio cathegoricæ, in affirmatiuam

& negatiuam. *Et cum instaur*, quod etiam hypothetica diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam. *Resp.* 1. hypotheticas non dici per se affirmatiuas, aut negatiuas, nisi ratione suarum cathegoricarum, ex quibus constant, nam ipsæ copulæ hypotheticales propriè non negantur, sed copulæ verbales, ex quarum negatione propositiones etiam hypotheticæ redduntur negatiuæ; vnde quando fiunt contradictoriæ in hypotheticis, negationes ponuntur in copulis cathegoricis, non hypotheticis (nisi forte negatio toti enunciationi præponatur) vt si dicas hanc copulatiuam: *Petrus currit, & Ioannes legit*, contradictoria eius erit disiunctiua hæc, *Petrus non currit, vel Ioannes non legit*, vt bene aduertit M. Soto lib. 3. sum.c.9. not.5. vbi copulæ hypotheticales, scilicet ly, *&*, & ly, *vel*, vtrobique non negantur.

Secundò Respond. Quod si hypothetica per se diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam, talis affirmatio, negatio est longè diuersa ab affirmatione, & negatione, quæ diuidit cathegoricam, quia copulæ cathegoricæ, & hypotheticæ sunt longè diuersæ, & ita non sunt capaces affirmationis, & negationis secundum eandem rationem, copula enim cathegorica est verbum: copula verò hypotheticalis est modus, vt ly, *&*, ly *vel*, ly *si*. Sicut qualitas quæ est dispositio in genere diuiditur in dispositionem permanentem, quæ est habitus, & transeuntem, quæ est dispositio tantum, & tamen quando qualitas diuiditur etiam in passionem, & passibilem qualitatē penes hoc, quod sit permanens, & transiens non diuiditur eisdem differentijs permanentis, & transeuntis, sed diuersis.

Vlt. Arg. Nam aliquæ propositiones sunt simul affirmatiuæ, & negatiuæ, seu mixtæ qualitatis, vt hæc propositio *Petrus est, & non fuit albus*, ergo ista diuisio non est essentialis, quia duæ essentiales differentię non possunt eidem indiuiduo conuenire. Nec dici potest quod illa est duplex propositio, & non vna; contra enim est, quia solum constat vno subiecto, & prædicato, & vnico iudicio iudicari potest, ergo est vnica formaliter, licet virtualiter possit esse multiplex, quia ex illa multæ formari possunt.

Et Confirm. Quia propositio affirmatiua, & negatiua possunt esse synonimæ, vt homo est rationalis, homo non est irrationalis, ergo sunt eiusdem speciei: patet conseq. quia respiciunt idem obiectum, ab obiecto autem sumitur species.

Resp. Quod in propositionibus mixtæ qualitatis virtualiter inuenitur duplex propositio, quia est quasi duplex veritas, licet de eodem subiecto dicatur, eo quod multiplicatur copula, sed tamen quia formaliter est vnica propositio, dicetur pertinere ad speciem affirmatiuæ illa propositio mixtæ qualitatis, quæ infert vnam affirmatiuam, & pertinebit ad negatiuam illa, quæ infertur ex vna negatiua, prout diximus in textu in cap. de Diuisionibus propositionis. Et sic non constituitur vnica propositio formaliter in duplici specie, sed formaliter in vnica tantum, virtualiter autem, quia est duplex in duabus.

Ad Confirm. Respond. Quod illæ duæ propositiones, licet sint eiusdem speciei ex parte materiæ, seu subiecti materialiter considerati; tamen ex parte formæ, & artificiosi modi enunciandi, sunt diuersæ, quod est esse eiusdem speciei posterioristicè, diuersæ autem

prioristicè, sicut ex eodem obiecto, & materia potest fieri entymema, & syllogismus, quæ in ratione artificiosæ orationis, & consequentiæ, sunt diuersæ speciei posterioristice autem, tunc erunt eiusdem rationis.

QVÆSTIO VI.

De Suppositione, & alijs proprietatibus partium Enunciationis.

ORDO doctrinæ postulat, vt explicata essentia, seu natura propositionis, incipiamus explicare illius proprietates. Et prius agemus de proprietatibus partium in hac quæstione, deinde de proprietatibus totius in sequenti. Proprietates partium sunt, *suppositio, ampliatio, &c.* proprietates totius, *oppositio, conuersio, æquipollentia.*

ARTICVLVS I.

Vtrùm definitio Suppositionis sit bona.

DEfiniuimus in textu Suppositionem, quod sit *Acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur iuxta exigentiam copulæ.* vnde ad eius exactam explicationem tria inquirenda sunt, *Primum* circa genus, quomodo

modo intelligatur, quod ſuppoſitio eſt acceptio. *Secundum* circa differentiam, quomodo ſit verificatio termini iuxta exigentiam copulæ. *Tertium*, an ſolum intra propoſitionam inueniatur ſuppoſitio.

Circa primum, *Acceptio* in definitione ſuppoſitionis ſumitur pro vſu paſſiuo, ſeu ordinatione intellectus, qua vtitur aliquo termino, ſeu ordinat, & comparat illum in ordine ad aliquid. Et conſtat diſtingui ſuppoſitionem à ſignificatione, cum ſignificatio termini ſit permanens, & vna, ſuppoſitio autem variari poſſit, eadem ſignificatione manente, quia hæc ab impoſitione, quæ non mutatur, dependet, illa ab applicatione, & vſu intellectus, quo applicat, & vtitur aliquo termino. Et cum iſta acceptio ſit paſſiua, ſeu vſus paſſiuus termini, qui ſupponit, & accipitur, neceſſario requirit acceptionem actiuam, quæ non eſt aliud, quam actus intellectus ordinans, & comparans ipſum terminum, & conſequenter denominans ipſum, non ſolum cognitum, ſed etiam ſic directum, & applicatum, & acceptum: & in hac acceptione paſſiua fundatur ipſa relatio rationis, in qua formaliter conſiſtit intentio ſuppoſitionis.

Secundo Dicendum eſt. Quod acceptio, vt ſic, eſt communis ad multiplices, & varias intentiones, quæ in acceptione fundantur, ſicut eſt; ratio prædicati, ſubiecti, ratio ampliationis, & reſtrictionis, & appellationis, & ſimilium, quæ omnia fundantur in aliqua acceptione intellectus, ideſt, in aliqua ordinatione, & comparatione, qua aliquem terminum comparat ſecundum diuerſas con-

siderationes, & rationes, vel comparando vnum terminum ad alium in ratione subiecti, & prædicati, qui sunt respectus, de quo aliquid dicitur, & quod de aliquo dicitur, vel in ratione applicationis, qua significatum vnius determinat significatum alterius, vt in appellatione: vel comparando terminum ad id, pro quo substituitur, vt in suppositione, vel ad ea, ad quæ extenditur, vel ad quæ restringitur, vt in ampliatione, & restrictione. Quare hæc acceptio intellectus, quæ ponitur vt genus suppositionis, nihil aliud est, quam ordinatio intellectus circa aliquem terminum, non vt significet (id enim facit impositio, non acceptio termini) neque vt conficiat propositionem absolutè (id enim pertinet ad exercitium termini in ratione partis) sed vt coordinetur, & applicetur secundum diuersos respectus, & vsus cum alijs terminis, & cum tota propositione.

Sed obijcies. Quia si acceptio est communis omni intentioni, quæ fundatur in vsu passiuo intellectus, vt intentio prædicati, & subiecti, appellationis, ampliationis, &c. ergo debuit in omnium istarum intentionum definitione poni acceptio tanquam genus, & non in sola definitione suppositionis: imò in definitione signi debuit poni, nam etiam signum accipitur pro eo, quod significat, & pro illo substituitur, vel si respectu istorum non est genus, neque respectu suppositionis.

Et confirm. Quia in ista propositione, Essentia diuina est Pater, ly *Essentia Diuina*, accipitur pro Patre; & tamen non supponit pro illo, ergo mala est definitio, Maior probat.

quia si acciperetur pro filio, aut Spiritu Sancto, aut pro tota Trinitate, esset falsa, ergo accipitur pro solo Patre. Minor verò probat. nam si supponit pro Patre, posset concedi ista, Essentia diuina generat, quia supponit pro Patre, quia generat, sicut conceditur quod homo ambulat, quia Petrus ambulat, pro quo supponit homo, licet directè non significet Petrum, sicut neque Essentia diuina Patrem.

Et Confirm. Secund. Nam in libro clauso terminus supponit, siquidem ibi inuenitur propositio scripta, ergo, & suppositio, & tamen ibi non accipitur passiuè ab intellectu, quasi in actu, quia non cognoscitur actu, ergo non consistit essentia suppositionis in actuali vsu, & acceptione intellectus.

Respond. quod in alijs proprietatibus, seu intentionibus, quæ fundantur in passiuo vsu intellectus, semper subintelligitur acceptio, vt cum dicitur: *Appellatio est applicatio significati formalis, &c.* sensus est, quod est acceptio applicatiua. *Et quando dicitur, quod Ampliatio est extensio, &c.* intelligitur acceptio extensiua; exprimitur autem potius in suppositione, quam in alijs, quia cum sit prima inter istas proprietates logicales, quæ conueniunt termino intra propositionem, non potuit alio nomine exprimi ipsa ratio communis, nisi per acceptionem: aliæ verò proprietates, quæ sunt quasi additiones, vel extendendo, vel coarctando, vel modificando, &c. possunt al js nominibus exprimi. Signum autem non accipitur, vel substituitur pro significato eo genere acceptionis, de quo hic

loquimur, subſtituitur enim ſolum in repræſentando, vel ſignificando mediante impoſitione, ſeu repræſentatione, in præſenti autem loquimur de acceptione, quaſi applicatiua, & ordinata huius termini ſignificantis ad aliquem vſum intellectus.

Ad primam confirmat. reſpond. Quod, vt dicit S. Thom. 1. p. quæſt. 30. art. 5. ad 4. Eſſentia Diuina non ſupponit pro Patre ex modo ſignificandi (qui maxime attenditur in verificatione locutionis) ſiquidem ſignificatur vt abſtracta à perſonis, ſed ratione identitatis, & ſummæ ſimplicitatis ſupponere poterit pro Patre, ſeu verificari de illo. Et ideò quando ſignificatur identitas per verbum *eſt*, accipitur, & ſupponit pro Patre eſſentia Diuina ratione identitatis: quando verò ſignificatur actus notionalis, & proprius Perſonæ, non ſupponit ly *Eſſentia* pro Patre, quia tunc non ſignificatur identitas, ſed proprietas Perſonæ, à qua ex modo ſignificandi abſtrahit ly *Eſſentia*.

Ad ſecundam Confirmat. Reſpond. Quod in ſcriptura cauſa inuenitur propoſitio, & ſuppoſitio, & reliquæ proprietates logicales, quaſi in ſigno non actualiter cognito, & ideò ſolum virtualiter, non autem in actu ſunt ibi tales intentiones; non tamen eodem modo concedendum eſt, quod ibi ſit ſignum virtualiter, & non formaliter, quia ipſa ſcriptura, quæ eſt in libro clauſo formaliter in ſe ipſa eſt impoſita ad ſignificandum, ſicut, & voces, & ita, licet actu non repræſentet ſcriptura, actu tamen eſt impoſita, & ideo actu eſt ſignum, quia actualis eſſentia ſigni non conſi-

ſtit in actuali exercitio repræſentandi, ſed in actuali potentia ad repræſentandum, quia ſignum dicitur repræſentatiuum, non repræſentatio: ſuppoſitio autem fundatur in actuali applicatione, & vſu intellectus; quamquam etiam relatio rationis ſigni, quæ inuenitur in libro clauſo, non ſit actu exiſtens, niſi actu cognoſcatur, denominatur tamen ſignum ab ipſa impoſitione, & fundamento proximo huius relationis, de quo plura dicemus, q. 21, 2. par. Logicæ.

SECVNDA DIFFICVLTAS.

AD *ſecundam difficultatem* à principio poſitam, quæ tangit differentiam ſuppoſitionis, ſcilicet quod ſit acceptio pro aliquo, pro quo verificatur; vt reſpondeatur, notandum eſt, quod, vt diximus in Text. c. 10. aliud eſt verificatio termini, aliud verificatio propoſitionis, ſtat enim quod aliqua propoſitio non verificetur, vt iſta homo eſt lapis, & tamen termini verè ſupponant, & verificentur, atque ita verificatio propoſitionis ſumitur penes ipſum eſſe, vel non eſſe à parte rei, ſicut ſignificatur per eſſe, vel non eſſe propoſitionis, ad verificationem autem termini ſupponentis ſufficit, quod illud, pro quo ſupponit inueniri, & deſignari poſſit ſecundum exigentiam illius copulæ, & verbi, cui applicatur, vt ſupponat, vt loco citato latius diximus. Et iſta verificatio ſeu deſignatio poteſt aliquando fieri ad ſenſum, vt ſi res ſit ſenſu demonſtrabilis, vel ad intellectum ſi ſit occulta, vel in abſtracto conſiderata, vt

ibidem

ibidem diximus Imò aliquando non potest fieri demonstratio in ipso termino immediatè, sed mediate, & facta resolutione illius, vt cum dico, Omnis homo est animal, non debeo demonstrare aliquid, quod sit omnis homo, sed resoluta illa vniuersali in suas singulares, hic homo est animal, & ille, &c. in quolibet illorum potest demonstrari, hoc est homo.

Hoc supposito, Aliqui recentiores non admittunt suppositionem in hoc sensu, quod debeat verificari de aliquo, iuxta exigentiam copulæ; vnde solum restat nobis probare, quod ita admittendum sit. *Et fundamentum est*. Quia dantur aliquæ propositiones de subiecto non supponente, quando scilicet alicui termino adiungitur restrictio aliqua, vel terminus illi repugnans, vt si dicas, Angelus corporeus mouetur, Deus creatus intelligit, ly *Angelus*, & ly *Deus* non supponunt, quia non datur Angelus corporeus, nec Deus creatus, & hoc ideò, quia vt substituatur terminus pro aliquo, oportet quod non sit impeditus, nec aliquid ei repugnet, vt possit pro tali re substitui: ergo similiter si in ordine ad aliquam copulam repugnat inueniri id, pro quo substituitu., non poterit substitui pro illo, stante tali copula, vt si dicas, Adam est, Antichristus fuit; non datur talis Antichristus, qui fuerit, nec talis Adam, qui sit, ergo non potest substitui pro illo, requiritur ergo ad substitutionem, seu suppositionem, verificatio termini iuxta copulam, id est, quod possit inueniri, & designari id pro quo supponit terminus, iuxta significationem talis copulæ.

Sed

Sed dices. Non in aliquibus propositionibus subiectum supponit, & non verificatur iuxta copulam, ergo, &c. Anteced. probat. Primò in propositionibus falsis, vt Adam est, Antichristus fuit, illæ propositiones sunt falsæ, quia prædicata non conueniunt rebus, pro quibus subiecta supponunt, alias non intelligeremus falsitatem propositionis, nisi cognosceremus cui disconuenit, vel repugnat prædicatum, ergo pro aliquo supponit illud subiectum. Et in hac propositione, chymæra erit, ly *chymæra* supponit, siquidem ampliatur à verbo erit, & ampliatio est extensio à minori ad maiorem suppositionem, & tamen non verificatur iuxta copulam, quòd aliquando erit chymæra, ergo stat benè suppositio, sicut, & ampliatio sine verificatione *Secundo* in propositionibus optatiuis, & imperatiuis termini possunt supponere, quia determinatè de aliquo dicuntur, & tamen non verificantur iuxta aliquam copulam, quia ibi non est. Ac denique in propositionibus æternæ veritatis, vt homo est animal, non potest verificari terminus demonstrando illum per pronomen, *hoc*, ad aliquam differentiam temporis, cum verbum illud absoluatur ab omni tempore: ergo datur suppositio sine verificatione. *Confirmat*. Quia verificatio termini fit per aliam propositionem distinctam ab illa in qua supponit terminus, vt diximus, ergo talis verificatio non potest pertinere ad differentiam constitutiuam, & essentialem suppositioni.

Respond. negando auteced. Ad prim. prob. dicitur illas propositiones ideò esse falsas, quia

sunt

sunt de subiecto non supponente, quia secundum illam copulam non inuenitur aliquid, pro quo supponant: non autem semper requiritur ad falsitatem, quod terminus supponat pro aliquo cui disconueniant prædicatum, sed sufficit, quod non supponat, idest non inueniatur sub tali copula, & tamen de illo affirmetur prædicatum. In illa autem propositione, chymæra erit, vel non datur propriè ampliatio, quia non datur suppositio vera. Vel si est ibi ampliatio, non debet sumi pro maiori extensione suppositioni, sed pro extensione suppositorum, vel temporum, ad quæ fit ampliatio, siue terminus supponat, siue non.

Ad secundam vero probat. respondet. Quod in illis orationibus optatiuis, &c. termini supponunt iuxta exigentiam copulæ, vt in optatiuis, si sint de futuro, verificatur terminus ex parte subiecti pro eo, qui est, vel erit, vt si dicas. Vtinam Petrus fiat iustus, ly *Petrus*, supponit pro Petro, qui est, vel erit, si sit de præterito, vt vtinam fuisset iustus, supponit pro eo quod est, vel fuit, & sic de alijs. In imperatiuis supponit pro præsenti, vt si dicas, Petre fac hoc, Petrus debet supponere pro præsenti cui imperatur: & similiter in vocatiuis, &c. Itaque ad suppositionem sufficit oratio in qua inueniatur copula iuxta cuius exigentiam potest inueniri, & demonstrari talis terminus, & sic intelligimus solum supponere in propositione, sumendo propositionem pro omni oratione constante ex copula. In suppositione autem naturali, vbi veritas abstrahit à tempore, verificatio subiecti supponentis, non demonstratur ad

sensum, sed ad intellectum, quia verificatur secundum exigentiam verbi abstrahentis à tempore, vt si dicas, Petrus est homo, ly *Petrus* supponit, demonstrando Petrum per intellectum secundum se, vt dicendo, illud quod est Petrus, ly *est* abstrahente à tempore; & quando dico, homo est animal, demonstro per intellectum hoc, quod est homo secundum se; non ratione status singularis, vel vniuersalis.

Ad confirm. resp. Quod verificatio termini non constituit suppositionem, secundum quid sit, quasi in actu signato, & vt demonstrata per aliam propositionem, sed verificatio in actu exercito, prout fit in ipsa propositione in qua supponit, postea autem manifestatur, & probatur in alia propositioue distincta.

TERTIA DIFFICVLTAS.

AD *tertiam difficultatem* à principio propositam. *Resp.* Terminum nullo modo supponere actu extra propositionem, vel orationem constantem copula, iuxta cuius exigentiam possint acceptio termini verificari. *Ratio* sumitur ex dictis, quia suppositio non est substitutio secundum solam rationem significationis (sic enim constat inueniri extra propositionem) sed supposita significatione substituitur terminus pro aliquo secundum applicationem, & respectum ad alterum, vt ergo verè supponat, requiritur, quod sic inueniatur, & designari possit id, pro quo supponit, alioquin si non inueni-

tur, neque est designabile, non est enim applicabile in tali substitutione. Ex eo autem constat inueniri, seu designari posse id pro quo supponit, si demonstretur per aliquam copulam, quia ratione alicuius verbi constat quod sit vel non sit, seu inueniatur id pro quo aliquid supponit, requiritur ergo necessario, quod terminus coniungatur alicui verbo, vt respectu illius inueniri, & demonstrari possit id pro quo terminus accipitur. Adde quod id, quod respectu vnius copulæ potest substitui, respectu alterius non potest, vt si dicas, Adam fuit, ly *Adam*, supponit respectu præteriti: Si verò dicas, Adam est, non supponit, quia non inuenitur, & consequenter, nec verificatur respectu temporis præsentis. Et aliquando etiam suppositio variatur ratione copulę, non absolutè sumptæ, sed respectu prædicati, vt cum dico: *Homo est nomen*, *homo est species*, ly *homo* non supponit ratione solius copulæ *est*, vt significat tempus præsens, sed cognoscitur supponere materialiter in vno, & simpliciter in altero, quia sic exigit prædicatum per talem copulam vnitum termino, ergo in ordine ad diuersam copulam diuersa species suppositionis sumi potest.

Sed obijcies. Nam terminus extra propositionem verè habet rationem termini, & partis, ergo dicit ordinem ad verbum, mediante cuius coniunctione potest componere; ergo habet rationem suppositionis, sicut, & habet potentiam proximam compositionis: sicut enim ad componendum terminus non dicit actum, sed potentiam, sic etiam ad supponendum: præsertim cum suppositio sit proprie-

tas

tas termini, & consequenter non separatur ab ipso, neque intra, neque extra propositionem.

Et confirm. Quia extra propositionem etiam terminus dicit ordinem ad verbum, vel ad alium terminum, tam in orationibus imperfectis, vt si dicas, Petrus albus, homo iustus, vbi vnus terminus accipi potest in ordine ad alium; cur enim solum accipietur in ordine ad verbum? Tum etiam in orationibus perfectis non enunciatiuis, quæ verè, & propriè constant verbo, licet non enunciando, sed imperando, vel optando, &c.

Confirm. secundò. Nam si terminus solum supponit intra propositionem, quia substituitur secundum exigentiam verbi, sequitur quod omnes propositiones affirmatiuæ veræ, sint essentiales, vt patet in hac propositione, Petrus currit, quæ ideo est vera, quia iuxta exigentiam copulæ supponit pro Petro currente, sed de Petro currente est essentiale dicere quod currit, ergo est propositio essentialis.

Resp. ad principale argumentum. Esse differentiam inter rationem termini, & rationem suppositionis, quod intentio termini solum est intentio partis, & substitutio significationis, vtrumque autem non fundatur in ipso actuali exercitio, vel significandi, vel componendi, sed in habilitate, & potentia ad componendum, vel significandum, ratio enim partis non est ratio componentis, sed compositiui, & similiter ratio signi est ratio significatiui, non significantis; at vero intentio suppositionis resultat ex actuali determinatione, & vsu passiuo intellectus circa aliquem termi-

num,

num, quem determinat, & applicat, siuè in mente, siuè in voce, vel scripto, pro isto vel illo, pro quo verificatur, vnde ante actualem applicationem intellectus non datur ista determinatio. Quod verò dicitur esse proprietatem termini. *Respond.* Suppositionem non esse proprietatem termini in omni statu, sed prout applicatur intra propositionem, sicut proprietas greuis est quiescere, non absolutè, sed in certo.

Ad primam confirm. Resp. Quod extra propositionem terminus dicit respectu ad verbum, vel ad prædicatum per modum partis potentis componere, non autem per modum actu determinati, & substitui pro aliquo, quod verè inueniatur ita substitui, eo quod non potest constare, quod verè sic inueniatur, nisi in ordine ad aliquod verbum constet inueniri, vnde in orationibus imperfectis non constantibus aliquo verbo non datur suppositio, quia nondum datur id, per quod debet verificari, & designari quomodo verè, & propriè supponat terminus: cuius signum est, quod quando sine verbo coniunguntur termini, vt dicendo, homo albus, illud complexum est indifferens ad quodcumque genus suppositionis, possunt enim formari ex illo complexo suppositio materialis dicendo, homo albus est vox complexa, vel formalis dicendo, homo albus disgregat visum, vel simplex dicendo, homo albus est prædicabile de multis, vel naturalis dicendo, homo albus est coloratus, vel accidentalis dicendo, homo albus ambulat, vnde si est indifferes ad omnes species suppositionis, manifestum est, quod nul-

lam

lam habet in actu, & sic determinatur, & verificatur ratione copulæ. In propositionibus autem non enunciatiuis constantibos verbo, iam diximus posse reperiri suppositionem.

Ad secund. conf respond. Quod licet in illa propositione ly *Petrus* supponat pro Petro currente, illa tamen propositio non est essentialis, quia ad essentialem propositionem non sufficit identitas subiecti cum prædicato ex parte suppositi, & ex parte suppositionis eius, sed requiritur necessaria connexio, & habitudo terminorum, quæ est identitas quasi formalis, vnde in prædictis propositionibus accidentalibus est quidem vera coniunctio, & vnio inter prædicatum, & subiectum, non tamen est necessaria; vnde licet supponant pro eodem, non tamen sub ea formalitate necessariæ connexionis, quæ requiritur ad essentialem propositionem, sicut si formaliter significaretur ex parte subiecti dicendo, Petrus currens currit, tunc enim est propositio essentialis, quia habitudo terminorum non solum veritatem fundat, sed intrinsecam necessitatem.

ARTICVLVS II.

Vtrùm soppositio impropria reperiatur in conceptu mentis vltimato.

PVnctus huius difficultatis nascitur ex ipsa definitione suppositionis impropriæ, seu metaphoricæ, quæ est suppositio pro eo quod terminus impropriè, & per translationem significat, quod in terminis vocalibus videmus

mus fieri, quia vnus terminus transfertur ad supponendum pro alia re, quam sit illa, quam directè significat, eo quod habet aliquam conuenientiam, vel similitudinem, aut comparationem cum ipsa, omnis enim metaphora in aliqua comparatione, vel similitudine fundatur. Inquirimus ergo, An in ipso conceptu mentis vltimato, qui est naturalis similitudo alicuius rei, inueniatur fundamentum, vt applicari possit pro eo, quod non significat naturaliter, & propriè, sed pro eo cum quo potest habere aliquam similitudinem, vel comparationem metaphoricam, v. g. in illa vulgari propositione *Vicit Leo de Tribu Iuda*; vt sit impropria suppositio in mente, requiritur, quod conceptus veri leonis, & qui est naturalis, & expressa similitudo leonis supponat, & applicetur pro Christo, quem non significat propriè, & directè: nam si supponeret pro vero leo, propositio esset falsa, vt autem supponat pro Christo impropriè, non debet repræsentare illum æque directè, cum repræsentatione veri leonis, aliàs ille conceptus esset æquiuocus, & suppositio pro Christo non esset impropria, sed propria vtriusque, scilicet Christi, & leonis, quia vtrumque propriè, & naturaliter repræsentaret, sicut nomen æquiuocum propriè supponit pro quolibet signato. Est ergo difficultas, An sufficiat ad suppositionem impropriam ille conceptus veri leonis, vt potest saltem in obliquo connotare Christum; vt similem leoni, an vero requiratur alius distinctus conceptus ad supponendum, qui directè repræsentet Christum cum connotatione leonis in obli-

quo

quo, non repræsentando Christum absolutè sed comparatum leoni.

In hoc ergo puncto diuisi sunt Authores, nam quidam simpliciter, & absolutè fatentur dari suppositionem impropriam, quia existimant in prædicta metaphora illum conceptum veri leonis repræsentare Christum connotatiuè sub analogia, & similitudine quadam ad leonem illo primo modo. Alij vero existimant conceptum illum veri leonis, nec repræsentare Christum, nec supponere pro illo, sed formari alium conceptum repræsentantem Christum cum aliqua comparatione, & connotatione ad verum leonem illo secundo modo, & ita supponere propriè ratione rei significatæ pro Christo cum connotatione ad leonem.

Nihilominus resolutione dico. Quod simpliciter hæc secunda sententia in sensu D. Tho. probabilior videtur, & hoc sequuntur plures ex Thomistis, non tamen caret probabilitate prima sententia. Prima pars deducitur ex D. Th. 1.p. q.13. art.10. vbi inquit: *Quod cum nominamus Deum secundum participationem, intelligimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei*; Deus autem secundum participationem est Deus metaphoricè, sicut Christus est leo metaphoricè, ergo audito nomine Dei metaphoricè, intelligimus id, quod habet similitudinem veri Dei, & nomine leonis metaphoricè, intelligimus id, quod habet similitudinem veri leonis, non ergo est conceptus veri leonis, sed distinctus conceptds, scilicet eius, quod habet similitudinem veri leonis; iste autem est conceptus Christi

cum

cum quadam connotatione ad leonem.

Et fund. sumitur ex dictis, nam illa suppositio metaphorica non potest verificari pro eo, quod est leo verus, sed pro eo, quod est tanquam leo: nam leo verus de Tribu Iuda non inuenitur, nec supponit magis, quàm si diceretur, Angelus corporeus, vel homo rugibilis, solum ergo supponit, & verificatur pro eo quod est tanquam leo, sed conceptus veri leonis non potest esse conceptus eius, quod est tanquam leo, quia vt dictum est, alium conceptum formamus de vero leone, alium de eo quod comparatiuè se habet tanquam verus leo, ergo si pro hoc secundo verificatur illa suppositio, & non pro primo, iste secundus conceptus supponet, & non primus: vt autem esset suppositio impropria, deberet conceptus veri leonis supponere pro eo, quod non est leo, sed tanquam leo, non significando illud propriè.

Et confirmatur, quia conceptus veri leonis solum significat naturali repræsentatione leonem verum, sub qua non continetur Christus, sed proprietatem fortitudinis, cui assimilatur Christus, quia illa potest comparari, & ratione huius comparationis nominatur nomine eius, cui comparatur. Hæc autem comparatio supponit alium conceptum repræsentantem Christum, vt comparatum leoni, & non absolutè, eiusdem enim ad se ipsum non est comparatio, vnde analoga metaphorica vocantur duorum conceptuum, vt dicemus in secunda parte Logicæ q. 13. a. 5. & Deus connotatiuè, aut comparatiuè cognitus ad creaturas, dicit alium conceptum à crea-

à creaturis, ergo cum suppositio accipiat, & substituat terminum pro re aliqua, quæ prædicatur, vel subijcitur non pro eo, quod in obliquo connotat, licet ab eo possint nominari in voce, sequitur quod in mente conceptus leonis veri non supponat pro Christo, licet connotetur à Christo, sed conceptus Christi, vt comparatus leoni, & iste non impropriè supponit.

Ex quo infertur quod ille conceptus veri leonis, quando aliquis concipit illam propositionem, *vicet Leo*, non est necesse quod corrumpatur addita illa particula, *Ex Tribu Iuda*, sed format intellectus alium conceptum Christi secundum quod habet connotationem, & comparationem ad conceptum veri Leonis, & sic primus conceptus veri Leonis non se habet; vt res supponens, sed vt terminans comparationem, & connotationem Christi ad se.

Secunda pars concl. quam tenent etiam aliqui Thomistæ sequentes Magist. Sot. libro 2. Summul. cap. 10. notabil. 3. fundatur in hoc, quod ad supponendum non requiritur significatio alicuius rei, sed ordinatio, & applicatio intellectus, etiam pro eo quod non significat, sed pro eo cui assimilatur significatum, sufficit enim, quod significet aliquid saltem secundario, vt dicatur habere capacitatem, vt ab intellectu substituatur, & supponat pro illo, & non solum pro eo quod directè, & formaliter significat, sicut terminus communis significat indiuidua secundario, & materialiter, & tamen supponit pro illis, & terminus connotatiuus pro substrato, quod so-

lum connotat, & vnum analogum pro suis analogatis, etiam si sit attributionis metaphoricæ, quod in argumentis amplius explicabitur.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

PRimò *Arguitur*: Quia stat benè, quod aliquis conceptus significet aliquid impropriè, ergo stat benè, quod supponat impropriè. Conseq. constat, cum tota ratio negandi suppositionem impropriam sit negatio significationis impropriæ in conceptu.

Ant. prob. in omnibus conceptibus repræsentantibus rem, non vt est in se, sed ad instar alterius, & non per species proprias, sed per alienas, sicut cognoscimus Deum, & Angelos per sensibilia, & ens rationis per ens reale, & per conceptum vnius analogati alterum analogatum, ergo non repugnat dari conceptum significantem impropriè.

Et Confirm. In connotatiuis, & terminis communibus, qui supponunt pro indiuiduis, quæ important in connotato, & in obliquo; ergo etiam conceptus veri leonis poterit supponere pro Christo significato in connotato, & in obliquo. Et idem est in alienatione, quæ reperitur in conceptu mentis, cum sit proprietas quædam logicalis, quæ est secunda intentio: & tamen definitur quod sit distractio à propria ad impropriam suppositionem, atque adeò supponitur dari hanc suppositionem impropriam in mente.

Resp.

Respond. neg. antec. Ad prob. dicitur, quod conceptus, qui repræsentant res, non vt sunt in se, sed per species alienas, sunt conceptus improprij ex parte modi repræsentandi: non tamen ex parte rei repræsentatæ, imò conueniunt ipsi obiecto, & rei repræsentatæ, licèt ad instar alterius cognitæ, sicut conceptus, quem formamus de Deo, vel de Angelis, ex parte rei cognitæ, dicitur esse conceptus proprius Dei, quia ipsi soli attribuitur, & appropriatur; ex parte tamen modi cognoscendi, non cognoscitur proprio modo, vt in se, & idem est de alijs conceptibus in argum. relatis; ad suppositionem autem impropriam requiritur, quod ex parte rei, pro qua supponit, non significet illam propriè, quia suppositio non pro modo significandi, sed pro re significata. Analogum autem, si sit attributionis metaphoricæ, non est analogum vnius conceptus; sed duorum, & solum significatione vnius comparationis differt ab æquiuocis, vt in 2. parte Logicæ, q. 13. art. 5. dicetur. Et ideo vnus conceptus non supponit impropriè pro alio, sed quilibet pro suo significato.

Ad confirm. resp. Quod in termino connotatiuo, vel communi fit suppositio pro eo, quod connotatur, & non solum pro formali significato, quia illud, quod est connotatum, importatur, tanquam res, seu subiectum, vel suppositum, vnde potest supponere pro illo suppositione propria, quia non metaphoricè, sed propriè significatur, licet tanquam materiale; at verò in metaphoris, & alijs figuris rethoricis, id quod connotatur, importatur tanquam

terminus comparationis, quia omnis metaphora, per quandam comparationem formalem, vel virtualem fit, vnde pertinet quasi ad connotationem ex parte modi significandi, non ex parte rei significatæ, & sic non supponit pro illo, sed formatur alius conceptus, qui rem propriè significat cum connatione ad id, per quod metaphora designatur. Quod autem dicitur de alienatione, negamus illam reperiri in conceptu vltimato, quia hic alienari non potest, nisi corrumpatur; sed conuenit illa secunda intentio voci, vel conceptui non vltimato, ratione cuius distractio, seu alienatio significationionis verificatur.

Secundo Arg. Istæ duæ propositiones, *vicit Leo de Tribu Iuda, vicit Christus*, non sunt synonimæ, sed diuerso modo significant; sed in ista propositione, *Christus vicit*, significatur Christus propriè ergo in alia non potest idem propriè significari, sic enim ex omni parte propositiones eædem manerent.

Si dicatur, quod in vna significatur Christus propriè absolutè, & sine vllo respectu, in alia autem propriè cum aliquo respectu, & connotatione.

Contra est Quia si non est significatio propria absolutè in illa propositione, *vicit Leo, &c.* Ergo neque est suppositio propria absolute, quia suppositio propria fundatur in significatione propria, ergo vt sit propria absolutè, debet fundari in significatione propria absolutè.

Et Confir. Quia quando primum audio illos duos terminos, *Vicit leo*, repræsentatur mihi conceptus veri leonis, aduemente verò il-

la par-

la particula, *de Tribu Iuda*, non corrumpitur ille prior conceptus leonis veri intra propositionem, ergo manet intra illam sicut ante, ergo supponit, non pro se, quia esset propositio falsa, ergo pro Christo, quem non significat propriè, ergo supponit impropriè. Totus discursus est legitimus, & illa minor, scilicet quod conceptus veri leonis non corrumpatur, patet: quia si corrumpitur, ergo non concipitur Christus in ordine ad leonem, sed in se absolutè sine respectu, siquidem non manet conceptus leonis, in ordine ad quem ista connotatio desumatur; vnde esset eadem propositio, *Christus vicit, & vicit leo de Tribu Iuda*.

Respond. Solutione data in argumento, quæ sumitur ex verbis S. Thom. supra relatis, quod *quando nomino Deum per participationem, intelligitur id quod habet similitudinem veri Dei*, vnde similiter quando Christum nomino leonem, intelligitur id quod habet similitudinem veri leonis, & hoc ex parte rei significatæ est conceptus proprius Christi. Vnde ad replicam dicitur, quod conceptus Christi connotatiuè cogniti, & non omninò absolutè, est proprius Christi ex parte rei significatæ, licèt non ex parte modi significandi, quia cum quadam connotatione, & respectu ad alterum significatur. Suppositio autem propria, vel impropria non attenditur ex parte modi significandi propriè, vel impropriè, sed ex parte propriè, vel impropriè significare; pro illa enim substituitur, & supponit, tanquam pro supposito, & eadem ratione significatur Christus immediatè, vt res significata, licet sub modo respectiuo, & connotatiuo ad al-

terum tanquam ad terminum comparationis.

Ad Confirm. Respond. Quod non est necesse corrumpi illum conceptum veri leonis, sed tamen adueniente illa particula *de Tribu Iuda*, aliter applicatur, eo quod formatus conceptus de Christo, vt comparatur ad verum Leonem quo ad eius fortitudinem, vel proprietes; vnde manet conceptus veri leonis, vt terminus talis comparationis, & connotationis, non vt præbens suppositionem termini ex parte rei significatæ impropriè.

Vltimo Arg. Nam si prius formatur conceptus veri leonis cum incipio audire illam propositionem, & postea formo conceptum Christi, non absolutè, sed relatè, & connotatiuè ad verum Leonem, ergo per discursum formatur illa propositio, quatenus ex collatione, & comparatione vnius ad aliud colligimus tali metaphora velle nos significare Christum. Si autem per discursum colligitur, & discursus formatur ex propositionibus tanquam ex præmissis, ergo prius formabuntur istæ propositiones, leo vicit de Tribu Iuda, & ille non est verus leo, sed habens similitudinem veri leonis, ergo Christus, vt habens talem similitudinem vincit, sed tunc in præmissis illa prima propositio, vincit leo, &c. antequam inferat conclusionem, non supponit pro leone vero, sic enim esset falsa, & consequenter non inferret conclusionem veram, ergo tunc conceptus veri leonis supponit pro Christo impropriè, quod est intentum.

Respond. Quod cum in istis metaphoris intellectus vtatur quodam circuitu, & comparatione ad significandum res, potest etiam

vti

vti discursu in colligendo significationem talis metaphorae præsertim quando statim à principio non plenè comprehendit metaphoram, sed indiget discursu, vt illam intelligat. Dato ergo, quod ibi interuenit discursus, ad instantiam factam.

Respond. quod in illo discursu proposito, illa prima propositio quæ assumitur pro præmissa, leo vincit de Tribu Iuda, non concurrit ibi quasi formaliter, sed quasi materialiter, & alia propositione subintellecta, scilicet hæc propositio vocalis præponitur, vincit leo de Trubu Iuda, & hæc non verificatur secundum significationem veri leonis, ergo secundum significationem eius, quod habet similitudinem veri leonis, quod est Christus: ergo &c Hic est discursus, qui pro istis metaphoris formatur; assumitur enim propositio metaphoricè repræsentata quasi pro maiori, & cum in sensu proprio non verificetur, fit discursus ad videndum in quo sensu verificari possit, vnde quando assumitur propositio methaphorica in maiori, antequam plenè intelligatur methapora per discursum, illa propositio non est in conceptu vltimato, sed in conceptu non vltimato, quæ repræsentat propositionem vocalem, & deinde discurrit circa eius sensum, & cum inueniat metaphoricè verificari, format in mente vltimatum conceptum illius, qui habet similitudinem veri leonis, qui est Christus, & hic supponit in conclusione, estque suppositio propria.

ARTICVLVS III.

Quæ sint notanda circa alias species suppositionis, & proprietates logicales.

CIrca simplicem suppositionem, cuius definitionem in Textu tradidimus, solet esse difficultas, quomodo distinguatur ab alijs suppositionibus, & primo à suppositione naturali, nam videtur in suppositione simplici etiam importari connexio, & habitudo necessaria terminorum, nam cum dico, homo est species, ideò est suppositio simplex, quia facit hunc sensum, homo conceptus conceptu proprio, seu in communi, est species, sed illud prædicatum, *species*, essentialiter conuenit conceptui communi hominis, ergo importat essentialem connexionem terminorum. Item ex alio capite, definitio suppositionis simplicis conuenit naturali, vt quando definitio prædicatur de definito, vt cum dicas, homo est animal rationale, ly *homo* accipitur pro immediato significato, quod per se, & formaliter significat, nam ita definitur homo, quod non definitur Petrus, aut Paulus in singulari: ergo definitio suppositionis simplicis etiam conuenit naturali, in qua definitio prædicatur de definito.

Secundò est difficultas. An possit inueniri supposinio simplex in termino singulari; vt cum dico, Petrus est indiuiduum, nam terminus singularis non videtur habere significatum immediatum, distinctum à mediato, ratione cuius possint supponere simpliciter, sed solum

habet

habet vnicum, & adæquatum, pro quo ſupponit ſingulariter; ex alia autem parte videtur, quod ſicut in hoc termino homo, quando prædicatur aliquis terminus ſecundæ intentionis de illo, datur ſuppoſitio ſimplex, quia non tranſit ad ſignificata mediata, non enim valet, homo eſt ſpecies, ergo Petrus eſt ſpecies, ita ſimiliter, quando prædicatur aliquod prædicatum ſecundæ intentionis, quod non conuenit naturæ in communi, ſed ſolum indiuiduo, etiam ſupponit ſimpliciter, vnde eodem modo non valet, Petrus eſt indiuiduum, & non eſt prædicabilis de multis, ergo homo eſt indiuiduum, & non eſt prædicabilis de multis.

Denique in propoſitionibus, in quibus prædicatum ſecundæ intentionis repugnat ſubiecto, vt ſi dicas, Petrus eſt ſpecies, homo eſt indiuiduum, ſubiectum debet ſupponere ſimpliciter, quia prædicatum eſt terminus ſecundæ intentionis, quod non tranſit ad ſignificata mediata; & tamen non accipitur pro eo, quod primò, & per ſe ſignificat, cum conceptus prædicati repugnet concepti ſubiecti, & conſequenter non appellat proprium, & per ſe conceptum illius, ergo, &c.

Ad iſtas difficultates, breuiter Reſpond. Supponendo ſuppoſitionem ſimplicem diſtingui à materiali, & perſonali, ſiue accidentalis ſit, ſiue naturalis; ab illa quidem, quia ſuppoſitio ſimplex eſt pro ipſa re ſignificata, non pro ipſo nomine ſignificante; à perſonali verò, quia ſupponit pro ſolo immediato ſignificato, & nullo modo pro mediato, eſt enim præ oculis habenda illa doctrina S. Thom. q. 9.

de Potentia art 4. quod nomen ſign ficat duplicitet, vno modo formaliter, alio modo materialiter; ſignificatum formale eſt illud, ad quod ſignificandum nomen principaliter eſt impoſitum: materiale eſt illud, in quo talis ratio ſignificata per nomen ſaluatur, & inuenitur, ſicut nomen, homo, ſignificat naturam hominis, ſed ſaluatur in indiuiduo. Vt ergo ſit ſuppoſitio ſimplex, requiritur quod ita ſupponat pro vno ſignificato, ſcilicet immediato, quod non poſſit tranſire, nec deſcendere ad mediatum, quia ſi poteſt tranſire ad vtrumque, non manet ſimplex, ſed quaſi duplex ſuppoſitio, & quaſi duplici ſignificato conueniens: hoc autem ſolum contingit in prædicatis ſecundæ intentionis reſpectu ſui ſubiecti, ſeu fundamenti, nam ſi ſint prædicata realia, hoc ipſo poſſunt inueniri à parte rei, & conſequenter in aliquo indiuiduo, & non ſolum in natura; non ergo ſufficit ad ſuppoſitionem ſimplicem dari aliquod prædicatum, quod conuenit immediato ſignificato nominis, ſed requiritur quod conueniat cum aliqua præciſione, ita vni ſignificato, quod non alteri.

Ad primam ergo difficultatem Reſp. Quod illa propoſitio nullo modo eſt eſſentialis; vt enim propoſitiones ſint eſſentiales, oportet quod neceſſaria connexio, & habitudo importetur ex vi ipſorum terminorum, non ex vi alicuius applicationis, vel ſtatus quo aliquis terminus veſtitur, aut applicatur, niſi talis applicatio, aut ſtatus explicetur in propoſitione; tunc enim ex vi termini explicantis ſtatum poterit importari neceſſaria connexio

nexio cum prædicato; vt si dicas, homo disgregat visum, licet verificetur subiectum pro homine albo, & supponat pro illo, tamen quia ex illius termini, *homo*, non importatur ipsa albedo, cui essentialiter conuenit disgregare, ideò ista propositio non est essentialis; si verò dicas, homo albus disgregat, est essentialis: Similiter si dicas, homo est species, licet verificetur pro homine concepto in communi, nō tamen est essentialis propositio, quia ex vi illius termini, *homo*, non explicatur, quod sit conceptus in comuni; si autem exprimatur in propositione, homo conceptus conceptu communi, tunc de illo prædicabitur essentialiter, quod sit species; facit enim hunc sensum, homo inquantum species est species.

Ad instantiam pro alia parte dicitur, quod definitio, licet conueniat termino ratione naturæ, & quiddi atis, non tamen est suppositio simplex, quia non ita conuenit naturæ, quæ est immediatum significatum, quod non possit etiam conuenire personæ, seu indiuiduo, in quo inuenitur talis natura, imò sicut quidditas, & natura descendit ad indiuidua, ita, & definitio: & licet quando definitur homo, non definiatur Petrus immediatè, & secundum indiuiduationem; definitur tamen mediatè secundum naturam, & quidditatem Petri.

Ad secundam Difficultatem Respond. Quod etiam in termino singulari potest inueniri suppositio simplex, eo quod inuenitur significatum immediatum, & mediatum, sed inuerso modo ad terminum communem, nam in termi-

no communi, immediatum significatum est natura, & mediatum est persona cui conuenit natura, in terminis autem singularibus, immediatum significatum est persona, seu indiuiduum; mediatum autem natura, cuius est persona, vnde definitur persona, *Quod est rationalis naturæ indiuidua substantia*, vbi immediatum, & directum significatum est substantia, seu suppositum indiuiduum, mediatum verò, seu indirectum est natura: Quare omnia illa prædicata, quæ important secundam intentionem singularitatis, faciunt suppositionem simplicem in termino singulari, & non personalem, verb. grat. quando dicitur de Petro, quod est aliquid inferius subijcibile ad speciem athomam, quod est prædicabile de vno, & non de multis, quod est indiuiduum, & similia in quibus non valet consequentia à termino singulari ad communem, vt in argumento dicitur.

Ad Tertiam Difficultatem Respond. vtrumque posse sustineri in illis propositionibus, & quod subiectum supponit simpliciter, & quod supponit personaliter. Primum explicatur sic, quia hoc ipso quod subiectum per copulam, vnitur termino secundæ intentionis, iuxta exigentiam talis copulæ, facit quasi appellationem ad standum sub ratione proprij, & immediati conceptus, & licet prædicatum sit repugnans subiecto, hoc solum conuincit quod non conuenit illi, & sic redditur propositio falsa, non tamen quod subiectum non supponat iuxta exigentiam illius copulæ, & prædicati; quare facit hunc sensum illa propositio, Petrus, vt conceptus conceptu proprio, est spe-

species, & ideò est falsa, sicut etiam in hac, homo est lapis, ly *homo*, supponit, quia licet ei non conueniat prædicatum, potest tamen inueniri, & demonstrari homo, secundum exigentiam verbi, *est*, alioquin non apparet, qua suppositione supponat illud subiectum, Petrus est species, si simpliciter non supponit, cum personalis suppositio non conueniat respectu illius prædicati secundæ intentionis. *Secundum* verò sic explicatur, dicendo, quod potest supponere suppositione personali, quia licet prædicatum sit secundæ intentionis, tamen non significatur conuenire subiecto, sed repugnare, repugnat autem subiecto etiam à parte rei: quare vbi prædicatum secundæ intentionis est repugnans subiecto, non oportet quod faciat illud supponere simpliciter, quia etiam in personali suppositione ei repugnat, & in suo significato mediato quod est à parte rei.

Circa alias species, & diuisione suppositionis, & regulas earum, tam pro absolutis, quàm pro relatiuis, plura solent multiplicari sophismata, & consequentiæ, quæ si hic exactè tractarentur, in immensum cresceret istud opus, ideò illa in præsenti omittimus, in sequenti quæstione præcipua indicaturi.

Circa *Alienationem*. Illud venit in præsenti adnotandum, An propositiones in quibus fit alienatio subiecti à prædicato, sint in materia contingenti, vel remota, vel necessaria, vt cum dico, homo est pictus, homo est mortuus, nam si subiecta alienantur, non supponunt pro homine vero, sed pro homine picto, & mortuo, de quo essentialiter dicitur,

quod

quod est mortuus, aut pictus.

Respond. Quod illud prædicatum, pictus, & mortuus, potest sumi dupliciter; vno modo *participialiter*, seu in verbis, alio modo *nominaliter*, seu in vi nominis: participialiter verificatur illa propositio, homo est mortuus, per ampliationem subiecti de homine verò, non per alienationem, nam de homine vero dicimus per ampliationem quod mortuus est, idest obijt, vel desijt esse, & hoc de homine vero dicitur, quia facit hunc sensum, homo, qui antea erat, iam non est, sed desijt esse: Similiter si dicatur, homo est pictus, participialiter facit hunc sensum, homo verus est effigiatus per picturam, siue existat modo ille homo, siue non, & in hoc sensu istæ propositiones sunt in materia contingenti, quia prædicata accidunt suis subiectis. Et licet cum corruptione subiecti illi adsint, non est cum corruptione conceptus essentialis, sed solum cum corruptione existentiæ, quod non tollit prædicationem accidentalem, vt in prædicabilibus, cap. de Accidenti, dicetur: Si vero sine ampliatione consideretur illa propositio, sed præcisè in vi terminorum, est in materia remota, quia illi duo termini, homo, & mortuus, homo, & pictus, repugnant inter se, quia non potest aliquid esse homo; & mortuus; At verò si, ly *mortuus*, accipiatur nominaliter, sic facit alienationem subiecti, idem est enim homo mortuus, quam dicere cadauer hominis, homo pictus, picturam hominis; de subiecto autem sic alienato constat verificari prædicatum illud necessario, quia alienato illa relinquit terminum, quasi

in aliena significatione, ideſt, cadaueris hominis, & picturæ, de qua eſſentialiter dicitur, ly *mortuum*, & ly *pictum*. Quare tunc eſt in materia naturali.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm Regulæ Appellationis traditæ in textu, veræ ſint.

ANtequam difficultates proponantur, ſuppono tria. *Primum* eſt, quod communis acceptio intellectus, quia vtitur aliquo termino, duplici modo poteſt applicare duos terminos inter ſe, primo quaſi ſimplici applicatione, & generali modo, & ſic applicatur id, quod ſe habet vt forma, ei, quod ſe habet, vt materia, & ſubiectum, & vocatur hæc ſimplex, & abſoluta applicatio, quia non mediante aliquo reſpectu, vel modificatione, ſed abſoluto, & ſimplici modo fit. *Secundò* poteſt fieri applicatio vnius termini ad alterum, non abſolutè, & ſimpliciter, ſed medio aliquo reſpectu, vel modificatione, ſeu formalitate vnius ad formalitatem alterius, ratione cuius verificatur vnum de altero præcisè, vt ſtat ſub illa modificatione, & non aliter, vndè ſi variatur, & mutatur, vitiatur conſequentia, & talem applicationem ſpeciali modo appellationem vocamus, vt cùm dico, Petrus eſt magnus medicus, vbi magnitudo non applicatur Petro abſolutè, ſed reſpectiuè ad medicinam.

Secundo ſequitur ex hoc, falſam eſſe aliquorum Recentiorum ſententiam, qui appellationem

tionem definiunt, quod sit *denominatio, quam vnus terminus alium denominat*, illamque saluant in applicatione, quâ formale vnius termini applicatur materiali alterius, vt cum dicitur, homo sedet, homo currit, &c. Sed hæc sententia confundit generalem applicationem prædicati ad subiectum cum speciali proprietate Logicæ, quæ vocatur appellatio; quod tamen falsum esse constat, nam diuerso modo inuenitur applicatio, & vsus termini, quando prædicatum simpliciter, & absoluta applicatur alicui subiecto materialiter tento, & quando applicatur solum, vt stat sub aliquo respectu, & modificatione; hoc enim pertinet ad significandum diuerso modo veritatem, & ex illius variatione redditur defectuosa, & vitiosa consequentia, ergo talis appellatio, seu applicatio specialem considerationem debet habere in Logica, & specialem proprietatem logicalem inducit, quam appellationem dicimus; sicut non valet, Petrus est magnus medicus, ergo est magnus absolutè.

Tertiò reuocandæ sunt in memoriam regulæ appellationis positæ in textu in cap. de appellatione, tam circa appellationem realem, quam circa appellationem rationis. Additur autem in appellatione reali specalis difficultas circa terminos numerales, quando opponuntur termino substantiuo, vel adiectiuo. Quando enim adijciuntur termino substantiuo dicuntur numerare supposita ratione formæ, atque ita ibi interuenit appellatio: quia non numerantur supposita nisi numerentur secundum multiplicationem formarum, in qua

regu-

regula non dicitur, quod numerantur formæ, sed quod numerantur supposita ratione formatum. Itaque supposita debent esse numerata, & formæ ipsæ debent esse ratio numerandi, vnde si non dentur plura supposita, non currit regula. Et procedit de forma substantiali secundum suum modum naturalem, idest, vt affert secum suum suppositum, & subsistit, & ita vt sint tres homines, requiruntur tres humanitates, vt sint tres Dij, tres deitates; vt autem numerentur adiectiua sufficit, quod multiplicentur supposita licet formæ adiectæ non multiplicentur, sed solum denominatio earum, sicut si vna albedo esset in pluribus suppositis, dicerentur esse plura alba, quia ista pluralitas non resultat ex multiplicatione albedinis, sed ex multiplicatione adiectionis, & denominationis.

Igitur contra primam regulam appellationis potest fieri argumentum: Quia datur appellatio, etiam si termini non ponantur à parte eiusdem extremi, ergo regula est falsa. Antec. patet in hac propositione, album est intensum, vel album disgregat visum, & Christus, vt homo est creatura, fit appellatio ad subiecta ex parte prædicati, nam est sensus, quod Christus ratione humanitatis est creatura, alioquin si applicaretur ad suppositum illud prædicatum, esset falsa. Similiter in illa propositione, hoc album est intensum, potest fieri consequentia defectuosa ex sola variatione appellationis, vt si dicas, hoc album est intensum, hoc album est simile, ergo simile est intensum, quæ consequentia non valet solum ex defectu appellationis, ergo signum

est

est ibi inuenire appellationem. Et quando dicitur, album disgregat visum intelligitur ratione formalis importati in ly, *album*, alioquin propositio non est essentialis. Idem argumentum potest fieri de hac, essentia est generans, quæ ideo est falsa, quia ly, *generans* applicatur formali significato essentiæ; non autem ei, quod materialiter, & identice, nam si applicaretur significato identico, & materiali essentiæ diuinæ propositio illa esset vera, verificaretur enim de Patre, qui identicè est essentia diuina.

Et Confirm. Quia hæc regula non tenet in appellatione rationis, cum enim dico, homo est species, ibi inuenit appellatio, & tamen non ponunt termini ex parte eiusdem extremi, ergo nec regula tenet in appellatione reali.

Resp. Quod regula intelligitur de appellatione formali, & expressa, non quasi virtuali, & æquiualente; cum enim dico, album disgregat, album est intensum, & aliud est quomodo fiat, seu significetur fieri applicatio, aliud quomodo in re fiat verificatio. Ex parte quidem modi significandi, non significatur applicatio eiusdem termini ad al um per appellationem, sed tantum significatur simplex applicatio prædicati ad subiectum, sed quia non potest verificari, nisi mediante aliqua ratione formali se tenente ex parte subiecti, dicitur virtualiter, & æquiualenter habere appellationem: Quare in his consequentijs, & similibus datur defectus appellationis, quasi virtualis ex variatione, quasi duplici suppositi importati ex parte subiecti, scilicet albi, vt album

vel

vel albi, vt simile, quod est quasi duplex suppositum logicum, licet sit vnum materiale, & physicum, & variatio de vno ad aliud, vitiat consequentiam, Cæterum appellatio, quando expresse significatur, & ponitur, non fit nisi, vt dicit regula, quando termini ponuntur ex parte eiusdem extremi. In illa autem propositione, *Essentia generat*, non est appellatio, sed simplex applicatio prædicati ad subiectum, sed quia subiectum non significat personam, nec supponit p o illa, sed solum essentiam, ideo est falsa, & licet identicè, & materialiter sit idem cum persona, est identitas ex pa te rei significatæ, non ex ipso modo significandi huius termini, *essentia*, & ita cum significatiuè non importet personam, non verificatur actus personalis de illa.

Ad Confirm.Resp. Quod regula solum loquitur de appellatione reali, non rationis, quia, quando prædicatum est secunda intentio, inquantum dicitur de prima, vel de suo fundamento, cui conuenit, significatur ipsum subiectum, seu fundamentum sub statu capacitatis intentionis, qui est status præcisionis, & acceptionis intellectus, sub quo tantum potest illi conuenire tale prædicatum, & ideo cum importet ipsam præcisionem ex parte subiecti, & sufficienti modo ponitur ad faciendam appellationem, quia appellatio importat conuenientiam vnius termini cum alio, sub quadam præcisione, aut restrictione.

Secundo arguitur, Terminus numeralis adiectus substantiuo aliquando non numerat supposita ratione formarum, ergo falsa est

regu-

regula. Anteced. prob. nam si Verbum Diuinum assumeret tres naturas humanas, non dicerentur tres homines, sed vnus homo, vt determinat S. Thom. 3. part. quæst. 3. artic. 7. Et tamen numerantur plures formæ substantiales, ergo regula falsa. *Et Conf.* Si è conuerso tres personæ assumant eandem humanitatem, dicentur tres homines, & solum vnius secundum quid, vt eodem loco artic. 6. dicit S. Tho. ergo iam numeratur substantiuum, non ratione formarum, sed ratione suppositorum, etiam si habeant vnam formam substantialem.

Resp. Quod in illo casu non essent tres homines, quia non essent tria supposita, neque enim dicit Regula, quod substantiuum plurificatur, quando plurificantur formæ, & non supposita, sed quod supposita numerantur ratione formarum, quod verissimum est; sed ad hoc non sufficit multiplicari formas substantiales, si non multiplicentur etiam supposita, (licet ratio multiplicandi sint ipsæ formæ) quia tunc formæ non fuerunt secum supposita, nec sunt modo connaturali subsistendo in se.

Ad confirm. Resp. Quod in illo casu dicit S. Thom. quod illæ tres personæ essent vnus homo secundum quid, & simpliciter plures, vt patet 3. p. q. 3. art. 6. ad 1. *Quia non posset (inquit) argui, quod ex hoc, quod tres personæ sunt vnus homo, quod essent vnus simpliciter, nihil enim prohibet dicere, quod homines, qui sunt plures simpliciter, sint vnus quantum ad aliquid, sicut vnus populus.* Quare si tres personæ assumerent vnam naturam, diceren-

tur

tur tres homines simpliciter, quia vt sint vnum simpliciter, non sufficit vnitas formæ substantialis, quando ipsa non affert secum suppositum, sed aduenit pluribus suppositis, & habet quasi modum termini connotatiui. Itaque tàm plurificatio, quàm vnitas in formis substantialibus, intelligitur ratione formarum substantialium, substantiali modo se habentium, idest, vt important secum suam subsistentiam, & suppositum, non autem, vt trahunt ad suppositum, vel supposita aliena, & quasi induunt leges, & modum connotatiuorum.

Sed cur (inquit) tres personæ modo dicuntur vnus Deus simpliciter, & non plures Dij ratione vnius naturæ, in illo autem casu non dicerentur vnus homo ratione vnius naturæ humanæ, sed plures homines? *Resp.* Differentiam consistere in hoc, quod natura diuina, etiam si sit in tribus personis, ita est perfecta in ratione formæ substantialis, ac si esset in vna tantum persona, & affert secum suum suppositum, vndè natura diuina respectu trium Personarum non induit rationem termini connotatiui, quia non trahitur ad personas, vt ad assumentes, & dantes esse ipsi naturæ, sed ex se habet, vnde simpliciter, & substantialiter sit existens independenter à personis. At vero natura humana, licet substantialiter vtatur personis, tamen non habet in se totam perfectionem substantiæ, nec induit modum formæ substantialis, sed quasi connotatiuè accipiendo esse substantiale ab ipsis personis, & ideò non est in statu perfecto dandi vnitatem substantialem

simpli-

simplici er independentem a personis, sicut natura diuina independenter à personis est vnus Deus, propter infinitam perfectionem talis substantiæ diuinæ. Vide Caiet. 3. p. q. 3. art. 6. in cælce art.

Argumenta quæ possent fieri contra regulam appellationis rationis, sunt eadem, quæ allata sunt in præcedenti articulo agendo de suppositione simplici. Videantur ibi.

QVÆSTIO VII.

De Oppositione, & Conuersione Propositionum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Oppositio Contradictoria sit maxima inter omnes Oppositiones.

SVppono, quod oppositio, alia est realis, alia Logica, idest, vel rerum, vel propositionū, & istæ duæ ita se habent, quod oppositio realis, seu physica est quasi obiectum oppositionis Logicæ, quia illud esse, & non esse, quod datur à parte rei, & in ipsis obiectis, significatur per propositiones oppositas, vnde licèt agere de oppositione reali pertineat ad Metaphysicum; tamen quia ad Logicum spectat agere de Oppositionibus propositionum, etiam aliquo modo oportet

tet attingi id, quod spectat ad oppositionem rerum, quatenus obiecta sunt oppositionis propositionum.

Respond. ergo ad Dificult. Propositam; Quod oppositio contradictoria tam in propositionibus, quàm in rebus, tam Dialectica, quàm Physica est maior inter omnes oppositiones. Pro qua conclusione videndus est S. Thom. opusc. 37. capit. 1. & in 10. Metaphysic. lect. 6.

Fundamentum, sumitur ex eo, quod illa est maior oppositio, in qua est minor conuenientia, & vnum oppositum magis destruit aliud; tunc enim dicuntur carere medio, quia carent omni conuenientia, in qua aliquo modo conuenire possint, vel ex parte subiecti, vel ex parte alicuius tertiæ formæ, quæ mediat inter formas extremè oppositas, vel in quocumque alio modo conuenientiæ; constat autem, quod sola oppositio contradictoria absolutè, & omnibus modis destruit suum oppositum, reliquæ autem oppositiones non ita absolutè, & simpliciter destruunt, sed aliquid de illo relinquunt, & ita habent aliquam conuenientiam, & hoc habent minus de oppositione.

Constat hoc discurrendo per singulas species oppositionum, siue ex parte rerum, siue ex parte propositionum, nam in omnibus quidem inuenitur aliqua negatio opposita affirmationi, sed non ita purè, & absolutè, sicut in contradictione; nam oppositio Contraria, si sit physica, versatur inter duas formas positiuas, quæ possunt esse in eodem subiecto, vel simul, si sint in gradibus remis-

sis,

sis, vel successiuè, si sint intensis, vnde vna forma contraria non destruit totaliter aliam, nec conuenientiam ipsarum in subiecto. Similiter oppositio Contraria in propositionibus, quæ est oppositio Dialectica, non tollit in vna propositione totum, quod est in alia, quia saltem non tollit vniuersalitatem, & distributionem, sed in hac debent conuenire propositiones contrariæ, & consequenter neque falsitas vnius destruit falsitatem alterius, & sic non est negatio absolutè negans, & tollens, quod est in altero extremo. Similiter Subcontrarietas non tollit particularitatem, & consequenter neque veritatem, sed duæ propositiones subcontrariæ sunt simul particulares, & possunt esse simul veræ. Denique oppositio Priuatiua non tollit, sed relinquit aptitudinem ad oppositam formam, ergo saltem ex hac parte relinquit aliquam conuenientiam cum suo opposito. Relatiua etiam oppositio non includit negationem, qua vnum oppositum remouet alterum, sed potius relatiua sunt simul natura, & cognitione, & vtrumque ponit esse. Qua ratione venit intelligendus locus D. Thom. q. 7. de Potent. art. 8. ad quartum, vbi dicit, *Quod in relatiuis vnum non remouet aliud, neque includit negationem alterius*, intelligitur enim, non quod in vna relatione non sit negatio sui correlatiui, sed quod non includit illam per modum remouentis, & excludentis à subiecto, sed potius supponit tale correlatiuum dari, licet in se separetur ab illo, & non sit illud, sed sit ad illud.

At verò, in contradictorijs negatio vnius,

ita

ita est pura,& absoluta,quod omnem conueniẽtiam cum suo extremo negato tollit, & ita nec relinquit esse,nec aptitudinem,nec vniuersalitatem,nec particularitatem,sed quasi malignantis naturæ totum destruit,vnde simpliciter,& absolutè est maior oppositio intensiuè,& ex illa deriuatur oppositio tanquam ex principaliori ad reliquas oppositiones, quæ intantum habent oppositionem,inquantum aliquid habent de cõtradictione,vt citatis locis docet S. T.& dicetur in Logica in cap.de Oppositis.

SOLVVNTVR ARGVMENTA.

Obijcies Primò: Nam contraria maximè distant inter se,ergo maximè opponuntur, quia oppositio quædam distantia est,vnde,& illa opposita, quæ magis sunt immediata videntur minus opponi,quia minus distant. *Secundò.* Quia plus destruit contrarietas, quã contradictio,ergo est maior oppositio. Anteced. patet, quia est vniuersalior in negando,ergo,& in destruendo,nam contrariæ propositiones constant ex vtraque vniuersali,altera negata,altera affirmata, ergo negatiua semper est vniuersalis, & consequenter magis negat,& destruit. *Tertiò*, Quia ex contrarijs sequuntur contradictoria, tum in Logicis, tum in Physicis; in Logicis quidem, quia bene sequitur, Omnis homo est albus, & Nullus homo est albus, ergo omnis homo est albus, & aliquis homo non est albus, quæ sunt contradictoria: in physicis autem, quia calidum, & frigidum contrariantur, & tamen ex calido rectè sequitur non frigidum, quod contradictoriè

opponitur frigido. *Quartò:* Quia reliquæ omnes oppositiones includunt contradictoriam, & addunt aliquid super illam, ergo sunt maiores oppositiones, quam solæ contradictoriæ. Ant. prob. quia includunt negationem, & affirmationem, ergo, & contradictionem, quæ per affirmationem, & negationem perficitur, ergo omnes oppositiones dicunt contradictionem, & ad eius principia reducuntur, & per eam regulantur, ergo addunt aliquid ad oppositionem contradictionis, & sic sunt maiores.

Ad primum Respond. Quod contraria maximè distant in eodem genere, & intra vnum genus, contradictoria autem in omni genere, quia dātur per negationem purè, & absolutè, quæ est extra omne genus, & ita negat omne ens, vnde maximè distant, nec habent medium conuenientiæ cum altero ex remo. Dicuntur autem opposita immediata maximè distare, quia carent medio conuenientiæ; quæ autem immediatè collocantur, carent medio situationis, & ita minus distant distantia locali, sed non loquimur de hac distantia in præsenti, sed de distantia repugnantiæ, & oppositionis.

Ad secund. dico. Quod negatio vniuersalis in propositione contraria plus destruit quasi extensiuè, & quantum ad modum significandi per distributionem, sed non quasi intensiuè, & in ordine ad destruendum totum, quod ponitur in suo opposito, tam quoad veritatem, quam quoad falsitatem, & vniuersalitatem & particularitatem, &c. Sic enim contradictio totum tollit, contrarietas verò aliquid relinquit, scilicet vniuersalitatem, & falsitatem, vnde aliquid est plus destruere de suo op-

posito

posito, aliud negationem distribuendo, ad plura subiecta applicare, hoc secundum habet contrarietas, non p.imum.

Ad tertium respond. Quod ex ipsa oppositione contraria formaliter non infertur oppositio contradictoria, sed quasi materialiter, quamuis ex vna propositione vniuersali inferatur illa particularis, quæ est materia oppositionis contradictoriæ ad alt ram vniuersalem, sed hæc illatio non est ex ipsa oppositione contraria, quæ est inter duas oppositiones, sed ex vna tantum propositione vniuersali deducitur sufficienter. Ex oppositione autem contraria deducitur quidem sub contraria, idest duplex propositio particularis affirmata, & negata, quæ illis vniuersalibus subalternantur, sed hæc oppositio est minor. Similiter ex conttarietate physica non infertur formaliter contradictoria, neque enim ex frigido inf.rtur negatio calidi absolutè, & simpliciter, sed negatio calidi in hoc, idest, in frigido vt frigido, quæ est negatio in aliquo positiuo, & hoc non absolute; nam berie possunt esse simul in eodem subiecto in gradibus remissis. Secundò etiam dici potest non esse inconueniens, quod ex minori oppositione inferatur maior, quæ se habet tanquam origo, & principium minoris oppositionis, ex contradictoria, enim vt ex principio oriuntur aliæ oppositiones nam etiam distinctio specifica est minor, quam distinctio primò diuersa, & tamen ex distinctione duarum specierum infertur distinctio differentiarum, quæ sunt primo diuersæ inter se, quasi à posteriori.

Ad quartum Resp. Quod aliæ oppositiones

addunt aliquid supra contradictoriam, quod oppositionem minuat, non quod augeat, vt videri potest in D.Th. d.opusc. 37.c.1. cum enim negatio contradictionis sit pura, & absoluta negatio, negatio autem contrarietatis, & priuationis retineat aliquid de positiuo opposito, clarum est quod minuit rationem oppositionis, quia minuit absolutam rationem negationis, & remotionis de suo opposito.

ARTICVLVS II.

Vtrùm dari non possint aliquæ contradictoriæ, quæ simul sint veræ, aut falsæ.

AGimus solum de contradictorijs, quia his cognitis facilè erit assignare contrarias, & subcontrarias, mutando propositionem particularem in vniuersalem, & è conuerso.

Igitur, in hac parte solent fieri innumera sophismata, quæ infirmare conantur illam inuiolabilem regulam de contradictorijs, quod non possunt esse simul veræ, aut falsæ, vnde omnia prosequi, & morosum esset, & inutile, sed summatim difficiliora aliqua cupita in assignandis contradictorijs attingemus. Et illud tanquam certum ante omnia aduertendum est nullam esse propositionem, quæ contradictionis capax non sit, saltem præponendo negationem toti propositioni, vnde in hoc modo assignandi contradictoria non erit laborandum: sed difficultates sunt circa alium modum contradicendi per negationem non præpositam toti propositioni, sed post subiectum loco verbi. Igitur propositio-

ones, vel sunt de termino singulari, vel de termino communi, vel sunt hypotheticæ. Circa propositiones *de termino singulari*, non est difficultas in assignandis contradictorijs, dummodo seruetur eadē suppositio, ampliatio, & restrictio, & aliæ proprietates logicales.

Ratione tamen materiæ est specialis difficultas in propositionibus de futuro contingenti inter quas potest esse contradictio, vt Petrus curret, Petrus non curret, ergo tunc vna erit determinate vera, altera determinate falsa, siquidem impossibile est vtramque esse veram, vel vtramque falsam, ergo vna tantum est vera, & vna falsa determinate, hoc autem repugnat contingentiæ de futuro, quia veritas illa contingens de futuro determinata esse non potest: ergo non in omni materia tenet lex contradictoriam.

Respond. quod lex contradictoria non est, quod vna sit determinate, & in singulari vera, altera determinatè falsa, nec ex vi contradictionis, quæ vni propositioni apponitur, eius veritas determinari potest, quia veritas debet esse determinata per causas proprias, & intrinsecas quod autem alicui propositioni contradictio fiat, extrinsecum quid est. Igitur lex contradictoriam solum petit, quod si vna est vera, altera sit falsa, vel è contra, quòd vero ista, vel illa in particulari sit vera, vel falsa, contradictio præcise non facit: sufficit ei saluare, quod nec vtraque sit vera, neque falsa. Si autem in futuris contingentibus apponatur ly contingenter, dicendo Petrus contingenter curret, Petrus contingenter non curret, non sunt contradictoriæ

vt diximus lib 2. c. 17. imò sunt æquiualentes, quia contingens est ad vtrumlibet.

Secus si negetur modus, dicendo Petrus contingenter curret, Petrus non contingenter curret. *Circa* propositiones ergo *de termino communi*, plures solent difficultates inuolui propter diuersum modum vniuersalitatis, & particularitatis, quæ aliter atque aliter ponitur in diuersis propositionibus, vbi semper oportet obseruare, quod genus suppositionis nunquam mutetur; genus autem suppositionis vocamus illos très modos suppositionis, scilicet suppositio materialis, simplex, & personalis; non enim licet mutare de vna in aliam. Et ita in hac propositione, homo est species, & alias similes de simplici suppositione, non debet fieri contradictio per distributionem, nullus homo est species, &c. sed per simplicem negationem. Homo non est species, & similiter quando ponitur particula *secundum se*, vt homo secundum se est albus, homo secundum se non est albus, stat enim pro natura nec singulari nec vniuersali, sed secundum prædicata essentialia præcisè, & ita negatiua est vera.

Hoc supposito primò inquires. Circa propositiones, quæ constant subiecto habente vniuersalitatem vel particularitatem, non absolutam, sed incompletam, vt ista, *Omne animal fuit in Arca Noe*. Vbi ly, *omne*, distribuit pro generibus singulorum, quomodo sit assignanda contradictoria, & similiter in hoc signo vniuersali non completo, *quasi quilibet homo disputat*, & in hoc, *vterque homo disputat*, quomodo contradictoriæ sunt assignandæ.

Resp.

Respond. Communiter in his propositionibus includi alias virtualiter, quæ sunt quasi exponentes prioris propositionis, vnde non debemus illi assignare immediatè contradictoriam, nisi prius facta resolutione propositionum inclusarum, vel illis subintellectis. Igitur illa distributio incompleta in illa propositione facit hunc sensum, *Ex omni specie animalium, aliquod animal fuit in Arca Noe*, vbi ponitur vna vniuersalitas dicendo, *ex omni*, & vna particularitas dicendo *aliquod*, & consequenter ad designandam contradictoriam opórtet, quod è conuerso ponatur vna particularitas cum vna vniuersalitate, dicendo, *Ex aliqua specie, nullum animal fuit in Arca Noe*, & sic est falsa. Quare illud signum *omne*, distribuit species, non indiuidua. Et similiter illud signum, *aliquod*, particularizat speciem, non indiuidua illius speciei: vnde non valet illud argumentum: hoc animal non fuit in Arca Noè, v.g. Petrus, ergo aliquod animal non fuit ly, *aliquod*, pro specie animalis, seu pro particulariiate incompleta, quæ scilicet aliquid vniuersalitatis includit; est enim virtualiter arguere à non distributo ad distributū: Quare posito illo signo, *omne*, incomplete, contradictoria eius debet tradi per signum particularitatis incompletæ (non autem per particularitatem completam) scilicet quæ feratur in species, & non in indiuidua. Nec obstat quod lib. 1. c. 17. diximus quod si modi incompleti in vtraque propositione opposita negentur, vel affirmentur, nullam legem participant.

Resp. enim quod locuti sumus de modis, non de signis incompletis, modi enim sunt,

qui faciunt propositionem modalem, & modus incompletus est ly, *contingenter*, qui si vtrobique affirmetur, vel negetur, nullam legem participant propositiones.

In alio autem signo imcompleto, *Quasi quilibet homo disputat*, vbi fit distributio non pro omnibus absolutè, sed pro maiori parte; in primis contradictoria potest signari per propositionem negationis dicendo, non quasi quilibet homo disputat; si autem contradictoria signanda sit, non per præpositionem negationis, sed modo consueto, non potest vnica negatione contradictoria illius formari, eo quod illa propositio virtualiter continet duas propositiones copulatiuas, quibus exponitur; cum enim dico, quasi quilibet homo disputat, facit hunc sensum *non omnis homo disputat, & maior pars disputat*; cuius contradictoria signanda est per disiunctiuam oppositam (disiunctiua enim importat, quasi particularitatem ratione illius particulæ, *vel*, respectu copulatiuæ, quæ vniuersalitatem importat ratione particulæ; *&*) dicendo *Omnis homo disputat, vel maior pars non disputat*: Contrariam verò assignabis per copulatiuam negantem vniuersaliter, scilicet, *non omnis homo non disputat, & maior pars non disputat*, & loco de ly, *non omnis*, potest poni, *aliquis non*, quæ est æquipollens, & cum dicitur, non omnis homo non disputat, potest poni, aliquis homo disputat, vt retineatur eadem particularitas propter rationem distributionis incompletæ. Quicumque alius modus assignandi hanc oppositionem, non expedit difficultates.

In illo

In illo autem ſigno incompleto, *vterque alter, neuter*, vt aſſignentur conttadictoriæ, eſt cunſiderandum, quod ly, *vterque*, & ly, *neuter*, dicunt diſtributionem, non abſoluté, ſed in aliquo binario, perinde ac ſi dicas, quilibet duorum, vel nullus duorum, & ſimiliter ly, *alter*, dicit particularitatem in binario, vnde ratione iſtius vniuerſalitatis reſtrictæ non valet iſta conſequētia, Omnis homo currit, ergo vterque homo currit, à non reſtricto ad reſtrictum affirmatiuè ſine conſtantia reſtrictionis, ſicut ſi diceres, Omnis homo currit, ergo homo albus currit, & iſtatur caſu, quo ſit tantum vnus homo in mundo, & ille currat; tunc enim non valet quod vterque currat; cum non ſint duo homines, de quibus dicatur ille terminus *vterquè*. Igitur contradictoria de ly, *vterque*, aſſignanda eſt iuxta eius exponentes: poteſt enim intra rationem binarij vel complete diſtribuere, vel adhuc incompletè; completè, vt ſi dicas, vterque homo currit, ideſt, *Cuiuſcumque binarij quilibet homo currit*, & tunc debet aſſignari contradictoria per ly, *Alter*, in ſenſu omninọ completo. *Alter homo non currit*, ideſt, *Alicuius binarij aliquis non currit*: ſi verò diſtribuit incompletè faciendo hunc ſenſum, vterque currit, ideſt, *Alicuius binarij quilibet currit*; debet etiam contradictoria aſſignari per particularitatem incompletam de ly, *alter*, dicendo, *Alter non currit*, ideſt, *Cuiuſcumque binarij aliquis non currit*.

Vnum tamen aduerte, quod ſi ly *vterque* cum ly, *neuter*, teneantur incompletè, nullam oppoſitionis legem participant, quia poſſunt dari ſimul veræ, & ſimul falſæ, vt ſi dicas,

vterque homo disputat, neuter homo disputat in sensu incompleto, idest. *Alicuius binarij qui libet disputat, alicuius binarij nullus disputat*; sunt simul veræ casu, quo essent tantum duo binarij, & vnus disputaret alius non, & essent falsæ casu, quo tantum vnus binarius sit in mundo, & vnus homo disputet, alius non. Eadem ratione propositiones de ly, alter, in sensu incompleto non sunt subcontrariæ, nec vllam legem participant.

Secundò inquires: Quomodo fiant oppositiones in propositionibus pluralis numeri, vt cum dicitur, omnes homines currunt, distributiuè, omnes Planetæ sunt septem copulatim sunt septem copulatim.

Respondetur. Quod si ly, *omnes*, teneatur copulatim, fiunt in illa contradictoriæ, sicut quando propositio est de termino singulari, vt cum dicitur, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, non est contradictoria illius, aliqui Apostoli nō sunt duodecim, sed ista, omnes Apostoli Dei nō sunt duodecim, quia debet vtrobique seruari idem signum collectiuum.

Et ratio est, quia signum collectiuum æquiualet singulari ratione collectionis applicatæ ad determinatam materiam, vnde sicut quando dico, Ciuitas ista, Populus iste, terminus collectiuus est singularis; ita cum dico *Omnes Apostoli*, *omnes Planetæ* ly, *omnes*, collectiuè, est collectio, alicuius materiæ determinatæ, scilicet istorum Apostolorum, istorum Planetarum, & ita stat in singulari perinde ac si diceretur, *Numerus Apostolorum est duodecim numerus Planetarum est septem*.

At verò quando ly, *omnes*, in plurali distributiuè

tiuè accipitur, aliqui inhærent in assignanda contradictoria, & in varia placi a diuidun- tur, sed res est facilis, nam ly, omnes distributiuè, perinde se habet in plurali, & in singulari, vnde si dicitur, omnes homines currunt, sufficienter contradicitur dicendo, aliquis homo non currit, & in casu, quo distributiua est vera, ista est falsa, & è conuerso, etiam si vnus tantum currat, & reliqui non, & à fortiori, si plures non currant, *Quod si instes*: Nam in simili propositione. *Omnes homines sunt plusquam vnus*, est veritas casu, quo sint plures homines, & non tantum vnus in mundo, & tamen non potest assignari contradictoria eius per negationem in singulari numero dicendo. *Aliquis homo non est plus, quã vnus*, quia ista etiam est vera, vt satis constat ergo non est contradictoria illius.

Respondetur. Quod in isto casu, quando dicitur, *Omnes homines sunt plus, quam vnus*, ly, *omnes*, non potest sumi distributiuè, sed collectiuè, vt patet, quia non possumus descendere sub ly, omnes, dicendo iste homo est plusquam vnus, & ille, &c. Vnde non debet eius contradictoria assignari per terminum singularis numeri, sed per signum etiam collectiuè tantum, vel in plurali.

Tertiò inquires. De ista propositione, *in hoc fluuio sunt pisces, in hoc fluuio non sunt pisces* an sint contradictoriæ, videtur enim quod sic, quia est propositio de termino singulari & quidquid affirmatur in vna, negatur in alia: ex alia parte redditur vtraque vera, nam affirmatiua constat, negatiua probatur, in hoc fluuio non sunt pisces, idest, lapides, ergo

non sunt pisces, per regulam ab affirmatiua ad negatiuam, variato prædicato penes definitũ, & infinitum.

Respondetur. Illas esse contradictoria, & negatiuam esse falsam, neque arguitur iuxta illam regulam, quia illa intelligitur, quando totum prædicatum infinitatur, & afficitur negatione, alioquin arguitur à non distributo ad distributum, est enim sensus, *in hoc fluuio sunt quædam entia non pisces, ergo nulla entia sunt pisces*, sicut non valet. Petrus est videns non hominem, idest, lapidem, ergo non est videns hominem, qui ly, *videns*, quod est pars prædicati nõ afficitur negatione.

Quartò quæritur. De propositionibus, in quibus importantur specialia signa confusionis, quomodo in illis sit ponenda contradictio, v. g. cum dicitur *ad videndum requiritur oculus, promitto tibi librum, bis cantaui Missam*, & similes.

Respondetur. Quod quando termini ponuntur post ista verba *promitto*, *requiritur*, & similia, quæ sunt signa specialia confusionis, tunc dicuntur illi termini supponere confusè tantum: non autem quando antecedunt ad ipsa verba, vt si dicas: *Aliquis oculus requiritur ad videndum*, vel sine illo signo *aliquis*, si dicas, oculus requiritur ad videndum: tunc enim supponit ly oculus determinate, vt constat ex regulis suppositionis. Dico ergo quod quando terminus stat confusè, non est facienda contradictio per vniuersalem negatiuam, v g. *Requiritur oculus ad videndum, nullus oculus requiritur ad videndum*, sed contradictoria debet assignari per simplicem negationem dicendo:

Requi-

Requiritur oculus, non requiritur oculus ad videndum. Ratio est, quia in his signis specialis confusionis, vt promitto, requiritur, interuenit virtualiter appellatio, quia non cadunt super terminos sequentes absolutè, sed vt subsunt necessitati, vel actui promissionis; necessitas autem non est de isto, vel illo in particulari, sed in communi, & promissio non fertur ad hoc, vel illud determinatè, sed ad speciem rei secundum se, sicut etiam quando importatur actus cognoscendi, v. g. quando dico, cognosco leonem, stat benè, quod nullum leonem in singulari cognoscam, quia solum in communi non in particulari attingo, vbi autem interuenit appellatio, debet manere inuariata in sua contradictoria: quando autem confusio termini oritur, non ex speciali signo confusionis importante appellationem, sed ex eo, quod sequitur mediate signum vniuersale affirmatiuum, vt omnis homo est animal, in contradictoria debet mutari lv animal, in distributiuum vt aliquis homo non est animal.

In terminis autem numeralibus, vt cum dico: *Bis cantaui Missam, ter manducaui panem, &c.* Non est appellatio, sed quia illa aduerbia numeralia virtualiter includunt vniuersalitatem, ideo confundunt terminos sequentes, includunt autem vniuersalitatem, vt patet per suam exponentem, *semel, & iterum cantaui Missam*, vbi illa copulatiua, &, vniuersalitatem includit. Quare debet assignari contradictoria, proponendo negationem, bis cantaui, non bis cantaui, vel resoluta propositione in suas copulatiuas, semel, &

ite-

iterum cantaui, assignare illi cõtradictoriam per disiunctiuam oppositam, aut semel, aut iterum non cantaui, &c. Iste est facilior modus statuendi istas oppositiones.

Vnum tamen aduerte, istas esse subcontrarias de lege: *Requiritur oculus ad videndum, nullus oculus requiritur ad videndum, promitto tibi equum, nullum equum tibi promitto*, quia ex contradictoria negatiuæ propositionis, quæ est ista affirmatiua, aliquis oculus requiritur, aliquem equum promitto, infertur illa prior affirmatiua confusa, procedendo à determinata ad confusam, sed non è contra, quod est signum subcontrarietatis de lege vt ostendimus in lib. 2. cap. 17. Similiter istæ sunt contrariæ de lege, *aliquis oculus requiritur ad videndum, non requiritur oculus ad videndum*: quia ex illa affirmatiua, quæ determinate supponit, infertur confusa, quæ est contradictoria illius negatiuæ, sed non è conuerso.

Quintò inquires. Quomodò sint assignandæ contradictoriæ propositionibus constantibus subiecto complexo, *vt quilibet equus hominis currit, Petrus qui volat est homo, homo irrationalis est animal*, & alijs similibus, quomodo in istis, assignãdæ sunt contradictoriæ, & mutanda vniuersalitas & particularitas vtriusque termini.

Respond. Quod in his complexis aliquando vnus terminus se habet vt restringens, & determinans alterum, aliquando non. Quando non se restringunt, contradictoriæ sunt assignandæ modo consueto; vt si dicas, *homo & equus sunt animalia*, contradictoria erit, *nullus homo, vel equus sunt animalia*, si autem vnus terminus restringat, & determinet alterum,

rum, vel vterque est rectus, vt *homo albus*, *homo iustus*, vbi adiectiuum restringit substantiuum, & tunc vterque terminus vnica distributione distribuitur, & vnico signo particularizatur, & sic debet assignari contradictoria perinde ac si esset vnus terminus, vt *omnis homo iustus orat*, *aliquis homo iustus non orat*. Vel vnus terminus se habet in recto, & alter in obliquo, & tunc dupliciter potest teneri, vno modo ita quod obliquus sequatur rectum, vt equus hominis, & tunc dicitur, *acceptum vnica acceptione*, quia reputatur vt vnicus terminus, perinde ac si esset adiectiuum, idem est enim dicere, *equus hominis*, & *equus possessus*: alio modo obliquus præcedit rectum, vt hominis equus, & tunc dicitur *acceptum pluribus*, quia reputantur quasi plures termini, vt diximus lib. 2. c. 12. & lib. 4. cap. 13.

Igitur quando complexum ex recto, & obliquo se habent priori modo, iudicandum est de illis sicut de complexo substantiuo, & adiectiuo, ita quod vniuersalitas, vel particularitas obliqui nunquam est mutanda, vt si dicas, *quilibet equus hominis currit*, habet has contradictoriam, *aliquis equus hominis non currit*, & in ista *equus cuiuslibet hominis currit*, in cõtradictoria debet manere ly *cuiuslibet* immutatum, dicendo, *quilibet equus cuiuslibet hominis non currit*, quia illa vniuersalitas, *cuiuslibet*, est quasi pars extremi, & habet vim restringendi potius, quam distribuendi.

Et si instes. Illæ duæ contradictoriæ sunt veræ, *quilibet equus hominis est animal*, *aliquis equus hominis non est animal*, casu quo aliqui homines habeant equos, alij non, affirmatiua est

ua est vera, vt constat in negatiua prob. demonstrando Petrum, qui non possidet equum, benè valet, equus Petri non est animal (quia est de subiecto non supponente) Petrus est homo, ergo aliquis equus hominis non est animal, quæ est contradictoria illius primæ.

Respondetur. Illas esse contradictorias, & negatiuam esse falsam: & in propositione committitur defectus, quia mutatur restrictio, ex qua dependet identitas subiecti requisita ad contradictionem, cum in antecedente stet pro equo Petri, in consequenti pro equo hominis vt sic, sed debebat inferri; ergo *equus hominis, qui est Petrus, non est animal*, & tunc est vera, sed non cōtradicit illi primæ, quilibet equus hominis est animal, vbi solum supponitur pro equis possessis ab homine. Qui defectus vt clarius tibi constet, aduerte quod non semper illa consequentia est mala, equus Petri non currit, ergo equus hominis non currit, siuè affirmatiuè, equus Petri currit, ergo equus hominis currit, sed tunc solum, quando negatiua verificatur per non suppositionem extremorum pro equo non possesso, in consequenti autem sumitur pro equo possesso, siquidem sumitur vt contradictoria illius. Quilibet equus hominis est animal, tunc mutatur restrictio, & arguitur mutando identitatem subiecti pro contradictoria requisitam, & arguendo in quatuor terminis, scilicet equus Petri, equus hominis, Animal, & Homo.

In complexis autem, vbi obliquus antecedit rectum, quæ dicuntur accepta pluribus, vniuersalitas obliqui, vel particularitas se

habitu

habet tanquam distincta ab vniuersalitate recti, & ideo semper mutanda est in sua contradictoria, vt si dicas: *Cuiuslibet hominis equus currit*, contradictoria est, *alicuius hominis nullus equus currit:* Nec obstat quod vniuersalitas de ly, equus, in negatiua videtur esse vniuersalitas incompleta, vtpote dependens à resolutione illius obliqui *alicuius hominis*, quod supponit determinatè.

Respond. enim quod illa vniuersalitas non est incompleta sumendo incompletam pro ea, quæ includit aliquid particularitatis, sed quia est dependens ab alia priori resolutione, vt bene aduertit M. Bannez lib. 4. Summul. tract. 1. cap. 5. Non est autem inconueniens quod ponatur in contradictoria aliqua vniuersalitas dependens ab alia priori resolutione, quando est vniuersalitas termini restricti dicentis ordinem ad alium terminum, à quo restringitur.

In alijs contradictorijs allatis, in quibus ponitur restrictio alienans, seu destruens subiectum. *Respond.* In illis semper esse seruandam eandem restrictionem, nam ille terminus, *Petrus qui volat*, idem est ac dicere, *Petrus volans*, vbi adiectiuè tenetur illa restrictio, & contradicunt, *Petrus volans est homo*, *Petrus volans non est homo*, neque vtraque est falsa, sed negatiua est vera, cum sit de subiecto non supponente, de quo quidquid negatur verum est; & idem iudicium est de illa, omnis homo irrationalis est animal; aliquis homo irrationalis non est animal, ista enim negatiua est vera, quia prædicatum verum negatur de ente ficto, sicut si diceres chymæra non est animal.

Sexto

Sexto quæritur. Circa propositiones, quæ significant vnionem copulæ pro æternitate: videntur enim verificari duæ contradictoriæ, quia in nunc æternitatis verum est dicere, *Petrus sedet*, *Petrus non sedet*, *Petrus viuit*, *Petrus non viuit*, quia in tempore aliquando sedet, aliquando non sedet, vtrumque autem est simul in æternitate; idem est de illo vulgato sophismate, *inter hanc, & hanc diem pluet*, designando inter sabathum, & sabathum, *inter hanc, & hanc diem non pluet*, quia si pluat die Iouis, non autem die veneris, vtrumque est verum, quia vtrumque in illo interuallo temporis stare potest.

Respondetur. Aliquos existimare quod respectu æternitatis, vtraque contradictoria est vera, quia illud nunc æternitatis æquiualet diuersis temporibus, non est autem inconueniens, quod pro diuersis temporibus, Petrus sedeat, & non sedeat. Sed verius est, etiam respectu æternitatis, non posse esse simul veras dummodo in vtraque propositione copula affirmetur, & negetur pro æternitate, non verò in vna pro æternitate, in alia pro tempore: nam primo modo negatiua excludit totaliter ab æternitate, ita quod est sensus, *Petrus non sedet in tota æternitate*, & sic est falsa, quia respectu alicuius temporis sedet in æternitate: Si autem propositiones significentur, non per negationem, sed per contrarietatem positiuam, vt *Petrus viuit*, *Petrus moritur*, *Petrus sedet*, *Petrus stat*, tunc concedendæ sunt in eodem nunc æternitatis, quia respectu diuersi temporis in illo nunc inclusi verificantur, & non significantur negatio remouens, à tota

æter-

æternitate, licèt significetur negatio remouens à tempore, quia quando ſtat, non ſedet in tempore, ſed æternitas ambit totum illud tempus.

Ad illud ſecundum ſophiſma ſimili modo dicitur quod illa negatiua diſtribuit pro toto interuallo illius temporis, vnde non verificatur, niſi in toto interuallo, non pluet, & ita non valet In hac die ſcilicet Iouis non pluet, ergo inter hanc, & hanc diem non pluet, à non diſtributo ad diſtributum, ſeu à magis ad minus reſtrictum cum diſtributione minus reſtricti, ſcilicet à negatione vnius diei ad negationem totius interualli abſolutè.

Vltimo in contradictorijs Hypotheticarum nota illas tres ſpecies hypotheticas, ſcilicet copulatiuas, diſiunctiuas, conditionales.

Et copulatiuæ ratione de ly, *&*, quo copulantur, important vniuerſalitatem, diſiunctiuæ verò ratione de ly, *vel*, particularitatem, vnde per diſiunctiuas contradicimus copulatiuis, ſi ſint oppoſitæ qualitatis, vt ſi dicas: *Omne lac eſt album, & omne lac eſt dulce*, contradictoria eius eſt, *aliquod lac non eſt album, vel aliquod lac non eſt dulce*: In conditionalibus autem, ſiuè ſint cauſales, ſiuè rationales, ſiuè purè conditionales, fiunt contradictoriæ per negationem particulæ conditionalis, *vt ſi ſol lucet dies eſt, non ſi ſol lucet dies eſt, quia ſol lucet dies eſt, non quia ſol lucet dies eſt.*

Videatur M. Soto lib. 3. ſum. c. 9. not. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Regulæ conuersionis sint rectè assignatæ.

Regulæ quas proposuimus in capite de Conuersione sunt quatuor. *Prima*, vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, & etiam conuerti potest per accidens. *Secunda*, vniuersalis affirmatiua conuertitur per accidens. *Tertia*, particularis affirmatiua conuertitur simpliciter. *Quarta*, particularis negatiua conuertitur per contrapositionem.

Igitur Philosophus 1. Prior. 2. posuit tanquam primam regulam, ex qua cæteras probauit, illam vniuersalem negatiuam, quam dicit conuerti simpliciter. Eius autem probatio formatur hoc modo secundum Philosophum: Bene sequitur, nullus lapis est homo, ergo nullus homo est lapis; si non sequitur, ergo contradictorium consequentis erit admittendum scilicet, aliquis homo est lapis, ex quo vlterius formatur argumentum, aliquis homo est lapis, ergo vel hic homo est lapis, vel ille, &c. Sit ergo iste homo, v.g. Petrus, & fiat syllogismus expositorius, Petrus est homo, & Petrus est lapis, ergo aliquis lapis est homo, sed ista est contradictoria illius primæ, nullus lapis est homo, ergo dabuntur duæ contradictoriæ simul veræ, si illa non conuertitur simpliciter.

Dices: Non est bona illa probatio Phylosophi, aliquis homo est lapis, ergo iste homo de termi-

terminate est lapis, vel ille, non enim sub illo termino particulari semper licet descendere, vt patet in simili, oculus requiritur ad videndum, ergo iste.

Respondetur legitimum esse descensum, quia ibi ly, aliquis, habet suppositionem determinatam, sub qua licet descendere immediatè, & quod faciat suppositionem determinatam constat, quia est contradictoria vniuersalis negatiuæ, nullus homo est lapis; in illa autem, *oculus requiritur ad videndum*, ly, oculus; supponit determinatè, vt dictum est, & sic bonus erit descensus, sed antecedens est falsum, quia nullus oculus determinatè requiritur, sed solum in confuso, & ita debet dici requiritur oculus ad videndum, vt ly, oculus, supponat confusè.

Stabilita conuersione negatiuæ vniuersalis ex illa reliquas probat Philosophus, nam quod *vniuersalis affirmatiua* conuertatur per accidens, probatur, quia benè valet, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, alioquin si non sequitur, contradictorium erit concedendum, scilicet nullum animal est homo, sed hoc ex prima regula conuertitur simpliciter, scilicet nullus homo est animal, quæ est contraria illius affirmatiuæ, omnis homo est animal, ergo dabuntur duæ contrariæ simul veræ, quod repugnat.

Similiter probatur *particularem affirmatiuam* conuerti simpliciter, vt aliquis homo, est albus, ergo aliquod album est homo, nam si consequentia non est bona, ergo eius contradictorium erit verum, scilicet nullum album est homo, sed hoc conuertitur simpliciter

per

per primam regulam, ergo nullus homo est albus, quæ est contradictoria illius primæ, aliqui s homo est albus, ergo dabuntur duæ contradictoriæ simul veræ.

Conuersio per contrapositionem fundatur in illa duplici regula tradita ab Arist. 2 Periher. Prima, *Ab affirmatiua ad negatiuā, variato prædicato penes finitum, & infinitum, bona est consequentia*, vt homo est albus, ergo homo non est non albus. 2. *A negatiua ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum, & infinitum, & posita constantia subiecti in affirmatiua, valet consequentia.* Vt homo non est lapis, & homo est (hoc dicitur constantia, quia constat dari tale subiectum) ergo homo est non lapis. Quod intelligitur, nisi varietur aliqua appellatio, vel reduplicatio, quæ impediat bonitatem consequentiæ, vt non valet, homo essentialiter non est albus, ergo homo essentialiter est non albus, essentialiter enim nec est vnum, nec aliud, sed indifferens ad vtrumque. Ex quibus regulis probatur conuerti vniuersalem affirmatiuam sic, omnis homo est albus, ergo omne non album est non homo, quia benè valet, omnis homo est albus, ergo omnis homo non est non album, per primam regulam. Rursus, ergo omne non album non est homo, per conuersionem vniuersalis negatiuæ. Rursus per secundam regulam positam valet, omne non album non est homo, & non album est, ergo omne non album est non homo, quæ est conuertens illius primæ, omnis homo est albus. Idem in conuersione particularis negatiuæ probatur, aliquis homo non est albus, & homo est, ergo aliquis homo

mo est non albus, per secundam regulam, ergo aliquod non album est homo, per conuersionem particularis affirmatiuæ, ergo non album non est non homo per primam regulam, ergo de primo ad vltimum, &c.

Sic Arist. probauit istas regulas; aliqui tamen sumunt primam radicem illarum ex conuersione simplici particularitatis affirmatiuæ, & probant illam conuerti simpliciter, quia si aliquis homo est animal, vnum sunt animal, & homo, quia distinctum non verificatur de distincto, ergo vnum erit alterum, & è conuerso, & sic mutuò verificabuntur inter se. Sed hæc probatio est omninò inefficax, quia quando dicitur quod sunt vnum animal & homo, vel intelligitur, quod sunt vnum, adæquatè, & mutuo, vel inadæquatè, & non mutuò, si hoc secundum, ergo male probatur, quod vicissim vnum de altero dicatur, aliàs enim similiter probaretur, quod vniuersalis affirmatiua simpliciter conuertitur, quia etiam sunt vnum in ea prædicatum, & subiectum, sed quia non adæquatè, & mutuò sunt vnum, non conuertitur. Si primum, petit principium, nam hoc est probandum quod in particulari affirmatiua prædicatum, & subiectum sit vnum mutuò & adæquatè.

Obijcies contra conuersionem vniuersalis negatiuæ: Ista consequentia non valet, nulla essentia diuina est generans, ergo nullum generans est essentia diuina, instatur enim in Patre, qui est generans, & essentia diuina. Item non valet, nulla nauis requiritur ad nauigandum, ergo nullum requisitum ad nauigandum est nauis: nullus senex erit puer, ergo nullus

puer

puer erit senex, ergo illa regula non semper est vera.

Ad prim. Respondet. Quod illa non est vniuersalis, cum non constet termino communi sed singulari, scilicet, essentia diuina, sicut si diceretur, nullus Petrus est albus, non est propositio vniuersalis; si autem dicatur, nulla res, quæ est essentia diuina, est generans, propositio esset vniuersalis, sed falsa, & sic sua conuertens etiam est falsa, nullum generans est essentia diuina: si autem dicatur in singulari, essentia diuina non est generans, debet conuerti per contrapositionem, sicut particularis negatiua, ergo aliquod non generans non est non essentia diuina, quæ verificatur in Filio, & Spiritu Sancto.

Ad secundam instantiam dicitur, illam conuersionem esse bonam, sed consequens verificatur in eodem sensu quo antecedens, antecedens enim est verum, supponendo pro nulla naui distributiuè, ita quod sub illo termino possit immediatè descendi, vndè in vna conuertente, nullum requisitum ad nauigandum, debet supponere pro requisito distributiuè, & determinatè, sic enim verificatur eius conuersa nulla nauis requiritur determinatè, in confuso enim constat quod aliqua requiritur; vndè conuertens debet facere eundem sensum, nullum requisitum determinatè est nauis, & sic est vera.

Ad tertium dicitur. Quod in illa conuersione non seruatur eadem ampliatio, nam in illa propositione, nullus senex erit puer, ly puer restringitur à ly, erit, pro puero futuro, subiectum autem ampliatur ad id, quod est vel

vel erit, & ita, si in illa propositione vniuersali, nullus senex erit puer, ly senex sumatur pro eo, quod solum est senex, propositio est vera, & similiter sua conuertens, quæ est hæc, nullus, qui erit puer, est senex, si verò sumatur pro eo, qui est vel erit senex, est falsa, quia multi, qui sunt futuri senex, adhuc sunt futuri pueri, quia nondum sunt nati, vnde non mirum quod sua conuertens sit falsa.

Contra conuersionem vniuersalis affirmatiuæ instabis, non valet hæc consequentia, omnis homo albus est homo, ergo aliquis homo est homo albus, nam antecedens est necessarium, consequens autem potest esse falsum, casu quo nullus homo albus sit in mundo, & similiter non valet, omne grammaticum est homo, ergo aliquis homo est grammaticus, omne album est corpus, ergo aliquod corpus est album, instantur enim, casu quo nullus grammaticus, vel nullum corpus album sit in mundo.

Resp. Quod illa non est conuertens in sensu, quo verificatur prima propositio, nam quando dicitur, omnis homo albus est homo, si ly, *est*, sumatur accidentaliter pro homine existente, falsa est illa propositio in casu argumenti, & similiter sua conuertens; si verò ly, *est* abstrahat à tempore faciendo propositionem necessariam, ly, *albus*, non debet ibi verificari secundum existentiam, sed secundum possibilitatem, seu abstractionem à tempore in hoc sensu, Omnis homo possibiliter albus est homo, nec potest facere sensum, Omnis homo existens albus, cum ponatur casus, quo nullus existat, vnde conuertens debet esse hæc, ergo aliquis homo est homo, qui possi-

biliter est albus, & sic est vera.

Ad Secund. Dicitur. Quod in illis propositionibus, si in antecedenti, *ly est*, absoluitur à tempore, stat pro subiecto albedinis, vel grammaticæ, & facit hunc sensum, omne subiectum albedinis est corpus, Omne subiectum grammaticæ est homo, vnde conuertens debet etiam sumi in eodem sensu, & secundum copulam absolutam à tempore ergo aliquod corpus est subiectum albedinis, & sic est vera; si autem mutetur copula, ita quod in vna abstrahat à tempore, in alia non, variantur suppositiones: Si verò in antecedenti non abstrahat à tempore, sed dicat existentiam, sic est falsa in casu argumenti, cum supponatur nullum esse album, neque grammaticum, & ideò sua conuertens, est falsa.

QVÆSTIO VIII.

De Consequentia, & Syllogismo.

ARTICVLVS I.

Vtrùm rectè assignetur differentia inter Consequentiam bonam, & malam.

Onsequentia bona illa dicitur, *in qua antecedens infert consequens;* Mala autem est, *in qua infertur consequens ex antecedenti*, licet significetur inferri. Tunc autem

tem non infertur consequens ex aliquo antecedenti, quando potest dari antecedens verum, & consequens falsum, quandocunque autem infertur vera, & propria illatione consequens verum, siue ex antecedenti falso, siue vero, bona est consequentia. In præsenti ergo duo breuissime veniunt discutienda. *Primum*, an ista differentia inter bonam consequentiam, & malam sit essentialis, vel accidentalis. *Secundum*, Quomodo verum sit, quod ex falso infertur verum, cum nunquam ex vero inferatur falsum.

Ad primum Resp. Affirmatiuè, scilicet quod ista diuisio est essentialis, ita quod analoga, loquendo de consequentia formali simpliciter, de qua in præsenti agimus. *Ratio* est, quia essentialis, & intrinseca forma consequentiæ est connexio illatiua antecedentis, cum consequenti, sed consequentia mala caret ista vi illatiua, ergo caret forma essentiali consequentiæ, ergo ita differt consequentia bona, & mala, sicut homo viuens, & carens vita, qui analogicè conueniunt in ratione hominis; Neque est dabile in consequentia formali, quod habeat aliquam connexionem, & tamen aliquando possit deficere, & ideo dicatur mala, nam forma, quæ semel est defectibilis, & aliquando saltem instari potest ex vi consequentiæ, hoc ipso formaliter non est bona, vnde caret omnino connexione formali, idest, dispositione requisita ad inferendum. Quare solum per accidens potest quandoque sequi consequens ex antecedenti, nunquam tamen ex vi formæ, sed ratione materiæ.

Obijcies: Non requiritur ad rationem con-

ſequentiæ, quod in re detur connexio inter antecedens, & conſequens, ergo non ideò carret eſſentiali ratione conſequentiæ, quia non datur connexio, dummodo ſignificetur dari. Anced. probat. nam conſequentia probabilis eſt vera conſequentia, eſt enim verus ſyllogiſmus, ſyllogiſmus topicus; & tamen in re poteſt carere connexione, quia multa falſa ſunt probabiliora veris; ergo non requiritur ad eſſentialem rationem conſequentiæ connexio in re, ſed ſufficit in apparentia, & ſigno. *Secundò*, quia propoſitionem eſſe veram, vel falſam, eſt diuiſio accidentalis, ergo etiam conſequentiam eſſe bonam, vel malam; nam ita ſe habet bonum, & malum in conſequentia, ſicut verum, & falſum in propoſitione, ſiquidem illa eſt bona conſequentia, in qua verè ſequitur vnum ex alio; illa autem eſt mala, in qua non verè ſequitur.

Ad primum reſpond. Quod loquendo de conſequentia formali; ideſt, quæ ex vi formæ, & diſpoſitionis ſuæ infert, non datur conſequentia probabilis, & topica, ſed vel eſt bona, vel mala, & quæ ſemel eſt bona ex parte formæ, non poteſt deficere, & conſequenter ex parte formæ non poteſt eſſe topica, quia ſi poteſt deficere, poteſt inſtari, & vitari, & conſequenter poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum; forma autem conſequentiæ, quæ poteſt inſtari, hoc ipſo eſt mala ex parte formæ, & ſi aliquando eſt bona, ſolum eſt materialiter, & ratione materiæ, non ratione formæ. Sed in hac parte fallimur, & æquiuocamus, ſi exiſtimamus idem eſſe Conſequentiam, & Argumentum; quæ tamen longè differunt,

ferunt, quia argumentum pertinet ad probationem; consequentia verò ad ipsam illationem, & formam consequendi vnum ex altero, probatio autem potest esse euidēs, vel probabilius, & ideò syllogismus ex parte materiæ conside.atus, & posterioristicè, seu ex parte probationis, diui ditur in demonstratiuum, & topicum, non autem prioristicè, & ex parte formæ in præsenti autem solum loquimur de consequentia ex parte formæ, & prioristicè.

Ad secund. Respond. Quod veritas, vel falsitas non mutat significationem enunciatiuam, quod est constitutiuum propositionis; sed potius, significatione immutata, potest mutari veritas ex eo quod res est, vel non est, at bonitas, vel malitia consequentiæ mutat ipsam formam connexionis, & illationis, atque adeo, & ipsam essentialem rationem consequentiæ, quæ non consistit in significando veritates, sed in connectendo illas conuenienti modo ad inferendum.

Circa secundam Difficultas est: Quomodo ex vero non possit sequi nisi verum; ex falso autem possit sequi verum; nec enim apparet quomodo verum possit in falso contineri vt ex illo inferatur, falsum autem non possit contineri in vero, cum æquè pugnent inter se verum, & falsum.

Respond. Omissa aliquorum solutione, qui dicunt omne falsum continere in se aliquid veri, ratione cuius potest inferre verum; verum autem nihil falsi continere debet, & ideo non potest inferre falsum; Hac, inquam, solutione omissa, nam aliquando potest vtraque præmissa esse falsa, & tamen inferre consequens verum,

vt si dicas, Omnis lapis est viuus, & Omnis homo est lapis, ergo Omnis homo est viuus, vbi non infertur aliquid in vi alicuius veri ex parte præmissarum.

Ideò secundò respond. Quod ex falso dicitur sequi verum, non quia possit causari, vel manifestari per falsum, sed quia stat bene cum assensu falsæ præmissæ assensus veræ conclusionis, vnde aliud est sequi verum ex falso, aliud est probari verum per falsum; hoc secundum nunquam stare potest, vt aduertit optimè S. Thom. 2. Metaphys. lect. 2. vnde consequenter non potest manifestari verum per falsum, nec causari ab illo, quia si ab illo causaretur, per illud probaretur; solum ergo dicitur verum sequi ex falso, quatenus supposita admissione præmissæ falsæ, adhuc potest stare connexio cum conclusione vera, quia falsitas præmissarum non semper destruit omnem veritatem consequentem, nec enim malum destruit omne bonum. Cæterum si semel dantur præmissæ veræ, hoc ipso quod conceduntur non potest dari consequens falsum, quia falsum non potest concedi, sed negari; negato autem consequenti, debet negari antecedens, cum quo habet connexionem, siquidem idem est negare illud consequens, atque admittere oppositum eius; ex opposito autem consequentis, sequitur oppositum antecedentis, atque adeò debet admitti oppositum antecedētis, vnde de primo ad vltimum, si ex concessione veri sequeretur falsum, idem antecedens concederetur, & negaretur;

Posset etiam in præsenti fieri argumentum, quando ex propositionibus necessarijs sequitur

tur

tur aliquod contingens, vt ex ista, Deus scit Petrum peccaturum, ergo Petrus peccabit. Antec. necessario est verum, & consequens est contingens, & consequenter potest esse falsum, & sic dabitur antecedens verum, & consequens falsum. Sed huius solutionẽ vide supra lib. 3. c. 11. & apud Theologos 1. part. quæst. 14. art. 13.

ARTICVLVS II.

Vtrùm inductio sit consequentia formalis.

RAtio dubitandi sumitur ex dictis; quia inductio est vera species consequentiæ, cum sit vera species argumentationis; argumentatio autem, & consequentia idem sunt, ergo debet esse bona consequentia, nam mala consequentia, vt resoluimus, non habet essentiam consequentiæ. Si autem est bona consequentia, debet esse formalis, quia illa, quæ formalis non est, potest instari, & consequenter non est bona, vnde in ratione consequentiæ nunquam datur consequentia probabilis, sed vel est bona, vel mala, & quæ est bonà, semper est bona, ergo idem est inductionem esse consequentiam, & esse formalem consequentiam.

Conf. Quia aliquæ sunt inductiones, de quibus non potest dubitari, quod sint consequentiæ formales, ergo absolutè non est negandum inductionem esse formalem consequentiam. Anteced. prob. nam descensus copulatiuus in termino supponente distributiuè, & ascensus disiunctiuus respectu termini supponentis denominatè sunt formales consequentiæ,

quæ in nulla materia possunt instari, vt patet in istis consequentijs, Iste homo est albus, ergo aliquis homo est albus. Omnis homo est albus, & homo est, ergo iste homo, & ille est albus. Et similiter, quando in ipsa inductione enumerantur omnia singularia, vel saltem cum particula, *& sic de singulis*, manifestum est esse, consequentiam formalem, quia proceditur à collectione omnium singularium ad vniuersalem, quod nunquam potest instari.

Denique conf. Quia vt dicit Philos. 1. Post. tex. 31. lect. 30. apud D. Th. *Vniuersalia de quibus est demonstratio, non possunt cognosci absque inductione.* Si ergo inductio non esset bona, & formalis consequentia, omnis demonstratio, & scientia, quæ ex illa pendet, inniteretur incerto, & fallibili fundamento, ergo necesse est quod inductio sit conseq. formalis, & certa.

De hac difficultate, præter ea, quæ diximus in text. lib. 3. cap. 2. solum in præsenti aduerto inductionem, non solum importare rationem consequentiæ ex parte dispositionis, & formæ connectendi propositiones, quæ est ratio prioristica in consequentia, sed etiam importare rationem argumenti, seu probationis, quatenus est locus arguendi, & probandi aliquam propositionem vniuersalem ex reductione ipsius ad suas singulares. Et si inductio consideretur in vi argumenti, & loci probatiui, non semper facit euidentiam, sed aliquando solam probabilitatem, & ex hac parte admittit quod sit consequentia probabilius, quia innititur experientiæ sensuum, vnde intellectus accipit cognitionem vniuersalium, experientia autem

non

non ſemper eſt infallibilis, nec totam collectionem ſingularium poteſt ſemper percurrere, & ita, nec infallibilem ſemper probationem fundare, in quo aliqui hallucinati ſunt, exiſtimantes formalitatem inductionis requirere, quod in antecedenti numerentur omnia ſingularia, vel ſi non numerentur omnia, apponatur particula, *& ſic de ſingulis*, quia poſita inductio reddetur efficax argumentum, & conſequentia formalis, procedit enim à tota collectione ſingularium ad vniuerſale, quod eſt ab æquiualente ad æquiualens.

Ceterum hoc non eſt facere inductionem, in ratione præciſa inductionis, conſequentiam formalem, ſed adiungere illi alium locum arguendi, nempè ab æquiualenti ad æquiualens, qui ſemper eſt probatio efficax. Sed tamen inductio ex natura ſua, & propria vi id non petit, nam cum inductio deſeruiat, vt ex ipſa ſenſuum experientia ſumatur notitia rei vniuerſalis, ſi neceſſe eſſet numerare omnia ſingularia ſub vniuerſali contenta, nunquam aut rariſſime fieret inductio, quis enim omnia ſingularia experiri poſſet? Si autem non expertis omnibus, pro reliquis, quæ non experimus, ponatur particula, *& ſic de ſingulis* etiam non expertis; reſpectu illorum manet inductio ineuidens, & incerta, quia non conſtat ſic reliqua ſe habere, & ita ſolum erit argumentum probabile, ex his, quæ experta ſunt, (licet non omnia, ſed plurima) infere vniuerſale.

Idem dico de aliquibus ſpeciebus inductionis, in quibus inuenitur efficax probatio, & formalis conſequentia, ſed non eſt præciſe in vi inductionis, ſed ex alio loco arguendi ad-

iuncto, vt quando ex singulari infertur non vniuersalis, sed particularis determinata, vt Petrus currit, ergo aliquis homo currit, tenet consequentia, non in vi inductionis, siquidem solum vnum singulare numeratur, sed a non amplo ad amplum affirmatiuè, sine distributione ampli: & similiter, cum ab vniuersali distributo descendimus copulatiuè ad quodlibet singulare, vt omnis homo est albus, ergo iste est albus, & ille &c. tenet ab amplo ad non amplum, cum distributione ampli affirmatiuè, & idem est à particulari ad singularia disiunctiuè, tenet enim ab æquiualenti ad æquiualens, aut aliquo simili loco arguendi.

Quare licèt inductio adiunctis his, vel alijs similibus locis arguendi sit efficax probatio; & consequentia; tamen pura, & mera inductio id nō petit, sed potest inueniri enumeratis sufficienter singularibus, sufficienter, in quam inferendam vniuersalem probabiliter, si non omnia numerentur, vel euidenter, si omnia, & vtrumque pertinet ad inductionem; imò illud prius, frequentius, quia vix, aut numquam omnia singularia enumerantur, & tamen datur inductio ad vniuersale simpliciter, imò si numerentur, non solum sufficienter, sed totaliter, non est pura inductio, sed ab æquiualenti ad æquiualens, sicut, si sufficienter numerentur, non ad inferendam vniuersalem distributam, sed tantum particularem, vt supra diximus. Hæc de inductione, vt dicit rationem argumenti, & loci probati.

Si verò consideretur ipsa dispositio, & forma deducendi vnum ex alio, sic inductio (si præcisè sumatur non adiuncto alio loco arguen-

guendi) non importat dispositionem, & formam perfectam consequentiæ, sicut syllogismus, in quo ipsa dispositio, & forma fundatur in connexione terminorum perfecta cum vnio tertio, tanquam in medio, vnde cogitur intellectus fateri connexionem eorundem terminorum inter se. At verò inductio non vtitur connexione extremorum cum vno tertio, tanquam ratione, & forma illatiua, sed ex ipsis singularibus, quæ experitur, quasi ex partibus subiectiuis totius vniuersalis, infert ipsam propositionem vniuersalem, vt diximus. Et hæc connexio singularium expertorum cum suo vniuersali fundat consequentiam, non absolutè formalem; sicut syllogismus, sed formalem inductiuè: cum enim omnis consequentia sit quædam illatio probatiua, & manifestatiua veritatis; omnis autem veritas, & scientia nostra habeat duos progressus, scilicet primo in sui introductione, secundùm quod oritur, & dependet à sensibus, secundò in probatione ex propositionibus iam vniuersaliter conceptis; consequenter illatio ipsa veritatis secundùm formalem rationem consequentiæ, & illationis debet habere duplicem modum connexionis, & consequentiæ, scilicet in inducendo, seu introducendo nos ad cognitionem vniuersalium ex ipsis singularibus, & in probatione, seu discursu ex propositionibus factis vniuersalibus ad alia. Inductio ergo habet dispositionem consequentiæ, primo modo tantum, vnde licet possit vitiari, & deficere absolutè, tamen habet quicquid requiritur ad formalem consequentiam in ratione inductiui, non simpliciter, & euidenter probatiui.

Ad Rationes dubitandi Resp. Ad primam, quod inductio ex præcisa ratione inductionis est vera species consequentiæ, sed non ita perfecta sicut syllogismus, neque ordinata ad probandum, seu conuincendum intellectum, sed ad introducendum in vniuersalia ex comparatione, & numeratione singularium, & in hoc genere inducendi habet formalem rationem consequentiæ, non probatiuæ ex vniuersalibus, sed inductiuæ ex singularibus. Vnde eius bonitas non est, quod conuincat plenè, sed quod sufficienter inducat ad vniuersalia ex singularibus expertis.

Ad primam confirm. respondet. Quod illæ consequentiæ inductionis tenent, non in vi inductionis præcisè, sed quia vel reducuntur ad formam syllogismi, vel alius locus arguendi sibi adiungitur, qui habet efficacem, & infallibilem connexionem, vt diximus.

Ad secund. Confirm. Respond. Quod omnis nostra speculatio dependet ab inductione, sicut dependet à sensu, & experientia; vnde si propositiones vniuersales alicuius scientiæ non sint ita abstractæ, & communes, quod ex quocunque indiuiduo manifestari possit ipsarum veritas, sed ex plurium numeratione, & experientia pendeat, sicut scientiæ naturales, non sunt ita certæ, sicut aliæ scientiæ abstractiores, & communiores, vt Metaphysica, & Mathematica, quorum principia etiam in vno indiuiduo habent totam certitudinem, vt *Quodlibet est, vel non est.*

AR-

ARTICVLVS III.

Vtrùm Conclusio sit de essentia Syllogismi, an solum Præmissæ,

Litigant in hac difficultate diuersæ sententiæ ferè ex eodem motiuo: Quia enim syllogismus fit per discursum, in quo ex connexione præmissarum infertur, & manifestatur conclusio putant aliqui de ipsa essentia syllogismi non solùm esse præmissas inferentes, sed etiam conclusionem illatam, quia discursus non sistit in præmissis, sed in conclusione, & quandiù nòn infertur conclusio, manet suspensus discursus, & incómpletus. De ratione ergo syllogismi completi, & perfecti est conclusio *Alij è contra*: Quia conclusio est illata, & manifestata per discursum, inferunt inde, quod conclusio non pertinet ad essentiem syllogismi, sed est effectus ipsius, quia syllogismus formaliter est modus sciendi, & argumentatio, quæ est manifestatiua alicuius ignoti, saluatur ergo tota ratio ipsius in ipsa ratione manifestatiui; non autem in ratione manifestati, conclusio autem est manifestata, non manifestatiua. *Alij* denique existimant solum consistere formaliter in ipso motu, seu illatione, non in præmissis, neque in conclusione, licèt illa quasi materialiter, & in obliquo includat.

Verius tamen videtur syllogismum in suo essentiali conceptu dicere orationem compositam ex antecedente, & consequente, ipsaque illatione, seu consequentia. Itaque, & habet vim illatiuam, quæ est in præmissis, &

ha-

habet rem illatam in consequente, & habet ipsam illationem, quæ passiuè sumpta est in consequente illato; actiuè autem in præmissis inferentibus, atque ita est quasi organum instrumentum, quod constat ex parte mouente, & ex parte mota, sicut in viuentibus; constat enim, quod ipsæ præmissæ sunt motiuum, & ratio cognoscendi conclusionem, vnde ad rationem syllogismi, quo tanquam instrumento fit ista cognitio conclusionis, necessario, & essentialiter requiruntur præmissæ: similiter ipsa conclusio est obiectum cognitum, ad hoc enim tendit syllogismus, vt conclusionem cognoscat per illationem, cognitio autem non respicit in obliquo, & materialiter, sed formalissimè suum obiectum, vnde non potest consistere syllogismus in solo ipso motu, seu illatione secundum quod præcise illatio sumitur passiuè pro eo, quod sequitur passiuè ex alio, sic enim solum inuenitur in ipso consequente illato, & cum in aliquo syllogismo admittimus præmissas, & negamus consequens iam, non negamus totum syllogismum, sed solum illationem, & deductionem passiuam eius, quod sequitur, ergo signum est totum syllogismum non supponere pro illatione passiuè accepta, sed pro illo composito ex inferente, & illato, in quo inuenitur plena, & adæquata illatio, seu consequentia actiuè, & passiuè sumpta, sicut motus, licet passiuè solum sit in passo, tamen inquantum actio, dimanat ab agente, & respicit illud, & sic completè, & adæquatè respicit agens, & patiens, sed tamen deficit exemplum in hoc, quod syllogismus non est ipse motus, sed instrumentum, quo in-

tel-

tellectus mouetur de vno ad aliud cognoscendum, vnde debet includere partem mouentem, quae sunt praemissae, & partem motam, quae est obiectum illatum, seu conclusio.

Vnde rationem primae sententiae admittimus, quae includit conclusionem, quod non excludit praemissas. *Ad secundam* verò dicimus, quod conclusio est effectus syllogismi, non quidem totius syllogismi, sed partis illius, sicut in viuentibus pars mota est effectus ipsius viuentis inquantum mota ratione partis mouentis, includit tamen adaequatè, & completè ipsum totum constans ex parte mouente, & ex parte mota, sic syllogismus in sua essentia adaequatè, & completè includit illuminans, & illuminatum manifestatiuum, & manifestatum tanquam partes, vnde licet de essentia consequentiae, & argumentationis sit esse manifestatiuum alicuius ignoti, tamen ipsum ignotum, quod est conclusio, essentialiter includit, vt illatum, & manifestatum, & obiectum rationis manifestatiuae.

ARTICVLVS IV.

Virum Syllogismus rectè diuidatur in perfectum, & imperfectum.

ALiqui existimant nullum syllogismum indigere reductionem ad alium syllgismum perfectiorem, sed æquè immediatè regulari omnes illo principio. *Quæcumque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, vnde immediatè per istud principium, non autem per reductionem ad alium syllogismum possunt ostendi, quia sicut in primis quatuor modis primæ figuræ inuenitur identificatio extremorum cum vno tertio, ita, & in alijs syllogismis secundæ, & tertiæ figuræ, vt manifestum erit quocumque syllogismo in illis facto, ergo ex tali principio poterit immediatè conuinci, qui negauerit illationem talium syllogismorum non autem necessaria est reductio ad primos syllogismos primæ figuræ.

Cæterum Philosophus expresse docet omnes syllogismos imperfectos reduci posse ad vniuersales primæ figuræ, vt patet in 1. Priorum capit. 7. Idem docet S. Th. opusc. 48. tract. de syllogismo simpliciter cap. 6. 7. & 8. Et non est, quia licet tota vis syllogistica consistat in illo principio. *Quod quæcumque sunt identificata vni tertio, sunt identificata inter se*. Tamen, vt clarè constet hæc identificatio cum vno tertio, requiritur quod illud tertium sit distributum, quia si medium teneatur particulariter in vtraque præmissa, ex puris particularibus nihil sequitur; si ergo medium debet iden-

identificari cum extremis secundum distributionem, mediante qua extrema ipsa contineat, & vniat in se, oportet quod ista identificatio medij reguletur per illud principium, *dici de omni, & dici de nullo*, & hoc est, quod non in omnibus syllogismis æque euidenter fit, quia non in omnibus ita immediate, & per se constat contineri aliquod extremum sub ipso medio distributo, sicut constat in quatuor primis modis primæ figuræ, in quibus medium est subiectum in maiori, & prædicatum in minori, ratione cuius cum ponatur vniuersaliter in maiori ex parte subiecti, postea in minori prædicatur de aliquo, vnde hoc ipso illud, de quo prædicatur, designatur contineri sub ipso medio, quod non ita manifestatur in secunda, & tertia figura, vt patet si faciamus syllogismum in *Barbara*, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, vbi ille medius terminus *animal*, in quo identificatur homo, & substantia in maiori ponitur vniuersaliter ex parte subiecti, deinde verò in minori, cum animal prædicetur de homine, hoc ipso clarè constat, quod homo continetur sub animali, & consequenter, quod substantia, quæ prædicabatur de animali per regulam *dici de nullo*, prædicabitur etiam de homine, qui continetur sub animali. Hoc autem in secunda, & tertia figura non ita per se manifestatur, vnde ad hoc, vt constet ita identificari extrema cum vno tertio, quod saluetur in illo *dici de omni*, vel *dici de nullo*, indiget reduci ad modum primæ figuræ, & non solum immediatè probari per illud principium, *quæcumque sunt eadem vni*

tertio,

tertio, &c. excludendo principia, *dici de omni, & dici de nullo*.

De quarta figura, An detur, aliqui longius disputant, sed pro ista difficultate sufficiunt ea, quæ tradidimus lib. 3. capit. 5. non enim negamus hanc quartam figuram, sed dicimus reduci ad primam, ideoque non ponere figuram omnino distinctam, sed sub prima contentam.

F I N I S.

INDEX
RERVM NOTABILIVM.

A

Ana-

Casus

C

Defi-

D

De-

F

G

H

 posi-

M

P

Pro-

R

S

&

T.

Laus Deo, Beatissimæ Virgini, & Angelico Præceptori.